RMK I.
1744.
1. péld. (teljes)

1744

2086
Duod Széch

I. N. J.

BÓLDOG HALÁL SZEKERE,

Mellyet

Az Idveſséges Halált kívá-
ló embereknek kedvekért, maga
az Ur JÉSUS el-kéſzitett, és a'
Halálnak elöl-járó Kőveteivel 's
kíſérő ſeregeivel együtt, az
ő Irásából őſzve-ſze-
degetett

Ő Felsége leg-utólsóbb Szolgátskája

ÁACHS MIHÁLY.

Ex Bibl. Com. F. Széchényi.

Melly moſt Máſodſzor ki-nyomtattatott
LÖTSÉN,
1708-*dik Eſztendőben.*

Luc. 12: 47.

A' melly ſzolga tudta az ö Urának akarattyát, és magát ahoz nem kéſzítette, és annak akarattya ſzerint nem tselekedett, ſokkal büntettetik-meg.

Syrák 7: 39.

Minden te dolgaidban emlekezzél-meg a' te utólsó végedröl, és ſoha örökké nem vétkezel.

Mennyei Jel: 2: 10.

Légy hív mind halálig, és meg-adatik néked az életnek koronája.

A M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA

A' MÉLTOSÁGOS, TEKINTETES
es NAGYSÁGOS

PETROCZI ISTVAN

URNAK,

Méltóſágos Magyar-Orſzági öſſze-ſzövetkezett Státusoknak Tanatsának, és Hadi Generálisának &c. &c.

A' MÉLTOSÁGOS, TEKINTETES
és NAGYSÁGOS

ZAYI LŐRINCZ

Szabad Záſzlós Urnak,

T. és N. JÁNOKI SIGMOND,
T. és N. KAJALI PÁL,
T. és N. TŐRŐK ISTVÁN,
T. és N. GERHÁRD GYŐRGY,
E' Nemes Magyar Orſzág confœderáltt Státusok Sénátorinak.

Ugy haſonlóképen

T. és N. OTTLIK GYŐRGY,
II. RÁKÓCZI FERENCZ Kegyelmes Urunk ö Felſége Méltóságos Udvara Fö Hopmeſterének.

T. és N. RADVÁNSZKI JÁNOS,
A' Nemes Orſzág Kínts-tartójának.

§ 2 T. és

T. és N. OCULICSÁNI MIHÁLY,
T. és N. BULYOWSZKI DANIEL,
T. és N. KIS-FALUDI GYÖRGY,
Brigadirus Colonellusnak.
T. és N. FODOR LÁSZLO,
Egy Gyalog Ezernek Fö Kapitánnyának.
T. és N. LÁNI PÁL,
A' Tekintetes Oeconomia Commissáriusának.

Nagy Jóltévö Uraimnak, és e' mostani háború idöben Kegyes Táplálóimnak:

Az Atya Istennek meg-mérhetetlen kegyelmeségét: A' Meg-váltó Fiú Istennek, a' mi Urunk Jésus Christusunknak véghetetlen szeretetit, és a' Szent Lélek Ur Istennek velünk való közösülését: Ö szent Istenségének, a' tellyes Szent Háromságnak mindennémü mennyei és világi áldásit, jó egéséget, hosszú életet, e' mellé, mindennémü szükséges, tiszteséges és idveséges jókat meg-adatni szivem szerint kivánom, és keresztyéni hivatalom szerint való kegyes Imádságomat ajánlom:

Az

AJANLO LEVÉL.

AZ Embernek élete az Istennek szent Igéjében, gyakorta való alkalmatosságval, úton való járásnak neveztetik; *Gen.* 47: ℣ 9. 2 *Tim.* 4: 7. *Matth.* 5: 25. *Psal.* 91: 11. *Hebr.* 13: 14. mivelhogy mint az útonjáró szüntelen elébb elébb mégyen, és addig nyúgodalma nintsen, valameddig a' fel-tett czélhoz nem jut: *Gen* 28: 21. Igy vagyon az ember életének állapottya is, mert születésétöl fogva hóltáiglan, tsak egy szempillantásig való állandósága sintsen; hanem szüntelenül mégyen, míglen el-érkezik az ö halálához, és a' halál által örökös hazájához. *Dan.* 7: 18. 1 *Cor.* 9: 26. A' halál pedig leg-utólsó úttya mindeneknek, *Jos.* 23: 14. 1 *Reg.* 2: 2. mellyröl ha az ember test szerint gondolkodik, a' mennyiben világi éltünket el ronttya, attól minden ember irtózik, és a' töle való félelem miatt így fohászkodik: *Oh halál, melly szomorú a' te emlekezeted.* Syr. 41: 1. E' halálnak

nak úttyán nem csak minden emberek rettegnek járni; *Préd* 9:6. de még önnön maga az Ur Jésus Christus-is, noha minden bün nélkül; de ugyan kivánta volna el-távoztatni, hogy ha más úton lehetett volna az ő ditsőségébe bé-menni. *Luc.* 24:26. Azért az ő szent Attyához való imádságában-is így könyörgött: *Atyám! ha lehetséges, müllyék-el én tőlem e' pohár.* Matth. 26:39. *Abba, Atyám, mindenek lehetsegesek néked, ments-meg engem e' pohártól.* Marc. 14:36. Bizonyos dolog azért, hogy minden eleven 's erőtelen test fél, 2*Reg.* 20. 3. retteg, *Job.* 21:25. irtózik *Rom* 6:23. a' haláltól, mellyet *Aristoteles* a' pogányok közzül leg-bőltsebb Férjfiú így íra-le: *Mors est omnium terribilium terribilissimum.* A' halál minden irtóztató dolgok felett leg-irtóztatóbb. Az Ur Jésus Christusnak Tanitványi-is, midőn hallanák erről szólani Christus Urunkat, azonnal szomorúság tölté el nékik sziveket. *Job.* 16:6. Mivel kellessék tehát az embernek a' halál félelme ellen vigasztalni ő magát. Az Istennek az ő szent Igéjében ki-jelentett bizonyságit, úgy mint leg-jobb tanátsot *Psal.* 119:24. kelleték meg-tudakozni; *Job.* 5:39. melly a' halál felelme ellen vigasztal, 2*Tim.* 3:17. és arra tanít, hogy a' halált ne testi szemeinkel nézzük, hanem lelki szemeinkel szemléllyük, és felőle úgy elmélkedgyünk, hogy az légyen minékünk a' romlottságból, a' romolhatatlanságra, 1*Cor.* 15:42. és a' nyomorúságról *Psal.* 90:10. az örömre; *Psal.* 16: *ultimo.* a' halálból az életre való által menetelünk, alkalmatosságunk, eszközünk, és gyorsan járó szekerünk. 2*Reg.* 2:11. 2*Cor* 5:8. E' szerint nem csak ő maga az Ur Jésus Christus azt mondgya: *Légyen Atyám a' te akaratod*, Matth. 26:42. *Sólt.* 40:8. hanem csak a' szentek-is örömmel, és minden irtózás nélkül mentek a' halálra, miképen Jákób Pátriárka, *Gen.* 45:28. és 47:30. Illyés Próféta, 1*Reg.* 19:4. A' vén Simeon *Luc.* 2:29. Sz. Pál Apostol, *Phil.* 1:23. Amaz Atyafiak, 2*Macch.* 7. Sz: István *Act.* 7:60. és a' több Mártiromok, kikről az Anyaszentegyházban meg-lőtt dolgoknak fel irási bizonyságot tésznek. Nem keserű azért, nem irtóztató; hanem kedves és kellemetes a' halál, a' jó lelkű keresztyén

embernek, azért-is így ſzólnak: *Oh halál melly gyönyörüséges a' te emlékezeted.* Syr. 41: 3. Minekokáért mi kereſztyének, a' kik hiſzſzük az örök életet, 1 *Petr.* 1: 4. a' halálnak úttyát nem roſznak, nem gonoſznak; hanem jónak és drágalátosnak tartsuk; mert az Iſtennek az ő ſzemei előtt betsületes az ő ſzenteinek halála *Pſal.* 116: 15. Kihezképeſt jól ſzoktuk a' halotti énekekben-is énekelni a' ma' verſet:

Jó az halál, mindenféle bú bánatnak vége,
A' Szenteknek ez életből úttyok más életre,
Illyen jótól azért hívek vallyon ki félhetne?

Jó a' halál és igen haſznos-is a' hiveknek úgymint a' kiknek nagyobb nyavalyájok ſem lehetne, mintha ſoha meg-nem halhatnának. *Severianus Martyr* felől olvaſsuk, hogy a' midőn *Adrianus* Csáſzár meg-öletné, azt mondá: *Adriano hoc tantum imprecor ut cùm mori cupit, non poſſit*: Csak ezt kivánom *Adrianus* Csáſzárnak, hogy a' midőn meg akar halni, meg ne halhaſſon. Ennél pedig nagyobb átkot nékie nem kivánhata; melly valóban bé-is tellyesedett, mert *Adrianus* halálos ágyában, midőn felettébb gyötrődnék, kivánta, hogy meg-ölnék, vagy hogy magát meg-ölhetné, fegyver néki adattatnék, és midőn a' körülötte forgolódók azt meg nem tselekednék, kinnyaiban így kiálta: *O quam miſerum eſt velle mori, & non poſſe.* Jaj melly nyomorúſágos dolog az, midőn az ember kiván meg-halni, de nem lehet. Mink, a' halál kinnyaiban tuſakodó leg-ſzerelmetesebb Atyánkfiának-is azt kivánnyuk; hogy az Ur Iſten teſti kinnyával meg-elégedvén, küldgye-el ſz: Angyalit, és lelkét viteſſebé Ábrahámnak kebelében. *Luc.* 16: 22. Hogyhogy ne vólna jó és haſznos azért a' halál a' hiveknek? Mivelhogy ez által mennek az ő mennyei ſzent Attyokhoz. *Sólt.* 31: 6. A' mennyei hazába. *Matth.* 5: 3. A' ſzent Városba; az új Jéruſálembe; *Apoc.* 21: 10. A' mennyei Paraditsomba, *Luc.* 23: 43. a' Szent Háromſágnak látáſára. *Joh.* 14: 3. E' világon lévő hiveknek azért a' halál olly úttya, melly őket az örök életre igazgattya. Az olly bujdosó ember, a' ki ſokáig tseléditől, attyafiaitól, jó barátitól meſzſze földön lévén, ha ugyan haza felé mentében ſok nyomorúſágot ſzenyved-is, mindazon-

által

által örömmel és jó kedvel mégyen az ő tselédének, Attyának, Annyának, Attyafiának, vagy jóakarójának meg-látásának jó reménysége alatt: Példa légyen ebben Jákób Pátriárka, ki midőn hallaná hogy Jósef élne, azt mondá: *El-mégyek, és meg-látom őtet.* Gen. 45: 27. Azonképen minden keresztyén jó kedvel készüllyön a' halálnak úttyán, és magában így beszéllgessen: El-mégyek az én Atyáimhoz, az én gyermekimhez, az én néméimhez, őtséimhez, és minden idvezültekhez, a' szent Angyaloknak seregekhez, nem félek, nem rettegek azért a' haláltól. A' jövendőbéli örröm, a' halálnak keserűségét meg-édesíti, és kedvessé tészi. *Psal.* 25: 2, 3. Ha szemeimet bé-húnyom, akkor elvégeződik minden nyomorúságom. *Apoc.* 14: 13. El-mégyek immáron az Atya Istenhez, a' ki teremtett engemet: El-mégyek a' Fiú Istenhez, a' ki meg-váltott engemet: El-mégyek a' Sz: Lélek Istenhez, a' ki megszentelt engemet.

Expedit ut vadam, quid longum vivere tempus
Prodest? Mi Jesu! Te Duce vado mori.

Jobb

Jobb lesz énnékem meg-halnom,
Örök ditsőségben laknom,
Mint e' világon kinlódnom.
Jövel azért ő JÉSUSOM,
Te légy nékem Kalauzom,
Mennyországra Igazítóm.
Jövel szerelmes JESUSOM,
Csak te hozzád őhajtozom,
Veled lakni kivánkozom.
E' Bóldog Halál Szekerén,
El-indúlok vezérlésén,
Mennybe bé-jutok a' végén.

A' régi Istenfélő hivek a' Halált három szekérhez hasonlították. I. Faraó szekeréhez, *Exod.* 14: 26. melly az őrök veszedelemre viszen; ezen mennek-el e' világból minden istentelen gonosz-tévők az ő nemzetségekhez, és soha örökké nem látnak világosságot. *Psal.* 49. 20. hanem gonoszságok meg-ölvén őket, el-vesztetnek. *Sólt.* 34: 22. II. Ézékiel Szekeréhez, ¶. *Ezech.* 1: 15. seq. mellynek négy kerekei, a' négy Évangélisták: vonó lovai, az Angyalok: Igaz-

§ 6 gató

¶ *Abrah: Calov: Bibl: Illustr: super h. l. Ezech. Crameri.* Biblische Außlegung *super h.l. Ezech.*

gató kotsisa, a' Sz. Lélek Isten. *Sólt.* 68: 18 Ezen a' Szekeren el-válhatatlanképẽ minden idvezülendő embereknek kell járni, *Rom.* 1: 16. és igaz hit által ő magokat állhatatoson hozzája kell tartani; Azért mondgya Christus Urunk: *Bizony bizony mondom néktek, a'ki az én beszédemet hallgattya, és hiszen annak, a' ki engemet el-botsátott, örök élete vagyon, és az kárhozatra nem mégyen, hanem által-ment a' halálból az életre.* Joh 5: 24. és III. a' Halál-hasonlíttatik Illyés Próféta szekeréhez, mellyen mennyekbe el-ragadtatott, 2*Reg.* 2: 11. azon vígan, bátran, és nagy bizodalommal a' hivek mennyekbe mennek, kivánnak ki-költözni a' testből, és az Urhoz lakni menni. 2*Cor* 5: 8.

Ezt, úgymint e' világon leg-szükségesebb dolgot, mivel mindnyájunknak meg-kell halnunk, *Gen.* 3: 19. *Rom.* 5: 12. és halálunk után idvezülni kivánunk, elméjében forgatta, és külömb-külömb irásiban az Isten Anyaszentegyházának eleibe adta, az én Istenben idvezült, kegyes emlekezetű, kegyes és szerelmes édes Atyám Urã, a' mellyel mind az őnön maga, az Ur Jésus Christus drága vérével meg-váltatott lelkének őrök idvességére való bé-menetelt keresett, 's mind pedig más keresztyén embereknek, az őrök ditsőségnek el-nyerésére alkalmatosságot szerzett. E' végre maga, és a' hiveknek lelki épületekre, az Istennek sz. Igéjéből, és sok bölts embereknek hasznos elmélkedésekből, e' BOLDOG HALÁL SZEKERÉT mivelte és készítette: a' mellyet Én amaz ez egész világon nagy hírrel nével tündöklő *Argentoratumi Académiában* midőn a' sz: Theologiát tanúlnám, ugyan ott *Argentoratumban* Tekintetes, Nemzetes és Vitézlő TELEKESI TŐRŐK ISTVÁN Senator Uram neve alatt, az ő Kegyelme költségével ki-nyomtattattam, és magammal együtt bé akarván hozni, *Oenipontumi Tractusban Liptinge* nevű vámon, meg-útálván mindennémű *Attestatio*mat, igaz úton járásombéli Passusimat, helyes *recommendatio*imat tőlem, több szép drága Könyveimmel el-vettenek, és magamat ártatlan Arestomba vetettenek, onnét Isten jóvóltából meg-szabadúlván, Ulma Városában lakozók, kiknél elébbeni esméretségem lévén *Oenipon-*

nipontumban irának az elveſzett Könyveimért, mellyeknek meg nyeréſéért jó reményſéget-is mútatának; de a' két-féle Német és Frantzia tábor oda közelgetvén el-hagyni kénſzer

Az Elsö Argentoratumi Editionak
DEDICATIO JA.
NEMZETES 's VITÉZLÖ
TELEKESI
TÖRÖK ISTVAN
URAMNAK,
Hasonlatosképen
A' GYÖRI Lutherana Ekkléfiában lévö
MINDEN JOAKARO URAIMNAK,
(*A' kik tudniillik elsöben ugyan magamhoz, az után pedig Aachi Mihály, Ferencz és Daniel Fiaimhoz sok jókarattal vóltanak*) *Ö Kegyelmeknek ez életben lelki és testi békeséget, és a' Jésus Christus meg-esmért igaz Vallásában mind végiglen állhatatos meg-maradást tiszta szivböl kivánok.*

ILlyés mikor elevenen el-ragadtatnék Mennyégbe, egy tüzes szekeren és tüzes lovakon, nagy szélvészben méne-fel az égbe. *2Reg.* 2: 11. Mitsoda vólt vallyon az a' szélvész? Mitsodák vóltanak a' tüzes szekér és lovak? hogyha valaki én tölem kérdené, én azt felelném nékie: hogy ez a' szélvész, olly természet szerint-való szélvész és háború vólt, *Psal.* 148: 8. a' mellyben menny-

dörgés,

dörgés, villámás, tüz, viz, zápor esö és forgó szél mind öszve-elegyedtenek, és rendkivül nagy hirtelen egybe-keveredtenek, minémü vóit régenten *Ezechiel* 1: 4. és *Jonás cap.* 1: 4. Prófétáknak-is idejekben. A' tüzes szekér pedig és lovak nem földiek vóltanak, hanem menyeiek. Mert jóllehet úgy tetszett ugyã Elisseusnak, mintha természet szerint-való lovak, és valóságos szekér lettenek vólna e' nagy menydörgéssel villámozó szél-vészben; de *in rei veritate*, nem vólt e' világi; hanem *Currus Angelicus*, Angyali szekér. Valamint tudniillik tüzes lovasok és tüzes szekér képében forgolódtanak az Angyalok Elisseus mellett életében: *2Reg.* 6: 17. Igy itten-is illy szekér, és tüzes lovak formájában foglalatoskodtanak azon Angyalok Illyésnek fel-vitelében, noha mintha világi szekér lett vólna, úgy tetszék Elisseusnak nagy rémülésében, mert ezek felöl az Angyalok felöl vagyon irva, hogy az Isten a' szekeret maga követivé tette, és a' lángoló tüzet az ö szolgáivá rendelte. *Psal.* 104: 4. És ismét: Az Isten szekerei húsz ezerek, és sok ezer Angyalok. *Psal.* 68: 17. Jóllehet pedig a' sokféle világi keserüséget, szerentsétlenséget, vagy betegséget, igaz hitivel meg-gyözö keresztyén embernek lelke, ma nem vitetik így láthatóképen Istentöl Angyali szekér által az egekben; de azonban minden kételkedés kivül bizonyos dolog az, hogy láthatatlanképen fel-vitetik, magától az Ur Jésustól készíttetett bóldog halálnak idvességes szekerében. Mert ez az Ur Jésus Christus amaz igaz Építö Mester

ſter ember, *Hebr.* 11: 10. avagy Áács, *Marc.* 6: 3. kinek valamint orſzága nem e' világbólvaló: *Joh.* 18: 36. Igy az ö meſterſége és tudománya, a' lelkek idveſſégére czélozó! Mit tsinál moſtan az Ács? Azt kérdi vala (tsúfolni akarván az UR JESUST) régenten *Libanius Sophiſta* egy kereſztyén Schola Meſtertöl. Kinek ez igy felele: A' te pogány Csáſzárodnak, *Julianus*nak farag koporsot. Igaz-is lött a' mit mondott, mert rövid idö múlván, elvitte az ördög *Julianus* lelkét, és meg-ſzégyeníté *Libanius* kevélyſégét. Pokolbéli gyötrelmet kéſzít az Ur Jéſus az iſtenteleneknek; de az Iſtenfélöknek a' halál által Bóldog Szekeret. Noha pedig én ennek a' Fö Czéh Meſternek, meſter legényi között leg-utólsóbb Inasotska léyén, az én nevem ſzerint való meſterſégbéli tudatlanſágomat, mindenek elött örömeſt meg-vallom; (mert, hogyha ſzintén a' külsö 's világi ſzekérhez ſem tudok tsak egy rendes ſzeget-is tsinálni; ſokkal inkább a' Bóldog Halálnak lelki Szekerében nem tudok ſemmit-is magam ereje által munkáikodni. 2*Cor.* 3: 5.) de mindazonáltal, a' melly ſzekeret, a' bóldogúl meg-halók ſzámára, maga az Ur Jéſus el-kéſzitett, ugyan azon Bóldog Halál Szekerét, az én Iſtenemnek bennem lévö kegyelme, 1*Cor.* 15: 10. és mennyei ſegitö ereje, 2*Cor.* 12: 9. velem öſſze-ſzedetett, (Ö nála nélkül egyébaránt ſemmit ſem tselekedhetem. *Joh.* 15: 5.) és az én Iráſomat Olvaſóknak eleikbe tétetett. *Deut.* 30: 19. Melly Szekér körül való fáradságomat, mint valami Irás-

Irásbéli faragtsáláſomat, Kegyelmeteknek akartam Nemzetes Uraim illendö betsülettel ajánlanom, és köteleſſégem ſzerint való hálaadó vóltomnak meg-bizonyitására, igen alázatoson *præſental*nom. Kérem azért nagy bizodalmason Kegyelmeteket, hogy ezt a' ſokféle keſerüſég és betegſég között lelki vigaſztalás nélkül ſzükölködö *Evangelicus*oknak vigaſztalásokra czélozó ſzándékomat, a' Kegyelmetek bölts itélete jóra magyarázza, figyelmeteſſéggel olvaſſa, és régi ſzolgáját továbbis elébbeni jóakarattyában meg-tartsa! Éllyen azonban Kegyelmetek ſokáig, minden hozzá tartozandókkal együtt jó egéſſéggel, és mikor az utólsó órát Iſten elö-hozza, üllyönfel Simeonnal, az Ur Jéſus Nevében, *Luc.* 2: 29. a' Bóldog Halál Idveſſéges Szekerére tsendeſſéggel! Amen! Amen!

Kivánnya tiſzta ſzivel

Kegyelmeteknek

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

Köteles és alázatos
Szolgája.
Áachs Mihaly.

ELÖL-

ELŐL-JÁRO BESZÉD,
A' Kegyes Olvasóhoz.

Mellyben, ez egéſz *Tractatus*ban lévö minden dolgok le-rajzoltatnak, és igen rövideden 's tsak ſumma ſzerint meg-mútattatnak.

RÉgenten, *mikoron* Maximinus *Tsáſzár idejében, a' Pogányok között olly nagy peſtis vólt, hogy a' házak betegekkel, az útſzák pedig tellyesek vóltanak meg-hólt teſtekkel, akkoron a' Kereſztyének, nem tsak a' mérges betegségben lévö pogány emberek körül örömeſt forgolódtanak, és tehetségek ſzerint azoknak ſzolgáltanak; de még a' hólt teſteket-is fel-vették, és tiſzteſségesen eltemették, mellyet azok a' pogányok látván, az igaz hitre meg-tértenek, és a' Jéſus Chriſtus eſmeretire jöttenek. Hogyha pedig a' régi hívek a' pogány népekkel így tselekedtenek, és azokon nyavalyájokban könyörültenek; ſokkal inkább illik egyik kereſztyén embernek a' másikon könyörülni, és tehetsége ſzerint a' beteg híveket vigaſztaló beſzédével vagy tselekedetivel meg-ſegíteni, holott mi mindnyájan lelki atyáſiak*, Matth. 23: 8. *és egymásnak tagjai;* Rom. 12: 5. *söt épen egyek vagyunk a' Chriſtus Jéſusban.* Gal. 3: 28. *Egy teſt, egy lélek, kiknek tudni-illik egy Urunk, egy hitünk,*

hitünk, egy kereſztségünk, egy Iſtenünk, egy Atyánk, Epheſ. 4: 4. *egy Anyánk* Joh. 33: 6. Syr. 40: 1. *vagyon, és egy vatsoránk.* 1 Cor. 10: 3, 4. & 12: 13. *Annyival-is inkább, mivel Iſten elött az illyetén irgalmaſságnak tselekedeti olly kedvesek,* Hoſ. 6: 6. *hogy a' nyomorúltakon könyörülö emberek, a' veſzedelemnek idején beteg ágyokban meg-erösíttetnek, és egéſségesekké léſznek.* Pſal. 41: 1. *Én is annakokáért a' több kereſztyének között leg-kiſsebbik lévén, hogy az Iſten kegyelme én bennem hijábanvaló ne légyen,* 1 Cor 15: 9, 10. *az ö énnékem adott ajándéka ſzerint,* 1 Petr. 4: 10. *ſzolgálni akarnék, hogyha ſzolgálhatnék azoknak a' ſzegény Evangelicusoknak, kik halálos betegségekben, vagy másféle ſzerentsétlenségben lévén, a' moſtani idönek alkalmatlansága miatt, igaz vallásokon lévö Lelki Páſztor vigaſztalása nélkül, nyögödve fohászkodnak,* Eccl. 4: 1. *és ugyan ezen végre irogattamki Iſtenemnek ſzent könyvéböl, ezt az Ur Jéſustól készittetett Boldog Halálnak Idveſséges Szekerét, hogy valaki az ö nyavalyájában jó lelki eſmérettel meg-ſzemléli, valaki ezt ſzive hajlékába bé-vészi, lelke fájdalmiban meg-könnyebbedheſsék, és a' jó békeségestürés által teſti ſanyarúságában-is megtsendesedheſsék. Léſzen pedig* Három Réſze *ezen elmélkedésemnek, mellyek közzül az* Elsőben:

ben: *A' Halál elött járó követek.* A' Máſodikban: *Ö maga a' Boldog Halálnak Szekere. De a'* Harmadikban *Elönkbe adattatnak a' Szekér után menö ſzemélyek, vagy, a' meg-hóltakon ſiránkozó emberek. Ugy hiſzem, hogy, valamint* Baſilius Magnus, *és* Johannes Eleemoſynarius, *az ö tsinálni kezdett koporsójoknak véghez vitele felöl naponkint elmelkedtenek és valamint ama' ditsöséges emlekezetü Római Tsáſzárok* Maximilianus I. *és* Carolus V. *az ö koporsójoknak mindenütt vélek való hordoztatásaban ſerénykedtenek: Igy valakik e' Boldog Halál Szekerének meſterségében velem együtt gyönyörködnek, halalokhoz jó lelki eſmerettel készülhetnek, és örök életre halálok után által vitettetnek.* Joh. 5: 24. Az Elsö Reſzben *vannak a' mint mondám, A' Halál elött járó Követek, mert a' Halál mivel ollyan mint egy Ur:* §. I. & II. *Azért noha* in rei veritate, *ſem huſa nintsen, ſem tsonttya; hanem tsak* Nudum ſceleton, *mezitelen kép az ö ábrázatja.* §. III. *Mindazonáltal ſok ezer eſztendöktöl fogva minden élet nélkül él és uralkodik minden uraság nélkül.* § IV. *Söt meg-is tarttya a' nagy Uraknak ſzokásokat, és el-jövetele 's az ö ſzekere elött levelet ír,* §. V. VI. *és hármas követit, úgymint:* a' Szerentsétlenſéget, Betegſéget, Vénſéget, *az emberekhez elbotsáttya.* § VII. *Mint a' halállal meg-ſzegödö embernek példája meg-mútattya.* §. VIII. *A' Szerentsétlenség Elsö követtye a' Halálnak, melly nem tsak a' végén, de* Ladislaus *megházaſúlandó Magyar Király eſetinek bizonyítása ſzerint, kezdetin-is meg-történhetik a' vigaſságnak.* §. IX. *És neveztetik Szerentsétlenségnek avagy veletlen 's reménytelen-eſetnek, nem az Iſtenre, hanem tsak mi reánk tudatlan emberekre nézve,* §. X. *mert ö Felſége mindeneket tud, 's eleve meg lát,* §. XI. *nem ugyan az ö eltávozhatatlan végezéséböl, hanem az ö Iſteni termeſzetinek fényeſségéböl.* §. XII. *A' melly hölts tudománya ö Felſégének, az embereket gonoſzra ſemmiképen nem kénſzeríti, vagy* neceſſitállya. §. XIII. *Melly jó Iſtennek* Providentiája, *nem tsak tud 's lát mindeneket; de még el-is rendelte, hogy ö minden teremtett állatoknak gondgyát is viſellye.* §. XIV. *Kik mind ö töle függenek, mind eredettyekre, 's mind erejekre nézve.* §. XV. *Mindenikében munkálódik azért, jóllehet nem egyenlöképen; hanem másképen az okoſság és érzékenység kivül valókban.* §. XVI. *Másképen pedig az eſzes és okos állatokban, kiknek tselekedetek vagy jók vagy gonoſzok.* §. XVII. *A' jók vagy világiak, mellyeket ſegit* moraliter. §. XVIII. *Vagy lelkiek, kiket ſegit* ſpiritualiter. §. XIX. *A' go-*

A' gonosz tselekedeteket a' mi illeti, azok vagy Isten törvénye, avagy pedig tsak a' természet ellen vannak; a' természet ellen való gonoszok mind Istentöl vannak; de külömb-külömb-képen: §. XX. *Némellyek az ő szent rendeléséböl, az ö engedelméböl, és igaz itiletiböl.* §. XXI. *Az elsö rendbélieknek fö szerzö oka Isten ö maga, ki az ö szerelmes Hiveit kereszt-viselés alatt tartya.* § XXII. *A' Másod rendbélieknek pedig tsak meg-engedö oka, mint a' Tolvaj mikor pénzedet el-lopja, betsületedet gyalázza, vagy házadat meg-gyújttya.* §. XXIII. *Melly gonosz tselekedetek, a' tselekedö személyekre nézve bünök, de a' szenyvedö emberekre nézve büntetések, hogyha istentelenek; ha pedig Istenfélök, tehát atyai veszszözések, és probáló eszközök.* Ibidem. *Az Isten tudnüllik az ö büntetését, vagy atyai veszszözését, leg-gyakortább eszköz által viszi végbe.* §. XXIV. *Mellyre nézve azon egy tselekedet néha mind Istennek 's mind embereknek tulajdonittatik, söt az ördögnek-is.* §. XXV. *Mert ezeknek akarattyok néha egyez, néha pedig külömböz az Isten akarattyától.* §. XXVI. *Az Isten törvénye ellen való tselekedetek körül háromképen forgolódik az Isteni* Providentia. Elsöben: *Minek elötte meg-lennének.* §. XXVII. XXVIII. Másodszor: *Mikor a' bünök lesznek.* §XXIX. Harmadszor. *Minekutánna már meg-lettenek.* §. XXXII. *Mivel pedig így mindenek az Istentöl függenek, akár eredettyekre nézve, akár tselekedettyekre nézve: Minden jó vagy gonosz dolgok, valamellyek e' világon lésznek, lésznek-é vallyon az Istennek olly meg-változhatatlan akarattyából, hogy külömben épen nem lehettenek?* §. XXXIII. *Es lehet-é vallyon valami az Isten akarattya ellen? Es ha lehet, miképen lehet?* §. XXXIV. *Melly Isten akarattya, mivel az embernek akarattyát a' gonoszra soha nem hajttya, mint a' Christust el-árúló Sidók tselekedete meg-mútattya.* §. XXXV. *Azért* ex eventu, *a' világi dolgoknak külsö folyásából a' felöl nem kell itéletet tenni.* §. XXXVI. *Ö Felsége szent kezében vagyon ugyan minden embernek szive.* §. XXXVII. *A' ki rendkivül-is tsudálatoson igazgathattya azokat;* §. XXXVIII. *De azonban az okos teremtett állatnak szabadságát ez Isteni* Providentia *el-nem ronttya.* §. 39. *A' kinek noha rendeléséböl vagy engedelméböl lészen, valami ezen a' széles világon jó vagy gonosz leszen, mint; a' mind a' szent Irásbéli, 's mind a' világi történetekböl meg-tetszik.* §. XL. XLI. *Szorgalmatoson kell azonban az embernek imádkozni, munkálódni, és az Isten büntetö eszközinek-is az ö töle meg-engedtetett* mediumokkal ellene

ellene állani. §. XLIII. *Jóllehet pedig az imádkozó, és Istent félö embernek vagyon ezen a' világon leg-gyakortább szerentsétlenebb állapottya, az istentelennek ellenben szerentsésebb dolga, vagyon Istennek azonban miért bánik keservesebben az ö hiveivel, elégedendö oka.* §. XLIV. *Mellyek közzül nem tudhattyuk-meg mindenikét, hanem csak némellyikét.* §. XLV. *Mert az ö igéreti nem mindenkor e' világban, hanem leg-inkább bétellyesednek az örök boldogságban: Azokat azért* cum exceptione Crucis, *úgy kelletik érteni, hogy a' világi keresztet, ki nem kelletik felejteni.* §. XLVI. *Vagyon ö Felségének arra is elégendö oka, jól miért tselekeszik a' gonoszokkal.* §. 47. *A' melly jó, vagy gonosz dolgokat, mellyek az emberekre következendök, néha Isten tsudálatosan meg-jelenti* §. XLVIII. § XLIX. *Angyala által.* §. L. *Ki által noha igen ritkán izeni ugyan meg a' halált, meg-izeni azonban azt más követi által. Mellyek közzül elsö a' Szerentsétlenség. Ez pedig három-féle: Mert embernek vagy* (1) *híre 's neve, vagy* (2) *jószága, vagy* (3) *élete forog gyakorta veszedelemben. Mint a' Régieknek bölts találmányokkal.* §. LI. *Es bizonyos példázatokkal meg-mútatik.* §. LII. *Hogy ha valaki akármelly módon marhájában meg-károsodik, vagy egyéb jószágában, háromról gondolkodgyék.* I. *Ki adta vólt?* II. *Ki vette-el? Es* III. *Mit vett-el? Mint e'* Philochristus*nak példájából meg-tetszik.* §. LIII. *'S így gondolkodván az Isten szabados szent akarattyán meg-nyúgodgyék,* §. LIV. *hogyha valaki hirében 's nevében meg-gyaláztatik. Légyen annak szivében békeséges-türés, ellenségén való könyörülés, és buzgó könyörgés.* §. LV. *Hogyha valaki végezetre élete veszedelmében forog, bízzék Istenében, és abból vagy ki-szabadíttya, midön háláadó szivét ö Felségéhez mútattya;* §. LVI. *vagy hirtelen és reménytelen életét el-fogyattya. A' melly* casus*ban néha rosz, néha pedig jó itéletét az emberek serege mútattya.* §. LVII. LVIII. *Mivel pedig illyen változó, még az Istenfélöknek-is mind életek 's mind szerentséjek, a' mint a' Régiek szép* Inventuma §. LIX. *meg bizoníttya. Imádkozás azért a' mi dolgunk, és az ö akarattyán való meg-nyúgovás.* §. LX. *A' ki mindeneket mivel jól, és jó végre tselekeszik.* §. LXI. *Mint egy meg-vakíttatott ember, íoy minékünk-is mindent háláadó szivel kell ö töle vennünk,* §. LXII. *szenyvedgyük-is békével Istennek ereje által, a' mellyeket kell szenyvednünk,* §. LXIII. *Es Isten ellen semmit se zúgolódgynnk, mert ö mindeneket vagy testi vagy lelkiképen ki-szabadít a' nyomorúságból;* §. LXIV. *hanem inkább vétke-*

inket meg-esmérvén, a' sanyarúságból való ki-menekedésre várakozzunk. §. LXV. *Mert ez a' kereszt Isten fiainak jele, és az ö kedves leányinak bizonyos jegye.* §. LXVI.

Második Követe a' Halálnak, *pag.* 189. *A' betegség:* §. I. *melly felöl hármat kell meg-jegyezned: Eredetit, Gyógyitó mesterségét, és annak hasznos gyümöltsét.* §. II. *Eredete más a'* Physicus*oknak és* Astrologus*oknak, más pedig a' sz: Irásnak értelme szerint.* §. III. *Gyógyitó mesterségét a' mi illeti: Elsöben a' Lélekre, azután pedig kell vigyázni a' beteges testre. A' Léleknek orvossága* I. *A'* Pœnitentia, *melly a' bünöket idejekorán meg-szánnya, bánnya 's elhadgya.* §. IV. V. *Nem mint az Angliai Királynak meg-átalkodott szolgája* §. VI. *el-hallgattya; hanem azoknak mind nagy, mind sok, 's mind utálatos vóltát meg-esmérvén,* §. VII. *A' mi büneinket siránkozó Ur Jésussal,* §. VIII. *hogy a' szivnek vizével a' lelki esméret fergét meg-ölhesse,* §. IX. *szivének völgyéböl szemeinek hegyére fel-botsátott siralmának könyveivel meg-sirattya.* §. X. II. *Az* Imádság, *mert betegségedben imádkoznod kell.* (1) *Büneidnek botsánattyáért.* (2) *Betegségednek el-távoztatásáért.* (3) *A' Szent Léleknek vigasztalásáért.* §. XI. *Imádkoznod kell* (1) *Büneidnek botsánattyáért,* (2.) *Betegségednek el-távoztatásáért,* (3.) *A' Szent Léleknek vigasztalásáért.* §. XI. *Imádkoznod kell* (I.) *Büneidnek botsánattyáért.* §. XII. *a' mellyhez hit kivántatik.* §. XIII. *A' hit pedig igen gyenge gyakorta és erötelen, azért imádkoznod kell, Isten igéjét hallgatnod, és az Ur Vatsorájával élned annak erösitésére. Melly szent Vatsorával ha nem élhetsz, mit tégy akkor? Lásd-meg* §. XIV. *Gyenge mondom hited, mert sok igen a' te bünöd; de a' Jésus Christus meg-mútattya miképen kellyen az Isten Igasságának széki elöl az ö irgalmasságának színe eleibe menned.* §. XV. *Söt meg-mútattya az ö mennyei szent Attyának hozzánk-való nagy szerelmét, az ö maga érdemének elég-tételét, és a' Szent Lélek vigasztalásának hatható erejét.* §. XVI. *A' mellyet igen meg-kell jegyezned: Az Isten törvényének,* §. XVII. *a' lelki-esméretnek,* §. XVIII. *és a' pokolbéli ördögöknek vádolása ellen.* §. XIX. *Hogyha pedig szivedben hitet nem érzesz,* §. XX. *vagy épen nem hihetsz;* §. XXI. *söt gyenge hitednek mind végig meg-maradása felöl bizonyos miképen lehess, lásd-meg* §. XXII. *Imádkoznod kell továbbá* (II.) *a' te betegségednek meg-könnyebbitéséért; de* sub conditione Divinæ voluntatis. §. XXIII.

XXIII. *Söt* (III.) *A' Szent Lélek Ur Istennek vigasztalásáért*, §. XXIV. *a' ki vigasztal ma* ordinariè *az ö szent Igéje által.* §. XXV. *Eszedbe juttatván e' betegséget reád botsátó Istenednek hozzád való kegyelmét, és hatalmas erejét.* §. XXVI. (2.) *Te magad tisztit*, §. XXVII. *'s betegséged kitsiny könnyebbségét.* §. XXVIII. *A' léleknek* (IV.) *orvossága a' tsendes* Patientia, §. XXIX. *melly elödben adgya* (1.) *a' betegséget, vagy másféle sok keresztet szenyvedö embereknek nagy seregét.* §. XXX. (2.) *Büneidnek súlyos terhét.* §. XXXI. (3.) *A' mennyei jutalomnak bóldog örömét.* §. XXXII. *Lelkedet minekutánna így meg-orvosoltad, szabad meg-orvosolnod testedet-is; de nem büjöléssel 's bájolással, vagy suttogó olvasással, mert ez Istentöl meg-tiltatott állapot*, §. XXXIII. XXXIV. *és keresztyéni hited 's tiszted ellen való dolog.* § XXXV. *Söt az ördöghöz (a' ki segíteni akkor mondatik, mikor meg-szünik Isten akarattyából gyötreni,) folyamodó orvoslás*; §. XXXVI *hanem az Istentöl megengedtetett orvosságokkal.* §. XXXVII. *Mivel pedig betegségednek eredetit meg tanúltad, és gyógyitó mesterségét, tanúld-meg annak hasznát is, és gyümöltsét.* §. XXXVIII. *Mellyet Isten reád botsát.* (1.) *Ö magára.* §. XXXIX. (2.) *A' szenyvedö emberre.* §. XL. (3.) *A' te felebarátodra nézve.* §. XLIII. *Békével kell annakokáért szenyvedned e' betegséget*, §. XLIV. *míg Isten el-vészi rólad az inséget, mellyböl majd ki-szabadít, avagy a' halál, avagy az egésség által. Ha megkell halnod, hally-meg az Ur Jésus nevében, ha pedig meg-gyógyúlsz, vigyázz* (1.) *A' te Istened irgalmára.* §. XLV. (2.) *A' te életed meg-jobbítására, mind reggel, délben, mind estve.* §. XLVI (3.) *A' te jóakaróidra, kiknek beszélld-meg az Isten hatalmát, irgalmát, 's fogadásának igasságát.* §. XLVII. *Hogyha pedig sem meg-nem halhatsz, sem megnem gyógyúlhatsz; hanem sok ideig nyomorgasz, mit kell illyenkor tselekedni?* §. XLVIII. *Hogyha* Másodszor. *a' beteg esze nélkül beszéll halálos ágyában, vagy tselekeszik, mit kell felöle itélni?* §. XLIX. *Hogyha* Harmadszor *a' kegyes emberek sokáig sem szólhatnak, sem nem hallhatnak, hanem tsak szivekben tusakodnak, a' lélek mit fog vallyon illyenkor mivelni?* §. L *Ne várd azonban kérlek szintén az utólsó órát; hanem erös hittel Istenedhez ragaszkodván, keszítsed-el idejekorán lelked örökké-való házát.* §. LI. *Légy hiv halálig, és nyújtsd-*

nyujtsd-fel az Ur Istenhez szivednek utólsó fohászkodását. §. LII. A' Halálnak Harmadik Követe, *A' Vénség.* §. I. *pag.* 441. *Melly háromfele.* §. II. *De az utólsó követre embernek nem kell várakozni; hanem minden órában a' meg-haláshoz készen kell lenni,* §. III. *mert sokan az emberek közzül meg-tsallyák magokat. Mivel* (1.) *még sokáig élhetnek, azt gondollyák.* §. IV. (2.) *Nagy felette igen az Istennek irgalmassága, azt mondgyák.* §. V. (3.) *Még halálok elött meg-térhetnek, azt aluttyák.* §. VI. *Ezek a'* Halál Szekere *elött járó Hármas* Követek *vannak e' Könyvnek Elsö Részében. à pag.* 1. *ad* 471.

A' Második Részben vagyon pedig önnön maga A' Bóldog Halálnak Szekere. *Mellyen a' keresztyén ember, mint a' Római Vitézek, a' Capitoliumba, így vitézsége után ditsöségesen be-mégyen az Isten országába.* § I. *Háromra kell itten tekintened:* I. *A' Szekérnek szükséges részeire: Minémüek a' négy Kerekek, Rúd, és Tengelyek. Az* Elsö *Kerék Terebinthus fából, a'* Második, *a' Christus keresztfájából; a'* Harmadik *az Élet fájából, a'* Negyedik *vagyon tsinálva* Fenyö *fából. Az* Elsö *az Isten esméretit, a'* Második *az Ur Jésus szenyvedése érdemét, a'* Harmadik, *a' Fel-támadásnak jó reménységét, a'* Negyedik *jegyzi a' meg-haló embernek buzgó könyörgését.* §. IV. *A' Tengelyeket a' mi illeti,* Elsö *azok közzül az igaz Hit.* Második *a' Békeséges-türés.* Harmadik *a' Bizodalom.* Negyedik *az Allhatatosság.* §. IV. *Rúd pedig Istenünknek igaz Igéreti.* §. V. *Tekintened kell* II. *a' Halál Szekerének ékességére, a' minémü a' jó ülés, szép szönyeg, jó úti-társ. Jó Úti társ az Ur Jésus, ki az örök élet úttyát mútogattya. Az útat minden akadékokból: Bümtöl, bünnek okától, és annak büntetésétöl kitisztittya; Söt a' halálhoz közelgetö embert vigasztallya. Jó ülés a' lelki esméretnek békesége. Szép szönyeg a' koporsón lévö fejér keresztes fekete poszló.* §. VI. *Vigyáznod kell* III. *a' Halál Szekerének hasznoson el indítható mesterségére. Holott két marha helyett, két Sákramentom vagyon, mellyeket kotsis helyett, a' Szent Lélek Isten igazgat; de mellette az Angyalok, mint örizö szolgák forgolódnak.* §. VI. *pag.* 507.

A' Harmadik Részben mennek a' Szekér után járó személyek, vagy a' meg-háltakon siránkozó emberek. Mert Corthusius *noha örömmel akarta magát el-temettetni;* §. I. *pag.*

pag. 503. illendö dolog mindazonáltal a' meg-hólt embereket siratni. §. II. A' Szentek példája szerint. §. III. Mivel Isten parantsolattya, a' siránkozók tselekedeti javallya; söt a' közönséges haszon-is kivánnya. §. IV. Sokan vétkeznek azonban a' sirás között in excessu, vagy defectu. §. V. Azért, hogy módot tarthass és mértékletességet a' sirásban, meg-kell gondolnod az Istent, te magadat, és meg-hólt jóakaródat. Az Isten felöl hármat kell e' szomorúságodban tanúlnod. 1. Az ö szent akarattyát. 2. Az ö Isteni szabadságát. 3. A' meg-szomorodtakhoz bö-ségesen meg-mútatandó Isteni kegyelemnek nagy voltát. §. VI. Te magad felöl meg-kell gondolnod, hogy sirásoddal a' meg hóltnak noha nem használhatsz; de te magadnak sokat árthatsz. §. VII. A' hólt ember felöl végezetre meg-kell gondolnod annak bóldog állapottyát. §. VIII. Hadgyad-el azért bánatodat. §. IX. és Istenedet félvén, az örökké-valósághoz készítsed magadat. És halálodról meg-emlekezvén, az örökké-való haláltól mentsd-meg állapotodat. §. X. Mert valamint 1683-dik esztendöben Austriában, a' meg-hólt emberek tsonttyai között sokan az eleven emberek közzül, a' Törökök ellen életben meg-öriztettenek, így a' halálról-való elmelkedés által az emberek az örök életre meg-öriztetnek. §. XI. A' mellyre, juxta §. XII. Segéllyen engemet-is az Ur Jésus Amen! úgy légyen Uram Jésus Amen. Oh Uram Jésus Christus! mivel e' Munkátskát a' Te segítségedböl a' mint el-kezdettem, úgy már a' Te kegyelmedböl el-is végeztem: Nyújtsad tovább-is mennyei áldásodat, és hogy ez irásbéli fáradtság hijában-való ne légyen, a' mint a' keresztyén Olvasónak, így énnékem-is szivünket igazgassad. Igazgassad éltünket, hogy betegségünkben, vagy másféle szerentsétlenségünkben, az Irásból idvességes vigasztalást vehessünk, életünket Istenségednek tiszteségére rendelhessük, és hóltunk után Te hozzád A' Bóldog Halálnak idvességes Szekere által mehessünk, Amen.

Tiszta szivböl kivánnya

SZENT ISTENSÉGEDNEK

Leg-utólsóbb Szolgátskája

ÁACHS MIHALY.

PARS

A.M.N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

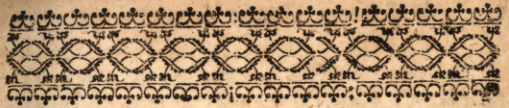

ά & ῳ

PARS PRIMA,

ELSŐ RÉSZ.

Mellyben vannak

A' Halált meg-előző követek,

úgymint:

A' SZERENTSÉTLENSÉG, BETEGSÉG, és VÉNSÉG.

CAPUT I.

Elsö követtye a' Halálnak

A' SZERENTSÉTLENSÉG.

§. I.

SOk-féle Urak vannak ugyan e' világon, 1 *Cor.* 8: 5. kik testén az embernek és világi szerentséjén hatalmaskodhatnak. *Matth.* 10: 28. De tsak Isten azonban amaz igaz UR, *Esa.* 42: 8. ki minden Királyoknak Királlya, és Uraknak Ura lévén, magának vagyon egyedül halhatatlansága. 1 *Tim.* 6: 16. Egyebeket pedig halandóság kötelezett, hogy minden embernek szabadoson birjon életével és halálával; *Sap.* 16: 13. szentséges kezeiben forgatván, mind világi életünknek szerentsés, vagy szerentsétlen napjait, *Psal.* 31: 16. mind pedig a' po-

kolnak és halálnak kúltsait. *Apoc.* 1: 18. Söt úgy uralkodik mind eleveneken, 's mind a' hóltakon, *Rom.* 14: 9. hogy a' mint az ö benne hivöket halálok után-is élteti, 's idvezíti: *Joh.* 5: 24. Igy a' hitetleneknek testét 's lelkét a' másik halálra, *Apoc.* 21: 8. vagy az örökkévaló kárhozatra eresztí. *Matth.* 10: 28.

§. II. Ez mondom az Isten az Igaz Ur; *Amos* 9: 6. és nem más akárki a' teremtett állatok közzül, 's annál-is inkább, nem a' Halál, melly Halál, hogyhogy lehetne Ur, holott ö nem *Substantia*, nem az Istentöl teremtetett valóságos állat, *Sap.* 1: 13. hanem inkább *vitæ privatio*, életünknek el-fogyatása, *& naturæ destructio*, és természetünknek rontása. *Mors est separatio animæ à corpore.* A' Halál nem egyéb, hanem a' léleknek a' testöl való el-válása. A' Halál azért *tanquam malum naturæ destructivum*, a' mennyiben a' természetet gonoszúl el-ronttya, és a' testnek 's léleknek öszve-kötöztetését fel-bonttya, az ördög irígységéböl jött, a' bün miatt e' világra. *Ibid.* 2: 24. Jóllehet, *prout habet rationem alicujus boni, justæ nempe pœnæ*, a' mennyiben a' bünnek igaz földgya, *Rom.* 6: 23. az Istentöl mint igaz Birótúl botsáttatott az emberek fiaira. *Syr.* 11: 14. *Cap.* 39: 34. *Confer.* §. VII. *pag.* 7.

§. III. Noha pedig e' Halál nem valami *Substantia*, *in rei veritate*, semmi állattal nem bír, 's annakokáért nem-is Ur; mindazonáltal mivel nem tsak az együgyü emberek úgy gondolkodnak felöle, mintha *Positivum quid*, ugyan

valami valóságos állat vólna, és e' világon szerte széllyel járna, a' mint a' Prófétáknak fiai-is panaszképen így szólnak: *Mors est in olla.* 2 *Reg.* 4: 40. Halál vagyon a' fazékban. De még ö maga-is az Isten, a' mi erötlenségünkre nézve, úgy beszéll felöle, mintha sárga lovon ülö, és mindeneket meg-ölö ellenség, 1 *Cor.* 15: 26. avagy vitéz Ur vólna. *Apoc.* 6: 8. Ugy képezhettyük azért elménkben a' Halált, mintha *Dominus subordinatus*, az Isteni felsö, és leg-elsö Uraság után, ö-is minden embereken hatalmaskodó nagy Ur vólna. *Rom.* 5: 14. Kinek, a' régi Jámborok elmélkedése szerint, szeme nintsen, sem szive, nem nézhet az emberek szép személyére, nem-is könyörülhet könyörgésére; nints füle, nem figyelmezhet azoknak beszédére. Húsa sints, nem gondol semmit-is a' Góliátok nagy testével, sem Sámsonok erejével, nem a' férjfiak böltsességével, sem az asszonyok ékességével; hanem mindeneket egyaránt a' földbe bé-viszen, és a' férgeknek eledelévé tészen. Mezítelen, mert senki ruhája nékie nem kell, vagy gazdagsága. Kassa vagyon egyik kezében, mellyel a' virághoz hasonló embert letsapdossa: *Esa.* 40: 6. de óra a' másikban. Mivel ö *dependens* lévén, és a' mennyei Urtól függvén, az Istentöl rendeltetett idö elött, senkinek életét el-nem vághattya. *Jobi* 14: 5. *Joh.* 7: 30.

§. IV. Jóllehet pedig illyen éktelen ábrázatú és díztelen termetü, de azonban igen sokat próbált vitéz, 's igen gyözedelmes és szeren-

szerentsés Ur ez a' Halál. Kinek fegyvere olly éles, hogy nem tsak az emberi tagoknak öszve-szerkeztetését, de még a' testnek 's léleknek-is egybe-kötöztetését-is fel-bonttya. Melly nagy hatalmára nézve fekete záflójára ezt irta: *Parco nulli;* és minden rendek rettentésére ditsekedve mútogattya:

Mindnyájan meg kell halnotok,
Grátziát senkinek nem adok.

Ez a' Halál tehát ollyan hatalmas Uraság, mellynek ellene nem áll semmi földi Uraság. És a' melly, nem kitsíny tsudálkozásra méltó dolog, tovább már öt ezer esztendöknél, szintén olly erövel, mint mikor kezdett hartzolódni, 's szintén olly győzedelemmel a' minémüvel kezdett elsöben az emberek ellen viaskodni, tovább mondom, öt ezer esztendöknél, *sine vita vivit, & sine dominio dominatur!* El a' Halál minden élet nélkül, és uralkodik minden uralkodás nélkül, kinek mi-is rabjai vagyunk, és akaratunk ellen-is töle hirtelen el-ragadtatunk.

§. V. Ur azért a' Halál. *Præsuppositâ natura per peccatum depravatione*, Minekutánna a' bün bé-jött e' világra, elsö Atyánk által, Ur immár a' Halál. És ugyan, az Istennek igaz itéletiböl minden embereken *potentissimè*, irgalmasság nélkül, győzedelmes hatalommal uralkodó nagy Ur. A' ki a' nagy Uraknak szokásokat meg-is tarttya, és magát azoknak tselekedetihez alkalmaztattya. Ezek a' világi Urak mikoron valakihez méni igyekeznek *ordinariè*, bé-vett rend szokások szerint, nem tsak

tsak elébb leveleket küldenek, hanem szekerek elött lovasokat, hírt-mondó követeket, és az Uraság jövetelét jelentö katonákat-is ereztenek; jóllehet *extraordinariè* és rendkivül, (a' mint a' Halál-is tselekeszik. *Matth.* 25: 13. gyakorta, *lásd-meg alább* §. LII.) tsak hirtelen, és minden reménség kivül-is nagy véletlen el-érkezhetnek. Olly szokást követ *ordinariè* a' Halál-is, levelet botsát maga elött, és követeket. A' mi a' Halál levelét illeti, fel vagyon az irva minden embernek két tenyerére, illyen betükkel: M. M. a' melly rövid irásnak értelme ez, és illyen a' magyarázattya: *Memento Mori.* Meg-emlekezzél, Meg-halsz. *Syr.* 7: 38. *Cap.* 14: 12.

§. VI. Ezt a' Halál levelét, mikor, minden napon nézegetvén kezeinket, olvassuk, illyen értelemmel kellene (hogyha el nem felejtenénk) bövebben mi magunk elött megmagyaráznunk: *Scio Domine, quoniam morti trades me.* Tudom Uram Isten, tudom, hogy a' halálnak adsz engemet, holott koporsóbéli ház rendeltetett minden embernek: *Jobi* 30: 23. Annakokáért, *Justum est, ut provideam animæ meæ. Gen.* 30: 30. Ideje vagyon most, mostan vagyon alkalmatos és kellemetes ideje, 2*Cor.* 6: 2. hogy lelkem idvességére gondot visellyek, éltem eleget eddig, tiz, húsz, vagy harmintz esztendeig, több vagy kevesebb ideig a' bünnek, világnak és testnek. 1*Petr.* 4: 3. *Rom.* 13: 11. Ideje már, hogy a' mi még hátra vagyon, életemben, két vagy három nap, egy hólnap, több vagy kevesebb

sebb idö, óra, avagy eſztendö, ſzentellyem azokat, (minekelötte el-érkezik a' halál ſzekere,) *Deo ſaluti ac beatæ æternitati*, Istenemnek, idveſſégemnek, és a' bóldog örök életnek. 1 *Petr.* 4: 2. *Præcipitantur citiſſimè rapidiſſima temporis momenta, evaneſcunt horæ, occidunt ſoles, tranſeunt dies, effluunt menſes, dilabuntur anni, volvitur vita, expirat totius vitæ terminus. Et ecce! poſt primum momentum, quò egreditur, & in donum æternitatis ingreditur Spiritus.* Eccl. 12:7. *Tempus non erit amplius.* Apoc. 10:6. *Tempus ſpei, tempus pœnitentiæ, tempus miſerationis, & omnis bonæ operationis*, Mat. 25: 10. Le-foly hirtelen az óra, üdök változnak nem jóra, hamar el-telnek a' napok, el-múlnak minden hólnapok. Nézd melly közel van a' határ, melly ſzintén ajtód elött áll. Imé! el-éred a' véget, mihelyt ki-mégyen a' lélek, ott kezdödik a' más élet; de nints helye reménſégnek, nints ideje kegyelemnek, vagy a' jótselekedeteknek. *Ab hoc momento, pendet æternitas.* Örökké-valóság kezdödik, ſoha el-nem végezödik. *Agè ergò, pœnitentiam age, & Evangelio crede.* Marc. 1: 15. Térj-meg azért az Istenhez, hittel bizzál Felſégéhez. *Dum tempus eſt acceptabile.* Eſa. 49:8. *Dum dies eſt ſalutis.* 2 Cor. 6: 2. *Operàre bonum.* Gal. 6: 10. Míg kegyelemnek ideje, és idveſségnek van helye, higyj 's könyörögj az Istennek, jót tselekedvén mindennek. *Hodie cum vocem Dei invitatoriam* Matth. 11: 28. *audis.* Pſal. 95: 7. Hebr. 3: 7, & 13. *Cras enim vix erit amplius.* Prov. 27: 1. *Noli errare.* Gal.

Gal. 6: 7. *Noli temet decipere.* Jac. 1: 22. *Noli deſipere.* Eph. 5: 15. *Cor obdurare.* Pſal. 95: 8. *Diſce potius ſapere.* Deut. 32: 29. *Cautè ambula, tempus redime.* Col. 4: 5. *Fac citò quod debes, fac benè, quod potes; inſtat æternitas.*

O HOMO,

Fac ea, quæ moriens facta fuiſſe velis.

Ma ha hallod Isten ſzavát,
'S meg-könnyebbítö ſzándékát,
Holnapra ne vond az órát.
Hogy meg-ne tsallyad ſzívedet,
S el-ne veſzeſſed lelkedet,
Ne keményítsd-meg elmédet.
Eſzes kivánny inkább lenni,
És az Istenhez meg-térni,
Ö nékie könyörögni.
Mit meg-kell tenned, moſt tedd-meg,
Ha mit meg-téſzſz, jól tedd azt meg,
Mert Isten eleibe kell menned.
Igy hit által a' mennyorſzág,
Bé-fogad örök bóldogſág,
'S nem leſz többé nyomorúság.

§. VII. Ez a' Halál levelének *Continentiája*; ez az ö irásának egéſz ſummája, és tsak két M. M. betükkel kezeinkre irott akarattyának bövebb magyarázattya, a' mellyet ſzüntelen kellene olvasnunk, és az olvasás között igy foháſzkodnunk: Jelentsd-meg Uram! az én végemet, és az én napjaimnak mértéke mennyi légyen, hogy meg-tudhaſſam, hogy tsak egy tenyérnivé tetted az én napi-

napimat, és csak ideig való vagyok! *Psalm.* 39: 5. Hogy járhassak elötted bölts szivel! *Psal.* 90: 13. De mivel mi ez olvasást és levél magyarázást igen igen gyakorta el-halasztyuk, söt szivünket a' földhöz ragasztyuk, azért követeket-is botsát a' Mennybéli Uraság, a' halálnak szekere, avagy el-jövetele elött mi hozzánk. Olly igen jó tudniillik az Ur Isten, *Psal.* 37: 1. hogy ö, mivel nem gyönyörködik az élöknek vesztedelmében, *Ezech.* 33: 11. azért az ember életét el-rontó, és természetét el-bontó halált nem szerzette. *Sap.* 1: 13. hanem ötet a' halhatatlanságra teremtette. *Ibid.* 2: 23. És ugyan ezen végre rendelte vala a' Paraditsomban *Arborem vitæ*, Az Életnek fáját; *Ut, si vel maximè temporis diuturnitate calidum innatum & humidum radicale imminueretur; fructus tamen illius, virtutem vigoremq; pristinum restitueret;* hogy az emberben a' természettül plántáltatott melegség, és azon melegséget tápláló nedvesség a' hosszú ideig való élés miatt, valamennyire meg-erötelenednék-is, de annak az élet fájának gyümöltse, az elébbeni eröt és elevenséget ismét meg-újítaná, 's újobban meghozná, így a' szeretetnek kötelével a' teremtö Istennek engedelméhez ragasztván magát az ember, minden fájdalom és halál nélkül, mikor Istennek tetszett vólna, bé-vitetett vólna az Angyaloktól az örök boldogságban. Söt az eset után-is, minekutánna az ördögnek irígysége miatt a' halál bé-jött a' bünért *Rom.* 5: 12. e' világra, és az Isten, ki olly igaz

gaz Biró, hogy a' bünt büntetés nélkül nem szenvedheti. *Psal.* 7: 12. *seqq.* Ezt a' halált *pro supplicio arripuit peccati*, mint a' bünnek megérdemlett méltó jutalmát kezébe fogta, és az ö törvényét meg-rontó embereket azzal, mint igazán büntetö ostorával meg-látogatta, hogy abból eszekbe vennék *se non impune peccasse*. Ebböl mondom, az Istennek a' halál által való büntetéséböl valósággal meg-értenék, melly keserves és vesztedelmes állapot légyen a' teremtö Istentöl el-szakadni. *Jer.* 2: 13. & 19. Mostan-is, mondom, az eset után, hogy az embereket a' boldog halálhoz el-készítheße a' jó Istennek szelíd természete, az elkerülhetetlen halálnak el-közelgetését, mind levél által meg-jelenti, 's mind pedig bizonyos posták és követek által ö Felsége megizeni. *Tres sunt Mortis Prodromi: Casus, Infirmitas, Senectus.* Hármak pedig a' halálnak követi: a' Szerentsétlenség, Betegség és Vénség. A' mellyek felöl tudniillik akarok e' Könyvnek elsö részében Istenemnek segítségéböl elmélkedni, és a' szent Irásból azok felöl bizonyos vigasztalásokat irni.

Casus latentem, Morbus apparentem,
Senectus notat mortem præsentem.

A' Szerentsétlenség, az alattomban járó: a' Betegség, a' nyilván-való: a' Vénség végezetre, a' jelen-való halált jelentik.

§. VIII. Szövetséget vetett egykor, azt mondgyák a' Régiek, egy valaki a' halállal, kérvén ötet, hogy hirtelen és minden reménség kivül, véletlen el-ne vinné, hanem hoz-

hozzája elébb követét küldené. Kinek a' halál meg-fogadgya kérését, és hogy el-jövetele elött hírt adna nékie, arra kötelezi igéretit. Mintha annakokáért a' halállal állandó frigyet tött vólna, és a' pokollal. *Esa.* 28: 14. Nagy bátorságban kezd az ember élni, és noha intik Jóakarói a' meg-térésre, de halála elött még meg-térhet, nékiek azt feleli, tolvajok miatt azonban, betegség és másféle veszedelmek miatt-is gyakorta meg-nyomorodik; de a' halál felöl (más követeket várván) semmit sem gondolkodik. Elö-jö azonban e' vakmerö emberhez reménsége ellen a' halál, és el-akarja vinni; de szörnyen kezd zúgolódni, és a' halállal akar perleni, *allegálván*, 's azt állítván, hogy meg-nem tartotta fogadását, sem hozzája nem botsátotta hír-mondó szolgáját. Kinek a' halál semmit sem gondolván prótestáló *Contradictio*jával, *constanter*, és minden tétovázás nélkül nagy bátran azt feleli, hogy ö minden fogadását igazán bé-tellyesítette. Jusson eszedbe, (azt mondgya nékie) hogy ennek elötte való idökben, tolvajok kezébe estél, 's meg-sebesíttettél, híredben-is és nevedben meg-kissebbíttettél: Tüz, viz, és másféle veszedelmek között nyögödtél. Jusson eszedbe, hogy *Catarrhus*ban, gyomrod 's melyed betegségében, és fejed fájásában mennyiszer feküdtél, és már öreg idöd miatt testedben felette igen meg-erötelenültél. Jusson eszedbe, Tanitóid mennyiszer hirdették, és hogy meg-kell halnod, orvosló Doktorid-is sokszor meg-jelen-

jelentették. Mind ezek, így szól tovább a' halál, mind ezek az én követim vóltanak, és hogy készülly útra, *Esa.* 38: 1. mert meghalsz, illyen tanátsot adtanak; minden haladék nélkül annakokáért el-vesszi, és ezt az embert a' halál az ö szekerére fel-tészi. Oh ember! valaki ez Irásomat olvasod, te vagy ám én velem együtt ez az ember! a' ki halálodról igen gyakorta el-felejtkezel, és annak nálad lévö, 's veled beszéllö követiröl meg-nem emlékezel: De ez okos találmánya a' régi Jámboroknak, elönkbe adgya szokását a' halálnak. Urunkká lett tudniillik Istennek igaz itéletiböl a' halál, és valakik ö Felsége ellen vétkeztünk, mindnyájunknak Királyunká. Kinek a' mennyei nagy és igaz Urtól, hatalma alá vettettenek mindenféle rendek, akar koronát visellyenek, akár pedig vastag vászonban öltözködgyenek. Azért-is *MORS*, minket harapó halál az ö neve, *mordens omnia rostró suó*, mert mindeneket személy válogatás nélkül halálosképen mardos az ö mérge. Szép dolog azonban ez ö benne, vagy inkább a' mennyei Urnak szép kegyelme, hogy *ordinariè*, a' halál szekere elött követit, úgymint: a' Szerentsétlenséget, Betegséget, és Vénséget, egyenkint vagy seregenkint elöre botsáttya, és azok által az embereknek: *Surgite*, Kellyetek-fel, és mennyetek-el, mert a' föld nem nyúgodalmatok tinéktek, *ex Mich.* 2: 10. azt mondattya.

§. IX. A' Szerentsétlenség azért elsö követe a' Halál szekerének, mert jóllehet ama' men-

mennyei nagy Úr, ki az Isten, meg-engedi az embereknek, hogy a' jó szerentsének idején, a' jóval éllyenek. *Eccl.* 7: 15. És az ö ifjúságokban örvendezzenek, meg-engedi, hogy járjanak az ö szíveknek útaiban, és szemeknek látásiban. *Cap.* 12: 1. Ez mindazonáltal a' világi öröm, nem igen sokáig állandó, hanem gyakorta *extrema gaudii, luctus occupat; Prov.* 14: 13. vége az örömnek szomorúságra fordúlandó. Példának okáért, örül vala ama' Polgár világi gazdagságának, *Luc.* 12: 16. örül a' Tékozló fiú, fajtalanságának, *Cap.* 15: 13. örül a' Tobzódó, fris lakodalmának, de mindeniknek vigassága, végtére fordúla, és ugyan csak hamar nagy szomorúságra.

Nem-is csak vége pedig az örömnek, hanem gyakorta kezdete-is változik sírásra, és a' menyegzöi vigasság tévö szerzámoknak zengése fordúl jajgatásra. 1 *Macch.* 9: 41. A' mint ezt amaz Ifjú *LADISLAUS*, Magyar és Tseh Országok Királlyának változó állapottya világoson meg-mútattya. El-jegyzette vala magának az említett Király, *Anno Christi* 1457. *Ætatis suæ* 18. jövendöbéli házas-társúl, *CAROLUS VII.* Frantzia Király szüz leányát, Magdalénát, és már a' követeket-is ki-beszéllhetetlen nagy pompával el-készítette, kik között leg-fövebb vólt *Ulricus*, Passaviai Püspök. A' kinek száz szolgai mellé, két száz válogatott vitézek Austriából, két százan Magyar Országból, és két százan rendeltettenek Tseh Országból, mindnyá-

nyájan e' hét százan olly fényes és kényes öltözetben, mintha mind együl-egyig Fejedelmi személyek lettenek vólna. Válogattatnak Leány Asszonyok-is, valamellyek az emlitett Országokban, kik az Asszonyi rendek között szebbek vóltanak, és az útra négy százan választattanak, hogy a' Királyi Meny-Asszonynak ezek udvarolhassanak, bé-is érkezék e' ditsöséges követség Párisiában, és igen nagy betsülettel véteték; de minek elötte meg-lenne az *Audientia*, Imé! Posta érkezik hirtelen utánna, ki a' Királyi Völegény Prágában történt reméntelen halálának szomorú hírét hozza, és az elébbeni szép öltözeteket fekete gyász ruhává változtattya. *Ecce!* Imé! Az örömnek nem csak vége, de még csak kezdete-is melly hamar fordúlhat jajgatásra! *O igitur infelix mundi, sed non mundi felicitas! Quæ dum rides, irrides; dum ludis, illudis; dum nasceris, denasceris; dum adlaberis, elaberis; dum oreris, moreris; dum spiras, exspiras.* O annakokáért világ nélkül való világnak szerentsétlen szerentséje! Kinek nevetsége tsúfság, játéka gonoszság, szép színe álnokság, kinek születése meg-halás, kezdete el-fogyás, nevelkedése apadás, élete el-múlás! *Mella mundi sunt fella, verba verbera, pocula pericula.* Keserü itt az édesség, sebes az egészség, veszedelmes az örvendetesség. *O spes fallaces! O res nugaces!* Oh halandó embernek hazontalan reménsége! Oh múlandó világnak el-múló ditsösége! *Vita, ut videmus nostra, vitrea est, dum splendet, fram-*

frangitur. Minden mi életünk, szerentsénk, és dolgunk az üveghez hasonló, melly noha most fénylik, de hamar el-romlik, semmiben nem állandó. Igy lévén azért a' dolog, minden ember az ö jó szerentséjének idején gonosz szerentséjére vigyázzon. *juxta Eccl.* 7: 14. Mert ezt Isten amannak ellenébe úgy helyheztette, hogy ember semmit abban eszébe nem vehet, a' mi ö reá következik.

§. X. A' melly reméntelen dolognak következése, és véletlen állapotnak érkezése, neveztetik *Contingens*, *Casus*, *Infortunium*, avagy *Accidens*nek. Véletlen történetnek, reméntelen esetnek, 's veszedelmes szerentsétlenségnek: Történetnek mondom, esetnek neveztetik és szerentsétlenségnek; de nem az Istenre, hanem tsak mi reánk gyarló emberekre nézve. *Quia de Contingentium futuritione, in nostro intellectu, non est determinata veritas.* Mert mi tsak azokat nézzük, a' mellyek jelen valók, 1*Sam.* 16: 7. de a' következendöket bizonyosan nem tudgyuk, *Eccl.* 7: 14. nem tudhattya senki ma estvéig, *Syr.* 18: 25. avagy holnap reggelig *Prov.* 27: 1. mi következik reája. Mind éjjel, 's mind nappal kétséges embernek élete. Reggel azt kell mondanod: Ki tudgya, ha estvét érjük-é? Estve így kell szólanod: Ki tudgya, ha reggelt érhettyük? *Deut.* 28: 67. Néha estve siralom, reggel pedig öröm. *Psal.* 30: 5. Néha pedig, a' ki fel-magasztaltatik ma, hólnap sohol nem találtatik, mert minden gondolattya el-vész, és porrá változik, 1*Macc.* 2: 62.

2: 62. *Hodie Rex, Cras Fex.* Ma a' ki Király, hólnap a' koporsóba alá száll. Ma valami, hólnap semmi. Ma étek, holnap féreg. *Syr.* 10: 13. Azért az illyen változásra nézve, így szól az emberi tudatlanság.

Accidit in puncto, quod non speratur in anno. Mindenek idö szerint, és tsak történetböl lésznek: *Sap.* 2: 2. Akár szegénység, akár nyeresség; akár gazdagság, akár nyomorúság, és nem tudgya ember az ö veszedelmének idejét; mint a' halak, mellyek meg-fogattatnak a' gonosz hálóban, és mint a' madarak, mellyek meg-fogattatnak a' kalitkában, azonképen meg-fogattatnak az emberek a' gonosznak idején, mikor az környül vészi öket nagy hirtelenséggel. *Eccl.* 9: 12, 13, 14.

§. XI. Az Istenre nézve pedig semmi *contingenter*, semmi *causaliter*, semmi sem lészen történetböl, avagy esetböl. *Quia oculatissima ejus Providentia omnia sunt pervia, & certissimâ determinataque cognitione videt ac novit omnia.* Mert az ö gondviselésének hét szemei elött, *Zacch.* 4: 10. mellyek fényesebbek ezerszer a' fényes napnál, *Syr.* 23: 19. nintsen semmi el-rejtetvén, hanem mindenek mezítelenek. *Hebr.* 4: 13. Ollyak a' távul valók, mint a' közel valók; a' meglévendök, v. lehetendök, mint a' meg-lett dolgok. *Jer.* 23: 23, 24. Az ö szeme mindenütt lát, *Prov.* 15: 3. még a' setétben-is, *Syr.* 23: 18. *seqq.* még a' titkos helyeken-is, *Matth.* 6: 6. mindeneket, *Job.* 21: 17. még minek elötte meg-lennének. *Dan.* 13: 42. Láttya eleve a' szivecknek gondolat-

dolattyát, 's minden embernek járását. *Psal.* 139: 2. *seqq.* Láttya eleve és tudgya minek elötte teremtetnének az emberek, mindeneknek titkos dolgát. *Syr.* 23: 20. *seqq. Præscit ab æterno, certò & infallibiliter omnes eventûs, omnes omnium rerum naturalium motus, omnes liberè agentium effectûs, qui nobis vel maximè contingentes & fortuitu videntur, omnes omnium hominum & eventuum omnium modos & numeros:* Tudgya az Isten eleve és öröktül fogva, bizonyosan tudgya, 's világoson jól láttya, minden következendö dolgoknak, minden léendö, vagy történetböl esendö szerentsés vagy szerentsétlen állapatoknak, minden oktalan állat mozgásának, 's minden szabados akarat indúlattyának számát, végét, idejét, helyét, ki-menetelét és módgyát. *Conf. infrà* §. XL.

§. XII. Jól tudgya pedig és láttya mind ezeket, 's így a'jó vagy gonosz tselekedeteketis, *non ex prævio quodam decreto absoluto, vel fatali prædeterminatione; sed ex Infinita sua & Omniscientе Essentia, intuente omnia præsentissimè, etiam longè post futura, imò intuente Possibilitatem & Contingibilitatem omnem.* Nem az ö eleve való meg-változhatatlan rendeléséböl, (mert így semmi történetbül való eset e' világon nem vólna, söt inkább minden bün, 's minden vesztedelem, vagy szerentsétlenség az ö tanátsából, 's el-végezett akarattyából, és dékrétomából vólna, és oka a' bünnek Isten vólna) hanem tud és lát Isten mindeneket, minden következendö vagy következhetö, 's min-

minden lehetséges vagy meg-történhetö dolgokat, az ö mindent tudó, és azokat, mellyek most nintsenek, szintén mint ha jelen vólnának, olly világosan látó Isteni szent természetibül. A' melly minden-tudó Isteni szent természetibül láttya 's tudgya. *Omnes causarum secundarum naturaliter sibi occurrentium eventûs, & omnes liberas Angelicæ vel humanæ voluntatis ad bonum vel malum determinationes;* minden természet szerint való dolgoknak egybe-menését, öszve-egyeledését, esetit, indúlattyát, ki-menetelét, erejét és tselekedetit, igy tudgya az angyali vagy emberi akaratnak-is a' jóra vagy gonoszra hajlandó szabados lépését. Söt, *ex eadem omnituentis essentiæ abyssо*, azon Isteni bölts természetinek mélységébül *scit ea pariter novitq;*, még azokat-is mind tudgya 's láttya, *quæ nec facere, nec permittere decrevit, adeoq; eventura nunquam sunt, licet ex naturali alioquin causarum secundarum dispositione erant eventura, nisi Deus disposuisset dispositionem illam per miraculum intervertere.* A' mellyek nem-is léendök, és soha meg sem léznek ugyan; de meg-lehettenek, söt meg-is lettenek vólna, vagy a' természet szerint, vagy pedig a' szabad akarat szerint való okoknak folyásából, hogy ha Isten azokat tsudálatosképen meg-nem változtatta, vagy meg-nem akadályoztatta vólna. Igy tudta az Isten, hogy tsak városokat, a' Kéhila lakosi meg-tarthassák, Dávidot Saulnak kezébe adgyák, de hogy a' vesztedelmet el-kerülhesse, tsudálatoson Isten eleve meg-jelenti, és Dávidot

vidot meg-ínti. 1*Sam.* 23: 12. Szent Pál és az ö társai a' hajói veszedelemben el-vesztenek vólna, hogyha Isten öket tsudálatosképen meg-nem tartotta vólna. *Act.* 27: 34. Péternek-is hiti, a' mint Christus meg-jelentette, el-fogyatkozott vólna, hogyha ö Felsége érette nem imádkozott vólna. *Luc.* 22: 31. *Conf. Matth.* 2: 13. *&* 11-21. *seqq.*

§. XIII. Noha pedig ez az Isteni *Præscientia* minden testnek tselekedetit jól tudgya, és nintsen olly hely, a' holott el-rejtezhetnék valaki az ö szemei elött, *Syr.* 39: 24. noha tudgya bizonyoson és világoson láttya, az embernek szabados akarattya ebben, avagy amaz jó, vagy gonosz dolgokban, magát szabadosan miképen *determinál*lya. *Esa.* 46: 10. És a' mint láttya 's tudgya szintén úgy lészen, *secundùm omnes circumstantias*, környül-álló dolgaival együtt, és nem külömben állapottya, mindazonáltal e' *Præscientia*, és a' következendö dolgoknak eleve való meg-tudása, *Non imponit rebus eventuris necessitatem; non necessitat, neq; determinat, sive physicè, sive moraliter res præprimis autem malas.* Az embereket valamelly, leg-kiváltképen pedig a' gonosz tselekedetekre erövel nem kíszti, kénszeríti, fel-nem indíttya, nem erölteti, 's hogy szükségesképen azt mivellyék, öket arra nem erölteti, erösakkal 's eltávoztathatatlanképen reá nem hajttya, mert ö a' gonoszszanak sem nem akarója, *Psal.* 5: 5. sem nem parantsolója, *Syr.* 15: 20. nem-is azért lészenek a' gonosz dolgok, hogy Isten azokat minek elötte

lötte meg-lennének, tudgya jól és láttya, hanem azért láttya inkább azokat, *quia ex spontaneo voluntatis liberæ arbitrio, erant eventura*, mivel az embernek szabados akarattyából így vóltanak léendök, avagy következendök, nem külömben, mint ama' jó Orvos Doctor, valamelly embernek rendetlen tobzódó, és mértékletlen életéböl, a' reája következendö betegséget 's halált elöre meg-tudgya, meg-is jövendöli és mondgya; de ö azonban annak a' betegségnek és halálnak nem oka. Amaz Astrologus-is, a' nap vagy hóldbéli fogyatkozást elöre eszébe vészi, meg-tudgya 's mondgya, meg-is jövendöli, de azt ö azonban, mikoron meg-lészen, nem *causá*llya, 's nem szerzi, így az Isten-is tudgya jól és láttya minden embernek a' jóra, vagy gonoszra való *inclinatio*ját, minden *defectus*át, 's a' gonoszra inkább, hogy nem mint a' jóra hajlandó szabados *determinatio*ját; de azonban ezt a' *determinatiot* és gonoszt, maga az embernek szabados akarattya *causá*llya, és nem az Istennek vagy Decretoma, vagy pedig elöre mindeneket meg-látó 's tudó tudománnya munkálódgya. Jóllehet annakokáért valamelly meglévendö dolgokat Isten elöre meg-látott, mind azoknak *certò & infallibiliter ac necessariò*, szükségesképen, bizonyosan és meg-tsalhatatlan valósággal meg-kellessék lenni, söt meg-is leszenek, és ugyan valamint meg-látta, szintén azonképen leszenek; mert ha külömben lennének, avagy lehetnének, ez az Isteni *Præscientia falsum prævidisset*, meg-tsalatkozhatnék

nék az ö böltseſségében; de ez azonban a' *Neceſſitas*, és szükſégesképen való meg-létele a' gonoſznak nem függ, 's nem-is következik az Iſteni *Præſcientiá*túl, hanem *ex objecto præviſio*, a' bűntül, mellyet, hogy az embernek szabad akarattya meg-tselekedendö léſzen, Iſten eleve meg-látta.

§. XIV. Az emberekre következendö szerentsétlenſégeknek alkalmatoſságával, (mellyeket az Iſteni *Præſcientia* mind tud jól és lát) ö Felſége *Providentiá*ja és atyai gondviſelése felöl bövebben kelletik itten valamennyire értekeznünk, hogy a' véletlen eſetek Iſtentül miképen legyenek, jobban eſzünkbe vehesſük. Az Iſten tudniillik nem tsak tud és lát mindeneket; hanem *decrevit ab æterno*, öröktül fogva való szent tanátsábúl el-is végezte, hogy ö mindenekrül, nagyokrúl és kitsínyekrül egyenlőképen gondot viſellyen, *Sap.* 6: 8. a' mint hogy viſel-is, *Cap.* 8: 1. mert ez jó Iſten, minekutánna e' világnak alkotmányát ſemmiből tsinálta, ezt az ö elvégezett munkáját mindgyáráſt el-nem hadta; (mint valamelly építö meſter az ö építését, mivel az ö jelenléte nélkül-is az épület meg-állhat, munkájának végbe-vitele után el-hadgya,) hanem a' teremtett állatokat az ö Iſteni hatalmával tarttya, *Hebr.* 1: 3. 's böltsesége-vel igazgattya. *Joh.* 5: 17. *Curat non modo Genera ſingulorum; ſed & ſingula generum ſingula, ſcilicet omnium rerum etiam minimarum Individua, ſervato interim ordine rebus in creatione præſcripto, & relictis unicuiq; Principio agendi ſuis viribus, & motibus naturalibus.* Gondgya vagyon mindenekre, *Sap.* 12: 13. és ſenkit, avagy ſemmit, még tsak a' legkiſſebbiket-is a' teremtett állatok közzül, az ö gondviſelésébül ki nem rekeſztvén, *Cap.* 14: 3. mert ö Felſége hatalmában vagyon, minden élö állatnak élete, és minden embernek okos lelke. *Jobi* 12: 10. A' ki ád mindeneknek életet, lehelletet és mindeneket, *Acto.* 17: 25. munkálódván mindeneket mindenekben. 1*Cor.* 12: 6. A' kiben valamint mi vagyunk, élünk, mozgunk, *Act.* 17: 28. így mindenek ö általa állanak. *Col.* 1: 17. Mert ö gondot viſel minden oktalan állatokrúl. *Pſal.* 36: 7. Juhokrúl, ökrökrül, mezei vadakrúl, az égi madarakrúl, és a' vizben uſzkáló halakrúl. *Pſal.* 8: 7, 8, 9. Az annyoktúl el-hagyattatott holló fiakrúl, *Pſal.* 147: 9. a' ſáros diſznókrúl, *Matth.* 8: 30. a' férgekrül, *Jonæ* 4: 7. akármellyik tetürül, *Exod.* 8: 17. vagy ſánta balhárúl, 1*Sam.* 26: 20. ama' haſzontalan veréb fiakrúl, kik közzül tsak egy ſem eshetik-le a' földre Iſten akarattya nélkül, *Matth.* 10: 29. hanem az ö gondviſelésének ereje és tselekedete, hogy ezt a' madarat el-veſſe a' földre, a' szél, kánya, avagy ſas, néha meg-fogja a' madaráſz, néha pedig meg-lövi a' puskás; ezt a' vadat meg-öli a' vadáſz, *Gen.* 27: 20. ezt a' halat meg-fogja a' haláſz, *Matth.* 17: 27. de leg-kiváltképen gondgya vagyon ö Felſégének az emberekre, 1*Cor.* 9: 9. és azok között az Iſtenfélökre. 1*Tim.* 4: 10. kiknek mivel úgy meg-olvaſta

még tsak hajok szálait-is, *Matth.* 10: 30. hogy akarattya nélkül még tsak egy-is el-nem veszhet: *Luc.* 12: 7. azért nem történhetik rajtok semmiféle veszedelem, az ö híre, akarattya, avagy pedig engedelme nélkül. *Thren.* 3: 39.

§. XV. Egy szóval: *Omnes causæ secundæ tam naturales, (Quæ non ex proposito voluntatis, quâ omnes creaturæ, exceptis homine & Angelo destituuntur, sed naturæ necessitate ad unum determinatâ, ac instinctis agunt, ut sol cum lucet, ignis dum urit, aut animantia irrationalia eum inconsiderato sensuum appetitu veniunt ad pabula) quam voluntariæ, tum quoad essentiam, tum quoad vires, actiones, & motús à Deo pendent, non modò quoad præcognitionem; sed etiam actualem operationem bonorum, vel sapientissimam directionem & gubernationem malorum.* Az Istentül teremtetett minden okos avagy oktalan állatok, ö szent Felségétül vesszik eredettyeket, állattyokat, erejeket és tselekedeteket, és ö Felségétül függenek, nem tsak a' mennyiben öket Isten elöre meglátta, hanem a' mennyiben a' jót az emberekben munkálódgya, a' gonoszt pedig végére mehetetlen böltseségével úgy igazgattya, hogy azt jóra fordíthassa, *Gen.* 50: 20. és ugyan, vagy az ö szent neve ditsöségére, *Joh.* 9: 3. *Prov.* 16: 4. vagy hiveinek idvességekre. *Exod.* 34: 7. Mert ollyan igen jó az Isten, *Psal.* 73: 1. hogy ö semmi gonoszt nem hadna meg-lenni, hogyha jót a' roszbúl nem tudna ö Felsége ki-hozni. *Prov.* 21: 1. *Confer.* §. XXVI.

§. XVI.

§. XVI. Jóllehet pedig minden teremtett állatokban munkálkodgyék az Isten, de mind azonáltal nem minden teremtett állatokban egyenlöképen munkálódik, hanem másképen az oktalan állatokban, másféleképen munkálódik az okos teremtett állatokban, mert *ad Causas, actus & eventus naturales concurrit & influit influxu, potentiâ & efficatiâ, Providentiæ præsentissimæ, naturã sustentando, inq; facultates naturales influendo.* Az okosság és érzékenység nélkül való állatokat, az ö mindenütt jelen-lévö gondviselésével természettyekben meg-tarttya, és természet szerint való erejekben segíti 's óltalmazza, a' melly tselekedete ö Felségének *est influxus communis*, közönséges minden teremtett állatihoz, *relinquitq; omnibus causis secundis suas vires & motús naturales, atq; prout sibi occurrunt, aut quocunque modo applicantur, ita vires ipsis agendi, sub suo tamen directorio, permittit.* Meg-tartván és hagyván azokat természetszerint való erejekben és mozdúlásokban; söt a' mint közzülök egyik a' másikat találllya, vagy egyik a' mint a' másikhoz tétetik, azon szerint, hogy az ö igazgatása alatt munkálódhassanak, meg-engedvén, mellyre nézve még az oktalan állatoknak-is az ö természetszerint való mozdúlásokat *per intrinsecam determinationem*, szükségesképen egyfelé nem kötelezi külömben, hanem ha rend kivül tsudálatosan akar vélek tselekedni, mellyet azokkal, ha akar, szabadosan tselekedhetik, mert mindenek ö nékie szolgálnak. *Psal.* 119: 91. *Confer. infra* §. XXXVIII.

§. XVII.

§. XVII. *Ad motus verò Causarum secundarum liberos voluntarias nempe hominum (ut de Angelis taceamus) Actiones concurrit omnipotens DEUS; sed aliter in bonis, aliter in malis.* Munkálódik az Isteni gondviselés az emberekneк szabados akarattyok szerint való tselekedetiben-is: mert ö Felsége vezérli azoknak minden útait, noha azt ember eszébe nem vészi; *Prov.* 16: 19. *Cap.* 20: 24. *Cap.* 21: 23. *Exod.* 3: 21. *Jer.* 10: 23. de másképen a' jó, másképen munkálódik pedig a' gonosz tselekedetek körül.

§. XVIII. Az embereknek jó tselekedetek két karbeliek: *Civiles & Spirituales.* Néha tsak világiak: néha pedig lelkiek, külsö világi mód szerint való jó tselekedeteket tselekedhetnek az ollyan emberek, a' kik újonnan a' Szent Lélektül nem születtenek, hanem az igaz Istennek esméreti kivül élnek. Ezekben az Isten nem tsak úgy munkálódik, mint *in Naturalibus*, a' természet szerint való oktalan állatoknak tselekedettyekben; hanem azon felyül *moraliter* ínti az embereket, és kiszti a' jámbor és tiszteséges életre, mind a' teremtett állatok által, mellyekben tudniillik az ö hatalmasságát fel-irta, és az ö Isteni Felséges vóltát eleikbe adgya, *Rom.* 1: 20. mind a' szivbe bé-íratott törvény által, *Rom.* 2: 15. mind pedig *per alia & varia objecta, quibus stimulantur ad probitatem*, más sokféle eszközök által, sok példák által, így az igaz Isteni tiszteletnek jó híre által-is ínti, mondom, és kiszti az embereket a' külsö tiszteséges életre, 's ma-

's magok viselésére; és azoknak minden igyekezeteket, 's akármelly szándékból el-kezdett tselekedeteket olly ki-menetellel igazgattya, a' mint szintén maga ö Felsége akarja. *Augustus* Császár, *ex. gr.* e' világot fel-irattya, hogy az ö népét meg-számlálhassa; de Isten az ö tselekedetit úgy igazgattya, hogy az által, Fiának az Ur Jésusnak születését ki-nyilatkoztathassa. *Luc.* 2: 1.

§. XIX. A' lelki jó tselekedeteket a' mi illeti: Ezeket az Isten *in regenitis*, a' szent kereszttség által újonnan születtetett emberekben az ö szent Igéje és Lelke által munkálódgya, *modó eminentiori* kegyelmének sokkal fellyebb való mértékével *influxui naturali, & morali addendo supernaturalem*, hogy sem mint a' természetbéli dolgokat, vagy pedig tsak a' világi jókat; gerjesztvén a' kegyes emberekben szent indúlatokat, igaz hitet, szeretetet, reménységet, és az ö parantsolattya 's szent akarattya szerint való több jó tselekedeteket. A' mellyekre nem tsak segíti Isteni erejével, *Joh.* 15: 5. 2*Cor.* 3: 5. hanem ha *malitiosè* az emberek el-szánt gonoszsággal, az ö Igéjének és az által munkálkodó erejének ellene nem állanak. *Actorum* 7: 51. *Capite* 13: 46. Jó és idvességes elö-menetellel meg-is szerentsésíti. *Phil.* 1: 6. *Cap.* 2: 13. Akarattyokat azonban az ö Hiveinek *Physicè* külsö erösszak szerint akármelly jó tselekedetre sem erölteti egy átallyában, el-távoztathatatlanképen kegyelmét reájok nem kötözi, sem akarattyok ellen üstökönél fogva nem idvezíti, jóllehet

 extra-

extraordinariè & miraculosè, tsudálatosképen mint a' szent Pált, *Act. 9.* a' kit akar, meg-térítheti: hanem *ordinariè* az emberek akarattyât abban, a' mellyben teremtette, a' szabadságban meghadgya, örizi és meg-tarttya. Nintsen azonban ember akarattyának az eset után annyi szabadsága, mint az elött vólt. *Quia amisit libertatem rectitudinis, quam propriis viribus recuperare nequit.* Mert el-vesztette az Isten akarattyával egyezö szabadságát, és azt maga erejébül meg-nem szerezheti, hanem ha mi jót tselekeszik, tsak Isten kegyelméböl tselekeszi. 1*Cor.* 15: 10. A' ki tudniillik a' jót akarja, parantsollya, el kezdi, munkálódgya, elö-mozdíttya, és irgalmasságából, igaz fogadása szerint, világi vagy mennyei jókkal meg-is jutalmazza. 1*Tim.* 4: 8. Valamint azért az ö áldásából és szent áldomásából vagyon *successus omnis boni operis*, minden dolgoknak jó és szerentsés kimenetele. *Prov.* 10: 22. Nem pedig az emberek tanátsából; *Cap.* 16: 1. *Sap.* 14: 2. így leg-inkább az ötet félöknek tselekedeteket, testi vagy lelki áldásival meg-szerentsésíti. *Psalm.* 1: 1. *Prov.* 16: 7. *Syr.* 11: 23. Söt az ö hiveiért az istenteleneket-is gyakorta életekben meg-örizi, *Act.* 27: 24. és javaival környül vészi. *Gen.* 30: 27. & 39: 3--5.

§. XX. Két karban vannak a' gonosz tselekedetek-is, mert, némellyek *sunt mala physica*, tsak a' természet szerint való jók ellen vannak, minémüek az egészségtelenség, és minden egyéb sokféle szerentsétlenség: Né-

mellyek

mellyek pedig *Moralia*, az Isten szent törvényében parantsoltatott jók ellen vannak, minémüek a' bünök. *Illa pœnæ, hæc mala dicuntur culpæ:* Az elsö rendbéli gonoszok büntetéseknek mondatnak; a' másod rendbéliek pedig bünöknek, és Isten akarattya ellen lévö gonosz tselekedeteknek hívattatnak, *propriè* annakokáért, *& in rei veritate accuratè*, igazábban ha szólni akarunk a' dologhoz, *Mala physica*, a' bünökért Istentöl az emberekre botsáttatott büntetések, úgymint: a' háborúság, éhség, halál, és akármelly nével nevezendö nyomorúság, nem rosz avagy gonosz dolgok, hanem inkább jó, és lelkünk hasznára tzélozó állapotok, de mivel a' szenyvedö embernek rosznak tetszenek, *& ratione nostri judicii, externæq; denominationis*, és a' mi gyarló, és szerentsésebb vagy egészségesebb állapotra vágyódó itéletünk szerint külsöképen gonosznak neveztetnek, azért illyen értelemre nézve, az Istentöl reánk botsáttatott büntetések, a' szent irásban-is gonosznak hívattatnak, és rosz dolgoknak mondattatnak. *Pœna enim, dum de nobis vindicatur culpa, quantumvis justè inferatur, Patienti tamen mala esse videtur.* Mert Istennek a' bünökért az emberre igazán botsátott büntetése olly gonosznak tetszik a' szenyvedö embernek, mintha méltatlan vólna ez az ö szenyvedése, mellyre nézve: Én gonoszt teremtek, így szól az Isten, *Esa.* 45: 7. az-az: mindenféle háborúságot, veszedelmet és nyomorúságot szerzek. En teremtettem (ismét így szól az Isten) a' pusztitót az el-vesztésre.

 Esa.

Esa. 54: 16. Én tészem az embert vakká, siketté, némává. *Exod.* 4: 11. Ugyan-is minden gonosz Isten szerez, valamellyel igaz itélete szerint akarkit-is meg-büntet. *Amos.* 3: 6. Minden ö töle vagyon, jó és gonosz, élet és halál, szegénység és gazdagság. *Syr.* 11: 14 *Jer.* 4: 6. & 11: 11. Annakokáért, *Quis est, qui diceret, aliquid fieri Domino non jubente? Ex ore enim altissimi egrediuntur bona & mala. Thren.* 3: 37. Kitsoda parantsolattyából vólna valami, ha az Ur nem parantsolná, avagy, nem a' Felséges Isten szájából jö-é ki minden jó és gonosz? Ö az, a' ki egyiket fel-emeli, és a' másikat alá-veti. 1*Sam.* 16: 7. *Psal.* 75: 8. & 113: 7. Egyiket gazdagsággal bövíti, a' másikat pedig szegénnyé teszi. *Prov.* 22: 2. *Eccl.* 5: 18. & 6: 2. Mind a' két rendbéli gonoszokrúl és rosz dolgokrúl *distincte*, 's magánoson elmélkedgyünk, mostan azért, az elsö rendbéliek felöl beszéllgessünk.

§. XXI. Jóllehet pedig *omnia pœnæ mala*, mindenféle büntetések Isten akarattyából, és szent décrétomából jönek, nem pedig a' vak szerentsétöl vagy ö Felsége híre nélkül való történetböl *Jobi* 5: 6. nevelkedgyenek: mindazonáltal, *non omnia æquali ratione proveniunt à Deo*, ö Felségétöl nem mindenek egyenlöképpen következnek. *Quædam enim decernit decretó effectionis vel operationis; & sic ab eo veniunt ratione decretalis præordinationis ea, quorum causa positiva, proxima & effectiva Deus est.* Mert némelly büntetések ö Felségétöl vannak, az ö elöre-való akarattya, rendelése, el-végezett tanátsa szerint következvén az emberekre, mellyeknek tudniillik elsö 's szerzö oka ö maga, a' nagy igasággal bíró szent Isten akarattya. A' ki mivel a' bünt büntetés nélkül nem hagyhattya. *Exod.* 34: 7. Azért a' mint a' vakmerö bünösöket haragjának vas páltzájával ostorozza: *Psal.* 2: 9. igy az ö hozzá meg-téröket irgalmának kitsíny vesszejével sujtollya. *Esa.* 30: 18. *Cap.* 48: 10. *Jer.* 30: 11. *Quædam verò decernit decreto singularis permissionis, & actualis gubernationis, sive sapientissimæ directionis.* Némelly büntetések pedig ö Felségétöl vannak, nem az ö akarattyára, vagy tanátsára, hanem tsak az ö engedelmére és bölts igazgatására nézve. A' melly gonosz dolgok, jóllehet *positivè & effectivè*, az ördögöktül, vagy gonosz emberektöl szereztessenek, de mivel Isten szent és igaz itiletiböl eresztetnek az emberekre, vagy büntetésül, mint az Istentelenekre, vagy próbáúl, mint az Istenfélökre; azért ezek-is ö Felségétöl lenni mondattatnak, mivel az ö engedelméböl botsáttatnak. *Confer. infra* §. XXV. & XXVI. *ac* XL.

§. XXII. Az elsö rendbéli büntetések, mellyeknek szerzö oka, ö maga az Istennek szakarattya, ismét két félék. *Aut sunt mala communia:* avagy közönségesek minden emberekkel, minémüek a' bünösöknek sok rendbéli nyomorúságok: Ehség, pestis, háborúság, és halálok. *Rom.* 6: 23. *Aut singularia:* avagy magánosan valók, és ugyan *ratione impiorum*, az istentelenekre nézve, illyen az *Induratio. Rom.* 9: 18. A' bünben-való meg-keményítés, és

és egyik bünböl a' másikban való ereztés. 2*Thess.* 2: 11, 12. Midön az Istennek igaz itélete a' vakmerö bünösöktül; *propter peccata antecedentia* elöbbeni vétkekért, kegyelmességét meg-vonnya, és azokat magok szivek gonoszságában hadgya. *Rom.* 1: 24. *Ratione piorum verò.* Az Istenfélökre nézve pedig, illyen magánoson-való szenyvedések az Ur Jésus Évangyéliomáértvaló üldöztetések, és igaz vallása mellett való keserüségek. *Phil.* 1: 29. *Act.* 5: 41. Mert valamint közönséges törvénye Istennek minden bünös emberek felöl, hogy nyomorgattassanak a' bünökért, és meghallyanak: *Hebr.* 9: 27. így az ö hivei felöl kiváltképen való grátziájából végezett magános rendelése, hogy az igaz hit mellett sok nyomorúsággal látogattassanak, *Psal.* 34: 20. 2*Tim.* 3: 12. és Isten országában azok által jussanak. *Act.* 14: 22. *Syr.* 2: 1. 1*Thess.* 3: 3. 1*Pet.* 2: 19. *Cap.* 3: 9. & 4: 12. *Sap.* 3: 6. 1*Pet.* 1: 6, 7. Azért mondgya Tóbiásnak az Angyal: *Quoniam placens Deo fuisti, ideò necesse erat, ut tentatio probaret te. Tob.* 12: 13. Mivel kedves vóltál az Istennél, szükséges vólt, hogy e' kisértet meg-próbálna tégedet, mert a' mint sz: Pál tanittya: A' kit szeret az Ur, meg-dorgállya, és valakit fiává fogad, meg-ostorozza. *Hebr.* 12: 6. *Prov.* 3: 12. *Act.* 3: 19.

§. XXIII. A' másod rendbéli büntetések, mellyeknek szerzö oka nem Isten, hanē az istentelen embereknek gonosz akarattyok, mint a' tolvaj, mikoron pénzedet, Isten engedelméböl el-lopja, vagy valamelly gonosz ember azon

zon Isten engedelméböl házadat meg-gyújttya, híredet 's nevedet gyalázza. Ezek mondom, az istentelenektöl *causá*ltatott, és az Istennek szent, igaz és méltó okaiból (a' mellyeket te mostan tellyességgel talám meg-nem foghatsz) reád botsáttatott büntetések, *mala pœnæ*, büntetéseknek neveztetnek, *non ratione personæ inferentis*, nem a' gonosz tselekedö személyekre nézve, mert így, *sunt mala culpæ*, az Isten törvénye ellen való bünök, 1*Joh.* 3: 4. és mind ideig, 's mind örökké való büntetést érdemlö gonosz vétkek, hanem büntetéseknek neveztetnek, *ratione sufferentis*, a' szenyvedö emberekre nézve, mint Sémei szidalmából, 2*Sam.* 16: 10, 11. Jób marhái el-hajtásából, *Cap.* 1. és az Ur Jésus meg-ölettetéséböl *Act.* 2: 23. meg-tetszik. *Conf. er infra* §. XXIV. & XXV.

Jóllehet itten-is külömbséget kell tenned a' szenyvedö személyek között, mellyek közzül némellyek istentelenek, a' kik valamit 's valakitöl szenyvednek, mindenek reájok az Istentöl mint igaz Birótól büntetésül ereztetnek, némellyek pedig istenfélök, a' kik mivel hit által Istennel meg-békéllettenek; *Rom.* 5: 1. azért *propriè & accuratè loquendo*, az ö vélek meg-békéllett Istentöl, mint édes Attyoktól haragosképen nem büntettetnek; hanem attyai kegyességgel és szelid kézzel veszszöltetnek. Igen külömböznek azért az istentelenek büntetési, a' mellyek a' bünökért meg-haragudott Istennek igaz itéletiböl származott kemény büntetési, és a' Hiveknek vilá-

világi szenyvedési, a' mellyek a' meg-engesztelteteett Istennek kegyelméből származott gyenge vesztözési, mert jóllehet *materialiter*, és önnön magára a' szenyvedésre (kereszte, nyavalyára, betegségre, fájdalomra, vagy akármelly nével nevezendö szerentsétlenségekre) nézve a' Hiveknek kereszte, mellyet a' szent Irás Isteni késértetnek nevez, *Gen.* 22: 1. *Jac.* 1: 12, 13. büntetésnek-is neveztethetik *generaliter loquendo*, 's közönséges értelemmel, mivel a' bünnek alkalmatosságával következik az Isten népére. *Exod.* 34: 7. *Psal.* 14: 23. *Jobi* 15: 15. *Cap.* 9: 3. *Prov.* 20: 9. 1 *Reg.* 8: 46. 1 *Joh.* 1: 10. Söt jóllehet, *Phisicè loquendo: Tribulationes piorum, ejusdem sunt naturæ, cum infortuniis & malis temporalibus impœnitentium*, természet szerint gondolkodván a' dologról, hasonlatosok az Istenfélöknek szenvedési, és szerentsétlenségi gyakórta az istenteleneknek szenvedéshez és büntetéshez; *ut enim pestis, bellum, fames, quæ corripit impium, est malum physicum: ita pestis, bellum, fames, quæ corripit pientissimum, æquè est malum physicum.* Mert valamint a' mirigy-halál, had, 's éhség vagy hidegelés, a' melly meg-háborittya az istentelent, a' természet ellen-való gonosz állapot: így azon döghalál, vagy hidegelés, melly meg-háborittya az Istenfélöt, hasonlóképen a' természet ellen-való gonosz állapot; mindazonáltal *formaliter & circumstantialiter*, a' szent Irás szerint szólván a' dologhoz, *non sunt pœnæ*, nem büntetések, hanem *paternæ casti-*

castigationes, tsak atyai fenyitékek, és a' jó Isten szent keze, 's atyai engedelme alá soktató gyenge vesztözések. *Sap.* 3: 5. *Cap.* 16: 4. *seqq.* *Psal.* 89: 32. mellyet hogy jobban eszedbe vehess, gondold-meg (1.) *Immittentem.* Kitsoda botsáttya az Istenfélökre a' nyomorúságot? Nem a' bünösök ellen tüzzel 's vassal *fulminálódó* és fenyegetödzö haragos, *Psal.* 7: 11, 12. hanem az ö fiaihoz szeretettel lángadozó irgalmas Isten. *Apoc.* 3: 19. Ki az ö hiveivel mivel már meg-békéllett, *Rom.* 5: 1. azért édes attyok lévén, édes atyai módon tselekeszik ö vélek. *Psal.* 103: 13. (2.) *Immissionem.* Mit botsát reájok? Belsö 's lelki vigasztalással meg-elegyitetett külsö szomorúságot, a' mint bövölködnek a' híveknek nyomorúsági, akképen bövölködnek a' szenyvedö ember lelkében a' Christus Jésusnak vigasztalási. *Psal.* 94: 19. 2 *Cor.* 3: 5. (3.) *Ejusque finem.* Miért botsáttya a' sokféle kereszteet reájok? Nem a' meg-tselekedett bünöknek büntetéséért, *Rom.* 8: 1. mert ha azokat meg-büntette az ö egyetlen-egy Fiában, miképen büntethetné meg újobban az ö választott fiaiban; *Ibid. vers.* 33. hanem a' meg-tselekedhetö bünöknek el-távoztatásáért, *futura pro cautela*, és jövendöbéli orvosságért, tudniillik, mint az Orvos, keserü italt ád néha, nem az elmúlt nyavalyáért; hanem a' következhetö betegségeknek el-távoztatásáért. *Calamitates ante remissionem sunt supplicia, post remissionem verò certamina, exercitationesque piorum.*

piorum. Mindenféle kerest-vitelések a' bünöknek meg-botsátása elött, azt mondgya szent Agoston, nem egyebek, hanem az Isten Igazságából származó büntetések; de a' bünnek meg-botsátása után, Isten jó kedvéböl, az ö hiveire próbálásnak okáért erestett vesszözések; *Jobi* 11: 6. mellyekkel az Istennek Atyai szive és hiveihez való szerelme probállya az ötet félöket, hogy ki-nyilatkoztassa hiteket, reménységeket, békeséges-türéseket, és Istenhez 's felebaráttyokhoz való szereteteket, *Apoc.* 13: 10. & 14, 12. és hogy az elvesszendö világ közzül, az örök életre megtarthassa lelkeket. 1*Cor.* 11: 32. *Confer. infra* §. XLV.

§. XXIV. Ezt azonban az Isten az ö büntetését, avagy pedig atyai vesszözését, nem mindenkor vizi végben *immediatè*, maga személyében, a' mint tselekedett vólt régenten a' Paraditsomnak kertében, *Gen.* 3: 9. hanem leg-inkább *immediatè utitur ad judicia sua exercenda*, eszközök által tselekeszik, és az ö itéletinek ki-szolgáltatásában az önéki szolgáló *Psal.* 119: 91. teremtett állati által munkálódik; *Sap.* 5: 18. *Syr.* 39: 33. bünteti azért mikor akarja, és vesszözi az embereket, néha jó Angyali által, mint az Egyiptusbélieket. *Exod.* 14: 19. Assiriabélieket, *Esa.* 37: 36. Dávid népét, 2*Sam.* 24: 17. Héródest, *Acto.* 12: 23. és egyebeket. *Psal.* 35: 5. & 103: 20. Néha gonosz Angyali által, mint az istentelenségben meg-keményedett Akábot, a' tisztátalan 's hazug lélek meg-tsalatta. 1*Reg.* 22: 22.

Dávi-

Dávidot az ö népének vétkes meg-számláltatására fel-indította. 2*Sam.* 24: 1. Jóbot jószágától és egészségétöl meg-fosztatta, söt szent Pált-is meg-tsapdostatta, 2*Cor.* 11: 24, 25. néha kö, *Judic.* 9: 53. kö-esö, *Exod.* 9: 18. menny-kö, *Jos.* 10: 11. Tüz, 2*Reg.* 1: 14. Viz, *Exod.* 14: 28. szél, *Jobi* 1: 19. nagy és kitsíny oktalan állatokkal: Skorpiókkal, fene vadakkal, mérges kigyókkal, *Syr.* 39: 29. medvékkel, 2*Reg.* 2: 24. orosslányok, 1*Reg.* 13: 25. tetvek, *Exod.* 8: 16. sáskák, tserebogarak, hernyók, *Joel* 1: 4. és egyéb férgek által megbüntetheti az embereket, söt gyakorta megbünteti öket más istentelen és kegyetlen emberekkel, *Jer.* 25: 9. *Luc.* 19: 42. és ördöngös boszorkányokkal. *Act.* 13: 8. *Non quidem consilium malum instillando, sed conatus liberos in castigationem dirigendo.* Kiknek nem ád ugyan gonosz gondolatokat, hanem tsak igazgattya, más embereknek büntetésekre szabadoson, szándékozó gonosz indúlattyokat. A' kik noha mind az ö haragjának vesszei, és bús-sulásának eszközei, *Esa.* 10: 5. nem ott jár, mindazonáltal az ö szívek gondolattya, a' hova tszéloz Isten akarattya, hanem az ö magok gonosz tanátsa szerint, *Psal.* 81: 12. magok hasznokra igyekeznek, vagy hírek 's nevek nevelkedésére, vagy pedig javok öregbítésére, *Esa.* 10: 17. vagy egyéb szándékok végbevitelére: *Rom.* 1: 25. azonban az Istentöl nékiek engedtetett határnál tovább nem mehetnek. *Jobi* 1: 12. *Cap.* 2: 6. *Esa.* 37: 29. *Jer.* 5: 22. 1*Cor.* 10: 13. Söt inkább elvégre mind i-

deig,

deig, 's mind örökké-való büntetéssel, *Esa.* 10: 5. szörnyü keménnyen meg-büntettetnek. *Confer.* §. XXVI. XXXI. *in fine.*

§. XXV. Igen méltó ezt-is megtanúlnúnk, hogy a' szent Irásban, *Unum idemq; opus diverso respectu Deo, Homini & Satanæ tribuitur,* ugyan azon egy tselekedet, külömbkülömb mód szerint mind az Istennek, mind az embernek, mind pedig az ördögnek-is tulajdonittatik. *Nam quatenus in eum tendit finem, in quem à Deo ordinatum vel determinatum fuit, Dei opus est, ac proinde bonum: quatenus verò, à mala satanæ & hominum voluntate, non illum finem spectantium, sed cupiditatibus suis indulgentium, proficiscitur; peccatum est ac pœnis dignum.* Mert a' mennyiben az Istentöl rendeltetett czélra vigyáz valamelly dolog, annyiban jó és Isten tselekedetinek mondattatik, a' mennyiben pedig az ördög és embereknek gonosz akarattyokból származnak, és nem az Isten akarattyára, hanem magok kivánságára czéloznak, annyiban Isten büntetésére méltó bünöknek hívattatnak. Példának okáért: Farahó maga keményitette-meg az ö maga szivét, az ördög kiszitetéséböl el nem botsátván az Isten népét, *Exod.* 8: 32. de azonban e' meg-keményedés Istennek tulajdonittatik, *Cap.* 4: 21. mint a' meg-büntetésben igaz Birónak, Farahó tudniillik egész természete szerint gonosz, és meg-átalkodott ember vólt, a' ki az Isten parantsoló beszédére, és sok tsuda tételire, *Cap.* 9: 1. nem tsak meg nem lágyitotta, hanem inkább meg-keményitette szivét az ördög vakitásából, 2*Cor.* 4: 4. ki munkálódik a' vakmerö emberekben. *Ephes.* 2: 2. Meg-vetette azért az Isten akarattyát és parantsolattyát, és engedett az ördög kiszitetésének és kénszerítésének. Melly szabados akarattyából következett gonoszságát eleve Isten meglátván, nem tsak Mósesnek meg-mondotta: *Non dimittet.* El-nem botsáttya a' népet, *Cap.* 3: 19. de igaz itiletiböl, jóra indító kegyelmétöl, mellyel a' Király gonoszúl élt, meg-is foztotta. A' sátánnak 1*Tim.* 1: 20. és az ö maga szive gonosz kivánságának, *Psal.* 81: 13. *Rom.* 1: 24. 's el-fordúlt elméje gondolattyának *Job.* 28: adta, hogy a' sátánnak hatalmas ereje által, (kinek töriben fogva tartattatott, 2*Tim.* 2: 26.) mivel a' Jésus Christus igazságának szerelmét bé-nem vette idvességére, el-veszien. És ezért az ö vakmerösségéért, botsátott Isten reája tévelygésnek erejét, hogy nem akarván hinni az igazságnak, hidgyen a' hazugságnak, 's engedgyen a' hamisságnak, és el-kárhoztassék. 2*Thess.* 2: 9. *seqq.* Ennek azért a' meg-keménnyitésnek *Causa Moralis*, kiszitö 's inditó oka, *Diabolus seducens* a' hitetö ördög, *Causa principalis, positiva efficiens ac directa Pharao consentiens.* Meg-szerzö és tselekedö oka, az ördög akarattyával egyezö ember akarattya. *Causa puniens*, büntetö oka pedig az Isten igassága, és így ugyan azon egy *Induratio*, vagy szivnek meg-keménnyedése, Istennek, embernek, 's az ördögnek-is tulajdonittatik. Tulajdonittatik *diverso respectu*, külömbözö mód szerint mind

mind Istennek, mind embernek, mind az ördögnek szent Jób marháinak-is el-hajtása. Mert azt noha a' Sabeusok és Káldeusok tselekedték, de az Istennek engedelméből, és az ördögnek kíztetéséből mivelték. Szent Dávidot noha Sémei maga szabad gonosz akarattyából szidalmazta, és így az Isten világos parantsolattyát által hágta; *Exod.* 22: 28. 's a' Királyi Méltóság ellen vétkezvén, maga meg-ölettését *causálta*, 1*Reg.* 2: 46. mindazonáltal mivel Isten Dávidot elébbi vétkeiért, ez alkalmatossággal akarta meg-aláznia; annakokáért e' szidalmaztatást úgy veszi a' Király, mint Isten páltzáját, nem-is akarja mostan meg-büntettetni Sémei száját, hanem engedelmességgel akarja inkább hordozni Istene haragját. Mellyre nézve így szól: *Dominus dixit, vel præcepit, ut maledicat David.* Az Ur mondotta, *juxta Hebræam veritatem*, avagy parantsolta, *juxta vulgatam versionem*, hogy szidalmazzon engemet. Mintha így szólana: Ezeket ugyan én, a' mellyekkel ez az ördögtül el-foglaltatott ember, engemet motskol, a' gonosz tselekedeteket nem tselekedtem, de mindazonáltal sok büneimmel Istentöl még nagyobb büntetést-is érdemlettem, azért Isten mondotta avagy meg-engedte nékie (*Verba enim Imperativa more Hebræo permissionem quandoq; significant.* 2*Reg.* 2: 17. *Matth.* 8: 32. *Luc.* 8: 32.) hogy átkozódó száját ellenem fel-tátsa, és káromló beszédét mostani nyavalyámban ellenem botsássa. Absolonnak-is noha sem édes Attya ellen való párt-ütése, sem parázna tselekedete, mellyeket az ördög kíztetéséből tselekedett, nem tetszettenek Istennek, mindazonáltal mivel e' szabados akaratból tselekedett gonoszságot, Isten ollyan végre, és úgy igazgatta, hogy Dávid paráznaságának lenne büntetö ostora, azért e' tselekedetet az Irás Istennek tulajdonittya. 2*Sam.* 12: 11. Igy Roboám-is noha szabad akarattyából engedvén az ördög kénzerítésének, sulyositotta-meg az országbéli adónak terhét, de mivel elébbeni vétkeinek büntetéséért, botsátotta reá Isten a' tanátsban lévö tévelygésnek erejét, azért az Urtól lön ennek az oka, ki meg-akarta erösíteni Ahiás Próféta által mondott beszédit, 1*Reg.* 12: 15. hogy meg-büntetné a' kegyetlen Királynak vétkeit.

§. XXVI. *Voluntas igitur Dei, & causarum secundarum, quandoq; concordant; quoad finem sæpiùs autem discordant.* Az Isten akarattya annakokáért, néha a' tselekedeteknek kimenetelére nézve, egyez a' teremtett állatoknak akarattyával, mint mikor az ö szenti által, a' mellyeket akar azokat tselekeszi; néha pedig, és ugyan leg-gyakrabban, igen különböz a' tselekedeteknek ki-menetelére nézve, a' teremtett állatoknak akarattya az Istennek akarattyától, noha él ö Felsége *ministerió*, azoknak szolgálattyával, és kegyetlen Tyrannusságával. *ex. gr.* Az Assiriabéli és Babiloniabéli Királyoknak kegyetlenkedéseket azért hozza Isten az Izraelnek földére, hogy a' Sidók ö általok meg-büntettessenek; de az emlitett Királyok azonban olly szándékkal jönek, hogy

hogy magoknak hírt 's nevet és ditsöséget szerezhessenek. *Exod.* 10: 5. *seqq. Ezech.* 21: 28. *Vide sis suprà* §. XXIV. *circa finem.* A' mennyiben Isten akarattyát végbe-viszik, jól tselekeszenek; de a' mennyiben magok gondolattyát mivelik, gonoszt mivelnek. *Diaboli igitur, & omnium impiorum conatibus benè utitur Deus ad nominis sui gloriam.* Az ördögöknek annakokáért és minden istenteleneknek tselekedeteket Isten jóra fordittya, és az ö szent Neve ditsöségére, 's az ö hiveinek idvességekre igazgattya. *Confer.* §. XV. A' mint Jósefnek el-adattatása és Christus Urunknak-is el-árúltatása világoson meg-mútattya. Jósefet olly szándékkal adgyák-el Attyafiai, hogy életét el-fogyathassák; de Isten gondolattyokat úgy el-forditotta, hogy ennek el-adattatása alkalmatosságával, amazoknak-is életét meg-tartotta. *Gen.* 50: 20. Christus Urunkat-is a' Sidók olly tanátsal ölték-meg, hogy az ö Respublikájokban valami változás, avagy támadás ne légyen, az ö benne hivö seregnek sokasága miatt, és a' Római Tsászár meghallván, utólsó romlást ö bennek ne tégyen. *Joh.* 19: 12. De ezt a' Sidóknak irígy tselekedetit úgy rendelte az Isten tanátsa, *Act.* 2: 23. hogy azokat vigyék véghez, a' mellyeket ö keze és tanátsa el-végezett vólt, hogy kellene tselekedni. *Cap.* 4: 28. *Confer infrà* §. XXXIV. *Quare in uno, eodemque impiorum opere quæ actio Dei bona est & justa, à vitio impiorum discernenda est. Nam quod mali peccant, eorum est, quod verò peccando hoc vel illud agunt*

gunt ex virtute Dei est. Minekokáért a' gonosz embereknek ugyan azon egy tselekedettyekben külömbséget kell tenni az Istennek jó tselekedete 's bölts rendelése között, és az istenteleneknek vétkek között, mert ezek, hogy gonoszt tselekeszenek és vétkeznek, magok szabados gonosz akarattyokból vagyon, hogy pedig az ö gonosz tselekedettyekböl jó dolgok következnek, Istennek böltsességéböl és hatalmas erejéböl vagyon. *Qui quamvis sint Providentiæ Divinæ instrumenta, non tamen sunt merè passiva, ut fulmen, ignis Sodomiticus, & securis in manu artificis; sed activa eaq; non irrationalia ut canis, equus; Verùm rationalia, quæ internum, voluntarium & electivum actionum suarum principium habent in sese, ut totum malum penes ipsos resideat, & non nisi legitimus eorum malitiæ usus penes Deum reperiatur. Qui quæ benè vult per malas malorum voluntates, justè exequitur.* A' melly istentelenek noha eszközei az Isteni gondviselésnek, de nem olly puszta, és minden tselekedet nélkül való eszközi ö Felségének, mint a' menyütö-kö, Sodomabéli tüz vagy a' kalapáts a' kovátsnak kezében; hanem munkálkodható eszközök. Nem-is oktalan eszközök pedig, minémü a' ló vagy ökör, hanem okosággal birnak, és szabad akarattal munkálódhatnak, el-annyira, hogy minden gonoszság az eszközökben légyen, avagy munkálódó emberekben, és nem egyéb, hanem tsak a' gonoszszal való jó élés találkozhassék az Istenben. A' ki a' melly jót akar tselekedni, a' gonosz embereknek gonosz aka-

akarattyok által-is, igazán végbe tudgya vinni, mint ismét Jósef el-adattatása ezt megjelenti. *Cum igitur actiones moraliter malæ & peccaminosæ Deo tribuuntur, fit id non causaliter, effectivè & decretaliter; sed judicialiter & permissivè.* Mikoron azért az Isten parantsolattya ellen való gonosz tselekedetek tulajdoníttatnak ö Felségének, mint *ex. gr.* a' Dávidnak (hogy fel-fúvalkodásából népét megszámlállya) gonosz igyekezete, 2*Sam.* 24: 1. és az Égyiptusbélieknek az Isten népe ellen való gyülölsége, *Psal.* 105: 25. nem kell úgy értened, mintha akarója Isten és szerzö oka a' bünnek, hanem hogy igaz itéletiböl meg-engedöje a' gonosz tselekedeteknek, és szent 's bölts tanátsából jóra igazgatója minden vétkeknek. *Quamvis nec ipsa pœnæ vel supplicii mala, accuratè loquendo Deus efficit, ut reliqua entia, verum dicitur illa immittere justè, subtrahendo bonum, non faciendo aliquod malum.* Söt tulajdonképen szólni ha akarunk a' dologhoz, a' büntetéseket sem úgy szerzi az Isten, mint egyéb ö töle teremtetett rendeket: hanem akkor mondatik azokat szerzeni, mikor a' jót az emberektöl el-szokta venni, így szükséggel 's betegséggel mondatik bennünket büntetni, mikor el-szokta a' földnek termését, vagy testünknek egésségét venni. *Omnis quoq; pœna, suâ naturâ nihil aliud est, quam privatio alicujus boni, ideoq, non efficitur propriè, ut Ens & bonum; sed sequitur subtractionem Boni, sicut omnis privatio suum habitum.* Mert akarmelly büntetés-is nem a' gonosznak teremtése, vagy tsinálása, hanem a' jónak el-vitetése, és meg-fosztatása.

§. XXVII. *Hactenus de malis pœnæ, agendum jam erit de culpæ.* Szólottunk eddig a' büntetéseknek gonossága felöl, szóllyúnk immár a' bünöknek-is gonossága felöl: A' melly gonosz tselekedeteket Isten ugyan nem miveli; de azonban az ö *Providentiája* bé-hunyt szemmel azokat nem nézi, hanem azok környül való vigyázását, és szorgalmatos munkálódását három ízben meg-ismérteti, tudniillik *Elsöben:* Minekelötte meg-lennének. *Másodszor:* Mikoron a' vétkek meg-lésznek. *Harmadszor.* Minekutánna meg-lettenek.

§. XXVIII. Minekelötte a' vétkek meglennének, azokat (1.) meg-tudgya 's eleve meg-láttya, *Psalm.* 139: 1. *seqq. Syr.* 23: 26. & 39: 42. és néha meg-is jövendöli, minekelötte meg-lennének, elöre meg-mondgya, *Exod.* 3: 19. jóllehet az Isteni *Præscientia* a' gonoszra embert nem *necessitá*llya, nem erölteti, erövel nem kíszti, 's el-távoztathatatlanképen nem kénszeríti, és szükséges mód szerint nem hajttya. *vide suprà* §. XIII. (2.) Megtílttya, tilalmazza, mint az ö kemény büntetésének fenyegetésével edgyütt, a' Tiz parantsolat ezt elönkbe adgya. *Exod.* 20. *Deut.* 5. (3.) Segítségét és munkálódó erejét töle meg-vonnya, mert jóllehet az embernek minden tselekedetit *ut Causa prima*, mint legelsö és leg-felsö Ok, *Lásd meg oda fell.* §. XV. & *seqq.* ö munkálódgya: *Esa.* 26: 12. de tsak annyiban, a' mennyiben *Actus Physici sunt*, termé-

terméſzet ſzerint való tselekedetek, gondolatok, mozdúlások, indúlatok: a' mennyiben pedig *ſunt illegalitates*, a' törvény ellen vannak, 's a' jótúl el-hajolnak, az ördöghöz hallgatnak, és bünné változnak, annyiban az embernek ſzabados akarattyától vannak és ſzármaznak.

§. XXIX. Mikoron az emberek vétkeznek, és a' gonoſz tselekedetek meg-léſznek, akkoron a' bünöket Iſten (1.) *permittit*, meglenni engedi, 's eröſzakkal meg-nem akadályoztattya; mert jóllehet, *quantum æquitatis & ordinationis ſuæ ratione tenetur*; Ez a' jó Iſten a' mennyire tartozik az ö ſzent rendelése és igazſága ſzerint, a' bünt és bünöſt elégendöképen, *prohibendo, diſsvadendo, comminando, quod par eſt ſummum peccati oſorem agere*, mind tiltásával, 's mind fenyegetésével zabolázza; de azzal nem tartozik, hogy *per modum infinitæ ſuæ omnipotentiæ*, az ö mindenhatóſágának tellyes erejével a' bünt meg-akadályozza, 's azért-is meg-tselekedését, az-az, hogy bünt tselekedheſſék az ember, meg-engedni akarta. *Decretum interim de non impediendo omni modo, non eſt cauſa peccati ullo modó.* Ez azonban az Iſtennek ſzent akarattya, ſzent végezése és tanátsa, mellyel a' bünt hogy légyen, meg-engedni akarta, és azt minden tellyes hatalommal meg-akadályozni nem akarta, a' bünnek ſemmiképen nem oka; *Permittendo enim non vult aut decernit peccatum fieri; ſed tantùm vult non impedire.* Mert ö hogy meg-engedi a' bünnek tselekedését, ezzel az ö engedelmé-

vel

vel ö magát a' bünt nem akarja, ſem a' bünnek tselekedését nem javallya, hanem tsak azt akarja, hogy ö a' bünnek lételét meg-engedgye, és meg-ne gátollya. *Decretum quippe permiſſivum, fertur non in ipſum peccatum, quod permittitur (hoc namque quia velle, ſive approbare non potest, decernere etiam non poteſt) ſed in actum permittendi Divinum, quem Deus ſanctâ ſuâ voluntate decrevit: Cum peccatum ipſum non decrevit, verùm in illud hominem ſuapte ſponte inclinaturum per ſuam omniſcientiam ſcivit. Sed ſanctis de cauſis non impedire, verùm permittere voluit.* Akarja Iſten az ö elvégezett ſzent tanátsából a' bünnek meg-engedését, de az ö engedelméböl tselekedhetö bünt nem akarja. *Bona eſt peccati permiſſio, quæ nihil aliud eſt, quam ceſſatio Dei ab impediendo; non peccatum ipſum permiſſum.* Jó a' bünnek meg-engedése, de nem jó a' bünnek tselekedése. *Permittit Deus mala, & permittit volens; ſed permittens non vult, quæ permittit.* Meg-engedi Iſten, hogy a' bünök legyenek, és ugyan akartva engedi; de hogy a' bünök legyenek, azt noha meg-engedi, de nem akarja. *Voluntas ejus refertur ad permiſſionem peccati, finemq; ejus utilem, quem Deus ex peccato elicit: Permiſſio autem ad peccatum. Vult permittere, ut fiat peccatum, ſed non vult, ut peccatum fiat.* Nem akarója ö Felſége a' bünnek, de akarója a' bünnek meg-engedésének, és a' bünök alkalmatoſságával következhetö jó ki-menetelnek. *Peccandi igitur neceſſitas non fluit ex permiſſione Dei,*

Dei, sed vitio voluntatis spontaneo peccatum existit. Nem azért vétkezik tehát az ember, hogy Isten az ö gonoſz tselekedetinek ellene nem áll, hanem hogy légyen, meg-engedi, söt inkább azért vétkezik, mert bünt maga ſzabad akarattyából tselekeſzik.

§. XXX. Jóllehet ugyan *Culpa quandoq; redundat in permittentem*, a' bün tulajdonittaſſék néha annak-is, a' ki meg-nem akadályoztattya, mikoron a' bünnek tselekedését meg-akadályoztathatná; de azonban tsak akkor léſzen az, mikor (1.) a' vétkezö embernek nintsen elégedendö ereje, a' jóban való meg-maradásra, 's azért a' *permittens* nékie *ſuppeditál*hatna. (2.) Mikor a' bünben élö embert a' bün tételtöl meg-nem tartóztattya, gátollya, vagy meg-nem akadályoztattya, noha köteleſſége ſzerint tartoznék a' bünnek és veſzedelemnek ellene állania. Mikor (3.) elégedendö okát, miért nem állott ellene, nem adhattya. De ſemmi illyen jelei nintsenek az Istenben a' vétkes *Permiſſio*nak, vagy bünös engedelemnek jelentése. Mert a' jó Isten elégedendö eröt adott a' jónak tselekedésére a' teremtésben, söt még ma-is ajánlya kegyelmes erejét, és Szent Lelke ſegítségét hiveinek, az ö ſzent Igéjében. *Luc.* 11: 13. 2*Cor.* 12: 9. Hogy azért *extraordinariè & miraculosè*, az ö nagy hatalmával ellene állván az ember gonoſz igyekezetinek, tsudálatoson akarattyát és minden ſzándékát úgy meg-változtaſſa, mint ſzent Pálnak, *Acto.* 9. noha meg-tselekedhetné ugyan, de hogy *actu* min-

mindenkor valóſsággal meg-tselekedgye, azzal nem tartozik, söt inkább vannak ö Felſégének elégſéges ſzent és igaz okai, kiknek mivel mi nem mehetünk végére mindenkor; azért tsak nagy tsudálkozva kell vigyáznunk mélyſéges böltseségére. *Rom.* 11: 31. *Pſal.* 39: 11. A' minémüek a' többi között, (1.) hogy az ö böltsesége akkor ki-nyilatkoztaſsék, *cum de malis ſponte, ſine ſuâ prædefinitione patratis, bonum elicere novit*, midön az ö akarattya nélkül tselekedett bünökböl jót tud ö Felſége ki-hozni, *Gen.* 50: 20. (2.) hogy az akaratnak ö töle teremtetett ſzabadsága meg-tartaſſék, midön azt (*ne eſſentiali facultate privet*) nem akarja erös eröſzakkal eröltetni, és nagy dolognak ſzükſégesképen való meg-tselekedésére kötelezni, (3.) hogy már az eſet után az emberi gyarlóság, mindeneknek eſzekbe juttaſsék, midön bünös vóltát az emberrel naponként iſmérteti.

§. XXXI. Mikoron az emberek vétkeznek, és a' gonoſz tselekedetek meg-léſznek, akkoron a' bünöket Isten (2.) *tolerat*, békeségesen ſok ideig el-türi, és a' bünösöket mindgyáráſt mihelyt vétkeznek, a' büntetésre nem ragadgya. Mert nem akarván, hogy valakik el-veſzſzenek, hanem inkább meg-térésre igyekezzenek, békeségesen vár minket. 2*Pet.* 3: 9. El-ſzenvedvén nagy békeségesen a' haragnak edényit, *Rom.* 9: 22. hogy az ö békeséges-türésének, kegyelmeſſégének és ſzenyvedésének gazdagſágát ſenki meg-ne útállya, ſenki az ö maga keményſége ſzerint, és meg-

és megtérhetetlen szive szerint, az Isten haragját magának a' haragnak napjára, és az Isten igaz itéletinek meg-jelenése napjára ne szaporítsa; hanem a' bünböl az Istennek kegyelmessége a' meg-térésre indíthassa, *Rom.* 2: 4, 5. melly, ha nem következik, az itéletkor magokat semmiképen ne mentegethessék. *Rom.* 2: 1. Isten azonban a' gonosz tselekedeteket (3.) *circumscribit*, hatalmával megkörnyékezi és határozza. Mert hogy az ördögök, és a' gonosz emberek akarattyok szerint, éppen szabadoson dühösködhessenek, nékiek azt meg-nem engedi; hanem határt vét elejekbe, mellynél tovább ne mehessenek. Mójsest vallyon és Áront miért nem fogta, verte, tömlötzözte és ölte-meg Farahó kegyetlensége? miért Christus Urunkai együtt meg nem fogta, verte és ölte az Apostolokat-is a' Sidók dühösége? Azért, mert igyekezettyeket Isten meg-határozta, *Joh.* 18: 8. és orrokat, szájokat meg-zabolázta. *Esa.* 37: 29. Reá támadott egykor az ördög egy istenfélö emberre, és hogy kezében tartott tüzes fegyverével és oszlorával öszve-rontsa, meg-öllye, 's korbátsollya, arra szándékozott; de az erös hittel bíró embernek szivét meg-nem rettentheti, azért nagy bátran nékie azt feleli: *Si à Deo tibi permissum est, percute me, plagas libenter accipiam: si autem permissum non est, non percuties, etiam si millies insanias.* Hogy ha Istentöl tenéked meg vagyon engedve, hogy engemet meg-üss, ám verj-meg: verésedet békeséggel viselem, mivel nem te töled, hanem az én Istenemtöl vesszöztetem: Ha pedig engedelmed a' verésre nintsen Istentöl, meg-nem sujthatsz engemet, ha szintén ezerszer, 's meg ezerszer dühösködöl-is. Ugyan ezt mondhattya akarmellyikünk-is az ö ellenségének: Ha Istentöl vagyon hatalmatok, üssetek, verjetek, fogjatok 's öllyetek, én nem állhatok ti ellenetek, de ha nints onnan fellyül engedelmetek, engemet meg-nem férthettek, noha minden igyekezetetekkel ellenem fel-fegyverkeztetek. *Psal.* 91: 1. *Luc.* 22: 53. *Joh.* 19: 11. *vide sis supra*, §. XXIV. *circa finem.*

§. XXXII. Minekutánna végezetre a' vétkek meg-lesznek, a' bünösöket (1.) a' pénitentziára híja. *Sap.* 12: 19. *Matth.* 3: 2. *Cap.* 11: 28. *Act.* 2: 38. & 3: 19. (2.) Gonosz tselekedeteket az ö végére mehetetlen böltsesége szerint jóra igazgattya. *vide suprà* §. XV. (3.) A' vakmeröképen meg-átalkodott embereket igaz itéletiböl, ideig 's örökké-való büntetésre sententziázza, és testekben ezen a' világon gyakorta szörnyü kínokkal és iszonyú halállal meg-ostorozza, a' másikon pedig mind lelkekben testekben el-kárhoztattya. *Psal.* 32: 10.

§. XXXIII. Meg-tetszik már ebböl az Isteni *Providentia*, és Gondviselés felöl való *discursus*ból, hogy a' jó Isten nem tsak eleve mindeneket, minden szerentsés vagy szerentsétlen eseteket, minden jó vagy gonosz tselekedeteket jól tud és lát: *Lásd-meg oda fellyebb* §. XI. & XII. hanem ö Felségétöl függ-

jenek minden teremtett állatok, *tàm quoad esse, quàm operari*, mind eredettyekre, 's mind pedig jó vagy gonoſz tselekedettyekre nézve. *vide ſuprà* §. XV. Jóllehet pedig mind azokban munkálódgyék a' mennyei Uraság, nem ok nélkül tudakozódhatik azonban az emberi gyarlóság: *An omnium, quæ fiunt, cauſa fiendi ſit Deus?* Valamellyek léſznek ezen a' világon, és akár jók 's akár pedig gonoſz dolgok, és ſzerentsétlen *caſus*ok történnyenek, mindenek vallyon, *præmovente & prædeterminante Dei voluntate ac decretó abſolutó*, Iſten akarattyából és egy átallyában meg-másolhatatlanképen el-végezett ſzent tanátsából léſzneké, úgy hogy külömben éppen nem lehettenek, hanem ſzükſégesképen csak így kellettenek lenni, és kénſzerittettenek következni, a' miképen ſzintén lettenek és következtenek? A' melly kérdésre így kelletik felelni: Hogy az Iſten akarattya felöl, *non ex inventu, neque ex decretis, quæ non revelavit, arcanis*, nem a' külsö dolgoknak folyásából, ſem nem az ö mi tölünk el-rejtetett titkos tanátsából, hanem a' ſzent Irásban ki-jelentett akarattyából, és világos mondásából kelletik itéletet tennünk, a' mellyböl eſzünkbe vehettyük, hogy külömbséget kelleſſék tennünk. *Inter voluntatem Dei erga nos, & voluntatem ejus à nobis præſtandam*, az Iſten akarattya között, mellyel ö Felſége akar velünk valamit tselekedni, és a' között az ö akarattya között, a' mellyet mivelünk akar meg-tselekedtetni. *Voluntas Dei ſemper impletur, ſed nos non implemus eam, quando peccamus, verùm impletur tùm à nobis, quando bonum facimus.* *Deus autem ſemper implet voluntatem ſuam, quia nihil facit homo, de quo Deus non operetur quod vult, non enim vult Deus, ut homo peccet. Si autem peccaverit, pœnitenti vult parcere, ut vivat: In peccatis verò perſeverantem, vult punire, ut juſtitiæ potentiam homo contumax non evadat.* Az Iſten mi felölünk való akarattya mindenkor meg-léſzen, de mi az ö akarattyát, mikor vétkezünk, nem tselekeſzſzük; hanem mikor jót mivelünk, akkor tselekeſzſzük az ö ſzent akarattyát: A' melly akarattya azonban ö Felſégének mindenkor meg-léſzen, mert ſemmit ſem tselekeſzik az ember, mellyben Iſten az ö akarattyát végbe nem viſzi. Nem akarja Iſten, hogy az ember vétkezzék, de mikoron vétkezik, térjen-meg bünéböl és éllyen, azt akarja, de ha meg-nem tér, a' vakmerö bünöſt meg akarja büntetni, és így a' megátalkodott ember az Iſteni igazſágnak hatalmaſságát el-nem kerülheti. Valámit tselekeſzünk azért mi emberek, mindenkor megkelletik tudakoznunk: *Reſpondeatne illud, quod evenit, ut quando quis hominum hoc vel illud peragit, Dei mandatis in revelato verbo præſcriptis?* Hogyha egyezé ez, a' mi lett, és a' mit ez vagy amaz ember tselekedett, Iſtennek a' ſz: Irásban ki-jelentett akarattyával és parantsolattyával? Hogyha azzal egyez: *Decretaliter id, & effectivè Deo tribuendum:* Iſten akarattyának kell, és el-végezett ſzent tanátsának tulajdonítani. Hogyha pedig nem egyez,

egyez: Isten akarattya ellen lett dolognak kelletik mondani.

§. XXXIV. Noha pedig tovább ennél nem mehet az igaſság, azt mondgya mind-azonáltal erre az emberi tudatlanſág: *Fiet igitur aliquid independenter, Deoq; invito?* Léſzen tehát valami, a' mi Iſtentöl nem függ, ö Felſége akarattya ellen? A' mellyre igy kelletik ſzólanod: noha, *Omnes ſubſtantiæ, omnisq; earum eſſentia & omnes vires ac facultates à Deo conceſſæ, dependent ab eo*, minden teremtett állatok Iſtentöl függenek, mind eredettyekre 's mind tselekedettyekre nézve; *Si interim creatura rationalis libertate agendi inſtructa ab ordine præſcripto deficit, dependet quidem à Creatore quoad eſſentiam & facultates naturales, non autem quoad ataxiam & obliqvationem actûs ſive præſentem, ſive prævisam & futuram, quâ extra ordinem præſcriptum, contra voluntatem Dei in lege revelatam divagatur*, de ha az okoſsággal és tselekedetbéli ſzabadsággal bíró teremtett állat, az ö eleibe adott rendtül el-távozik, és az Isten törvénye ellen tselekeſzik, Iſtentöl függ ugyan akkor-is mind terméſzetire, 's mind terméſzetbéli tselekedetire nézve; de nem függ ö Felſégétöl a' bünre, és az ö törvénye ellen való gonoſz tselekedetire nézve. *Quæ ataxia aut illegalitas non eſt effectus ſed defectus, nec eſt in cenſu Entium à primo Ente dependentium: verùm ſponta-neâ Entium à Deo dependentium malitiâ, quæ tantum abeſt, ut ſit decreta, ut potiùs tanquam Deo abominabilis, ſit prohibita.* A' melly bün

bün, nem a' teremtett állatok közzül való, mellyek mind Iſtentöl függenek, hanem az okos teremtett állatnak gonoſz akarattyától ſzármazó, melly gonoſzságok ö töle nintsenek: Isten azért azt nem tsak nem akarja, avagy javallya, de inkább mint ö töle utáltatott állapatot kemény büntetése alatt meg-tílttya. Azonban mivel Isten a' gonoſz tselekedeteket úgy meg-tzirkalmozza és határozza, hogy Iſtentöl rendeltetett határon kivül nem mehetnek az iſtentelen emberek, *vide ſuprà* §. XXXI. söt büntetés alá-is köteleztetnek, azért eſzébe veheti akárki-is, *ſe ſub Deo eſſe, & ab eo dependere;* hogy Iſtentöl függ, és Isten hatalma alatt vagyon, 2*Machab.* 9: 10. *nec impunè cedat, in leges divinas impiè agere.* 2*Macchab.* 4: 17. Söt valaki iſtentelenül az Iſtennek törvényét meg-ſzegi, Isten azt büntetés nélkül nem ſzenyvedi. *Potentia voluntatis hoc vel illud eligendi dependet à Deo, Ipſe autem electionis actus ab illa præſtatur potentia, cui libertas eligendi conceſſa eſt, ſub directione quidem Dei, non autem abſolutâ prædeterminatione.* Az akarat ugyan Iſtentöl függ; de hogy ezt válaſzſza magának, ez az akarat vagyon az ö maga ſzabadságától, és függ nem az Iſtennek egyátallyában el-végezett dékrétomából, hanem ö Felſége bölts igazgatásától. *Cauſa enim ſecunda, & imprimis voluntaria, non prædeterminatur à voluntate Dei & decreto ad id, quod operatur, ut neceſſariò agat; ſed ordinariè ſuæ libertati in agendo relinquitur, ideò voluntas humana rationalibus facultatibus*

instructa, viribus suis per creationem concessis liberè utitur vel abutitur, sub directorio tamen Divino. Mert az ember akarattya nem kénszeríttetik az Istennek akarattyától, hogy a' mit tselekszik, azt egy átallyában szükségesképen tselekedgye, hanem rend szerint az ö szabadságában hagyatik, mellyre nézve az okosséggal bíró teremtett állat a' teremtésben nékie adatott erejével az Isten igazgatása alatt jól élhet, szabadoson avagy pedig gonoszúl. Nem-is következik: Hogy így az emberi akarat erösebb vólna az Isten akarattyánál, midön azt tselekszi, mellyet ö Felsége nem akar. *Esa.* 65: 12. *Zach.* 8: 7. *Matth.* 23: 37. *Luc.* 7: 30. *Act.* 7: 57. *Ezech.* 3: 11. 2*Pet.* 3: 9. Mert Isten nem akar ellene állani ennek a' gonoszt akaró akaratnak, *Voluntate absoluta*, az ö hatalmasságának nagy ereje szerint, a' mellyel valamit akar, véghez viszen, *Psal.* 115: 3. hanem tsak *ordinatâ, ordini certo implicatâ*; az ö töle rendeltetett rend és mód szerint, *vide supra*, §. XXIX. és tsak annyi erejét veszi elö, a' mennyi elégséges, *ad sustentandam & regendam naturam rationalem, facultate sufficiente antea instructam*, az okos emberi állatnak nem el-rontására, hanem meg-tartására és igazgatására.

§. XXXV. A' melly Isten akarattyától noha függ az emberi akarat-is; de ez azonban a' *Voluntas*, és akarat, *non determinatur ad unum certum effectum, præprimis malum, quoad tamen eventus, effectûs & actus dirigitur in fines illos, qui Deo placent*, nem köteleztetik szükségesképen valamelly bizonyos tselekedetre, 's kiváltképen gonoszra, hanem arra a' tzélra és ki-menetelre igazíttatik, a' melly ö Felségének tetszik, egyébaránt nem vólna *libertas*, szabadoson tselekedö akarat; hanem inkább *absoluta propter illam ipsam determinationem necessitas*, egyátallyában szükségesképen tselekedö munkálódás. *Quod enim determinatum est extrinsecùs à principio externo potentiore, non potest habere libertatem intrinsecam.* Mert a' kit egyre kötelezett a' külsö hatalmas nagy erö, szabadoson a' nem munkálkodhatik belöl. *Ut utverò effectûs voluntatis determinentur ad certum finem. Herodis ex. gr. & Pilati facientium, quæ manus & consilium Dei decrevit, non tamen voluntas ipsa determinatur ad certum effectum: Et qui voluntariæ malitiæ actus, dirigit in salutem hominum, ipsam impiorum voluntatem ad facinus non inclinat aut determinat.* Jóllehet pedig az akaratnak gonosz tselekedete jó végre igazgattatik, mint Héródesé és Pilátusé, hogy azokat véghez vigyék, mellyeket Isten keze és tanátsa elvégezett vólt, hogy kellene tselekedni; *Act.* 4: 28. de az akarat az ö gonosz tselekedetire nem kénszeríttetik. *Disponitur namq; omnis liberæ voluntatis creatæ effectûs à Providentia, sive Deo is volente fiat, sive nolente vel prohibente, sed non disponitur semper ut fiat, verum semper finis ei præfixus est, quem egredi nequit.* Mert akár Isten parantsolattya szerint, akár pedig akarattya ellen legyenek az embereknek tselekedeti, de azok mind Isten gondviselésétöl vezé-

vezéreltetnek; és jóllehet nem kénszeríttetik arra az akarat, hogy ezt avagy ama' tselekedetet mivellye; de azonban minden tselekedeteknek határt vetett az Isten gondviselése. *Aliud est: Scelus Judæorum, quod in occidendo vitæ Principe designarunt;* Act. 3: 14. *& aliud: Ejus determinatio ad finem bonum.* Igen külömböznek azért ezek: A' Sidóknak Christus Urunk ellen való gyülölsége, vétke és gonosz tselekedete, mellyel Urunkat meg-ölték; és annak az ö Isten ellen való tselekedeteknek arra a' jó végre való igazgatása, mellyre nézve Isten az ö Fiát meg-öletni engedte, hogy tudniillik, *hóc medió*, ez által a' meg-öletés által, az egész emberi nemzetség meg-váltassék. El-végezte vólt tudniillik az Ur Isten, hogy az ö Fia az emberek váltságáért meg-ölettessék; *Hebr.* 9: 22. de hogy a' Sidók öllyék-meg ö szent Felségét, azt szent tanátsában nem végezte; mert maga, vagy Angyala, vagy más eszköz által az ö Dékrétomát végbe vihette vólna; de mivel látta elöre, *animos Judæorum ad occidendum Christum spontè inclinaturos*, a' Sidóknak Christus Urunk meg-ölettetésére hajlandó elméjeket 's igyekezettyeket, (a' melly gonosz szándékjokat nem az Isten *causálta*, 's erövel szerzette, hanem a' Sidóknak szabados akarattya mivelte) azért meg-engedte, hogy a' Sidók keze és tanátsa által ölettessék-meg az életnek Ura, és így a' jó Isten, ezzel a' Sidóknak istentelen 's gonosz tselekedettyekkel jól akart élni, az ö szent neve ditsöségére, és az emberi nemzetnek meg

meg-váltására, és noha nem tetszhetett semmiképen ö Felségének a' Sidók gonosz tselekedete; de tetszett azonban a' Christus jó szenyvedése.

Actio displicuit, Passio grata fuit.

§. XXXVI. *Ex eventu igitur non est judicandum de voluntate & proposito Dei decreto.* Nem kell annakokáért a' világi dolgoknak külsö folyásából az ö Isteni szent akarattya és tanátsa felöl itéletet tenni. *Eccl.* 9: 2. Mert noha Isten híre és engedelme nélkül semmi sem lehet; de az akarattal szabadon élö emberektöl sok gonosz dolgok, és vétkes állapotok lészenek, azonban mellyek Istentöl meg-lévén tíltatva ö elötte gyülölségesek. *Deus quippe voluntatem creaturæ concessam non vult cogere, nec naturam arbitrii liberi concessi intervertere, aut quam homo ad utrumq; oppositorum acceperat potestatem, ad unum prædeterminare.* Mert az emberi akaratot, mellyet Isten nékie adott, nem akarja ö Felsége eröltetni, sem a' szabadságot, mellyet egyszer ajándékozott, el-rontani; hanem meg-akarja az akaratnak mind jó 's mind gonoszra való hajlandóságát tartani, noha magok szabad akarattyokból vétkeznek, annakokáért az istentelenek mikor gonoszt tselekeszenek, a' mellyre Isten öket nem kíszti, sem kénszeríti, sem arra öket eleve nem rendeli, de azonban *Eventús*, a' meg-lett gonosz dolgokat az isteni *Providentia*, hogy jóra fordíthassa, vagy szent nevének ditsöségére, vagy hiveinek idvességekre, nagy szorgalmatoson munkálódgya. *Ut aquæ fluentis pronus lapsus ad in-*

ad inferiora declinans ducto canali poteſt averti Aquilegis induſtriâ. Nem külömben mint a' viznek a' völgyre való folyása a' vizi meſterſég által fel-emeltethetik a' tsatornába: Igy az emberek tselekedetit Iſten igazgattya, de akarattyokat el-nem ronttya.

§. XXXVII. Ugy vagyon ugyan, hogy valamint a' Királyoknak, igy minden embereknek ſzive Iſten kezében vagyon, 's oda hajthattya, mint a' vizek folyását, valahová akarja. *Prov.* 21: 1. *Tangit.* 1*Sam.* 10: 26. *Fleſtit. Pſal.* 119: 36. *Inclinat animos ad ea agenda.* 1*Reg.* 8: 58. *quæ vult. Cor aperit* Acto. 16: 4. *& carneum dat, pro lapideo. Ez.* 36: 26. *& ſeqq.* azokat fel-indittya, és azoknak meg-tselekedésére, a' mellyeket akar, hajtogattya, meg-is nyittya a' ſzivet, és meg-lágyittya, de azonban ez Iſteni *Providentia* az akaratot mindenkor nem *prædeterminál*lya, erövel *tàm in bonis quàm malis*, akár jó 's akár gonoſz tselekedetekre nem vonnya; hanem minden embereknek tselekedettyeket láttya 's tudgya, és a' mint akarja, ſzabadoson úgy igazgattya, hogy nem mint az embernek ſzive gondollya; hanem mint Iſten akarja, azoknak ollyan kimenetelét adgya. Azért az emberek ſzivét hajtogattya, néha *exteriora illis impedimenta objiciendo*, külsö akadályt vét eleikbe, mint a' Dávidot kergetö Saulnak, 1*Sam.* 23: 26. néha *interiùs certis mediis & rationibus illos ſic flectendo, ut ad alia convertant voluntatem, quam ab initio deſtinaverant*, bizonyos okkal belöl úgy fel-indittya, hogy

hogy már máſt akarjanak, hogy ſem mint az elött ſzándékoztanak; néha *immittendo illis ſoporem oblivionis*, Feledékenyſéggel öket meglátogattya. 3*Macch.* 5: 18. Néha pedig *mentem confundendo impiam*, elméjekben meg-háborittya, és erejektöl meg-foſztya. 2*Macch.* 9: 12.

§. XXXVIII. Jóllehet azért *extraordinariè & miraculosè*, minden emberek dolgaiban munkálkodhatik az Iſteni erö, ha akar rend kivül és tsudálatoson, és azokat vagy megakadályoztathaſſa, vagy mint *Lábán* és *Saulus* ſzándékát *Act.* 9. meg-változtathaſſa, de hogy *antecedente decreto & abſoluta voluntate ad omnes actiones voluntarias, adeoque ad facinora Pilati, Fratrum Joſephi vel Pharaonis, voluntatem prædeterminet, hoc abſurdiſſimum eſt, & Deum facit Autorem peccati*, minden jó avagy gonoſz dolgoknak eleve való meg-látása nélkül, tsak az ö maga el-végezett, és minden okokat meg-elözö ſzent tanátsából a' ſzabados akaratot erre a' jó, vagy ámarra a' gonoſz tselekedetre rendellye, és meg-máſolhatatlan 's meg-változhatatlanképen kötelezze, ez Iſten ellen való hamis tanítást, és az Iſtent a' bünnek okává tévö káromlás, söt még tsak az oktalan állatokkal-is nem tselekeſzik illy *prædeterminativè* mindenkor az Iſten. Mert noha, *inſtitutum naturæ ordinem interventu plerumq; cauſarum ſecundarum peragit*, az ö töle ſzereztetett terméſzetnek rendit és ſzokott folyását, az ö teremtett állatival, mint valami eſzközökkel viſzi végbe,

mert mindenek ö néki szolgálnak, *Psal.* 119: 91. De azonban valamint magát *causis secundis* a' természetnek rendihez úgy nem tsatolta, hogy vagy azok nélkül semmit ne tselekedhessék, vagy pedig szokott erejeket azoknak, ha akarja, meg-ne változtathassa, *Psal.* 135: 6. *Jobi* 11: 10. *Sap.* 16: 24. avagy akadályoztathassa, hanem az ö parantsolattyát mindeneknek szabadoson adgya; *Esa.* 40: 26. 2 *Par.* 20: 6. *voluntate sive ordinaria, sive extraordinaria*, az ö tetszése és szent akarattya szerint, azoknak rendes folyásokat el-fordíthattya, el-annyira hogy a' tűz a' Babyloniai kementzében a' három Ifjakat meg-ne égesse, Danielt az oroszlányok szája meg-ne sértse, se a' vasat a' Próféták idejében a' viz el-ne nyellye: Igy *vires & operationes brutorum*, az oktalan állatoknak erejeket és tselekedeteket-is egyre mindenkor nem kötelezte el-változhatatlanképen, hanem a' természetnek szokott folyása szerint azokat *ordinariè* erősztette, *sine omni prædeterminatione*, minden erőltetés nélkül, és kénszerítés kivül. *Confer ex super.* §. XVI.

§. XXXIX. Meg-tetszik már ezekből: Hogy *Divina dispositio non tollit ipsum hominis arbitrium.* Az Isteni *Providentia*, az emberi akaratnak szabadságát el-nem bonttya. Honnét következik az-is: Hogy azon Isteni *Providentia*, *Contingentiam actuum:* a' történetből esendö dolgokat-is el-nem ronttya. A' melly *Contingentiát* mind addig el-nem ronthatni, valameddig az akaratnak szabadságát fel-nem bonthatni, és mivel az Isten *præordinatione suâ rerum naturas non destruit*, az ö eleve való bölts rendelésével, az ö teremtett állatinak természeteket el-nem ronttya, hanem a' mint teremtette, úgy öket természetekben és tselekedetekben meg-tarttya: azért *non tantùm actûs, sed & actuum modos, lege æternâ sancitus est*, nem tsak a' teremtett állatoknak tselekedettyeket; de még a' tselekedetnek módgyát-is, az ö örökké-való törvénye böltsen mind el-rendelte. *Ut operationes Causarum naturalium sint naturales, morales autem & humanæ sint, maneantq; liberæ.* Hogy tudni-illik a' természet szerint való okos, vagy oktalan állatok, kiknek nintsen szabad akarattyok, az ö természeteknek rendi szerint szükségesképen munkálódgyanak égessen a' tüz, világositson a' Nap, 's a' viz nedvesítsen. Az okos lélekkel bíró ember pedig nem szükségesképen, hanem szabad akarattyából tselekedgye, a' mit tselekeszik. *Qualis igitur est rerũ natura, talis ut sit & taliter operetur, Lex æterna sancit: nimirùm ut necessaria, necessariò, (vide supra* §. XV. *Contingentia quæ poterant esse vel non esse, sic vel aliter esse.) libera, liberè.* A' minémü annakokáért a' teremtett állatoknak természetek, ollyan azoknak tselekedetek-is, hogy a' kiknek szabad akarattyok vagyon, szabad akarattyok szerint, a' kiknek pedig szabad akarattyok nintsen, *ex naturæ necessitate*, az ö természeteknek folyása szerint, szükségesképen munkálódgyanak, kiknek munkájok azonban minékünk tudatlan embereknek néha *Contingentes operationes*, Tör-

Történetböl lött dolognak, szerentsés vagy szerentsétlen állapotoknak mondattatnak: Mint mikor a' repedezett házról le-esett tégla, az úton menö embernek fejét bé-töri; a' földet munkálódó ember az el-rejtett kíntset meg-leli, vagy a' fa-vágó az ö háta megett álló szomszédgyát agyon találllya fújtani, midön ottan azt nem tudta állani. *Contingentia igitur rerum per Dei providentiam adeò non tollitur, ut potius stabiliatur, siquidem per illam decretum est, ut quædam necessariò, quædam autem non necessariò agerent; sed contingenter.* Annakokáért a' teremtett állatoknak Isten gondviselésöböl való igazgatása, a' történetböl léendö *casus*okat nem tsak semmivé nem tészi, hanem inkább erösíti, mert ez az Istenni *Providentia* úgy rendelte és akarta, hogy nem minden dolgok szükségesképen legyenek: hanem némellyek szabad akaratból és történetböl essenek, 's leheſſenek.

§. XL. Semmi azonban, Istenre nézve, történetböl nem lészen, mert ö Felsége nem tsak mindeneket tud és lát; *vide supra* §. XI. hanem valami lészen, mind az ö gondviselésöböl és rendeléséböl, vagy pedig szent engedelméböl és igazgató erejéböl lészen. *Vide* §. XV. *& seqq.* A' mi pedig történetnek tetszik, az tsak *ratione Causarum contingenter agentium*, mi reánk nézve mondatik. Mert az Isten régen eleve nem tsak látta 's tudta, hanem öröktül fogva el-is végezte *decreto effectivo*, avagy *permissivo* el-is rendelte, (*vide supra* §. XXI. XXV. XXVI.) kinek 's minek,

nek, hol 's mikor és miképen kellessék meglenni? Mit, kitül és mennyit kellessék akárkinek-is szenyvedni, mert az ö kedvében vannak minden ember szerentséjének napjai. *Psal.* 31: 16. 'S az ö kezében minden ember életének órái, *Rom.* 14: 8. mellyeket ö Felsége öröktül fogva mind el-rendelt, *tùm quoad rerum essentiam*, mind a' dolgoknak állattyára nézve, *decretó effectivó*, hogy legyenek, *tùm quoad circumstantiam*, mind a' körül álló dolgokra nézve, *decretó ut plurimùm permissivó*, hogy így ezen a' helyen, idön és módon legyenek. *ex. gr.* Hogy Christus Urunk szenyvedgyen az emberi nemzetnek meg-váltásáért Isten el-végezett tanátsa akarta, hogy pedig a' Sidóktül szenyvedgyen, Isten engedelme, a' kinek így hozta szent tetszése. *vide supra* §. XXXV. El-rendelt, mondom, mindeneket az Ur Isten, *secundùm omnes circumstantias*, mind helyére, módgyára, mind pedig idejére nézve. *Ut Causa prima*, mint mindeneknek teremtö, meg-tartó és igazgató, fö és elsö oka. *A quâ, Per quam, & In qua omnia.* A' kitöl, a' ki által, és a' kiben vannak mindenek. De nem *absolutó quodam & fatali decreto*, nem mindeneket el-változhatatlan, és egy átallyában meg-másolhatatlan olly tanátsából, a' melly minden dolgokat és okokat meg-elözzön, 's ki-rekeszszen; hanem vagy *absolutè & effectivè*, mint *ex. gr. Suppositó peccató*, a' halált, és a' hiveknek sokféle nyomorúságát, vagy *permissivè & dispositivè*, mint a' halálnak, és hivek nyomorúságának mód-

módgyát vigyázván, és az ö Isteni Dékrétomában bé-foglalván, az embernek mind külsö, 's mind belsö maga viselését, Istenes vagy istentelen életét, 's mind pedig az élet eszközeivel való rendes vagy rendetlen életét. A' mellyekhez magát ember miképen *accommodál*lya, Isten-is az ö életét *ordinariè* úgy *disponál*lya, jóllehet *extraordinariè* minden jó dolgokra nézve sokat tselekedhetik az ö irgalma. *Quæ igitur nos fortuita esse putamus, ea diligenter considerata deprehenduntur à Domino sic disposita & directa esse: Nihil enim fit inscio aut nolente Deo. Nec quicquam accidit fortuito, quod non Deus præviderit, ejusq; finem ad Nominis sui gloriam, & salutem nostram disposuerit.* Valamellyeket mi történetböl lenni gondolunk, mind azokat (hogyha jobban meg-fontollyuk) ö Felsége eleve tudta jól és látta, 's így és nem másképen lenni avagy *effectivè* az ö el-végezett szent tanátsából akarta, avagy pedig *permissivè* és engedelme szerint el-szenyvedte, és igazgatta. *ex. gr.* Mi azt gondollyuk, hogy *in Sortilegiis*, mikoron az emberek valamelly sulyos dolognak jó lelki esméret szerint való el-igazításáért sorsot, kotzkát avagy papirost vetnek, hogy *casualiter & fortuitò eveniunt omnia*, tsak történetböl és mint egy gyermek játékkal léznek mindenek; de azonban *tota ejus ratio à Domino*, azoknak igazgatása az Istennek titkos itéletiböl vagyon. *Prov. 16: 33.* Mellyre nézve a' *Juristák* azt mondgyák: *In humana dubietate sortes Divinam indicant voluntatem.* Az emberi kétsé-

kétséges állapotban a' sors meg-mútattya, hová tzélozzon Isten akarattya. Annakokáért *Sors superiorem se, hoc in mundo non habet.* A' titkos dolgok felöl a' sorson kivül e' világon, senkihez fellyebb valóhoz nem folyamodhatni, sem senkitöl nem tudakozódhatni. Mi azt gondollyuk, hogy történetböl fogatik-meg a' madár, de Isten gondviseléséböl lészen, hogy egyiket a' madarász meg-löje, a' másikat pedig a' Sas vagy szélvész a' földre vesse. *Matth.* 10: 29. Mi azt gondollyuk, hogy a' hal történet szerint mégyen a' hálóba, *Eccl.* 9: 14. de Isten gondviselése veti a' horgot orrába. *Matth.* 17: 27. Mi azt gondollyuk, hogy a' vad történet szerint mégyen a' vadász eleibe, 's úgy-is van a' dolog, mert a' következendöket mi nem tudhattyuk. Isten azonban az, a' ki azt vezeti a' fegyver eleibe. *Gen.* 27: 7. El-lövi Ácháb idejében egy ember történetböl 's nem *per prædeterminationem*, belsö kinszerítésböl az ö maga nyilát, és halálosképẽ meg-sebesíti az Izrael Királyát. 1 *Reg.* 22: 34. jóllehet pedig a' vitéz nem tudta, mikor szabad akarattya szerint való lövéssel fegyverét ki-botsátotta, hogy Ákábot meg-öllye; de Isten azonban jól tudta, és hogy nem más, hanem az ö maga szabados akarattya szerint ottan forgolódó Ákáb lészen e' mérges nyílnak *objectuma*, látta, nem rendelte mindazonáltal a' Királyt e' halálnak módgyára, mert otthon maradhatott vólna Mikheás szavát hogyha fogadta vólna, de maga szabad akarattya szerint menvén a' had-

a' hadba, Isten engedelméből talált arra a' helyre lépni, mellyre a' le-vetett nyil fietett repülni. Isten azért *permissivè*, hogy meg-ölettesék, akarta, és *dispositivè* igazgatta. *Confer.* §. XIV.

§. XLI. *Marcus Lucius* egy Római fö ember Áfrikába küldeték egykor követségben, a' honnét hazája felé térvén, felességével együtt reménységek kivül estek felette igen nagy szerentsétlenségbe. Mert a' vizen menvén, hajójok a' tengeri tolvajok kezébe akadott, a' kiktöl felesége egy Frantzia Országban lakó kereskedönek el-adattatott; maga pedig a' gállyára sententziáztatott, és ottan 14. esztendökig nyomorgattatott, melly idö el-telvén, ki-szabadúl ugyan e' nyomorúságból, el-szökvén egy kis hajónak alkalmatosságával e' nagy fogságból: de ismét a' hegyi tolvajok el-fogják, és azon kereskedö ember fiának el-adgyák, a' ki felességét annakelötte meg-vette vala *Lucius*nak; noha pedig mind a' tengeri nyomorúság, 's mind a' tolvajok között lévö tiz esztendös sanyarúság igen meg-változtatta a' szerentsétlẽ ember testét és idejét; de azonban mihelyt a' kalmár házába bé-érkezék Galliában, felesége, ki az idö alatt ott szolgált, Urát mindgyárást meg-esméré, és *Lucius*-is elébbeni házas-társát meg-ölelé, melly dolgot a' gazdák látván, egy elsöben tsudálkozának ugyan; de jobban meg-értvén az állapotot, nékiek új menyegzöt szerzének, és nagy vendégséget készítének, itt ül már fele-

felesége mellett *Lucius* nagy örömében, de nézd melly nagy szerentsétlenség vagyon e' kis szerentsében, 's melly halálos méreg e' reménység ellen mútatott mézetskében, mert imé! madárhoz el-lövé az útszán egy valaki az ö puskáját, és a' meg-nyitott ablakon bémenvén a' golyóbis, mind a' Völegénynek 's mind a' Menyasszonynak által járja fejek kaponyáját. Oh tsudálatos dolog! óh szerentsétlen állapot! óh reménytelen eset, és az emberi itélet szerint véletlen történet! Isteni *Providentia* az azonban, a' ki nem tsak eleve e' sok változásokat jól tudta, hanem hogy így legyenek az ö szent tetszése szerint-is igazgattya.

§. XLII. Drága kövekkel meg-ékesíttetett arany gyürüjét tzélúl feltészi egykor Persiának Királya, hogy valaki nyilát azon által botsáthattya, mindgyárást több sok ajándékkal együtt a' gyürüt nékie ajándékozza. Négy százan vannak azért a' nyilasok, kik mind a' lövésben *exercitatus*ok; de közzülök egy sem nyerheti-el az ajándékot, igazíttya azonban egy kis gyermek játékképen a' nyilat, és ímé egy kis szeletske történet szerint a' gyürün által viszi, 's mindeneknek reménsége ellen a' Királyi ajándékot el-vesi. Lett e' jó szerentse ö reája nézve tsak történetböl, de az Istenre nézve az ö mindeneket böltsen igazgató rendeléséböl. Meg-üti a' mennykö a' fát az erdön, de a' fa alatt lappangó tolvajt el-kerüli, el-kerüli azon kö néha az istentelen embert; de az Istenfélöt meg-

meg-üti, te azt mondod: hogy e' vetzély esett tsak történetböl; de én azt mondom, hogy az Istennek tzent rendeléséböl, mert az elsövel a' tolvajt meg-tériteni akarja, a' másodikkal pedig az Istenfélöt magához hivja. Vermet ás egy valaki a' mezöben, és minden gondolattya ellen pénzt talál a' földben, mellynek találása, *est quidem fortuitus effectus, respectu effodientis & invenientis, quia præter scientiam & intentionem ejus evenit, sed non respectu præcognoscentis Dei, & suâ Providentia ordinantis, ut eadem thesauri inventio, mediâ illâ causâ peraccidens eveniret, cujus respectu effectus hic per se intentus dicitur & ordinatus*, noha minden tzándéka és reménsége kivül tsak tzerentséjére lött a' munkálódó embernek, de gondviseléséböl azonban és igazgatásából a' jó Istennek.

§. XLIII. A' kinek noha tzent tetszéséböl vagy engedelméböl legyenek mindenek; tzorgalmatoson kell azonban mind imádkozni, 's mind munkálódni a' kereztyén embernek, tzorgalmatoson kell ellene állani minden következhetö tzerentsétlenségnek, és tzorgalmatoson kell fáradozni el-távoztatásáért minden reánk érkezett vezedelemnek, mert az Isten ezek által, úgymint az imádkozás és munkálódás által áldgya-meg *ordinariè*, az ö töle rendeltetett mód tzerint az embereket, 1*Thess.* 5: 17. & 2*Thess.* 3: 10. és a' mint eleve meg-látta, *Causarum sive naturalium inclinationes naturales, sive liberas voluntariarum actiones*, akár a' természetbéli dolgoknak

goknak folyását, 's akár pedig az emberi akaratnak tzabados munkálódását, azonképen hadgya azokat munkálódni, és az akaratnak tzabadságát el-nem igyekezik rontani, hanem *ordinariè* a' terméztetnek folyása tzerint-való tselekedeteket akarja meg-áldani. *Luc.* 5: 6. *Joh.* 2: 7. és *inadvertenter* mikor eztekbe sem véztik. *Psal.* 72: 12. *Prov.* 10: 22. kezeknek munkáját az Istenfélöknek meg-tzaporittya, *Psal.* 128: 2. mert az Urnak áldása az Istenfélöknek jutalma. *Syr.* 11: 23. A' ki, mivel az ö tzent áldomásának és világi életünk tzerentsés elébb-mozditásának alkalmatosságát sokszor ugyan tapasztalhatóképen eleiben adgya, és mintegy kezében nyujtya az embernek, mellyel ha maga akarattyának tzabad vóltából jól nem él, ám légyen, *Faber suæ fortunæ*, Oka az ö maga tzerentsétlenségének, nem tartozik Isten, hogy hajánál fogva erre a' jó tzerentsére hozza, avagy akarattya ellen mennyországba juttassa. Éllyünk annakokáért mi minden dolgunkban, és minden tzerentsés vagy tzerentsétlen állapotunkban, *mediis legitimis & ordinariis cum prudentia*, az Istentöl engedtetett, és ö töle rendeltetett eszközökkel, éllyünk mondom ezekkel, vigyázván a' jó alkalmatosságra, 1*Pet.* 4: 7. nagy eszességgel. *Matth.* 10: 16. *Col.* 4: 5. *Ne mediis neglectis Deum tentásse videamur*, hogy az Istent ne láttassunk kisértení, így gondolkodván: Mivel minden az Istenen áll, a' ki egyet fel-magaztal, 's a' másikat meg-alázza. *Psal.* 75: 8. Egyiket tzegénnyé

nyé tészi a' másikat gazdaggá, *Prov.* 22: 2. meg-betegít 's meg gyógyít, *Psal.* 118: 18. meg-öl 's meg-elevenít, a' koporsóba viszen, és ismét ki-hoz. 1*Sam.* 2: 6, 7. Fogságba viszen, és ki-szabadít. *Psal.* 146: 7. Ö Felsége azért hogyha akarja, munka, fáradtság, és minden egyéb eszköz nélkül, egésségemet meg-adhattya, fogságból testemet ki-szabadíthattya, és az én életemet meg-tarthattya, mert nem okosságtól vagyon az illyen elmélkedés. *Eccl.* 7: 10. Mivel *ordinariè*, *Deus agit per media*, Isten tsudát mindenkor nagy hatalmának nagy ereje szerint *extraordinariè* nem tselekeszik, hanem mind életünknek 's mind világi szerentsénknek óltalmazásában az ö töle rendeltetett eszközök által munkálódik. *Mediis interim legitimis & ordinariis aut deficientibus, aut pro voto non succedentibus, non desperandum, sed ipsi fidendum.* Hogyha azonban életünknek és világi szerentséinknek eszközei, avagy éppen nintsenek, avagy ha vannak-is, de azok véghez semmit nem vihetnek. *In tali casu* mit tsinállyunk ez ügyefogyott keserüségben? Nem kell itten-is kétségbe esnünk a' mi szivünkben, kell inkább erösen biznunk Istenben. *Marc.* 11: 22. *Ubi deficit humanum auxilium, ibi incipit divinum.* 2*Petr.* 2: 9. 1*Cor.* 10: 13. hogyha nintsen-is külsöképen semmi reménység, *Jobi* 13: 15. de a' nélkül-is meg-tarthat bennünk az Isteni segítség, 2*Cor.* 1: 9. a' ki az ötet félöket soha el-nem hadgya, *Hebr.* 13: 5. *Syr.* 2: 12. hanem szenyvedéseknek ebben, *Jobi* 42: 10. vagy a' másik

a' másik életben 2*Cor.* 4: 17. jó kimenetelét adgya. *Confer infra* §. LVI. szabad tehát mindenféle büntetésnek, szabad mindenféle ellenségnek, szabad a' betegségnek-is az Istentöl rendeltetett, és ö Felségétöl meg-engedtetett eszközökkel ellene állani, mivel nem tudhatni ez illyen sujtoló veszszökkel meddig, avagy mennyi ideig akar Isten bennünket vagy büntetni, vagy ostorozni, szabad a' büntetésnek el-viteléért imádkoznod, és Atyám, távozzék-el én tölem e' pohár! azt mondanod; de melléje kelletik e' *conditiot* adnod: Hogy ha te magad, úgy akarod, *ex Matth.* 8: 2. *Cap.* 26: 39. mert egyébaránt ez az ö Felsége szent akarattya, *non quidem absolutè, sed conditionatè, sub conditione Actuum humanorum, in mente Divina præviforum*, és az emberi gyarlóságra, 's gonoszságra nézve, ez az ö szent engedelme és tanátsa: Hogy mind addig valameddig szenyvedésünknek határát elö nem hozza, ezt az ö töle reánk botsáttatott keresztet és terhes keserüséget, *secundùm omnes circumstantias: loci, temporis & personarum* minden környül-álló dolgaival edgyütt férjfiúi szivel, 1*Cor.* 16: 13. *Hebr.* 12: 12. jó reménységgel és békeséges-türésel visellyük, *Esa.* 30: 15. és mint Christusnak szolgái az Urnak akarattyát szivünk szerint tselekedgyük. *Ephes* 6: 6.

§. XLIV. Ugy de azt mondgya itt valaki: Lám az imádkozó, és Isteni félelemmel munkálódó embernek nyomorúltúl vagyon leg-gyakortább ezen a' világon dolga, szeren-

rentsésebb ellenben az istentelen emberek-nek állapottya. El-vész az igaz az ö igaſsá-gában ; de a' gonosz ember meg-hosszabbít-tya az ö napjait az ö gonoſságában. *Eccles.* 7: 15. Mitsoda annakokáért ennek az oka? hogy illyen bóldogságos a' hitetleneknek út-tyok, és békeségben vannak mindnyájan az istentelenek? *Jer.* 12: 1. héjában szolgálunk tehát az Istennek : semmi haſzna nintsen az ö törvénye örizésének, semmi haſzna nintsen a' mi alázatos engedelmeſségünknek, jobban vagyon dolga a' kévélyeknek, 's nevekedik állapottya az istenteleneknek, *Mal.* 3: 15. *Jer.* 12: 2. *Jobi* 21: 7. *Psal.* 73: 12. egy szóval: Nintsen e' világon jutalma az Isteni félelemnek, a' mint fogadása vala a' jó Is-tennek. 1*Tim.* 4: 8. Mert nevekedik napon-ként és szaporodik kereſztyén emberek-nek. *Psal.* 38: 18, 19. Oh melly su-lyos kérdés! 's nehéz elmélkedés! bizonyá-ra nem tsak az együgyü elméket ; de még az Isten Lelkétöl vezéreltetett hiveket-is fá-raſztotta már régen, és bádgyaſztotta ez a' beſzéllgetés, *Psal.* 73: 3. & 16. nem oknél-kül pedig. Mert noha jól kell vala lenni a' mi itéletünk szerint az Istenfélöknek ; de mindenfelöl tsak nyomorúság fizetése az Is-teni félelemnek és mindenféle szomorúság tsak jutalma az Istent szeretöknek. Hogy a' meg-áldott ostyát pénzen nékie el-adgya, a' Sidó egykor a' kereſztyén aſzszonytól azt ki-vánnya, kérte mondom ezt, és az aſzszony-is vagy szegényſégétöl, vagy istentelenſégé-

töl kénszeríttetvén meg-igérte, de tselekedetit mikor vinné az ostyát, meg-bánta, és egy nagy száraz fa alatt azt el-ásta, a' meg-aszott fa azért mindgyárást meg-zöldellik, mellynek tsudájára az egész tartománynak népe oda gyülekezik ; A' rétnek pedig gaz-dája, mellyen e' fa nevekedett vala, füvé-nek el-tapodtatásáért szomorkodik, és hogy azt a' fát le-vágja azon szándékozik, el-is kezdi vágni a' fát, a' melly mikor húllatni kezdi forgátsát, kereſztté változik, söt min-den levele kereſztesnek látszik, szándékát a-zért meg-változtattya, és hogy e' dolgok-nak okát meg-tudhassa, a' fának tövét meg-ássa, és az el-rejtett ostyát ott meg-találllya, a' tselekedö aſzszony-is vétkét minden em-ber elött meg-vallya, és az Isten tsuda dol-gait magaſztallya. Ez a' fa Kegyes Olvasó, a' Jésus Christusban öltözött kereſztyén em-bert példázza : A' kiben a' Christus kereſz-tének vagyon ábrázolása, *Gal.* 3: 27. *Cap.* 6: 14. & 4: 19. és a' kinek mindenfelöl tsak kereſzti vagyon és sanyarúsága. 2*Cor.* 7: 5. Onnan fellyül Isten az égböl kereſztet hány alá reája. *Prov.* 3: 12. Alól az ördög a' kisértetek vizét okádgya. *Psal.* 18: 5. Jobb keze felöl nyomorúsága vagyon annya méhé-töl fogva szintén koporsójáig, *Syr.* 40: 1. bal felöl pedig a' sok istentelenek, mint a' méhek kergetik ötet élte fogytáig. *Psal.* 118: 12. Mitsoda tehát az Isteni félelemnek haſzna? hogyha mindenünnen tsak kereſzt annak ju-talma, hol vagyon az Urnak igérete? és an-

nak valóságos bé-tellyesedése? 2 *Pet.* 3: 4. *Causas, cur Deus his parcat? illos affligat, nunquam satis penetrabimus, dum in orbe meliore Pugillares Dei liceat inspicere.* Isten miért kedvezzen az istenteleneknek, és vesszöt miért rendellyen az Istenfélöknek, okait ez ö Felsége szabados tselekedetinek, *Matth.* 20: 13. ez életben minden fogyatkozás nélkül meg-nem tanúlhatni, mert azoknak megtudását az örök életre akarta ö Felsége halasztani; mikoron tudniillik az Isten elött lévö emlekezetnek könyvét meg-olvassuk, és abban világoson meg-láttyuk, mitsoda külömbség légyen az igaz és istentelen között, a' között, ki szolgál Istennek, és a' ki nem szolgál ö Felségének. *Mal.* 3: 18. *Confer infra* §. LXI.

§. XLV. Jóllehet pedig ennek minden fogyatkozás nélkül-való okait az Isten szent és igaz tselekedetinek meg-ne mondhassuk; mindazonáltal, mivel mi kereszttyének a' mi vigasztalásunkat a' mi kezünknél-való szent könyvekbül vésszük, 1 *Maccab.* 12: 9. a' szent Irásból, azért e' következendö okokat a' nyughatatlan elméknek elejekbe tésszük, hogy tudniillik: Isten e' világon az ö hiveire leginkább szerentsétlenséget, 's szükséget, keresztet botsát és keserüséget: I. *Ex peculiari suo beneplacito.* Az ö mi hozzánk-való magános jó kedvére nézve, *Phil.* 1: 29. *Sap.* 12: 22. 2 *Macc.* 6: 12. *Hebr.* 12: 6. *Apoc.* 3: 19. hogy az ö Fiának ábrázattyához hasonlatosok lehessünk, a' mint a' szenyvedésben, úgy a' meg-

meg-ditsöítésben. *Rom.* 8: 29. *Psal.* 37: 37. 2 *Tim.* 2: 10, 11. De talám te itten azt mondod: Hogy az Istennek vesszözéféböl álló illyen szerelmét nem kivánod. Oh tudatlan elme! 's óh elmének nagy vesztedelme! nem tudod mit mondasz, magad sem érted mit szólasz. Mennyei országát ám adgya Isten annak, valakinek akarja. Azt mondgya vala régenten egy gonosz embernek szája, tsak ötet világi szerentséjében ezer esztendökig hadgya; légyen akárkié a' mennyország, te-is azt akarod mondani, tsak tiéd lehessen e' földi bóldogság, mert ha Isten országába akarnál bé-menni, annak darabos úttyára-is kellene lépni, *Act.* 14: 22. magas hegyen vagyon a' mennyország, melly alatt keskeny kapu vagyon és nyomorúság. *Matt.* 7: 13. *Sic itur ad astra. Per angusta ad augusta.* Az Istentöl rád botsátott keresztet ez az út, mellyen a' szenyvedö ember a' ditsöségbe bé-jút, fel-kell a' hiveknek venni a' keresztet, mellyet Isten keze és kedve nékiek épített. Ezen mentenek-bé Isten országába valakik idvezültenek, ezen menneck ezután-is, valakik meg-ditsöíttetnek, te annakokáért vagy mennyországba nem akarsz menni, vagy út nélkül kivánsz abba érkezni, mit zúgolódol azért, 's mit rugódozol? Nézd meg a' világi tisztért a' nagy Urak fiai mennyit fáradozzanak, szenyvedgyenek és munkálódgyanak, tsak-hogy el-múlandó ditsöséget kaphassanak, te pedig egy kitsiny, egy rövid és egy szempillantásig tartó szenyvedés nélkül akarod a' rotha-

rothadatlan Koronát el-venni, 1*Cor.* 9: 25. 's azért az Isten vesszőzését nem akarod mint ö Felsége kedve és hozzád-való szerelmének jelét úgy esmérni. *Apoc.* 3: 19. *Hæc via Crucis, via est Lucis, quia per scalam Crucis ad Cœli lucem ascenditur.* Ez a' keresztúttya, a' mennyországnak úttya, mellyen el-mentenek a' Prófétták, és Istenhez jutottanak a' Pátriárkák. Keresztet botsát Isten hiveire. II. *Ex subsequente majori in vita altera Præmio.* A' másik életben következendö jutalomnak nagy vóltára nézve. Mert noha mostan minden dorgálás nem tetszik örvendetesnek, hanem inkább szomorúságosnak; de *aliud decernet æternitas* a' másik életben az igazságnak tsendes gyümöltsét adgya azoknak, a' kik abban gyakorollyák magokat, *Hebr.* 12: 9. *& seqq.* mert Isten mivel nem ennek a' világnak, hanem az örök bóldogságnak birására teremtett bennünket, *Sap.* 2: 23. *Matth.* 25: 34. azért-is nem tselekedetünknek avagy szenyvedésünknek érdeme, (mert ezek épen nem hasonlítandók a' következendö ditsöséghez, *Rom.* 8: 18. 2*Cor.* 4: 17.) hanem ingyen-való igéretinek igaz fogadása szerint, meg-jutalmazza böségesen igyünket. *Matth.* 5: 12. 2*Thess.* 1: 6. III *Ex judiciali suo decreto.* Az ö igaz itéletire nézve: Mert noha meg-botsáttya az ö hozzá igaz hittel meg-téröknek minden bünöket, *Ezech.* 18: 21. de találó Felsége igazsága (kinek szemei elött még az egek sem tisztták, *Jobi* 15: 15.) mindenkoron sujtolásra-való elég

elég alkalmatosságot mi beszünk, a' kik mint a' vizet úgy isszuk a' bünöket, és nálunk hordozzuk tisztátalan szivünket. *Prov.* 20: 9. *Semper Deus in nobis invenit, quod justè puniat, utcunq; culpâ nobis carere videamur.* Mindenkor fel-találója Isten mi bennünk igaz büntetésének méltó okát, noha mi meg-esmérni nem akarjuk büneinknek sulyos vóltát. *Quicquid accidit nobis, nostró vitió accidit, qui dulcem Dominum in amaritudinem convertimus.* Valami esik mi rajtunk, mind a' mi vétkünkért történik, a' kik a' mi édes Urunkat keserüséggé fordittyuk. *Confer infra* §. LXI.

§. XLVI. Jóllehet annakokáért sok szép igéreti legyenek Istennek, a' kegyes Isteni félelemnek meg-jutalmazása felöl, de azok nem mindenkor e' világban; hanem leg-inkább bé-tellyesednek az örök bóldogságban, és noha e' világon-is nagy jutalma vagyon a' szent életnek; de nem mindenkor testi, hanem leg-inkább lelki haszna vagyon ennek. A' melly áll nem annyira a' külsö szerentsés életben, mint a' belsö örömben és szivnek tsendességében. Mivel azért Isten az ö hiveinek meg-áldása, tartása 's óltalmazása felöl-való sok szép igéretiben. (1.) *Jus suos sub cruce exercendi sibi reservat.* Isteni hatalmát, és Felséges méltóságát magának a' bünök meg-engedése utan-is fenn-tarttya, hogy az ötet félöket világi keresztekkel szabadon látogathassa. 2 *Sam.* 12: 14. (2.) *Promissiones suas cum exceptione Crucis limitat.* A' világi

 nyomo-

nyomorúságokat-is igéretinek melléje adgya. *Joh.* 16: 33. söt (3.) *Effectum affectús paterni suo pro lubitu dispensat.* Az ö fiaihoz-való atyai szerelmét, maga jó-tetszése szerint szabadon, a' mint akarja, úgy mútogattya, *Psal.* 103: 13. mivel mondom, mind azok igy legyenek, és nem az atyák a' fiaktól; hanem ezek függenek amazoktól, azért ne kivánnyunk ö Felségének eleibe irni, vagy pedig tselekedetinek határt tenni, *Judith.* 7: 23. *seqq. Cap.* 8: 13. hanem hogyha szintén e' világ élött szegények 's betsület nélkül-valók vagyunk-is, és hogyha szintén meg-vettetteknek tartatunk-is, *Joh.* 15: 19. 1*Cor.* 4: 9. *Jobi* 12: 5. elégedgyünk-meg a' mi Istenünkkel *Psal.* 73: 25. a' mi Isteni félelmünkkel, 1*Tim.* 6: 6. és az Isten kegyelméből minékünk adatott eledelünkkel, *Phil.* 4: 11. söt elég gazdagok lévén hitünkben, *Jac.* 2: 5. 's tökélletesek a' reménségben, *Rom.* 12: 12. tsendesedgyünk-meg lelkünkben, *Prov.* 15: 14. mert nagyobb gazdagság a' Christusértvaló gyalázat, hogy sem mint e' világi pénzes állapot, *Psal.* 4: 7. vagy a' bünnek idig-való haznával élö dolog, *Hebr.* 11: 25. *Psal.* 144: 15.

§. XLVII. Valamint pedig Isten az ö hiveit ezekért, és ezek kivül-is több szent és igaz okokért sanyargattya: igy az ö szabados tselekedeti az istenteleneket gyakorta szerentsésebb állapotban meg-tarttya, 's kivánságok szerint-való tisztel, gazdagsággal és békeséggel meg-áldgya, melly jó szerentséböl

tséböl ezek alkalmatosságot vésznek a' tobzódásra, bünös életre 's tékozlásra, és igy örökké el-vesznek. Ugy tetszik, hogy jobb lett vólna, ha Isten ennyi javait vélek nem közlötte vólna, mert a' gonosz életre illy alkalmatosságok nem lehetett vólna, és el-nem vesztek vólna úgy tetszik, mondom, mintha Isten adna nékik alkalmatosságot a' bünre, és örök vesztedelmekre; de távúl légyé az illyen gondolat, és szivbéli vesztedelmes indúlat. Mert valamint a' Napot nem azért támasztya-fel Isten a' gonoszokra, hogy annak világosságánál gonoszt tselekedgyenek, lopjanak 's fosszanak, embereket öllyenek: és valamint esöt ád a' gonoszok földére, nem-hogy annak termésével bünre légyen alkalmatosságok és vesztedelmekre; hanem a' Napnak fényességét feltámasztya, hogy annak szemléléséböl az ö Isteni Felséges vóltát az embereknek eleikbe adhassa, *Syr.* 43: 1. és esöjét alá-botsáttya, hogy az ö töle meg-áldattatott földeinknek sirjától *Psal.* 65: 12. a' hálá-adásra fel-indittassunk, és nem tsak a' makkot, (amaz egyféle állatnak szokása szerint) avagy a' földböl ki-jövö magot, hanem mind ezeket adó mennyei szent Markot-is hálá-adó szivel láthassuk. Igy mindenféle jókat nem azért ád Isten a' gonoszoknak, hogy azokkal alkalmatosságok légyen a' bünre *per Consequens*, vesztedelmekre; hanem hogy alkalmatosságok lehessen a' jó Istennek eméretire és ditsére-tire, hogyha pedig ezek 's okosságok lévén, a' jóval gonoszúl élnek, nem Isten szándéka,

 hanem

hanem magok szabad akarattyok miatt el-vesznek, *Ose.* 13: 9. jól tselekeszik azért a' jó Isten a' gonosz emberekkel. I. Ö magáért, vagy ö magára nézve. *Deus enim noster blandus Pater est, & immorigeris etiam liberis sese offert liberalem ex animo, invitat indulgentissimus, impellit largissimus, & tantum non trahit vel invitos etiam super abundantia bonitatis suæ.* Mert ö Felsége mindenekkel, még az engedetlen fiaival-is jól tészen, hogy az ö jóvóltának bőségével tsak-nem mintegy erövel minket kegyelmébe vehessen. 2*Pet.* 3: 9. II. Az ö hiveire nézve: Kiket nemhogy az istentelenek vétkéért magokkal edgyütt el-vessen, készebb inkább, hogy ö érettek az istenteleneknek-is meg-kegyelmezzen. *Confer super.* §. XIX. *p.* 25. III. Ö magokért a' gonosz emberekért, avagy ö magokra nézve: kiket jóllehet lelkek tsendességével meg-nem áld, mint az ö hiveit. *Vide fin.* §. XLVI. (mert *Multa flagella peccatoris, Psal.* 32: 10. ez életben-is sokféle büntetése vagyon az istenteleneknek, mind az ö magok személyekben, lelkeknek félelme, 's testeknek-is gyakorta rettenetes gyötrelme, mind pedig az ö gyermekeikben; *Exod.* 20: 5.) mindazonáltal maga el-végezett szent tanátsából bőségesen meg-áldgya őket, *ut inimici esse desinerent, & tanti, tamq; benevoli Largitoris ambirent gratiam:* Hogy ö Felségének ne lennének ellenségi, hanem inkább e' bőségesen adakozó Urnak engedelmes szolgái, *Rom.* 2: 4, 5. *Act.* 14: 17. mel-

mellyet ha el-nem követnek, tehát magok menthetetlenekké lésznek, *Rom.* 2: 1--5--18. *seqq.* és keményen meg-büntettetnek. 2*Pet.* 2: 9. *Jobi* 21: 13. *Psal.* 73: 17, 18. *Jer.* 12: 3. *Mal.* 3: 17, 18.

§. XLVIII. Meg-tetszik már ezekböl, hogy a' hiveknek szerentsétlensége, és az istenteleneknek jó szerentséje, nem történetbölészen Istenre nézve, hanem az ö bölts gondviseléséböl és Atyai rendeléséböl, a' kinek tudniillik szent tetszése, és titkos igazgatása, eleve néha a' következendö szerentses, vagy szerentsétlen állapotokat-is meg-nyilatkoztattya. A' mint ezt egy részröl a' mindgyárást meg-mondandó Komédia, és játékból származott örvendetes jövendölés megmondhattya; más részröl pedig az elö-számlálandó szomorú Trágyédia, és keserves jelentés meg-mútathattya. *Frantziá*ban egy *Ida* nevü Gróf Asszonynak három fiatskái, egykor édes annyok körül játszodoztanak, és mind a' hárman szoknyája alatt el-bujtanak, Attyok azonban *Eustachius* bé-talál menni, és mit rejtett vólna el ruhája alatt, felségétöl kérdezi? kinek az asszony azt feleli: Három nagy Urakat, kik közzül egyik Gróf, egyik Fejedelem, egyik Király. Tudatlanságából mondgya ugyan, és tsak tréfából a' gyermetskék annya e' szózattyát; de a' dolognak ki-menetele meg-bizonyította annak igazságát, mert az öregebbik fia *Godofridus Bullionius* meg-hólt bättyának Lotharingiai Hertzegségét *hæreditá*lta. A' második *Baldvinus*

vinus a' Jérusálembéli Királyságot *occupálta*. A' leg-kisebbik pedig *Eustachius* a' Bononiai *Comitatust acquirálta*. Bizonyos jele az, minékünk úgy tetszik, a' vak szerentsének, és a' történetböl esett beszédeknek; de hogy ha meg-gondollyuk, hogy *Caiphas*-is *ex occulto Dei instinctu*, az Istennek titkos igazgatásából *Joh.* 11: 51. jövendölt, hogy valamint az órának mútatója, az órát meg-mútattya, noha mennyi légyen, ö maga a' mútató nem tudhattya: így az Isteni *Providentia* azon titkos tselekedetiböl az említett Grófnénak játékos beszéde által, fiainak eleikbe adta, (noha beszédének *eventus*át maga az asszony nem tudta,) hogy az ö mennyei szent tanátsa minémü tisztre akarná jövendöben öket magaztalnia, 's minémü szerentsével akarná meg-áldania.

§. XLIX. Valamint azonban a' jó szerentsét: így a' szerentsétlen nagy eseteket-is néha a' mennyei szent tanáts az embereknek meg-nyilatkoztattya, és bizonyos *Omen*, vagy álom által eleve tudtokra adgya. Lakott *Alsatiá*ban egy gazdag ember az ö szép helyen építtetett várában, mellynek ebédlö palotájából, tiz faluit mindgyáráft, és azokhoz tartozandó egész jószágát meg-láthatta, magát azért naponként e' *Prospectus*sal vídámitotta. Valamikor pedig ágyasházába bément ebédgye után nyúgodni, ágya mellett lévö asztalán veres borral tellyes üveget szokott mindennap tartani, hogy álmából mihelyen fel-ébredne, italára az ö bora mindenkor

denkor készen lenne, le-feksik azért egykor a' szokás szerint egésséges korában, és az örökké-valóság forog gondolattyában, elmélkedik miképen készen állapottya, mikoron elérkezik utólsó órája, melly gond miatt el-nem alhatik, hanem az elötte lévö üvegre vigyáz, a' mellyet, mintha meg-ütöttek volna, tsendüléft adván, el-törik, és a' bor belöle ki-omlik. Meg-ijed e' reméntelen *Omen*töl a' gazda, és szolgáit jel által eleibe hivja, 's a' dolgot nékiek a' mint történt, meg-mondgya. Meg-mondgya azt-is, hogy valamint ez üveg el-tört: így az ö élete-is el-végezödött, és e' veres bornak ki-omlása jele légyen, hogy piros vérében lakozó lelke testéböl mindgyáráft ki-mégyen; de a' szolgák Urokat vigasztallyák, a' meg-repedezett üvegben volt a' fogyatkozás, azt mondgyák, hogy azért máft töltessen-meg azt tanátsollyák, hogy el-alhassék, ki-mennek elöle a' szolgák; de az álom helyett a' szomorú gondolkodások elméjét el-fogják. Megpendíttetik azonban a' másik üveg-is, és eltörvén, a' bor belöle ki-ontatik, melly töréstöl jobban meg-ijedvén mint az elsötöl, tselédgyét és feleségét siralmas szóval kiáltatya, és hogy gyóntató atyáért hamar küldgyenek *solicitá*llya, mert mindgyáráft meg-kell halni jól láttya; de a' feleége csak az álomnak tulajdonittya e' dolgot, vagy *imagination*ak, urát bátoríttya, és hogy semmi veszedelemtöl nem kell tartani azt mondgya. Meg-töltik ismét a' harmadik üveget-is, és

a' gazda sok vigasztaltatása után el-nyúgozik. De ímé! (óh Istennek tsudálatos itélete!) meg-zendül, és el-törik a' harmadik üveg-is, fel-ébred az Ur, és a' bor ki-foly abból-is. El-küldének azért estve felé a' más helyben lakó gyóntatóhoz, kinek a' setét erdöben el-bódult követe késön jut házához, a' ki míg a' *Patiens*hez érkezik, lelke annak más világra költözödik.

§. L. Honnét lészen (ha valaki én tölem azt kérdené,) az illy *Omen*? a' Régiekkel én azt felelném, hogy a' hiveket örizö Istennek Angyali ö Felsége parantsolattyából tselekszik az illyen szokatlan jeleket a' kegyes emberekkel, és öket vagy valami veszedelmes dolog, vagy pedig reméntelen jó állapot felöl eleve meg-intik, a' kik néha belsöképen-való szivbéli *commotio*, indúlás által más-féle tanátsot és gondolatot, hogy sem mint elébb gondolt vala, adnak ember elméjébe; néha pedig külsöképen valami jelt mútatnak, és hogy nem arra az útra, mellyen el-akar vala indúlni, hanem a' másikra mennyen, 's nem-is ezt az ö fel-tett szándéka szerint-való dolgot tegye; hanem inkább a' másikat kezdgye, meg-intik az embert az Angyalok, és mivel szóval azok velünk nem szólanak, jel által néha más-felé térítik, jóllehet pedig nem mindgyárást akkor, de azután sokszor eszébe veheti valaki, hogy e' kár, e' szerentsétlenség, és veszedelem érkezhetett vólna reája, hogyha amaz úton, mellyen el-akart indúlni, el-indúlt vólna, és hogy-

hogyha ama' szándékot, mellyet el-követni akart, véghez vitte vólna: *e. g.* Reméntelen öröm az el-távoztatott gonosznak jelentésére, és a' jelen-való, vagy következö jónak jelenségére: Néha pedig *Timor Panicus*, hirtelen-való félelem, a' következhetö veszedelemnek el-kerülésére ütközik belsöképen az embernek szivében: Mellynek okát maga az ember nem tudgya, miért 's honnét vagyö e' hirtelen-való változás belsöképen az ö lelkében, söt külsöképen-is valami jel, álom, vagy másféle mód által-való intés adattatik néha az emberek eleibe. *Fridericus Taubmannus* halálos betegségében láttya, hogy egy koporsó vagyon tétetve ágya eleiben, magát annakokáért a' halálhoz készíti, melly felöl ötet az Angyaltól *præsentá*ltatott koporsó meg-inti. Egy tudós ember Olasz Országban álmodgya, hogy az oroszlán kezét nékie meg-harapta. *Quid fit*? Más nap a' templom ajtaján lévö kö oroszlánnak játékképen szájába tészi az ujját, és harapd-el azt mondgya, e' prédát, ha meg-akarsz ölni. Meg-tsipi azonban az oroszlán szájában lévö skorpió kezét, a' melly miatt el-végezi életét. *Ecce Omen, sed non nudum Leonis nomen.* Imé az Angyalnak álom által-való intése, mellynek meg-vetése miatt következett a' halálnak mérge. Okosabban vigyázott az *Omen*re *Christianus* néven lévö Dánia Országnak Királya, kihez *Anno* 1559. *die* 23. *Dec.* bé-menvén fejér ruhában lévö Ifjúnak képében az Istennek Angyala, értelmes szóval

 nékie

nékie meg-mondgya; hogy a' következendö Uj eſztendö napján el-kelleſſék e' világot hagynia, el-kéſziti azért a' halálhoz életét, el-is rendeli tselédgyét, és a' meg-nevezett napon Iſtenének meg-adgya az ö lelkét.

§. LI. Noha pedig igen ritkán jelenti Iſten Angyala által illy tapaſztalhatóképen éſzre vehetö *Omenét*, 's igen ritkán izeni (azért nem-is kell reményleni,) ſzent Angyali által illyen követſégét. El-küldi azonban *ordinariè* az emberekhez a' halálnak hármas elöl-járó követit, és azok között elsöben a' Szerentsétlenségnek eſetit. A' melly Szerentsétlenség ſokféle, el-annyira, hogy ſenki az emberek közzül nem tudhattya, mi következhetik ma eſtvéig, *Syr.* 18: 27 avagy holnap reggelig *Prov.* 27: 1. ö reája, *Eccl.* 9: 12. *Vide ſuprà* §. X. *p.* 13. mellyet a' Régiek, hogy jobban elönkbe adhaſſanak, illyen-képet irtanak: Irtanak egynéhány házakat piatzó, mellyek közzül edgyikbē beteg fekſzik, és ágya elött a' halál lelke ki-menetélére várakozik. Tüz támad a' máſik házban; melly, hogy meg-ne égeſſe a' házban lévö embereket, az ablakon ki-ereſzkednek; de némelly a' vizbe eſik, és el-nyeletik, némelly eſik a' köſziklára, és jut mindgyáráſt ſzörnyü halálra. A' piatzon pedig le-dül a' torony, és az ott álló embereknek nagyobb réſzét agyon-üti, 's a' maradékját-is mennykö és gutta meg-üti, a' többi közzül némellyek egymáſt által ſzablyázzák; némellyeket a' vadak el-ſzaggatnak, avagy a' dühös ebek öſzve-

öſzve-mardosnak. Sokféle mondom a' Szerentsétlenség; de az Iſtenfélö emberen háromképen eſik leg-gyakrabban a' veſzedelmesség: melly ſzerentsétlen eſetek nem egyebek, hanem a' Halál Szekerének elötte-járó ſzolgái, és annak hirét, 's közel létének jelét hordozó katonái. Háromféle mondom a' Szerentsétlenség, mert vagy (1.) Jóſzága, vagy (2.) Hire neve, 's betsülete, vagy (3.) Élete forog gyakorta veſzedelemben.

§. LII. Jóſzága, háza, pénze, gazdagsága; vagy egyéb akarmelly nével nevezendö marhája el-véſz: tüz, viz, hamis hatalmas ember, tolvaj, 's lopó, dög, avagy más ſzomorú eſet miatt, mint ſzent Jóbnak marhái el-veſztenek, réſz-ſzerint a' Sábeusok és Káldéusok miatt, réſz-ſzerint pedig az égböl alá-botsátott tüzzel meg-eméſztettenek. Hire neve 's betsülete gyalázatban forog, a' ſok irígy és iſtentelen gonoſz emberek miatt, mint a' Szent Dávidnak Sémei miatt. 2*Sam.* 16: 10. Söt még életének ſem kedvez a' ſzerentsétlenség. Néha kö, *Jud.* 9: 53. néha mennykö, *Joſ.* 10: 11. vagy fa eſik reája; *Vide ſuprà* §. XXIV. lába véletlen, avagy keze ki-törik, tolvajok kezébe eſik, meg-foſztatik, ſebesittetik, mezítelenittetik, 's hólt-elevenen hagyattatik; *Luc.* 10: 30. néha pedig hirtelen és véletlen halálnak neméve, (*O abſtruſa! O judicia Dei arcana:* Oh Iſtennek tsudálatos itéleti! melly igen végére mehetetlenek az ö tselekedeti! *Rom.* 11: 33.) tüz, viz, kö, mennykö, vadak 's madarak vagy más-

másféle állatok, *Vi & potentiâ mediante*, hamis, hatalmas, és kegyetlen üldözö tyrannusok miatt, rut, érdemetlen rettenetes halállal ez életböl ki-is szólíttatik. 1 *Reg.* 13: 24. Játszodozik egykor *Drusus* Római fö ember, és egy szép almátskával múlatozik, fel-hajittya, és ismét szájával meg-kapja, azonban úgy bé-esik fel-tátott torkába, hogy megkellett fúladni az almától. *Bibulus*-is Római vitéz, úri nagy triumphussal a' *Capitoliumba* bé-kisértetik; de ímé! tégla esik fejére, melly miatt élete el-végeztetik. Királyá mikoron koronáztatnék *Philippus Ludovicus* nevü Frantzia Király fia, *An.* 1129. 29. *Nov.* és nagy pompával Párisiában az útszákon hordoztatnék; ímé! ugyan azon nap' estve-felé egy ártány az új Király lova alá futamodik, melly miatt a' ló el-esik, és a' Királynak nyaka ki-szegik. *Asclepius Medius* húsz esztendeigvaló Révészsége után a' vizbe. *Fabius Prætor*, a' téjben lévö hajszál meg-ételétöl. *Spurius Saufejus* egy hígon sültt tyukmonytól: *Tarquinius Priscus* egy halnak szálkátskájától: *Adrianus Pápa*, egy bogaratskától: *Sophocles Poéta*, így *Anacreon*-is egy szölö magtól: *Manlius Torquatus*, egy falat kalátstól: *Julus Medicus*, egy ital bortól, és *Alexander* nevü Litvániai Hertzeg valamelly gyöngynek fülébe-való botsátásától hóltanak-meg, reménység kivül-való nagy bátorságból. Valamelly szerentsétlenség meg-esett valakin, mi rajtunk-is meg-eshetik. *Scito omnem conditionem versabilem esse*: Tudgyad, hogy minden

minden gazdagság, minden méltóság, minden állapot, 's világi dolog, változás és elmúlás alá vagyon köteleztetve: Tudgyad mondom, és *non putâram*, soha sem gondoltam, hogy ez, vagy ama' szerentsétlenség történnyék én rajtam, azt ne mondgyad.

§. LIII. Hogyha valaki annakokáért, akarmelly nével nevezendö világi jószágában, akarmelly mód szerint meg-károsodik, az illyen *Casus*ban háromról gondolkodgyék. *Elsöben*: Kitsoda adta vólt nékie azt, a' mellyet mostan a' reménytelen eset el-húzott? nem az emberi okosság vagy elme; *Psal.* 127: 1. hanem a' mindenekben gazdag *Rom.* 10: 12. Istennek kegyelme, 2 *Cor.* 11: 10. és az ö mindenekkel biró *Psal.* 24: 1. & 50: 12. böséges szent keze. *Psal.* 145: 16. 1 *Cor.* 4: 7. *Jac.* 1: 17. *Prov.* 10: 22. *Másodszor*: Kitsoda veheti-el azt, Istennek áldása a' mit embernek adott? azon Istennek szabados jó kedve. *Psal.* 115: 3. Az Ur vette-el, azt mondgya szent Jób, *Cap.* 1: 21. mert noha az ellenségtöl hajtatott-el sok marhájának serege, és az ördögtöl öletett-meg tiz szép gyermeke; de mind ezeket mivelte az ö szent engedelme. *Vide suprà* §. XXV. Isten akarattya azért, *Exod.* 11: 7. & 12: 35. *Matth.* 8: 32. avagy szent rendelése és engedelme, hogy vagy büneinknek ostorozásáért, vagy pedig a' jósagos-tselekedeteknek gyakorlásáért. (*vide* §. XXII. *in fin.* & §. XLIV XLV.) Az embereknek büntetésre méltó (*vide* §. XXIII.) istentelensége el-vegye azt mi

mi tölünk, a' mellyet adott vólt ö Felsége kegyelme. *Conf.* §. XXIV. *c. f. Harmadszor:* Mit vett-el Isten mi tölünk? azt, a' mellyet ajándékozott vólt minékünk; mert az ö javaiban mi tsak sáfárok, *Luc.* 16: 1. *Matth.* 24: 45. és nem egyebek vagyunk, hanem kereskedö Ispánok. 1 *Cor.* 15: 14. Nagy alázatossággal, és sok térd 's fö-hajtással *Alexandriában*, nyóltzad-fél font aranyat ád egy *Philochristus* nevü ember *János Pátriárkának*, hogy mind azok a' szegényeknek kiosztogattassanak: több aranyam azt mondgya, énnékem nintsen; hanem Afrikában egyetlen-egy tizenöt esztendös fiam vagyon; kérlek annakokáért édes atyám tégedet! botsásd-fel Istenhez érette-való könyörgésedet, hogy jó egességben haza jöhessen, és így ennek az aranynak ki-osztogattatásán szivem örülhessen, tsudálkozik az emlitett atya ez embernek adakozásán, és illyen sok aranyaknak meg-utálásán, tsudálkozik mondom, és kivánsága szerint a' pénzt ki-osztogatván, Fia jó szerentsés meg-jöveteléért imádkozik; de ímé! nintsen még az imádkozástól fogva harmintzadik napja, hogy ez adakozó ember fiának hajója el-merül, és maga-is minden kereskedésével edgyütt a' tengerbe bé-merül. A' melly vezedelemnek harmad napra bizonyos hirét hozza a' tengerböl ki-menekedett szolga. Oh szegény embernek nagy keserüsége! a' kinek oda van mind fia, mind kereskedése, és ki-osztogattatott pénze! eléggé meg-keserithette vólna szivét a' hajónak öszve-törése, hogyha nem történt vólna-is *immaturus filii obitus*, szerelmes fiának halálos esete. Mit tselekszik itt a' Pátriárka? és vallyon miképen vigasztallya e' lelki Atya? Imádkozik, és a' jó Istennek szive szerint fohászkodik, hogy ö Felsége, a' ki a' nyomorúltakat meg-vigasztallya, 2 *Cor.* 7: 6. e' szegény embert-is vigasztalás nélkül ne hadgya. Mivel pedig maga e' szomorú embert meg-látogatni nem-is mérészli, más okos ember által azért nékie ezt izeni: *Cave, animum despondeas, Vir optime. Cave Deum ullius inclementiæ accuses. Erige te in altum, & delicias æternitatis prospice:* Kétségbe ne essél szerelmes atyámfia, és mintha irgalmatlan vólna az Isten, úgy ne elmélkedgyél. Az egek felé inkább fel-emelkedgyél, és a' bóldog örökké-valóságnak gyönyörködgyél. A' mi egy szempillantásig tartó szenyvedésünknek könnyüsége, az örök ditsöségnek felette nagy állandóságát szerzi minékünk. 2 *Cor.* 4: 17. *Quæcunq; in terra fiunt, æquissimo Dei judicio fiunt, nec ullum tàm grande malum aut supplicium est, quod non in nostrum cedat bonum, si vincamus illud patiendo.* Valamellyek e' földön léznek, mindenek az Istennek igaz itéletiböl léznek, nem-is eshetik olly nagy sulyos büntetés mi rajtunk, melly haznunkra ne szolgálna minékünk, hogyha békeséges szivel hordozzuk. *Deus Providentissimus Pater, ab æterno non tantùm præscivit, sed & decrevit, quod maximè nobis expediret. Nos velut infantes, damnorum nostrorum*

strorum ignari, sæpè nobis noxia postulamus, quapropter fide Deo, in cujus manu & navis tua est, & filius tuus est. Az Isten, ki mindeneknek gondviselö Attya, nem tsak eleve meg-tudta; hanem szent tanátsából azt felölünk el-is végezte és akarta, a' mellyet az ö böltsesége hogy hasznosabb légyen, úgy tartotta. Mi nem tudgyuk gyakorta, mi szolgállyon hasznunkra, azért mint ama' kitsiny gyermekek, kárunkra-való dolgokat kivánunk, bizzál azért Istenben, légy erös a' reménységben, mert mind fiad, 's mind hajód vagyon az ö szent kezében. Oh melly igen szép vigasztalás, és a' szent Irásból kivétetett biztatás! De mivel ez a' meg-keseredett embernek szivét által nem járja, Isten annakokáért, meg-fogyatkozván az emberi segitség, maga e' szomorú lelket éjjeli álmában meg-vigasztallya, és János Pátriárkát eleiben állittya, ki ötet illyenképen szólittya: Mit szomorkodol atyámfia, és miért bánkodol? *Annon rogasti me peterem à Deo, ut salvum haberes Filium? En salvus est, Crede mihi, si vixisset superstes periisset.* Nem kértél vala-é engemet, kérném érted Istenemet, hogy meg-tartaná fiadat, 's meg-óltalmazná hajódat? fiad azért meg-tartatott, idvezült, 's bóldogíttatott; ki tovább hogyha élt vólna, hidgyed, hogy el-vesztett vólna, a' mi pedig a' te hajódat illeti, tudgyad, hogyha olly bö adakozásoddal Istenedet meg-nem engeztelted vólna, nem tsak a' hajód és abban lévö minden jód; de még egy testvér atyádfiát-is

fiát-is el-vesztetted vólna, de mostan ötet a' hajó-törésböl meg-nyerted, és szemeiddel életében nézheted. Kelly-fel tehát sietséggel, és mind fiadnak idvességéért, mind atyádfiának egésségéért, hálá-adó ditséret-tétellel menny-fel. Fel-ébredvén azért álmából, áldgya az Ur Istent szivének tellyes vóltából, a' ki a' mi hasznunkért sujtol bennünket, hogy idvezítse lelkünket.

§. LIV. Valaki annakokáért igazságodban, az erösznak-tévö hatalmas emberektöl, *contra jus & fas*, törvény 's igazság ellen meg-nyomoríttattál, vagy pedig jószágodban lopók, tolvajok, tüz, viz, dög, avagy pedig másféle szerentsétlenség miatt gyakran károkat vallottál, gondold-meg az elö-számláltt punctumokat, és vigasztalással tellyes dolgokat, fontold-meg mondom ezeket, és ha békével szenyveded terhedet, ha tsendesen viseled keresztedet, olly kedves lészen Istennél, mintha a' szegényekre osztottad vólna minden el-vesztett kintsedet, mellyre nézve így vigasztalhatod szivedet: *Quicquid acciderit mihi, voluntati Divinæ tribuo, non potestati inimici.* Valami esik én rajtam, Isten akarattyának tulajdonítom szent Jóbbal, és nem az én ellenségem hatalmasságának. *Vide suprà* §. XL. A' ki ezzel a' reám botsátott kár-vallással, avagy ostorozza az ö javaival gonoszúl élö természetemet, *Luc.* 16: 2. vagy pedig próbálni akar engemet, *Gen.* 22: 1. hogy ki-nyilatkoztassa békeséges-türésemet, *Apoc.* 13: 10. & 14: 12. valamim énnékem vólt

vólt 's vagyon, mind azok magammal együtt ö Felſégéjé, 1 *Cor.* 4: 7. kinek kezében lévén mind életem, *Rom.* 14: 8. 's mind ſzentſégem; *Pſal.* 31: 4--8. ha mit adott, és ismét el-vett, *Jobi* 1: 21. ſemmi boſzúságot azzal énnékem nem tett; *Jure ſuo*, ſzabad ö Felſégének magáéból azt tselekedni, a' mit akar, nem kell ſemmit-is ellene zúgolódni: *Matth.* 20: 13--15. ſzabadoson bir és *diſponál* mindenemmel, nem tsak világi jóſzágommal; de még magammal-is, ſzabadoson bír nem tsak világi ſzentſégemmel; de még életem és tselédemmel-is, nem az enyímet, hanem tsak a' maga javait vette-el én tölem. 1 *Chron.* 29: 14. A' mellyeket költsön adott vólt énnékem, *Matth.* 25: 15. hogy azokkal kereskedgyem, de nagyobb réſzent el-veſztegettem, *Luc.* 16: 1. nem bizom én a' világi eſzközökben, *Pſal.* 62: 11. mert tudom, hogyha ſzintén bövölködnek-is valakinek földi javai, de nem abból vagyon élete, *Luc.* 12: 15. hanem bizom tsak az egy élö Iſtenben, a' ki böſéggel meg-ád minékünk a' mi tápláláſunkra mindeneket 1 *Tim.* 6: 7. az ö ſzent akarattya ſzerint, 1 *Joh.* 5: 14. *Matth.* 8: 3. tudgya ez az én mennyei ſzent Atyám mi, és mennyi nélkül ſzükölködöm. *Ipſi cura eſt de me.* 1 *Pet* 5: 7. Önéki gondgya léſzen én rólam.

Qui paſcit volucres, qui veſtit lilia campi
Is mihi veſtitum ac alimenta dabit.

Ki az égi madarakat, Tarttya a' holló fiakat,
A' ki a' liliomokat Ruházza a' ſzép róſákat:
Ö tenéked kenyereket rendel 's más eledeleket, Teſtedre ád ruházatot, Lelkedre viſel nagy gondot. *Matth.* 6: 26. Azzal elégſzem-meg, a' mit nékem adott, 's nálam ſzent kedve meg-hagyott, ſemmit ſem hoztam e' világra, kétſég kivül ſemmit ki-ſem viſzek e' világból. 1 *Tim.* 6: 6, 7. Mezítelen jöttem e' világra, mezítelen térek viſzſza-is. *Jobi* 1: 21. *Quod mihi deſtinatum eſt, à nemine mortalium eripi poteſt.* A' mit énnékem ſzent akarattya akart adni, azt ſem ember, ſem ördög el-nem veheti, *Pſal.* 91: 7. ha a' jót jó neven vettem, a' gonoſzt-is békével ſzenyvedem, *Jobi* 2: 10. a' mellyekben vagyok, azokkal a' jelen-valókkal megkell elégednem, tudtam a' böſéget és elégſéget, meg-tanúlom a' ſzükléget és az éhezéſt-is, *Phil.* 4: 11, 12. ö az Ur, tselekedgyék úgy, a' mint jobbnak tetſzik ſzemei elött. 1 *Sam.* 3: 18. Az én tölem el-vett javaimnál többet adhat ha akar ſzent akarattya: 2 *Chron.* 25: 9. Vagy ez életben mint ſzent Jóbnak, *Cap.* 42: 10. vagy a' következendöben mint az Apoſtoloknak. *Matth.* 19: 29. Tudom jól, hogy az én ellenſégimet ha meg-nem térnek, meg-bünteti, *Eſa.* 10: 5. *ſeyq* és vagy ideig, vagy pedig örökké-való veſzedelembe ereſzti. 2 *Pet.* 2: 9. 2 *Theſſ.* 1: 6. Annál-is inkább örülök, hogyha a' Chriſtus Évangyélioma mellett valami nyomorúságot ſzenyvedek, *Matth.* 5: 12. 2 *Cor.* 12: 10. az ö Tanítványinak példájok ſzerint- *Act.* 5: 40. Mert ez az Iſteni gratzia nem adatott egyebeknek, hanem

hanem tsak az igaz hiveknek, a' kik tudni-illik magánoson-való Privilégyioma, és Istennek kiváltképen-való grátziája. *Phil.* 1: 29. *Sit nomen Domini benedictum.* Jobi 1: 21. Légyen áldott az Urnak szent neve! ditsértessék az ö én hozzám-való kegyelme! *Det inimicis meis pœnitentiam, mihi verò patientiam!* Adgyon ellenségimnek meg-térést; nékem pedig békeséges-szenyvedést. *Etsi addit ad dolorem, addat etiam ad patientiam.* És ha neveli az én keresztemet, nevellye tsendes türésemet-is, és hitemet. *Conf. inf.* §. LX.

§. LV. Hogyha valaki továbbá hirében 's nevében meg-gyaláztatik, annak a' szent Irásból illyen tanáts adatik: Hogy gonoszszal gonoszt ne fizessen, se szidalommal a' szidalomért, hanem inkább áldással. 1 *Pet.* 3: 9. *Rom.* 12: 17. 1 *Thess.* 5: 15. Ne-is mondgya: boszszút állok rajtad, *Prov.* 20: 22. se a' gonosznak ellenét ne állya *ex privata vindictæ cupiditate*, boszszú-állásnak kivánásából. *Mat.* 5: 38. Ne győzettessék-meg a' gonosztól, hanem jóval győzze-meg a' gonoszt, *Rom.* 12: 21. boszszút maga magáért ne állyon, hanem adgyon helyt az Isten boszszú-állásának, mert ö szent Felségéé a' boszszú-állás; *Ibid. v.* 19. *Deut.* 32: 35. légyen annakokáért az illyen embernek szivében I. *Patientia:* a' békeséges-türésnek füve, melly sohol egyébütt nem nevekedik, hanem tsak a' Galgota hegyén érettünk szenyvedö Jésusnak keresztfája alatt gyökerezik. Azon indúlat légyen bennetek, melly vólt a' Christus Jésusban-is, *Phil.* 2: 5. ki mikor szidalmaztatnék, senkit nem szidalmaz vala, mikor szenyvedne, senkit nem fenyeget vala; hanem annak hadgya vala a' boszszú-állást, a' ki igazán itél; 1 *Pet.* 2: 23. mert erre vagytok hivatalosok, hogy a' ti érettetek szenyvedö, 's szenyvedésével néktek példát hagyó Christusnak nyomdokát követsétek. *Ibid. vers.* 21. A' kinek példája szerint (*Esa.* 53: 7.) a' méltatlan boszszúságot és gyalázatos hamisságot szenyvedö ember, *Matth.* 5: 11. az ö minden ártatlan *injuriáját* és gyalázattyát, tsendesen igyekezik szenyvedni, *accedente insuper* (1.) *Dei mandató*, annál-is inkább, mert meg-gondolya mind az Isten parantsolattyát. *Deut.* 32: 35. *Prov.* 20: 22. *Matth.* 5: 44. *Luc.* 9: 54, 55. *Rom.* 12: 17, & 19. 1 *Thess.* 5: 15. 1 *Pet.* 3: 9. (2.) *Ejus promissio*, mind igéretinek szép fogadását. *Matth.* 5: 11. 2 *Sam.* 16: 7. (3.) *Sanctorum exemplo non modo Christi; Mat.* 10: 24. *Cap.* 11: 19. *Hebr.* 12: 2. 1 *Pet.* 2: 23. *sed etiam aliorum.* 1 *Cor.* 4: 12. *Actor.* 24: 13. & 26: 10. 2 *Sam.* 16: 7. & 19: 22. *Psal.* 35: 12, 13. Mind pedig a' szenyvedö Szenteknek példáját, tsendesen igyekezik, mondom, a' keresztyén ember az ö sok és nagy *injuriáit* szenyvedni, és mivel tudgya, hogy a' békeséges-türés szükség önéki; *Heb.* 10: 36. eönekokáért az ö lelkét tsendes békeségbe bírja. *Esa.* 30: 15. *Luc.* 21: 19. Nehéz ugyan, neéz felette igen azoktól méltatlan boszszúságot szenvedni, a' kiknek te soha nem igyekeztél véteni, söt tehetséged szerint javokat kivántad elö-mozdíta-

dítani, 's jót szoktál azokkal tenni. *Psal.* 35: 11, 12. Christus Urunknak-is, Jóbnak, szent Dávidnak, Tobiásnak, az Apostoloknak és minden Prófétáknak, *serpentinâ hâc mercede*, illyen gonosz jutalommal szokott e' világ fizetni. Hadd légyen annakokáért, hogy ha szintén így vagyon-is a' dolog, mindazonáltal jó lelki ismérettel légy Atyámfia! és tiszteséges élettel élly, a' te jó tselekedetedet látván hamis vádolóid és szidalmazóid, meg-szégyenüllyenek, jobb-is, hogy a' jótselekedetért szenyvedgy, ha az Isten akarattya úgy akarja, hogy sem mint a' gonosz tselekedetért. 1 *Petr.* 2: 12. Mert így lelked-ismereti nem vádolódván. 2 *Cor.* 1: 12. A' melly szerint tudniillik szolgáltál Istenek és embereknek; *Act.* 23: 1. nagy bizvást: *Ecce in Cœlo testis meus.* Imé! az égben vagyon az én bizonyságom, azt mondod, *ex Job.* 16: 20. és az én dolgaimnak tudója, imé! a' magasságban vagyon. *Exempto Sacræ. Tob.* 3: 24. Susannæ *Dan.* 13: 42. *& aliorum. Videt Deus & requiret.* 2 *Par.* 24: 22. Lássa-meg az Ur Isten ezt a' méltatlanságot, és itéllye-meg! *Psal.* 35: 17. Kell lenni a' méltatlan *injuriát* szenyvedö embernek szivében. II. *Beneficentia.* Az ö ellenségéhez való szerelme. Nehéz dolog, ez-is valóban nehéz dolog, hogy nem tsak az istentelenektöl méltatlanúl szenyvedgyünk, de még ö vélek jót-is tselekedgyünk. *Durus est hic sermo. Joh.* 6: 60. Kemény beszéd ez. *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Mat.* 19: 11. Nem mindenek veszik-bé e' beszédet, hanem

hanem tsak a' kinek a' jó Istentöl kiváltképen való kegyelméből illyen ajándék ajándékoztatott, hogyha azért valaki az ö ellenségét szeretö *Matth.* 5: 45. *Rom.* 5: 6. & 8. *Luc.* 23: 34. Christusnak igaz fia akar lenni, és valóságos keresztyénnek akar neveztetni, annak az Isten parantsolattyáért *Matth.* 5: 44. *Luk.* 6: 27. ezt el kelletik követni: Annak az ö ellenségét szeretni, és azokkal kelletik jól tenni. *Prov.* 25: 21. *Rom.* 12: 20. Megkell *in tali casu* gondolni a' szenyvedö embernek, hogy az ö bünciért, *Jer.* 13: 22. *Mich.* 7: 9. és *futura pro cautela*, jövendöbéli orvosságáért, 1 *Cor.* 11: 32. engedte légyen-meg az Isten e' hazug nyelvü 's átkozódó embernek, hogy ötet szidalmazza. 2 *Sam.* 16: 10. Megkell gondolni, hogy azokat a' gonoszságokat noha nem tselekedte, a' mellyekkel ötet az istentelenek nyelve motskollya; de más-féle sok és rút vétkeivel, több szidalmas szókat, 's sulyosb büntetö ostorokat érdemlett Istenétöl. *Jobi* 11: 6. Igy oztán e' keresztyén ember az ötet gyalázó ellenségét, (a' ki tsak ezért a' méltatlan káromlásért-is a' pokolnak ajtaján forog) szereti, *consideratione Divinæ benignitatis & humanæ fragilitatis, tùm quia homo est*, Mert (1.) az ö ellensége-is ember, *in cujus amorem jure naturali compellitur*, kinek szerelmét az emberi természetnek törvénye parantsollya, a' mint egyéb állat-is, az ö hozzá hasonló természettel bíró társát szereti, és nem utállya, *tùm quia peccator est.* Mert (2.) valamint az ö Felebarättya ö elte-

ne vét-

ne vétkezett; így ö-is Istene ellen sok bünt tselekedett, *Jac.* 3: 9. *Syr.* 28: 2. és valamint ellenſége miatt ö moſtan gyalázatban forog: így az ö ellenſége ſzánakodásra méltó tévelygésben és veſzedelemben bolyog. *Tum deniq; quia homo eſt, Divinæ gratiæ, vitæq; æternæ, quam Chriſtus omnibus acquiſivit capax, adeoq; ejus in Chriſto Commembrum Concivis & Chriſtianus.* Mert (3.) az ö ellenſége az Istenhez még meg-térhet, és ö véle együtt az örök életben réſzes lehet. Ezekre, mondom az okokra nézve, ellenſégét a' kereſztyén ember igyekezik ſzeretni, innya ád néki és enni. *Prov.* 25: 21. Gonoſzságát annak jóval meggyözi, hozzája való jótéteményének ſzenével fejét égeti, és így a' ſzelíd engedelemre kénſzeríti, *Rom.* 12: 20. hogy magába ſzállyon, és Saullal igy ſzóllyon: *Peccavi nequaquàm ultrà Tibi malefaciam.* 1 *Sam.* 26: 21. Vétkeztem, többé nem tselekeſzem gonoſzúl veled. *Benedictus ſis mi fili.* Áldott légy édes atyámfia! *Ibid. verſ.* 25. vagy ezt ha nem tselekeſzi, az ö maga lelke bizonyság légyen ellene, hogy e' kegyes ember, kit ö ellenſégesképen gyülöl és üldöz, minden jót akart véle tselekedni; de ö a' jót nem akarván, pokolba igyekezett ſietni. Kell lenni a' ſzívben III. *Oratio devota.* Istenhez fel-nyújtandó könyörgése. Isten tiſztibe, mellyel az ellenſégen boſzſzút akar ö Felſége állani, nem kap a' kegyes ember, maga meg akarván magának fizetni: Egyéb aránt az Istennek mind azért az ö magános boſzſzú-állásáért következhető bünte-

büntetését el-nem kerülheti; *Ezech.* 25: 12. mind pedig ama' büntetéſt, mellyel a' boſzſzú tévöt meg-akarta büntetni, *Deut.* 32: 35. ö magára téríti; hanem a' ki ellenſégén valójában boſzſzút akar állani, az ollyan ember a' Chriſtus példája ſzerint minden *injuriáját* és boſzſzúállását, az igazán itélö Istenre ſzokta hagyni, 1 *Pet.* 2: 3. és ez Isten boſzſzúállásának helyet hagyni, és idejét meg-akarja adni. *Rom.* 12: 9. Vár az Istentöl, ki az ö népét el-nem hadgya, *Pſal.* 94: 14, 15. és az idötöl, 1 *Cor.* 4: 5. hogy hirtelenkedése miatt ö néki-is irgalmaſság nélkül való itélete ne légyen. *Jac.* 2: 13. Mivel pedig nintsen ſenki, világi mód ſzerint párt-fogója, azért Istenének méltó panaſzát illyeténképen bé-mondgya: Ur Isten, látod ezeket, verd-meg vakmeröſégeket, kezed ſzájokra ne ereſzſze, és tölem Uram ne légy meſzſze. *Pſal.* 35: 12. Te tudod az én gyalázatomat, az én ſzégyen-vallásomat, és ſzidalmamat. Te elötted vannak minden én ellenſégim. *Pſal.* 69: 20, 21. Seregeknek Ura, Igaz Biró, ki az embereknek veſéjeket és ſziveket meg-próbálod, láſſam-meg ellenſégemen a' te büntetésedet, mellyel megbünteted öket, mert tenéked jelentettem-meg az én ügyemet. *Jer.* 11: 20. A' melly keſerüſéggel egyelített Imádkozáſt Isten maga eleibe botsáttya, *Syr.* 53: 19. *ſeqq.* boſzſzú-állását ſokára nem halaſztya, hanem az irgalmatlanoknak derekokat meg-ronttya, boſzſzút áll. A' boſzſzúság-tévöknek ſokaságát elveſzti, és a' hamisaknak birodalmokat el-bonttya. *Ibid.*

Ibid. verſ. 20: 21. A' nyomorúltaknak puſztításokért, és a' ſzegényeknek fohászkodásokért mindgyáráſt fel-kelek, azt mondgya: *Pſal.* 12: 5, 6. Fel-kél azért, és ha ſzintén hamar ſententziát nem mond-is ellenek, *Eccl.* 8: 11. hanem meg-térülésekre, hogy magok menthetetlenek legyenek, hoſzſzú türéſſel várakozik, *Rom.* 2: 1. *ſeqq.* de ha meg-telik gonoſzſágoknak mértéke, *Gen.* 15: 16. mind ez életben *mediatè*, *Magiſtratus*, *Rom.* 13: 1. vagy más eſzköze által. *Vide ſuprà* §. XXIV. *p.* 34. avagy *immediatè*, kemény és rendkivül való oſtorával, maga hatalmas keze által, 's mind pedig a' máſikban örökké el-veſzti.

§. LVI. Hogyha valaki végezetre élete veſzedelmében forog illyenkor *In ſpem*, *contra ſpem*, minden emberi reményſég el-fogyván, Iſtenben kell hinni, ki a' hóltakat-is meg-elevenítheti, és azokat a' meg-tartásra való eſzközöket, mellyek moſt nintsenek, elö-ſzólíthattya mindgyáráſt, mihelyt akarja, ſzintén úgy, mintha immár vólnának. *Rom.* 4: 17, 18. 2*Cor.* 1: 9. *Jobi* 13: 15. *Pſal.* 42: 6. *Prov.* 3: 5. *Syr.* 2: 12. 1*Macc.* 2: 61. *vide ſupra.* §. XLIII. A' melly jó Iſten életét embernek a' nagy ſzerentsétlenſégben, és akármi nével nevezendö veſzedelmek között, vagy meg-tarttya, vagy pedig halálra adgya, ha kinek élete *in tali caſu* meg-tartatik, eſmérje-meg az olly ember veſzedelmének, mellybe eſett vala nagy vóltát, és háláadó ſzóval ditsérje a' meg-tartó és ſzabadító Iſtennek irgalmát; mondván: Eröm felett meg-terheltettem vala háborúſzágimban, mellyek rajtam eſtenek vala, el-annyira, hogy életem felöl-is kétségbe eſtem vala: söt magamban ugyan el-végeztem vala, hogy meg-kell halnom, hogy ne biznám magamban, hanem csak az Iſtenben, ki a' hólottakat-is fel-támaſztya, és a' ki illyen nagy halálból meg-ſzabadított, 's meg-ſzabadít, kiben vagyon reményſégem, hogy ezután-is meg-ſzabadúlok. 2*Cor.* 1: 9. Azt gondolom vala az én hirtelenſégemben, el-vettettem a' te ſzemeid elöl én Iſtenem! de még-is meg-hallgattad az én könyörgésemnek ſzavát, midön kiáltottam te hozzád. *Pſal.* 31: 22. Kegyelmes az Ur és igaz, és a' mi Iſtenünk irgalmas. *Pſal.* 116: 5. Kiálték az én keſerüſégemben az én Uramhoz, 's meg-hallgatott engemet: A' koporsónak torkából kiálték, 's meg-hallgatá az én ſzómat, nagy veſzedelembe vetettél vala engemet, annyira, hogy én azt gondolnám: El-vettettem a' te ſzemeid elöl, mindazonáltal meg-ſzabadítád az én életemet a' rothadáſtól. Oh én Uram Iſtenem! Mikor az én lelkem el-fogyatkozott vólna, meg-emlekezém az Urról, és be-méne az én imádságom te hozzád, a' te ſzent Templomodban. Én pedig hálá-adó ſzóval áldozom tenéked, és a' mit fogadtam, meg-adom tenéked. Az Uré a' ſzabadítás, *Jonæ* 2: 3. Jöjjetek-el és hallyátok-meg, és meg-beſzéllem minden iſtenfélöknek, a' mellyeket tselekedett az én lelkemmel, ö hozzá kiálték az én ſzómmal, és meg-hallgata engemet, és az én könyörgésemnek beſzédére ſ-

re figyelmezett. Áldott az Isten, a' ki meg-nem vetette az én könyörgésemet, és irgalmasságát nem vonta-meg én tölem. *Psal.* 66: 16. Az én sok nyomorúságimból ki-szabadított engemet, és az én számtalan háborúságimban-is nem illetett a' vezedelem engemet. *Jobi.* 5: 19. Áldott vagy Uram! mi Atyáinknak Istene. Ditséretes a' te neved, és mind örökké ditsöséges. *Dan.* 3: 26-28. *Confer. Syr.* 51. *à vers.* 1. *ad* 17.

§. LVII. Hogy ha pediglen hirtelen és véletlen halálok történnék, hogy ha váratlan és kivánatlan halálnak neméve, tüz, viz, meny kö, vagy más reménység kivül való módon, ez életböl az emberek ki-mennek, hallyuk-meg azok felöl, az elevenek melly sok-féle itéletben legyenek. *Az Epicurensok Elsöben*, és testi vakmerö bátorságban bé-merültt istentelen gondolatú emberek; nem az Isten gondviselésének, hanem tsak a' vak szerentsének, avagy történetnek tulajdonítnak mindeneket. Történet szerint születtettünk, azt mondgyák, történet szerint-is élünk, avagy meg-halunk. *Sap.* 2. *à versu* 1. *ad* 21. Együnk igyunk, holnap meghalunk, *Esa.* 22: 13. hogy ha pedig meg-nem halunk, holnap mint ma szintén úgy, söt még jobban-is lakjunk. *Cap.* 56: 12. *A' Stoicusok Másodszor*, és vastag 's goromba elmével bíró személyek. *Inevitabili causarum primæ & secundæ connexioni.* Az Isten titkos, és a' teremtett állattól ellene nem állható tanátsától, 's a' teremtett állatok felöl való, és egy átal-

átallyában szükségesképen meg-léendö, 's meg-másolhatatlan akarattyától mondgyák lenni e' világi dolgoknak szerentsés vagy szerentsétlen folyását, és az emberi életnek minden módgyát. Söt *Harmadszor* Némelly magok igazságában bizakodó rendek, egyebet ama' kérkedö Farisseussal, *Luk.* 18: 11. ö magoknál bünösebbeknek alítván, *Impium ex eventu judicium ferentes*, itéletet tévén a' meg-lett dolgokból azt állíttyák, hogy nagy vétkeivel érdemlette a' *Paticns* a' reá érkezett nyomorúságnak, vagy halálnak módgyát, és hirtelenkedvén hirtelen itéletekkel életét a' meg-hóltnak kárhoztattyák. A' mint tselekedtek szent Jóbnak baráti, *Cap.* 4: 7. és a' *Melite* szigetének-is lakosi. *Act.* 28: 3. Az illyenek egyebeknek kárán ugyan vigadoznak. *Psal.* 21. & 25. De az istenfélö kegyes hivek, semmi illy gonosz itéletet felölök nem tesznek; hanem az Istennek tsudálatos itéletitöl rettegnek. Mert tudgyák, hogy vagyon *Numen Providum.* Isteni gondviselés. *Sap.* 6: 8. *Cap.* 12: 13. & 14: 3. Kinek engedelme, és *singularis directio*ja nélkül tsak leg-kissebb *Casus*ok sem léznek. *Matth.* 10: 30. *Luc.* 21: 18. *Jobi* 1. *Creatura enim rationalis Providentiæ divinæ est subordinata.* Mert noha ö Felsége az emberi akaratnak szabadságot adott; *Gen.* 4: 7. de annak igazgatásában magának leg-föbb szabadságot hagyott. Az illyen *Casus*okban azért a' hivek, mikoron nem szántszándékból vagy embernek maga gondviseletlenségétöl *causá*ltatott, hanem minden emberi

beri reménység ellen való, esetek történnek, leg-elsöben az Istenre néznek, kinek meg-nyúgodván végére mehetetlen ſz: akarattyán, tudgyák, hogy ö Felſégének noha mi tölünk el-titkoltatot; de azonban elég ſzent és igaz okai legyenek, *Sap.* 9: 16, 17. a' mellyekre nézve az illyen esetek meg-léſznek. Tudgyák mondom, 's azért-is az illy végére mehetetlen dolgoknak, és okoknak meg-tanúlásában elméjeket nem ſokat fáraſztyák, *Psal.* 39: 2. & 9. hanem nágy fiúi és leányi engedelmeſséggel meg-hajtván Isten elött magokat, tsudálkozva azt mondgyák: *Omnia justa sunt & bona, quæ facit Dominus.* Oh Isteni böltseségnek és tudománynak mélységes gazdagsága! melly igen meg-tudhatatlanok az ö itéleti, és végére mehetetlenek az ö útai, mert végére még ſenki nem mehetett az Isten akarattyának. *Rom.* 11: 33. Igaz vagy Uram, és igazak minden te itéletid. *Psal.* 119: 137. Minden te útaid irgalmaſság és igazság: igaz és méltó itéletet téſzſz mind örökké. *Tob.* 3: 2. Annakutánna a' ſzenyvedö emberre tekintenek, a' ki hogyha életében az Isten igéjében gyönyörködö ſzent és kegyes ember vólt, noha teſtére nézve a' vétkeknek, (mellyeket meg-tselekedhetett vólna,) el-távoztatásáért meg-ſanyargatott (mivelhogy ö-is gyarlóság alá köteleztetett ember vólt. *Psal.* 19: 13. 1 *Reg.* 8: 46.) a' jó Isten kiváltképen-való jóakarattyából, 2 *Macchab.* 6: 13. hogy e' világgal együtt el-ne veſzſzen, 1 *Cor.* 11: 32. *Sap.* 4: 11. de lelkére nézve semmi-

némü

némü veſzedelem nékie nem ártott, *Rom.* 8: 33. söt inkább nagy haſznot hozott: mert egy ſzempillantásig-való könnyü halála által az örök életre jutott. 2 *Cor.* 4: 17. *Non poteſt malè mori, qui benè vixit:* Nem leſz annak roſz halála, kinek vólt kegyes világa. *Non quali morte, ſed qualis quis exeat, attendit Deus:* Isten nem néz a' halálra; hanem az élet módgyára, hogyha pedig a' halált ſzenvedö ember istentelen vólt, tehát Istené az itélet felöle, és nem embereké, mert halála órájában-is ama' tolvajjal *Luc.* 23: 42. megtérhet, és a' jó Istennek kegyelme meg-erösítheti ötet. *Rom.* 14: 4. *In eodem articulo temporis, cùm anima jam feſtinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſit, pœnitentiam clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur. Non ſerum eſt, quod verum. Nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas excludit à venia, ſi vera confeſſio, ſi pura fuerit voluptatum mutatio.* Szinte abban a' ſzempillantásban-is, mellyben már a' lélek ſiet a' teſtböl-való kimenetelre, és érkezett a' meg-haló embernek nyelvére, az igen kegyelmes Istennek irgalmaſsága, a' bünös ember hozzája-való meg-térését meg-nem utállya. Nem késö a' meg-térés, a' melly igaz hitböl léſzen építtetve. Senkit ki-nem rekeſzt Isten kegyelméböl, és az örök élet el-vételétöl a' bünöknek ſokasága, vagy az idönek rövid vólta, napjainknak az utóllya, vagy életnek gonoſzsága; tsak igaz légyen a' meg-térés, és

ſzent

ſzent életre-való igyekezés. A' kegyes emberek végezetre, *in tali caſu*, a' hirtelen és helytelen itéletet tévö emberekre feddödnek, kitsoda vagy te? azt mondgyák, hogy az Iſtennek ſzolgáját kárhoztatod, hiſzem az ö Urának áll vagy eſik; meg-erösíttetik pedig, mert az Iſten meg-erösítheti ötet. *Rom.* 14: 4. Oh bóldog Iſten! ímé melly ſzemesek az emberek máſok vétke ſzemlélésében; de ellenben ímé melly ſerények magok bünök paláſtolásában, és el-rejtéſében: ſzálly kérlek magadba óh vakmerö itéletet tévö ember! 's jó lelki-eſmérettel viſgáld-meg gyermekſégedtöl fogva-való minden életedet, meg-kérdezvén lelkedet: nintsen-é, 's nem vólt-é olly vétek valaha te benned, mellyért Iſten igazságos itéleti haſonló, vagy nagyobb büntetéſével-is meg-büntethetne tégedet? tudakozódgyál kérlek minden tselekedeted, gondolkodásod és ſzólásod felöl! ki tudgya? talám pedig lelked-eſméreti meg-mondgya, hogy más ſzemében mikor piſzkálod a' ſzálkát, látni magadéban nem akarod a' gerendát? *Luc.* 6: 41. Hogyha bünös nem vagy, ám légyen ſzabad néked követ vetned leg-elsöben a' véletlen halállal meg-hólt embernek temetésére; Hogyha pedig mind ſzived, 1 *Joh.* 3: 20. 's mind nyelved *Jobi* 9: 20. *Cap.* 15: 6. kárhoztatnak tégedet, *ſiſte gradum*, kérlek idö elött ne itélly ſenkit, 1 *Cor.* 4: 5. *Luc.* 6: 37. egyébaránt hidd-el, hogy bizony meg-tsalod magadat, és ſemmi igazság nintsen te benned, 1 *Joh.* 1: 8. söt hazuggá téſzed az

ſzed az Iſtent, ki a' bün alá rekeſzt mindeneket, *Rom.* 11: 32. és az ö igaz beſzédét, 1 *Joh.* 1: 10. a' ki hogyha tsak az emberekének vétkeit, és nem az ö kegyelmeſſégének viſgálná mélyſégét, nem vólt ſenki a' bünösök közzül, 's nem-is léſzen ſoha, a' ki a' halálnak akármelly rettenetes nemét-is meg-nem érdemlette vólna. Mert ha az örök halálnak ki-beſzéllhetetlen kínnyát, miért nem érdemlené-meg az ideig-való halálnak akármellyik módgyát? menthetetlen vagy tehát óh ember, valaki máſt kárhoztatſz, mert ugyan azonnal, mellyel máſt kárhoztatſz, magadat kárhoztatod: mivel ugyan azokat miveled, a' mellyekért máſt kárhoztatſz. Alitod-é pedig óh ember, ki kárhoztatod azokat, a' kik azt tselekeſzik, a' mellyet te tselekeſzel, hogy az Iſten itéletit teis el-távoztathatod? *Rom.* 2: 1. Ne tévelyegj kérlek, az Iſtent meg-nem tsufolhadd, ſem pedig meg-nem tsalhadd. *Gal.* 6: 7. Idö elött azért iſmét intlek, ſenkit meg-ne itélly, míg el-nem jö az Ur, ki a' ſetétſégnek titkait világoſságra hozza, és a' ſziveknek tanátsit meg-jelenti, és akkor léſzen Iſtentöl mindennek ditséreti. 1 *Cor.* 4: 5.

§. LVIII. Ne-is mondgyad, tégedet-is úgy büntetne Iſten, ha haſonló bünös vólnál, mert mind tégedet 's mind engemet meg-büntethetne ugyan azon Iſten; de nem mindenikünket úgy büntet: hanem edgyet a' kit akar, illy hirtelen halállal úgy büntet, hogy a' máſodik annak példájából eſzére jöhet,

het, meg-térhet, 's idvezülhet. *Luc.* 13: 5. Várj tsak idötöl, még te rajtad-is hasonló *Casus* történhetik. Ha a' nyers fának nem kedvez a' tüz, a' száraznak inkább nem kegyelmez. *Cap.* 23: 31. *Percutitur catulus, ut sapiat Leo.* Meg-üti a' kö a' fát; de rettenteni akarja a' fa alatt lévö tolvaj gondolattyát. *Vide suprà* §. XLII. Abban magadat el-ne hidgyed, hogy sententzia hamar nem mondatik ellened, *Eccl.* 8: 11. melly a' te gonoszságodnak büntetésére vólna: mert ha meg-nem térsz, *Tarditatem iræ, pœnæ gravitate recompensat.* Deut. 29: 19, 20. haragjának késedelmes vóltát, büntetésének súlyosságával meg-jutalmazza. Nem sietö ugyan az Isten, hanem hosszú-türö, *Syr.* 5: 4. és békeségben várakozó; de azonban nem késik, mint némellyeknek késedelmesnek látszik az ö tselekedeti, 2*Pet.* 3: 9. sem pedig a' bünökröl el-nem felejtkezik, *Jer.* 17: 1. hanem az ö idejében, mikor a' gonoszságnak mértéke meg-telik. *Gen.* 15: 16. *Psal.* 94: 15. Az Isten, ki a' fizetésnek Ura, mindeneknek tselekedeti szerint, *Rom.* 2: 6. igazán meg-fizet. *Jer.* 51: 56.

§. LIX. Mivel pedig illyen hamar változó, söt nagy-hirtelen el-is múló embernek élete. Mitsoda tehát a' keresztyén embernek mindennapi tisztí? hogy történvén akár mellyik nap' reménytelen halála, idvességes lehessen annak ki-múlása?

Funde preces; confide Deo, procedito cautè.
Semper & hoc ipso præside tutus eris

Minden

Minden reggeli imádkozásodban, lelked tested, 's életed Istennek ajánlyad markában. Hidgy ö Felsége óltalmazásod felöl-való igaz mondásában, és maradgy-meg hivatalodban, 's tehetséged szerint a' bünt távoztatván, szorgalmatoson járj-el abban. *Syr.* 11: 21. *Cap.* 5: 4. & 21: 1. *seqq.* Bízzad a' többit az Istenre, és az ö mindeneket jól tselekedö kegyelmességére, *Psal.* 37: 5. ö nékie gondgya lészen te rólad. 1*Pet.* 5: 7. Parantsol felöled szent Angyalinak, hogy igaz ügyedben tégedet óltalmazzanak, *Psal.* 91: 11. a' kik a' te halálodban, lelkedet viszik Isten országába. *Luc.* 16: 22. Meg-történhetik ugyan-is a' szerentsétlenség nem tsak az istenteleneken; de még az Istenfélökön-is, mint szent Jóbnak tiz gyermekein. Ábelen és egyebeken-is: Meg eshetik a' halálnak véletlen módgya és neme, még a' kegyes embereken-is, a' mint ezt a' Régieknek ime' historiája, vagy pedig okos találmánnya világoson elönkbe adhattya: Imádkozék azt mondgyák, szüntelen egy ember, és hogy a' hivek szerentsétlenségének, 's kiváltképen pedig az Isten tsudálatos tselekedetinek okait meg-tudhatná, gyakorta fohászkodott. Egykor azért hozzája Angyal küldetett, a' ki néki illyenképen beszéllett: Jer-el velem atyámfia! én velem sétálni, és az Isten tsuda tselekedetire meg-foglak téged tanítani. Mennek azonban egy nagy erdön, holott láttyák, hogy az oroszlán egy Istenfélö embert öszve-szaggatott, melly felöl az ember az ö

az ö Angyal társának így szólott : Ezt az embert én esmértem , ki mivel élt szent és jámbor életet, mi lehet az oka, hogy Isten engedelméböl még-is a' vadtól meg-öletett? Hallgatván az Angyal, jutnak egy folyó viz mellett lévö magas köszíklás várban lakozó gonosz emberhez , ki elébbi kegyes életét meg-bánta, és magát mindenféle gonoszságra adta. Inti az Angyal büneinek el-hagyására, és életének meg-jobbítására, de a' gazda mond : gyönyörködtem én-is az elött az Istenes életben, látván azonban, hogy hasznа semmi sints e' világon az Isten félelmének; söt inkább mennél gonoszabb valamelly ember, annál bövebb szerentséje , mint valamelly tenger ; nem kivánok azért többé jámbor lenni, hanem gonoszúl akarok ezután-is élni. Nehéz dolog a' jámborság, jutalma pedig tsak nyomorúság, kinek beszédére az Angyal azt mondgya : atyámfia, nem tsak a' jelen-valókat kelletik szemlélned; hanem a' következendö jókat-is kell inkább reménylened : ha a' Mennyországot akarod meg-nyerni, és az örök kárhozatot el-kerülni. Gondold-meg azt-is , melly keserü kinokkal váltott-meg a' Christus tégedet, és ne szaszad-meg meg-váltatott lelkednek kintsétöl ötet. *Momentaneum est, quod delectat; æternum quod cruciat:* Tsak szempillantásig tart, melly most örvendeztet ; de örökké-való lészen , a' melly tégedet gyötörhet. Hallván az Angyal beszédét , szivébe botsáttya a' gazda: és, Isten légy irgalmas

nékem

nékem bünösnek! azt mondgya, légyen hálá tenéked én Istenem , hogy hozzám illy kegyes úton-járókat küldöttél, és azok által engemet meg-térítettél : mellyért én-is elébbi vétkeimet el-hagyom , és hátra maradott életemet tenéked adom. Mit tsinál továbbá az Angyal? Fogja e' szép beszédére az Istenhez meg-tért embert, és magas helyéböl a' vizbe taszítván , életétöl meg-foszttya. Honnét el-menvén , jutnak harmadik estve más vendég-fogadó házba, holott nem tsak jó szivel bé-híjja a' gazda meleg szobájába , hanem itattya-is öket aranyas pohárából , de reggel az Angyal gazdája pohárát el-lopja , és meg-sem köszönvén gazdálkodását, idején az ö társát úttyára indittya : kik bémennek ismét estvéli idön valamelly szitkozódó emberhez , ki öket nem tsak semmi étellel nem kinállya, hanem ki-üzvén a' házból hálni , edgy ganéjos ólba taszíttya, honnét fel-kelvén jó reggel, ez alkalmatlan szállást szépen köszöni , és mintha sok jót tett vólna vélek a' gazda , az arany tsészét-is nékie küldi. Utóllyára jutnak egy gazdag emberhez, melly hozzájok nem tsak jóakarattyát mútattya, 's nem-is tsak étkeivel öket jól tarttya ; hanem mivel azt mondgyák , hogy ök az útat nem tudgyák, egyetlen-egy kis fiatskáját-is vélek el-botsáttya , úttyokat ezeknek hogy meg-mútogathassa, kinek az Angyal nyakát ki-tekeri, és meg-öletett testét mély árokba veti. E' sok és rendetlen állapotokat láttya mind az Angyallal járó szent-

ró szent ember, és magát már tovább meg-nem tartóztathatván, úti-társának azt mondgya: ördög vagy te, és nem Angyal: gyilkos vagy te és tolvaj, többet veled nem járok én, mert minden tselekedetid tsak veszedelmek és károk, vesz-el tölem a' pokolba, 's meg-érdemlett kinnyaiba. De az Angyal: Ne hirtelenkedgyél beszédedben így felel, se ne vétkezzél eztelen elmélkedésedben. Te vagy hiszem az az ember, ki Istennek szüntelen könyörgöttél, hogy tsuda itéletinek esméretére léphetnél; de az együgyü ember: nem Istennek itéleti ezek azt mondgya; hanem é' lonás, 's gyilkosság az ördögnek tselekedeti. Ne káromlyad óh ember, ismét így szól az Angyal, az Istent és az ö tselekedetit; mert én mellyeket veled jártomba miveltem, mindeneket az ö akarattyából tselekedtem. Mellyeknek okait noha elméje senkinek fel-nem érheti, *Habet tamen Deus causas omnium sanctissimas & justissimas*, de az Isteni böltseség mind jól érti, kinek 's minek, és idvességesebben miképen kellessék meg-lenni, tudgyad azért, hogy amaz orozlántól meg-ölettetett ember, Istennek szüntelen azon könyörgött, hogy Fia az Úr Jésus, mivel ö érette szenyvedett, szenvedhessen annakokáért ö-is a' Christus Jésusért, és Mártirommá lehessen; mivel pedig Isten elött mind egy, akár vadtúl, 's akár más tirannustól ölettessék-meg az ember. Mártir lett tehát ez orozlántól meg-öletett ember. Meg-tértt intésemre ama' magas várban lakó gaz-

kó gazda az ö Istenéhez, kinek parantsolattyából a' vizbe vetettem, hogy több bünt ne tehessen, hanem inkább idvezülhessen. Az aranyas pohárból ivó gazda-is szent vólt egy ideig, és a' kegyességben gyönyörködött, de mihelyen szegénységéböl ki-menekedett, Istenröl mindgyárást el-felejtkezett. Imádsága között-is elméjében szüntelen azt forgatta, miképen ö jobban-jobban meg-gazdagúlhatna; Isten azért általam arany pohárától-is meg-foztatta, hogy annál-is inkább könyörgését az egekbe minden akadék nélkül fel-botsáthassa. Holott, mivel sok gonoszsága miatt semmi része nintsen a' negyedik embernek, néki adtam azért az aranyas tsészét, hogy légyen valami kis ditsösége e' földön az ö el-veszendö lelkének. Szelíd vólt, míg magtalan vólt az utólsó ember-is; de mihelyen fia lett, mindgyárást meg-fösvényedett, és annak gazdagságot szerzeni igyekezett, a' reménytelen halál által idveziteni akarta azért Isten kis fiát-is, 's annak alkalmatosságával meg-térítení kivánta az attyát. Mint tetszik immáron tenéked attyámfia, a' vele bujdosó embernek az Angyal még-is azt mondgya: nem igazak-é az Istennek itéleti? nem jók-é, avagy az embereknek nem haznokra szolgálandók-é az ö szent, titkos és bölts, 's igaz tselekedeti? Ezeket mondgya mondom nékie az Angyal, és ötet mindgyárást el-hadgya. Melly Isten Angyalának, ha mi az ö vele beszélgetö embernek képében felelni akarnánk, nagy bátorság-

torsággal így szólhatnánk: Ugy vagyon Uram! mert noha a' mi szemeink elött tsudálatosok; de azonban igen igazak az Istennek minden útai, *Esd.* 4: 2. és lelkünk épületire szolgálandók minden dolgai, *Rom.* 8: 28. a' mi itéletünk elött ugyan semmi dorgálás nem láttatik most örvendetesnek, hanem inkább keservesnek, végezetre mindazáltal az igazságnak tsendes gyümöltsét adgya mind azoknak, valakik abban gyakorollyák magokat. *Hebr.* 12: 11.

§. LX. Igy lévén pedig a' dolog, szükségesképen meg-kell Isten tselekedetin nyúgodnunk, és felölök szüntelen így gondolkodnunk: *Hoc à Deo est. Ergò optimum est: et si optimum, promptè ergò & placidè cumq; gratiarum actione ferendum est. Hic morbus*, Esa. 38: 1. *hæc injuria:* 2 Sam. 16: 10. *hoc infortunium.* Jobi 1: 21. E' betegség, ez a' bosszú-tselekedés, 's ez a' nagy szerentsétlenség az Istentöl vagyon. Jó azért, és tsendes szivel hordozom. Az Ur haragját békeséges-türésel hordozom, mert vétkeztem ö ellene. *Mich.* 7: 8. Hordozom az Ur haragját, és az én szerelmes Atyámnak kezéböl adatott zavaros bornak *Psal.* 75: 8 ízetlen pohárát hálá adó szivel meg-iszom. *Joh.* 18: 11. Az Istentöl vagyon, és az ö engedelméböl minden én szerentsétlenségem. *Vide suprà* §. XXIII. XXV. XXVI. & XL. *ac* LIV. Mert jóllehet ördög kíztetéséböl a' tolvaj lopta-el marhámat, a' gonosz ember vette-el jószágomat, gyújtotta-meg tüzzel házamat, ölte-

ölte-meg felebarátomat, 's szidalmazta ártatlanságomat: sem ördög mindazonáltal, sem ember nem tselekedhette vólna, hogyha Isten *sciens volens*, tudva 's kész akartva e' hatalmaskodást nékiek nem engedte vólna, *Joh.* 19: 11. *Vide suprà* §. XXVIII. *p.* 43. egyébaránt ha ö Felsége egyátallyában megengedni nem akarta vólna, igen könnyen *vel soló nutu*, tsak egy beszédével, *Matth.* 26: 53. avagy intésével *Cap.* 8: 26. szándékjokat meg-akadályoztathatta 's el-változtathatta; söt magokat-is semmivé tehette 's mind el-veszthette vólna. *Vide suprà* §. XXXVIII. *Omnia quæcunq; patimur, Deo volente patimur:* Valamit ez életben szenyvedünk, Isten akarattyából szenyvedgyük. *Qui ab æterno non tantùm prævidit; sed & voluit, ut unusquisq; in eas omninò miserias incideret, in quas revera jam incidit.* A' ki eleve nem tsak meg-látta, hanem ugyan szent tanátsában el-is végezte, és úgy akarta, hogy akármellyikünk-is abba a' nyomorúságba essék, a' mellybe esett. Más a' bün, más a' büntetés. Az elsöt épen semmiképen nem akarhattya; de mivel igaz, a' másodikat akarja, (mert a' bünt, mellyet nem akart *effectivè*, hanem tsak *permissivè* meg-lenni engedett,) az ö igazsága, büntetés nélkül nem hagyhattya. *Vide* §. XL. *A Deo ergò, Deiq; voluntate & providentia universæ calamitates & ærumnæ in nos immittuntur.* Istentöl botsáttatnak tehát, 's Isten akarattyától mindenféle nyomorúságok mi hozzánk,

zánk, Isten gondviseléséböl jönek minden sanyarú ágok mi reánk, Isten úgy akarta, hogy büneinkért szenyvedgyük mind azokat, valamellyeket szenyvedünk. Szükségesképen kell azért minékünk a' jó Isten tselekedetin meg-nyúgodnunk, és valamit szent tetszése, vagy igaz itéleti reánk botsát, azt akarnunk, és békével hordoznunk. Egyébaránt valamint az Angyallal beszéllö ember, így mi-is tsak könnyen illyen szókra fakadunk: ördög tselekedeti ezek. Ezek a' boszorkányoknak, vagy más gonosz embereknek igyekezeti, és nem az Istennek itéleti. Az ördög hozta ezt az embert én hozzám, az ördög botsátotta e' kereszteket én reám. Nem rendesek ezek a' beszédek, nem-is egyenesek az illyen elmélkedések: meg-kell annakokáért *corrigá*lnod, és szent Jóbbal így kell szólanod: Isten dolga ez, ez a' jó Isten szent akarattya, és felölem végezett bölts tanátsa. *Tuarum & omnium in mundo afflictionum Autor est Deus, culpæ vindex, liberum est ei, quócunq; uti velit castigationis suæ bacillo, virgâ & instrumentó:* Minden te szenyvedésednek, 's minden világi keserüségnek Isten akarója, a' ki a' bünnek büntetö oka, szabad önéki a' mit akar azt tselekedni, és akár ördög, akár tolvaj, tüz, viz, vagy másféle eszköz által ostorozni, teneked, tsendes lélekkel Atyai látogatását ha vészed, az örök életet ajándékozza; az ö maga gonoszsága pedig, és szabad akarattya szerint tégedet káromló, 's teneked kárt tévö ellenségedet, kivel él Isten, mintegy eszközzel,

közzel, örök vezedelemre taszittya. *Nulla afflictio, tentatio nulla, nullum malum, calamitas nulla est, quæ non à Deo sit ejusq; providentia & voluntate:* Semmi nyomorúság, semmi-féle sanyarúság nem következhetik reánk Isten hire nélkül, Isten gondviselése nélkül, Isten szent tanátsa és akarattya nélkül. *Sicut Domino placuit, ita factum est, ita fit, ita fiet, ita optimè fiet:* A' mint az Urnak tetszett, úgy lett, úgy lészen, és úgy igen jól lészen. Nem-is tsak a' jó szerentse; de ö töle vagyon még a' gonosz szerentse-is, és noha az emberi gyarlóságnak fejében nehezen fér is e' dolog, mellyre nézve elméjében szüntelen e' forog: Ha velünk vólna az Isten, nem talált vólna minket e' nyavalya; mert az ö régi hatalma, az ö hiveit meg-szabadította, minket pedig Isten el-hagyott, és e' kereszt-viselésnek közíben, avagy a' mi ellenségeinknek kezébe adott. *Judic.* 6: 13. E' forog mondom a' szenyvedö embernek gyakorta elméjében, melly miatt ugyan dobog, tébolyog az ö szivében, mert azt gondollya, hogy Istennek a' hol vagyon kegyelme, nem lehet ott az embereknek semmi szérelme, hanem mindenben kivánatos szerentséje; de vétkezel, valaki Isten dolgai felöl így elmélkedel, mert mind a' kettö Istentöl vagyon, mind a' jó szerentsés dolog, 's mind pedig a' szerentsétlen állapot. *Prov.* 22: 2. Söt leggyakrabban azt ostorozza, a' kit maga fiává fogad, és a' kire sujtolását nem botsáttya, fattyú az, és reá Istennek nints gondgya,

Hebr.

Hebr. 12: 5. *& seqq.* Mert ez ö Felsége szokása: meg-aláz, hogy fel-emelhessen, meg-öl, hogy meg-elevenítheſſen, meg-sebesít, hogy be-kötözhessen, meg-nyomorít, hogy idvezítheſſen. 1 *Sam.* 2: 6. Nem tart azért rósás kertben, és kedvünk szerint-való életben, hanem táplál siralmas kenyérrel, és keserü italt ád nagy mértékkel. *Psal.* 80: 5.

§. LXI. Ha azért az Urnak akarsz szolgálni, készítsd-el magadat mindennapi buzgó imádságod által, a' kisértethez és szenyvedéshez, készítsd hozzá a' te szivedet és türj, és a' háborúságnak vagy nyomorúságnak idején ne félly, ragaszkodgyál az Istenhez, és el-ne szakadgy ö töle. Valami jö te reád, vedd-el örömest, és a' te meg-aláztatásodnak el-változtatását reménylyed hoszszú türéssel, és bátor elmével, hidgy önéki, és reménységed légyen a' jók felöl. *Syr.* 2: 1. Ha a' jót jó neven vetted, miért nem vennéd a' nyomorúságot-is jó kedven *Jobi* 2: 10. az Isten kezéböl? *Job.* 18: 11. A' ki mindeneket jól, és jó végre tselekeszik, *Marc* 7: 37. nem tsak mikor fel-magaztal, *Psal.* 75: 7. hanem még mikor meg-aláz-is. *Psal.* 119: 71. Mindeneket mondom, *ex intentione & directione sua*, az ö szent szándéka és igazgatása szerint, a' mi haznunkra tselekeszik, *Rom.* 8: 28. *Vide suprà* §. XXIII. *p.* 30. *c. f.* hogyha szintén okát mi az ö tselekedetinek mindenkor nem tudgyuk-is, *Job.* 13: 7. *Constabit Deo facti sui ratio, etiamsi nobis non constet:* Tudgya Isten, mit és miért tselekeszik,

szik, hogyha azért mi nem tudgyuk-is az okát; de nem kell azt tudakozni, miért tselekeszi Isten mi velünk ezt, avagy amazt, miért tselekeszi? elégedgyünk-meg azzal, hogy tudgyuk kitsoda? tudniillik az Isten tselekeszi. *Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, nihil prorsus in hoc mundo sine Deo geri, aut enim voluntate, aut permissu ejus fieri fatendum est.* Tökéletesen el-kell hinned, és nem kell ebben semmit kételkedned, hogy ezen a' világon Isten nélkül semmi sem lészen, sem jó, sem gonosz, az ö gondviselö igazgatása nélkül véghez nem mégyen; hanem valami lészen, vagy az ö szent rendeléséböl lészen, vagy pedig igazságos engedelméböl. Elégedgyünk-meg azzal, hogy a' mi javunkra, *Rom.* 8: 28. vagy jelen-való büneinknek büntetésiért, *Jer.* 13: 22. *Cap.* 30: 10. vagy a' régen el-múltaknak eszünkbe juttatásáért, *Gen.* 42: 21. vagy hitünknek és egyéb jóságos tselekedetinknek nevelkedésiért, *Deut.* 8: 2. vagy pedig idvességünknek szerzésiért 1 *Cor.* 11: 32. tselekeszi. *Fieri tamen poterit, ut sit etiam alia ratio & causa secretior, quam Deus novit solus, eam tamen scrutari curiosè non licet.* Lehetnek azonban ö Felségének más titkos okai-is, mellyeket embernek nem szabad ez életben visgálni, mert azoknak meg-tanúlását az örök életre akarta Isten tartani.

§. LXII. Rövid szóval: Nem szabad minékünk a' szent Irásnál tovább mennünk; hanem abban elönkbe adatott Isten akarattyával kelletik meg-elégednünk, és valamit re-

ánk botsát ö Felsége, háláadó szível vennünk. Illyen szokást tartott egy *Crepicordia* nevü várnak Ura *Johannes de Monte Mirabili*, hogy valamikor vendégséget tött, a' vendégek közibe mindenkoron szegényeket hívatott. Történt annakokáért egykor, hogy a' több nyomorúltak között egy vak találkozott, a' ki nem köszönte annyira az ebédet, mint a' melly jót véle az Ur elébb tselekedett, kérdé azért tőle az Ur, mi vólna az a' nagy jó, mellyet a' kóldus úgy hálálna és magasztalna? Kinek felele a' vak ember: Hogy úgy mond, Urasságod énnékem mind a' két szemeimet ki-tolyatta. Mert én-is az elött vitéz ember vóltam, de egyszersmind sokat loptam, öltem, parázsnálkodtam és fosztogattam, melly gonosz tselekedetimért kegyelmed engem meg-fogatott, 's mind két szemeim világától meg-fosztott, ezzel nékem alkalmatosságot adott, hogy Istenemhez térhessek, és már kereszttyéni módon élhessek. E' nagy jótéteményt elégedendöképen, így szól tovább, én meg-nem köszönhetem, sem háláadó szível érdemesképen, nem emlegethetem, mivel nagy tisztem 's jövedelmem lévén, két szemeimmel el-kellett vólna vesznem pokolban; de most vak és szegény lévén, igyekezem jutni mennyországban. Így köszönte-meg a' vakságot, és jóllehet hasonló e' kóldushoz még ennyi ezer ember közzül sem találtatott; de nékünk azonban, hogy Istentöl, a' mit reánk botsát, háláadó szível vegyük, példát adott: A' kinek mind a' jókért, 's mind a' gonosz dolgokért háláadással tartozunk.

tozunk. A' bösségben és jó szerentsében, Istent ditsérni nem nagy mesterség; de a' gonosz szerentsétlenségben Istennek szent Jóbbal hálát adni, e' nagy kereszttyénség. 1 *Thess.* 5: 18. *Deus laudandus est, & cùm punit, & cùm supplicio eximit.: utraq; enim sunt curationis & bonitatis signa.* Ha büntet-is, Istent kell ditsérni, ha a' büntetésböl ki-szabadít-is, önéki kelletik hálákat adni, mert mindenek az ö gyógyításának és jóvóltának jelei. Nem tsak akkor kell Istennek hálákat adnunk, mikor Imádságunkban-való kérésünket meg-adgya; hanem akkoron-is, mikor kivánságunkat meg-vonnya, mert szintén ollyan Atyánk mikor meg-tagadgya, mint mikoron meg-adgya, mi nem tudgyuk, hanem ö tudgya mi szolgál haszunkra minékünk. *In adversis unum Deo gratias plus valet, quàm in prosperis sex millia:* A' szerentsétlenségben kedvesebb Istennél egy háláadás, hogy nem mint hat ezer a' jó szerentsében. Minekokáért ha jól tett Isten teveled, ditsérjed az ö irgalmasságát, ha pedig szerentsétlenséged érkezett, ditsérjed igazságát. *Gratiarum actio est ad plura danda invitatio.* Ha a' mit adott jó neven veszszük tőle, bizonnyal mi többet nyerünk. *Matth.* 25: 23.

§. LXIII. Szenyvedgyük tehát békével, szenyvedgyük a' mit kelletik szenyvednünk háláadó szível, és azt ne mondgyuk, Nem szenyvedhetem e' terhet, nem viselhetem tovább e' keresztet, söt inkább ha kérdi valaki: Meg ihattyátok-é e' pohárt, és a' szenyvedésnek keserü

keserü italát? *Matth.* 20: 22. Akkoron így felellyünk: *Possumus non nostris, sed Divinis freti viribus, possumus.* Meg-ihattyuk, és terhünket tovább-is míg akarja segítségét nyújtani, hordozhattyuk. *Psal.* 68: 19. Mert hív az Isten és igaz, nem hágy fellyebb kisértetni annál, a' mint el-szenyvedhettyük, söt mind a' kisértettel egyetemben, a' szabadúlásra útat-is nyit, hogy el-szenyvedhessük. 1 *Cor.* 10: 13. *& seqq.*

§. LXIV. Azon-is légyünk szorgalmatossággal, hogy Istenünk ellen ne zúgolódgyunk. *Thr.* 3: 39. És felebarátunk szerentsésebb állapottyára nézvén, így ne szóllyunk: Miért nem bünteti Isten az én bünös felebarátomat? Miért nézi tsak az én gonoszságomat? ha mást nyomorúságra ereztett, ismét ki-szabadított, engem pedig ki-nem segítvén, benne hagyott. Mert az Istennek sokféle tselekedeti az emberektöl el-titkoltattanak. *Syr.* 11: 4. *Vide supra* §. XLIV. Tudgya jól ö okát minden tselekedetinek, hogyha szintén mi nem tudgyuk-is fundamentomát szent rendelésének. Minden tselekedeti jók, és nem szabad mondanod: ez amannál alább-való. Bizonyára az Isten gonoszúl nem tselekeszik, és a' Mindenható az itéletet el-nem fordíttya. *Jobi* 34: 12. Nem ollyanok, mint a' miéink, az ö gondolati, *Es.* 55: 8. söt inkább végére mehetetlenek az ö útai. *Rom.* 11: 33. Vannak ö Felségének sok okai, a' mellyeket ez életben meg-nem tanúlhatni, valami jö mi reánk, elégedgyünk-meg azzal, mivel tudgyuk, hogy Istentöl botsáttattanak mi reánk, némellyeket a' nyomorúságból hamar ki-szabadít, mint Danielt az oroszlánok verméböl, vagy amaz Ifjakat a' tüzes kementzéböl, egyebeket mind halálig a' szomorúságba taszít, mint Jánost, Lázárt és Jakabot. *Matth.* 14: 10. *Luc.* 16: 22. *Act.* 12: 2. De mind a' két rendbélieket meg-szabadíttya. Az elsöket ugyan testi mód szerint, hogy a' hitetleneket meg-szégyenítse, a' másod rendbélieket pedig lelkiképen, hogy a' hiveket a' békeséges türésre el-készítse. *Hebr.* 13: 7. *Jac.* 5: 10, 11.

§. LXV. Valaki annakokáért mindennapi szerentsétlen sok esetedet vagy kereztedet meg-gondolod, és valaki *tam impares Mortalium pœnas*, az embereknek egymástól különözö büntetéseket meg-fontolod, illyetén szókra kelletik tenéked fakadnod: Igaz vagy Uram, és igazak a' te tselekedetid. *Psal.* 119: 137. En valamit szenyvedek, ezerszer meg-érdemlettem. *Luc.* 23: 41. *Majora promerui, minora patior.* Jobi 11: 6. *Reputo peccatis meis supplicia minora esse. Judith.* 8: 22. Kissebb a' mit szenyvedek, hogy sem mint nagy büneimmel érdemlettem. Esmérem a' te igazságodat, esmérem az én méltatlanságomat-is. *Dan.* 9: 7. Egyebek, és leg-kiváltképen az istentelenek mit szenyvedgyenek, 's mitsoda állapotban legyenek? *Quid ad me*; *Joh.* 21: 22. arra nékem gondom nintsen, az Uram Isten te dolgód, *Psal.* 39: 9. *seqq.* azt Uram Isten, mit 's miért tselekeszel, te tudod. *Joh.* 6: 6. Szabad akaratodban áll, ajándékidat miké-

pen oftogatod. *Matth.* 20: 15. Ez életben én a' te tselekedetidet nem tudom, az után pedig meg-tanúlom. *Jobi* 13: 7. Ezt az egyet tudom, hogy *Judicia tua abissus multa. Psalm.* 36: 7. A' te itéletid mélységesek. *Tob.* 3: 2. Ezt tudom, hogy olly jó az Isten, *Matth.* 19: 17. hogy mindeneket jól tselekeszik. *Marc.* 7: 37. És hiveire soha gonoszt nem botsátana, *Gen.* 15: 20. ha jót abból ki-hozni szent akarattya nem tudna. *Prov.* 12: 1. *Hoc procertò habeo, quod omnis, qui Te colit, si vita ejus in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione, liberabitur. Ut si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, sed post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum exultationem infundis: sit nomen tuum Deus Izrael, benedictum in secula!* *Tob.* 3: 21. Ezt én bizonnyal tudom, hogy minden valaki tisztel tégedet, ha élete kisértetben vagyon, meg-koronáztatik; ha keserüségben, meg-szabadíttatik; és ha meg-feddésben vagyon, a' te irgalmasságodhoz folyamodhatik, mert nem gyönyörködöl a' mi veszedelmünkben; hanem a' szélvesztek után tsendes idöt adhatsz, és a' siralom 's könyhúllatás után örömre juttathatsz. Légyen áldott óh Izraelnek Istene a' te neved mind örökké! Én a' te szent akaratodon meg-nyugszom, 1 *Sam.* 3: 18. és életemet szent kezeidbe ajánlom! *Psal.* 31: 16. *Fremat orbis & orcus.* Ha mind ördög 's világ fel-támad-is ellenem; de ugyan Isten lészen mindenkoron reményem. *Psal.* 27. & 46. *Mich.* 7: 7 & 9.

§. LXVI.

§. LXVI. Igy kell a' szerentsétlenségbe esett embernek Istenével beszéllgetni, és nem gondolván mások szerentsésebb állapottyával, maga keresztit Isten akarattyával, és maga akarattyának-is ö Felsége akarattyához-való szabogatásával könnyebbíteni. Ugyan-is *Quicquid accidit justo, contra voluntatem nostram, noveris non accidere, nisi de voluntate Dei, de providentia ipsius, & de legibus ipsius. Etsi nos non intelligimus, quid quare fiat, demus hoc providentiæ ipsius, quia non fit sine causa:* Valami szerentsétlen dolog esik az igaz emberen, a' mi kedvünk 's akaratunk ellen, tudgyad, hogy nem esik az Isten akarattya ellen; hanem minden az ö gondviselésébol lészen, és felölünk el-végezett szent törvényéböl, és hogyha mi szintén nem érthettyük-is miért lészen, a' mi lészen, tulajdonítsuk azt az ö jó gondviselésének, hogy ok nélkül nem lészen. Nem jobb-é, hogy ö Felsége e' világon oftorozzon, és az örök életben magágoz fogadgyon, hogy sem mint itt kedvezzen, és magától amott el-vessen? valamint a' világi szerentse gyakorta nagy veszedelemnek jele, *Psal.* 37: 1. *seqq.* Igy a' szerentsétlenség, noha eszünkbe nem akarjuk venni, az Isteni kegyelemnek bizonyos jegye. *Hebr.* 11: 25. *Cap.* 12: 11. Mint a' kevélység a' veszedelmet, igy meg-elözi a' sokféle inség a' ditsöséget. *Prov.* 16: 18. & 18: 2. Szenyvedni kellett elébb az Ur Jésusnak, 's úgy oztán az ö ditsöségébe bémenni; *Luc.* 24: 26. szenyvedni kell elsöben

a' hivek-

az ö hiveinek-is, 's azután Isten országába bémenni, *Act.* 14: 21. a' melly szenyvedés az Isten juhainak jegye. *Signum Dei vivi, quó signati sunt servi Dei in frontibus eorum, est crucis mysterium.* Ez az élö Istennek ama' petséttye, mellyel az ö szolgáit az ö homlokokon meg-jegyeztette, az ö hiveinek kereszti. *Apoc.* 7: 3. *Ezech.* 9: 4. A' keresztes T betü az Isten hiveinek jegye, és a' kereztnek reánk botsátása, az Isten nagy jóakarattyának jele, mellyekkel mikor ostoroztatunk *ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credimus.* Judit. 8: 22. meg-térésünkre, és nem vezedelmünkre sujtoltatunk, mert az el-esteket egy kevessé Isten meg-ostorozza, bünöket nékik eszekbe juttattya, és meg-ínti, hogy a' gonoszságot elhagyván, ö benne bízzanak, *Sap.* 12: 2. Nagy jóakaratnak jele azért, hogy nem engedtetik hosszú idö a' bünösöknek vétkezésekre, hanem meg-büntettetvén hamar, a' meg-térésre fel-serkentetnek, mert nem tselekszik Isten úgy mi velünk, mint egyéb bünösökkel és istentelenekkel, kiknek büntetéseket sok ideig halasztya, míglen az ö bünöknek mértékét fel-töltik, hogy minket-is azután büntetne, minekutánna a' bünöknek sokaságát fel-raktuk. Annakokáért az ö irgalmasságát tölünk meg-nem vonnya; de az ö népét szerentsétlen esetekkel meg-látogattya, 2 *Macchab.* 6: 12. a' melly szerentsétlenség elsö; következik immár ö utánna

Caput

Caput II.

Második követtye a' Halálnak

A' BETEGSÉG.

§. I.

NOha a' jó egésség Istennek olly szép ajándéka, melly minden aranynak és világi gazdagságnak drága vóltát felyül haladgya: mert nintsen olly gazdagság, melly jobb vólna a' testnek egésségénél, és jobb sokkal az egésséges szegény, a' testében meg-sanyaríttatott gazdag embernél. *Syr.* 30: 14. Nem lehet azonban mindenkoron, hogy egésséged légyen; hanem gyakorta betegséget-is kelletik szenyvedned. Reggel az ember egésséges; de estvére beteges, *Syr.* 18: 27. és mikoron nem-is gondolnád a' békeségnek idején, keserüséges keserüség esik rajtad. *Esa.* 38: 12, 13. Illyen folyása vagyon a' romlott természetnek, hogy hamarsággal változása légyen mindeneknek, *Sir. l. c.* és el-távoztathatatlan, *Hebr.* 9: 27. néha pedig hirtelen-való *Jobi* 34: 20. *Jer.* 17: 11. *Jobi* 15: 32. halála az embernek; de minekelötte Isten az ö hiveit a' halál által magához híjja, ö Felsége több követi között, (ha *extraordinariè & inopinatò* nem akar vélek bánni,) a' betegségnek seregét-is a' halál szekere elött hozzájok botsáttya, mellyel akárkinek-is azt mondattya: *Dispone domui tuæ.* Rendeld-el házadat, 's tégy testámentomot, mert meg-halsz, és nem élsz. *Esa.* 38: 2. *O dirum! O durum Nuncium!* 1 *Reg.* 14: 6. Oh melly

somo-

szomorú követ! óh kedvetlen izenet! a' mellyel szived ajtaja elött az Ur Isten zörget, *Apoc.* 3: 20. kiáltván: Minden te dolgaidban meg-emlekezzél utólsó végedröl, és örökké nem vétkezel. *Syr.* 7: 38. Majdan egy átallyában meg-halsz; vigyázz azért, hogy az embernek Fia elött meg-állhass. *Cap.* 14: 18. *Luc.* 21: 36. Óh szegény beteg, ki sok fájdalmid miatt éjjel sem nyúghatol, hanem csak siránkozol, ortzádon könyhúllatásid lefolynak, *Thren.* 1: 2. mellyekkel vánkosid ázdogalnak, *Psal.* 6: 6. forgasz ágyadban, csevegsz mint a' fetske, 's nyögödöl mint a' galamb, *Esa.* 38: *vers.* 2. & 13. és szüntelen csak azon tudakozódol: el-múlt-é az éjjel? meg-virradt-é? el-múlt-é az éjjel? *Esa.* 21: 11. Az én börömhöz (így panaszolkodol,) mint a' húsomhoz ugyan hozzá záradtanak az én tsontaim, fogaimat-is alig tudom befedezni, könyörüllyetek rajtam óh ti én barátim! könyörüllyetek rajtam, mert az Istennek keze engemet meg-vere. *Jobi* 19: 20. Tekintsétek-meg és lássátok-meg, ha van-é olly bánat mint az enyim, mert keserüséggel illetett az Ur engemet! *Thren.* 1: 12. Jaj nékem! el-fogyatkozott az én lelkem. *Jer.* 4: 31. Jaj fejem! 2*Regum.* 4: 19. Tekints-meg Uram Isten, mert gyötrelemben vagyok, el-epedett az én belsö részem, elfordúltt bennem az én szivem, *Thren.* 1: 20. oda vagyok. Az én életem én tölem el-vétetett, *Esa.* 38: 12. jaj meg-halok! estvéig el-fogyok. Uram adgy nyúgodalmat énnékem! *Esa.* 38: 12. *seqq.*

§. II. E' te betegségedben azonban óh szegény ember! ne keseregj annyira szivedben, bizzál inkább Istenben, a' ki nem hágy-el tégedet erötlenségedben. *Psal.* 42: 5. És háromra vigyázz sulyos insségedben, tudniillik I. A' Betegségnek eredetire. II. Orvosló mesterségére. III. És annak hasznos gyümöltsére, mellyekröl én-is Isten kegyelméböl renddel akarok elmélkedni, és az elsöröl §. III. A' másodikról §. IV. A' harmadikról pedig §. XXXIX. irni.

§. III. Gondold-meg azért *Elsöben: Morbi originationem*, betegségednek eredetit, melly felöl meg-kell jegyezned az embereknek külömbözö itéleteket. A' vakmerö bátorságban élö világnak fiai, tökélletesen elhitették magokkal, hogy noha csak történet szerint születtetnek; de szükségesképen meghalnak, vagy betegeskednek. *Sap.* 2: 12. Mikoron szép idö vólt sokáig, (azt mondgyák,) meg-változik azután, és esö esik; ha békeség vólt, végtére haborúság következik. Igy, hogyha szintén egy ideig egéssége vólt-is; de nem sokáig halál és betegség érkezhetik. A' természet visgáló *Phisicus*ok pedig és *Astrologus*ok, a' betegségnek más okait adgyák elönkbe, mellyek közzül némellyek kivül, némellyék belöl vannak az emberekben. *Külsöképen* okai azt mondgyák, a' betegségéknek: az égi Plánétáknak ártalmas egybe-menetele, Nap 's Hóldnak setétsége, üstökös tsillagok és egyéb levegö-égi tüzes jegyek jelenése: ismét azon levegö-ég-

nek egéſſégtelenſége, és büdös helyeknek ártalmas mérgeſſége. *Belsőképen* pedig ezeknek értelmek ſzerint *causá*llyák a' betegeskedéseket: a' teſtben, 's leg-kiváltképen a' gyomorban lévö ártalmas ſok nedveſſégek, mellyek öſzve-gyülni ſzoktak az emberben, vagy a' ſok rendetlen és mértékletlen tobzódásból, vagy a' vaſtag egéſſégtelen, és a' gyomortól könnyen meg-nem eméſzthetö ételböl 's italból, melly nedveſſégek ollyanok, mint valami tapló, a' mellyböl annakutánna a' betegſégek következnek. Jóllehet pedig mind helyesek ezek a' terméſzet tudó bölts embereknek gondolkodási; minékünk azonban kereſztyéneknek más okait-is adgya elönkbe a' ſzent Irás a' betegſégeknek, mert az Iſten meg-jelenti a' nyomorúságnak okait az embereknek fülében. *Jobi* 33: 16. A' mi büneinknek okai, mellyekért botsáttatnak reánk Iſtentöl mindenféle betegſégink, hallyad Móſeſt: Hogyha nem engedéndeſz a' te Urad Iſtened beſzédének, hogy meg-örizzed, és meg-tartsad minden parantsolatit és rendeléſit, reád jönek minden átkok, és meg-környékeznek tégedet a' te tselekedetidnek gonoſzságáért, mellyek által el-hagytad az Iſtent, és meg-vér tégedet az Ur dög-halállal, ſzáraz-betegſéggel, hideg-lelésſel, gyúlaſztó és izzaſztó betegſéggel: *Deut.* 28: 15. gyüjt reád minden nyavalyákat, az ö nyilait mind hozzád lövöldözi, meg-eméſzt éhſéggel, betegſéggel és keſerü halállal. *Cap.* 32: 23. *Confer Levit.* 26: 14. *Pſal.* 90: 7. Hall-

Hallgasd Elihut: Az Iſten fájdalommal az embert ágyas-házában meg-feddi, és az ö tsontainak ſokaságit erös fájdalommal bünteti gonoſz tselekedetiért, és kévélyſégéért. *Jobi.* 33: 19, & 17. Figyelmezzél ſzent Dávidra, és annak az Iſtennel beſzéllgetö mondására: Midön a' hamiſságért Uram az embert meg-fedded; az ö ſzépſégét, mint a' molyt meg-eméſzted. *Pſal.* 39: 12. A' bünökért jö tehát a' betegſég az emberek közibe, mert Teremtöje ellen a' ki vétkezik, eſik az az orvosnak kezébe, *Syr.* 38: 15. melly bün mivel még az Iſtenfélökben-is találtatik, *Pſal.* 32: 6. azért annak büntetéſe, minémü a' betegſég, vagy az Iſtennek másféle itéleti, a' kegyes emberen leg-gyakrabban kezdödik, *Jer.* 25: 29. 1 *Pet.* 4: 17. mellyre nézve az Iſtenfélö ember-is ſokſzor betegeskedik, betegeskedik mondom gyakorta az Iſtenfélö ember-is, mind ö magára nézve, hogy ſzenvedgyen itt a' Chriſtuſſal és meg-hallyon, a' más világon pedig ö véle uralkodgyék és éllyen. 2 *Tim.* 2: 11. Mert mikor büntettetünk vagy betegeskedünk, az Urtól tanittatunk, hogy e' világgal el-ne kárhoztaſſunk, 1 *Cor.* 11: 32. 's mind az iſtenteleneknek rettentö példájára nézve. *Percutitur catulus, ut ſapiat Leo.* Ha a' zöldellö fán Iſten azt miveli, mi eſik tehát a' ſzáraz fán? *Luc.* 23: 31. Ha az igaz e' földön meg-ſanyargattatik; mennyivel inkább az iſtentelen meg-nyomorittatik, ha az igaz-is tsak alig maradhat-meg, a' gonoſz ember tehát miképen marad-

radhatna-meg? 1 *Pet.* 4: 18. És mivel minden tagainkkal vétkezünk, *Rom.* 6: 19. *Esa.* 1: 6. azért nem tsuda, hogy *quot membra, tot morbi*, minden tagainkban betegséggel büntettetünk: *Rom.* 6: 23. mellyből eszünkbe vehettyük, Istenünket el-hagyván, melly nagy gonoszt tselekedtünk. *Jer.* 2: 19. *Confer infra* §. XLVII.

§. IV. Gondold-meg *Másodszor:* óh szegény beteg! a' te betegségedben, *Morbi medicationem:* Betegségednek orvosló mesterségét. Eredetit az orvos Doktor és erejét minekutánna meg-tanúlta a' betegségnek, *receptát* ir (hogy egészége meg-nyeréséért éllyen véle) a' beteg embernek, kinek ád leg-elsöben háromféle orvosságot, *Elsöben:* Izzasztót, akarván azzal gyógyítani a' betegségnek eredetit, hogy minden ártalmas nedvesség a' testböl ki-üzettessék. *Másodszor:* Sziv erösítöt, hogy a' szív, melly a' tagok között leg-többet szenyved, meg-erösíttessék. *Harmadszor:* Tagokat enyhitöt, hogy minden tag lassan-lassan meg-erösíttessék. Kövesse a' keresztyén beteg ez orvosok tselekedetit, és hogy a' betegségnek elsöben kút-fejét, melly a' bün, annakutánna pedig erejét orvoslhassa betegségének, azon igyekezzék, azon igyekezzék mondom, hogy lelkében elsöben, 's azután testében *Matth.* 9: 2--6. meg-gyógyíttassék, melly így mégyen végbe: Hogyha elsöben büneit meg-esmérvén, azokon szivében kesereg és bánkodik, másodszor: hogyha könyörögvén Istennek büne bo-

tsánat-

tsánattyáért, és betegségéböl-való fel-szabadúlásáért imádkozik, és hogyha harmadszor a' jó Isten segítségére tsendes szível várakozik. Izzasztó az elsö, a' második szív erösítö; a' beteg tagokat könnyebbítö a' harmadik orvosság.

§. V. Mit tsinálsz azért betegségedben, és miképen kezdesz az orvossághoz nagy erötelenségedben? lelkedre viselly gondot leg-elsöben, annakutánna vigyázz testedre. Testedet miképen gyógyíttassad-meg, Isten után azt az orvosoknak rendes eszközeikre bízom. (Lásd-meg oda alább §. XXXIII. *& seqq.*) Énnékem lelkedre vagyon leg-inkább gondom: a' mellynek testi fájdalmid között, háromféle orvosságot mútat a' mennyei Orvos, *Exod.* 15: 26. ki az Ur Jésus az ö Patikájában, avagy a' szent Irásban, hogy büneidböl ki-szabadúlhass, tudniillik: *Pœnitentiam, orationis eminentiam, patientiam.* Az Istenhez-való igaz meg-térést, a' buzgóságos könyörgést, és a' békeséges-szenyvedést. Az *Elsö* izzasztó, a' *Második* szív erösítö; a' *Harmadik* minden tagokat könnyebbítö orvosság. Mostan az Elsörül elmélkedgyünk, a' Másodikról pedig §. XI. és a' Harmadikról §. XXVIII. beszéllgessünk. *Elsö* lelki orvosság a' *Pœnitentia*, avagy az Istenhez való igaz meg-térés: melly áll (1.) a' bünöknek meg-esmérésében. (2.) Azoknak meg-szánásában, és (3.) el-hagyásában. A' mellyekért az igaz keresztyén ember izzadoz és retteg, sir, kesereg, könyvez, mint valami izzasztó orvosság-

vosságban. Betegségedböl azért hogyha fel akarsz hamarébb óh szegény ember szabadúlni, nem kell az Isten elött magadat igaznak mondani; 1 *Joh.* 1:10. így szólván: Mitsoda bünnel érdemlettem e' betegséget? vagy: Miért botsátta reám Isten ez inséget? *Jer.* 16: 10. Mert Isten erre könnyen igy felelne, mondván: Miért kiáltasz a' te romlásodért? azérté, hogy nehéz a' te fájdalmad? A' te gonoszságodnak sokaságáért, és a' te büneidnek eláradásáért tselekedtem ezeket teveled: *Jer.* 30: 15. (*Lásd-meg alább* §. IX. *és oda fellyebbis a' Szerentsétlenség felöl* §. LXI.) Söt inkább a' Tiz parantsolatból (mellyben megmondotta Isten tenéked, mit kivánnyon töled. *Mich.* 6: 8.) meg-esmérvén betegségednek érdemlö okát a' te bünödet, ne halogassad Istenhez való meg-térésedet, és egy napról másra ne vontassad, mert hirtelenséggel el-jö az Urnak haragja, mellyel meg-rontatol, mikoron arról nem-is gondolkodol, és a' bosszú-állásnak idején el-kárhozol. *Syr.* 5: 8, 9.

§. VI. *Conradus* nevü Angliai Királynak vólt régenten egy igen kedves, de istentelen fö ember beteg szolgája, kinek elébbeni gonosz életét jól tudgya vala a' Király, azért meg-is látogattya, 's inti az ö büneinek meg-esmérésére, és az Istenhez való meg-térésére, de a' beteg így felel: *Ne jam, ne id metu mortis fecisse videar.* Mostan meg-nem gyónom, hogy az Udvar meg-ne gúnyollyon, mintha a' haláltól félnék, 's Istenhez azért meg-térnék. Ma vagy holnap meg-gyógyúlok, Istenemhez akkor

akkor futok, nevekedik azonban a' beteg fájdalma, és a' halál jobban jobban kezdi szorongatni. Inti azért a' Király ismét az ö szolgáját, hogy ideje a' míg vagyon, *solicitállya* az Urnak irgalmát. De a' beteg monda: *Non est modo tempus vitam mutandi, cum ipse viderim Judicium meum esse completum;* Nints már ideje, azt mondgya, a' meg-térésnek, mert jelen vóltát látom vesedelmemnek, kezdi azonban a' Királynak beszélleni, hogy ö hozzá két Angyalok jöttenek mennyégböl, és nagy sereg ördög a' pokol fenekéröl. Az Angyalok jótselekedeti felöl tudakozódtanak, mellyeket nem találván, töle el-futottanak, de az ördögök egy könyvböl vétkeit elö-számlálták, és ötet prédájoknak lenni mondották, és mihelt el-végezte illyen beszédét, mindgyárást pokolba eresztette testéböl lelkét.

§. VII. *Utinam nemo pereat!* Szabad légyen itten Chrisostomussal fel-kiáltanom. Oh ne vesszen így el! óh Uram JÉSUS Christus, tsak egyetlen-egy beteg ember se vesszen így el. Térjen-meg inkább minden ember szívböl az Istenhez, és bünein való keserüséggel járúllyon ö Felségéhez, mert ö kegyelmes és irgalmas, késedelmes a' haragra, és nagy az ö kegyelmessége, meg-tartozik a' büntetéstöl. *Joel* 2: 12. Térjen vissza mondom az Istenhez, és el-vészi haragját ö róla, tsak hogy esmérje-meg az ö hamisságát, hogy el-hagyta az ö Urát Istenét. *Jer.* 3: 12. Esmérje-meg, melly gonosz és keserü légyen, hogy nem félte az ö Teremtöjét. *Cap.* 2: 19. Esmérje-meg mondom

dom az ö büneit, *Psal.* 51: 3. és azoknak I. *Magnitudinem*, nagy sullyos vóltát, kitsínynek tetszik ugyan-is és könnyünek a' bün, mikor az emberek azt tselekeszik, de az után minden sullyos terhnél nehezebbnek itéltetik, *Psal.* 38: 5. melly alatt az embernek minden tsontya öszve-törettetik. *Esa.* 38: 13. II. *Multitudinem.* Az ö büneinek sokaságát. Kitsoda tudhattya-meg a' vétkeket? *Psal.* 19: 13. Többek azok a' tenger fövenyinél. *Orat. Man.* Többek haj szálainknak sürüségénél. *Esd.* 9: 6. III. *Turpitudinem.* A' bünöknek útálatosságát. Minémü utálatos légyen Isten elött a' bün, nyelve embernek elégendöképen meg-nem mondhattya, mert annak tselekedete, még az Angyalokat-is az embertöl el-távoztattya. Szent Bernhárd azt szokta vala mondani: Hogy ö inkább az égö kementzébe akarna be-bújni, hogy sem mint az ördögöt útálatos személyében meg-nézni. A' kinek honnét vagyon vallyon illyen utálatossága, holott ö az elött vólt szép fényes világosságnak Angyala? *Esa.* 14: 12. A' büntöl, a' melly Isten elött minden büdös dögnél rútabbá, és a' szent Angyalok elött, minden undok ganéjnál tészi az embert utálatosabbá.

§. VIII. Mind ezeket meg-kell büneid felöl óh beteg ember esmérned! és mintha valamelly melegítö orvosság miatt izzadozva veritékeznél, szemeidböl Péterrel *Matth.* 26: 75. sürü könyhúllatásokat kell eresztened, és azokkal mint szent Dávid, ágyadat öntöznöd. *Psal.* 6: 7. Az ö testének napjaiban az Ur Jésus nagy kiáltással, és könyhúllatásokkal-való könyörgéseket és imádságokat vitt Isten eleibe, *Hebr.* 5: 7. sirván a' mi büneinkért, mint ezt ö maga a' szent Dávid szája által ezer esztendöknél-is elébb megmondotta vala: Sirok én keservesen; de egyebek engem tsufolnak rettenetesen, kinek keserves könyhúllatási mi bennünk a' pénitentzia tartásnak siralmát szerezhetik. Sirjatok a' sirókkal, int bennünket az Apostol. *Rom.* 12: 15. Nem illik tehát a' siró Ur Jésusnak könyhúllatásit minden szivbéli indúlat, avagy sirás nélkül nézegetnünk. Sir ö keservesen másoknak vétkéért, hát mi sürü könyveket ne húllassunké a' mi büneinkért? ne sirjatok én rajtam Idvezítönk azt mondgya; hanem ti magatokon, és a' ti magzatitokon, *Luk.* 23: 28. leg-kiváltképen pedig a' ti szivetekben gonosz magzatin *Matth.* 15: 19. vagy bünötök sokságin. E' valóságos igasság, hogy az Isten szemei elött akármelly drága gyöngy sem olly kedves, mint az ö büneinbánkodó embernek könyhúllatási, mellyek noha ö magokra nézve nem olly eszközök, hogy a' bünöket el-törölhetnék, vagy az Istent meg-engesztelhetnék, mindazonáltal a' büneinbánkodó embernek szivéböl kifolyó könyhúllatási kedvesek Isten elött, mert Istenünkhöz-való meg-térésünknek bizonyos jelei; ezek a' könyhúllatások mintegy vére a' töredelmes és alázatos szivnek, mintegy vize a' törvény páltzájától megüttetett kemény szív kövének, nem olly viz ugyan, melly az Is-

az Isten haragjának tüzét el-ólthatná, hanem ez a' Szent Lélek Isten által hittel és szeretettel lángadozó szivnek verítéke, jele annak, hogy az Isteni meg-emésztö tüz, az Ur Jésus vérének tsepegö sürüségével, és könyhúllatásának erejével el-óltatott.

§. IX. Meg-hólt egykor nagy-hirtelen egy egésséges Ifjú, kinek reménytelen halálán tsudálkozván a' Doktorok, és halálának okát tudni akarván, a' hólt testet fel-metszik, és minden tagait helyesnek itélik, de mikoron szivét fel-metszenék, egy férget találnak benne, melly körös-környül azt meg-rágta és sebesítette, ezt azok vizbe, borba 's etzetbe eresztik; de mind addig meg-nem hal, 's öletik, míg ürömnek keserü vizébe nem vetik. A' gonosz lelki-esméret ez a' féreg, a' melly semminémü orvosságnak vizében vagy etzettyében meg-nem hal külömben, hanem ha az Ur Jésus Christus keserves könyhúllatásának ürmös vizébe bé-meríttetik. *Quibus lachrymis peccata nostra non tantùm deflevit, sed & delevit.* Mellyekkel a' mi büneinket nem tsak siratta, hanem el-is törlötte és mosta. Noha annakokáért a' pénitentzia-tartó ember könyhúllásának vize a' lelki-esméret rágó férget meg-nem ölheti, (mert azt tselekeszi egyedül a' Jésus sirásának ereje,) de azonban, hogy a' Jésus vérével az a' féreg már meg-öletett, és a' léleknek minden sebe bé-kötöztetett, azért azt jelenti.

§. X. Tudakozza vala egy bünös ember, hogy Istene irgalmára miképen juthatna? Kinek

nek egy öreg ember azt tanátsollya: Hozz eredgy olly vizet, melly a' völgyrül a' hegyre egyenesen fel-follyon, és tenéked bünödet mindgyárást Istennek képében meg-botsátom. A' szegény ember tsak betü szerint érti a' tanítónak beszédét, erdöt és mezöt azért el-jár, hegyeket és völgyeket bé-futkos, keresvén valahol a' mélységböl hegyre menö vizeket, de mikoron sohol nem találhatna, visszа tér az ö tanítójához nagy sirva, és haszontalan fáradságát nékie meg-mondgya, kinek az öreg Jámbor válaszúl ezt adgya: Ne félly, söt békével légy szeretö fiam, én te töled ezt a' könyhúllatásnak vizét kivántam. Ez ám ama' viz, melly a' mély völgyböl fel-mégyen a' magas hegyre, mert szivedböl fel-buzog szemedre, és abból fel-is hat a' magas egeken fellyül lévö egekre. Meg-botsáttattanak tenéked hit által minden büneid, a' mellyek miatt folydogalnak szemeid. Sírnod kell annakokáért óh szegény beteg! tenéked-is büneiden, és keserü könyveket hullatnod, elébbeni örömödnek siralomra, és nevetségednek fordulni kelletik szomorúságra. *Jac.* 4: 9. Sirnod kell mondom, és Jérémiással azt mondanod: Oh hogy ha valaki az én fejemet vizekké változtathatná, és az én szemeimet könyhúllatásoknak kútfejévé, hogy mind éjjel 's nappal sirathatnám az én büneimet! *Cap.* 9: 1. Mert ezekkel a' te büneid meg-bánásából származó könyvekkel Istent 's az Angyalokat meg-örvendezteted, *Luk.* 15: 10. az ördögöket pedig meg-keseríted.

§. XI.

§. XI. Sírnod kell az Apostollal *Mat.* 26:75. büneiden, és azokat szent Dáviddal 2*Sam.* 12: 13. meg-vallván, a' beteg Ezékiással *Esa.* 38: 2. imádkoznod: Mert az Imádság ollyan, mint egy szív erösitö lelki orvosság. A' beteg embernek azért az Ur Jésustól mútatott *Második* Orvosága *Oratio devota.* A' buzgósságos Imádság, *Oratio est Rhetorica Divina, cujus Exordium, Humilitas. Propositio, Rerum petendarum multiplicitas. Narratio Nostra necessitas. Confirmatio, Promissionis divinæ veritas. Epilogus, Spei nostræ in Deo fixæ solidi-tas.* Az Imádság Isten el-ött való ékes szólás, a' mellyért alá-száll mennyégöl a' szabadúlás. *Oratio Justi, Clavis est Cœli. Ascendit precatio, & descendit Dei miseratio. Licet alta sit terra, altum Cœlum, audit tamen Deus hominis linguam, si mundam habet conscientiam.* Az igaz embernek Imádsága, a' Mennyországnak kóltsa. Fel-mennek a' könyörgések, 's alá jönek a' könyörületességek: Mély ugyan a' föld, magas pedig az Ég, meg-hallya mindazonáltal Isten az imádkozó ember beszédét, hogyha láttya tiszta lelki esméretit. Szenyved-é azért valaki ti közöttetek? Sz. Jakab *Cap.* 5: 13. azt tanátsollya. Beteg-é valaki? Imádkozzék, és imádkozzanak érette az Urnak nevében, és a' hitböl származott Imádság megtarttya a' beteget, és fel-segélli ötet az Ur, hogyha bünt tselekedett, meg-botsáttatik ö nékie, azon Apostol *vers.* 14. bizonyíttya. Imádkozzál tehát te-is óh szegény beteg! segítségül híván az Istent nyomorúságodban, *Psal.* 50: 15.

50: 15. és hálákat adván ö Felségének, minden te veled közlött sok lelki és testi jótéteményéért, a' Christus Jésus által, 1*Thess.* 5: 17. és ezért-is az ö atyai látogatásáért, mellyel jódra igyekezvén, hogy tudniillik e' világgal együtt el-ne vesznél, 1*Cor.* 11. kegyelmesen mostan téged meg-látogatott. *Lásd meg oda fellyebb a' Szerentsétlenség felöl.* §. LXII. & LXVI. *Summa Religio est, qui in infirmitate gratias agit.* Szép Isteni szolgálat a' betegségben való hálaádás, jusson eszedbe e' betegségedben az Istennek sokszor meg-hallott beszéde. *Esa.* 28: 19. Nézzenek szemeid az Izraelnek szent Istenére, *Cap.* 17: 7. hitednek el-kezdöjére, az Ur Jésusra, és el-végezöjére. *Hebr.* 12: 2. És mostani inségedben könyörögj alázatoson, bizodalmason és buzgóságoson önékie. *Esa.* 26: 16. Mert *sicut est orantis affectus, ita erit Orationis effectus.* A' mint vagyon az imádkozó szívnek indúlattya, úgy lészen az Imádságnak-is haszna. Könyörögj mondom ö Felségének I. A' te büneidnek botsánattyáért. II. A' betegségnek eltávoztatásáért. És III. A' Szent Léleknek vigasztalásáért.

§. XII. Könyörögj Istennek óh szegény beteg! leg-elsöben, *Pro peccatorum remissione.* A' te büneidnek, mellyekkel e' betegséget érdemletted, meg-botsátásáért, és illyetén-képen imádkozzál ö Felségének: Könyörüllj rajtam én Istenem a' te irgalmasságod szerint, és a' te irgalmasságodnak sokasága szerint töröld-el az én büneimet, mert az én büneimet jól

jól esmerem, és az én bünöm szüntelen elöttem forog énnékem. Tenéked, tsak tenéked vétkeztem, és gonoszságot tselekedtem a' te szemeid elött, hogy igaznak itélteszél a' te beszédedben, és tiszta légy mikor itélsz. Imé! én álnokságban fogantattam, és bünben fogadott engemet az én Anyám az ö méhében. Mossmeg engemet az én álnokságimból, és az én büneimböl tiszítts-ki engemet! Mossmeg engemet a' Jésus Christus vérével mint valami isóppal, és fejérebb lészek a' hónál. Fordítsd-el az én büneimtöl a' te ortzádat, és minden álnokságomat törüld-el! *Psal.* 51. Ne perelly Uram a' te szolgáddal, mert egy igaz sem találtatik elötted az élök közzül. *Psalm.* 143: 2. Es sok ezerek közzül-is egy meg-nem felelhet tenéked. *Jobi* 9: 3. Mert a' te szemeid elött az egek sem tiszták, mennyivel inkább útálatos és dohos az ember, ki mint a' vizet úgy issza mindennap az álnokságot. *Cap.* 15:15. Sok Uram Isten! meg-vallom, felette igen sok az én hamisságom, és nem vagyok méltó, ki a' magas egekre fel-tekintsek, az én büneimnek sokasága miatt. Mert az én büneim a' tenger fövenyének számlálhatatlan sokaságát fellyül haladgyák, mellyekért meg-betegültem, és annyira meg-erötlenültem, hogy fejemet sem emelhetem-fel, mert haragodat fel-gerjesztettem, parantsolatidat meg-szegtem, és azok helyett minden útálatos dolgokat tselekedtem. *Ex Orat. Manas.* Vétkeztem Uram ellened, és engedetlen vóltam tenéked, 's azért nem kedveztél énnékem,

Thren.

Thren. 3: 42. Igaz vagy Uram, és igazak a' te itéletid, *Psal.* 119: 137. igazak a' te itéletid, és igazán oszoroztál engemet. Igaz az Ur, mert az ö szája ellen rugódoztam. *Thren.* 1: 18. Igaz vagy Uram, és minden te útaid irgalmasság és igasság; igaz és méltó itéletet tészsz mindeneken. *Tob.* 3: 2. Tenéked Uram! tulajdonítassék az igasság, énnékem pedig ortzámnak pirúlása, mert vétkeztem tenéked. *Dan.* 9: 7, 8. *Majora promerui, minora patior* Jobi 11: 6. Meg-érdemlettem büneimmel nem tsak e' betegséget; hanem sok ezerszerte nagyobb inséget-is érdemlettem; (*Lásd-meg oda fellyebb a' Szerentsétlenség felöl* §. LXV.) de te Uram Isten, nem a' te igasságodnak kemény vólta szerint, hanem szelid kegyelmességednek lágy irgalma szerint tselekedtél én velem, *Psal.* 103: 10. Oh minden irgalmasságnak Attya, kinek kegyelmessége meg a' magas egeket-is fellyül múllya, hiszem te vagy ama' Felséges nagy Ur, kegyelmes, nagy türhető és igen irgalmas, ki az embereket meg-szánod, és meg-botsátasz azoknak, a' kik ellened vétkezéndenek, és a' te nagy kegyelmességed szerint adsz meg-térést a' bünösöknek az ö idvességekre. *Orat. Manas.* Oh Ur Isten! te mi érettünk bünösökért neveztetel irgalmasnak, akkor hivattatol irgalmasnak, ha mi velünk irgalmasságot tselekeszel, mi velünk mondom, kikben semmi igasságnak tselekedeti nintsenek, mert bizonyára senki nem születtetett, ki istentelenül nem tselekedett

volna. A' te igasságod pedig Uram és irgalmasságod e' dologban hirdettetik, hogy könyörülsz azokon, kiknek semmi jótselekedetek nintsen. 4 *Esd.* 8: 31.

Nam nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Clementis Nomen non habiturus eras.

Vétkeztem Uram ellened! ellened vétkeztem, és az én hamisságomat jól esmérem! De az én szivemnek térdeit meg-hajtom elötted, és kegyelmet kérek te töled. Kérlek tégedet, botsásd-meg énnékem, botsásd-meg szent Fiadért minden büneimet az Ur Jésus Christusért! engemet hamisságimmal együtt el-ne vesztes, és a' te haragodban a' pokolnak meg-érdemlett kínnyára ne eresszé, mert te vagy a' pénitentzia-tartók Istene. Mutasd-meg azért én bennem minden jóvóltodat, engemet méltatlant meg-szabadítván büneimböl, a' te nagy irgalmasságodból. *Ex Orat. Manas.* Hol vagyon Uram Isten! az elébbeni buzgó szerelmed és hatalmasságod? Hol vagyon a' te elébbeni kegyelmed és sok irgalmasságod? Avagy elrejtetett-é, és én tölem egyedül meg-tartóztatott-é? *Esa.* 63: 15. Avagy nem terjedhet-é én reám-is méltatlanra, a' te irgalmasságodnak leg-kissebbik morsalékja? *Matth.* 15: 27. Hiszem ha bövölködik-is az én bünöm; de a' te irgalmasságod fellyebb bövölködik. *Rom.* 5: 20. Mert te nálad böséges meg-váltás vagyon. *Psal.* 130: 8. Avagy tsak én érettem nem hólté-meg a' te szent Fiad, az én Uram Jésus Christus? Hiszem, úgy szeretted inkább e' bünös világot, hogy érette egyetlen-egy Fiadat halálra adtad, hogy minden, valaki hiszen ö benne, el-ne vesszen, hanem örök élete légyen, *Joh.* 3: 16. ö az Istennek báránya, a' ki e' világnak büneit hordozta. *Joh.* 1: 29. A' kinek vére minket meg-is tisztogat minden büneinkböl. 1 *Joh.* 1: 7. Mivel pedig én-is e' világi bünös emberek közzül való vagyok; igaz beszéd annakokáért, és minden hitelre méltó, hogy a' Jésus Christus engemet-is jött idvezíteni, és az ö könyörületességének minden kegyelmességét én velem-is nagy bünössel akarta közleni. 1 *Tim.* 1. 15. *Certus sum Domine! quod peccatis meis commerui æternam damnationem, certior, quod pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem: certissimus autem, quod misericordia tua superat omnem offensionem.* Bizonyos vagyok Uram abban, hogy az én büneimmel örök kárhozatot érdemlettem. Bizonyosabb vagyok, hogy pénitentzia-tartásommal tenéked elégedendöképen meg-nem fizethetem: leg-bizonyosabb pedig, hogy hitböl hozzám kaptsolt nagy irgalmasságoddal minden vétkeimet bé-fedezhetem. Jóllehet azért sok és méltó okaid legyenek tenéked én Istenem az én büntetésemre; 's jóllehet kiáltsanak és vádolódgyanak ellenem az én vétkeim oda fel az egekre: de te óh minden kegyelemnek Istene! ki híttál engemet a' te örökké-való ditsöségedre a' Jésus Christusban, 1 *Pet.* 5: 10. Tekints én reám kegyesen, és emlekezzél-meg rólam kegyelmesen, 's ne ally bosszút rajtam az én büneimért! *Tob.* 3: 3. söt inkább emlékezzél-meg nem az én gonoszságimban.

gimról, hanem a' te ſok irgalmaſságidról. *Pſal.* 25: 6. És a' te ſzent Fiadnak az én érettem te elötted közben-járó, 1 *Tim.* 2: 5. és imádkozó, 1 *Joh.* 2: 2. Jéſusomnak haláláról! *Rom.* 8: 34. Ne ſzálly pörben óh Uram! ne ſzálly pörben én velem! ſe ne híj engemet kemény itéletedbe. *Pſal.* 143: 2. Ha a' bünöket meg-tartanád Uram, te elötted ſenki meg-nem maradhatna, *Pſal.* 130: 3. és tsak egyetlen-egy ember ſem idvezülhetne. *Matth.* 19: 25. De te nálad kegyelem vagyon *Pſal.* 130: 4. és hoſzſzú türés. *Rom.* 2: 4. Nem akarván, hogy valakik elveſzſzenek, hanem inkább mindnyájan meg-térésre igyekezzenek. 2 *Pet.* 3: 9. Azért mindeneken könyörülſz, mert mindeneket tehetſz, és az embereknek bünöket (mintha nem-is tudnád, *Pſal.* 50: 21.) el-hallgatod, hogy megtérjenek. *Sap.* 11: 24. És a' te fiaidnak jó reményſéget adſz, hogy nékiek a' bünökböl való ki-térésre helyet adſz. *Ibid.* 12. Mivel annakokáért nem bününk ſzerint tselekeſzel mi velünk, ſem nem a' mi álnokſágunk ſzerint fizetſz minékünk; hanem melly távol napkelet napnyúgottól, olly meſzſze veted bünöket a' te hiveidtöl. *Pſal.* 103: 12. Engeſzteltetéſſél-meg tehát én hozzám-is, óh mi jó Iſtenünk te magadért! *Eſa.* 43: 24. a' te ſzent nevedért! *Jer.* 14: 7. a' te irgalmaſſágodért! *Tit.* 3: 4. a' te fogadásodért! *Ezech.* 18: 30. a' te kegyelmeſſégedért, és irgalmaſságodnak nagy vóltáért! *Dan.* 3: 42. a' te minden igazſágodért! *Cap.* 9. 16. Engeſzteltetéſſél-meg Uram Iſten én hozzám, és botsásd-meg minden büneimet az Ur Jéſus

Jéſus Chriſtusnak minden érdemiért. *Joh.* 16. 23. Vegyed-bé ſzent Atyám! adóſságomnak fizetésében a' Jéſusnak érdemét, vegyed-bé helyettem engeſztelö áldozatúl ſzent Fiadnak ſzép vérét. *Objicio tibi Verbum Domine tuum, quoniam tu dixiſti: Quærite faciem meam, faciem igitur tuam requiram.* A' te magad ſzent ſzavát támaſztom elödbe, és esküvéſſel tett ſzép fogadását. *Pſal.* 27: 8. Hiſzem azt mondottad óh igazmondó jó Iſten! *Pſal.* 33: 4. kinek ſzavában ſoha ſemmi változás nintsen, vagy fogyatkozás. *Jac.* 1: 17. Kereſſétek az én ortzámat. A' te ortzádat azért meg-keresem. *Pſal.* 27: 8. Te hozzád kiáltok Uram, az én imádságom minden reggel te hozzád érkezik, ne veſs-el engemet a' te ortzád elöl, és a' te kegyelmes ortzádat ne rejtsd-el én tölem. *Pſal.* 88: 13. Mútaſd-meg inkább a' te irgalmaſságod ortzáját énnékem, és meg-ſzabadúlok. *Pſal.* 80: 7. A' te magad ſzent ſzavát támaſztom Uram Iſten elödben, és esküvéssel tett igaz fogadásodat. Hiſzem azt mondottad óh irgalmas, kegyelmes, kéſedelmes haragú, nagy irgalmaſságú és igazſágú ſzent Iſten, ki meg-tartod irgalmaſſágodat ezer íziglen, el-véſzed a' hamiſſágot, a' bünt, és a' vétket. *Exod.* 34: 6. Hiſzem azt mondottad: Én reám nézzetek, hogy meg-tartaſſatok e' földnek minden határin. Mert én vagyok az Iſten, és nintsen több én nálamnál. Én magamra meg-esküdtem, ki-ment az én ſzámból az igazſágnak beſzéde, és meg-nem változik. *Eſa.* 45: 22. Te reád annakokáért, tsak te

reád néznek az én szemeim. 2*Chron.* 20: 12. Oh Izraelnek reménysége szent Isten! *Jer.* 17: 13. és te töled várnak egyedül segítséget! *Psal.* 62: 1. Hiszem esküvéssel fogadtad: Elek én Isten! nem akarom a' bünösnek halálát, hanem hogy meg-térjen és éllyen. *Ezech.* 33: 11. *Cap.* 18: 21. Hol vannak Uram a' te elébbeni irgalmasságid, mellyeket esküvéssel fogadtál a' te tökéletességedben. *Psal.* 89: 49. Az igaz mondás te körülötted vagyon. *Ibidem vers.* 8. Kegyelem és tökéletesség jár a' te ortzád elött. *versu* 14. Irgalmasságodat azért én tölem el-nem vesszed, sem igaz mondásodat el-nem változtatod. Nem rontod-meg a' te szövetségedet, és a' melly szó ki-ment a' te szádból, el-nem változtatod. Egyszer meg-esküdtél a' te szentségedre, a' te igéretedet el-nem változtatod. *Ibidem versu* 33. Te mondásod ez Uram Isten! és kegyelemmel tellyes szent fogadásod: Térjetek-meg, hadgyátok-el álnoksságtokat, és a' nem lészen néktek romlástokra. Vessétek-el töletek minden álnoksságtokat, mellyel vétkeztetek, és szerezzetek magatoknak új szívet és lelket, és miért halnátok-meg Izrael háza? Mert nem gyönyörködöm a' halálra valónak halálában. Térjetek-meg azért és éllyetek. *Ezech.* 18: 30. *seqq.* Terj-meg óh vizsza-vonó Izrael! *Jer.* 3: 12. Én vagyok, én vagyok, a' ki el-törlöm a' te álnoksságodat én magamért, és a' te büneidröl meg-nem emlekezem. *Esa.* 43: 25. Az én tiztességemért meg-mértéklem ellened való haragomat. *Cap.* 48: 9. El-törlöm a' te álnoksságodat, mint a' felleget, és mint a' felhöt a' te büneidet. *Cap.* 44: 22. Ha meg-tér a' hitetlen az ö büneiböl, élvén él, semmi gonoszságáról meg-nem emlekezem. *Ezech.* 18: 21. Nem másért, hanem az én szent nevemért. *Cap.* 36: 22. Jöjjetek én hozzám mindnyájan, a' kik szomjúhoztok, *Esa.* 55: 1. Valakik munkálkodtok, és meg-terheltetve vagytok, én meg-elégítlek, és titeket meg-könnyebbítlek. *Matth.* 11: 28. A' ki igaz hittel én hozzám jö, el-nem vetem tölem; *Joh.* 6: 37. kihez mennék azért én-is Uram, hanem a' te kegyelmességednek még míg helye most vagyon, és ideje. 2*Cor.* 6: 2. Ennyi sok igéretidtöl édesittetvén, tsak te hozzád egyedül, hogy meg-hallgass engemet, és hogy jól tégy én velem. Hiszem nálad az örök élet beszéde. *Joh.* 6: 68. Te vagy az élet kenyere, *versu* 48. és idvességnek kút-feje. *Psal.* 36: 9. *Joh.* 4: 10. Én Istenem! tsak te benned nyugszik-meg az én lelkem. *Psal.* 62: 1. Tsak te benned bízom. *Psal.* 31: 1. Tsak te hozzád folyamodom. *Psal.* 143: 8. Ne rejtsd-el a' te ortzádat én elöttem, ne vess-el haragodban engemet. Te vagy énnékem segítségem, ne hadgy-el engemet én idvességemnek Istene; *Psal.* 27: 9. söt inkább e' te szép igéretedet tellyesitsd-bé én bennem a' Christus Jésusért. 2*Cor.* 1: 20. Botsásd-meg bünömet, *Jobi* 7: 21. 's nevellyed hitemet. *Luc.* 17: 5. Tselekedgyél jól én velem óh én Uram Istenem! a' te jó nevedért, mert jó a' te irgalmasságod. *Psal.* 109: 21. Te töled én el-nem távozom, sem el-nem botsátlak

lak tégedet, míg meg-nem áldaſz engemet. *Gen.* 32: 26. Hajtsd-le én Iſtenem! a' te füleidet, és hallgaſs-meg engemet! Nyiſd-meg a' te ſzemeidet, és tekintsd-meg az én inſégemet! Mert nem az én igaſságomnak bizodalmába vetem elödbe az én könyörgéſemet; hanem a' te nagy irgalmaſságodban-való bizodalmamban terjeſztem elödbe eſedezéſemet! Uram hallgaſſ-meg! Uram légy kegyelmes, Uram légy figyelmetes! ſzerelmes ſzent Fiadért, a' mi Urunk Jéſus Chriſtusunkért, *Dan.* 9: 17-19. Ámen.

§. XIII. Hogyha illy buzgóságos bizodalommal imádkozol atyámfia, és Iſtenedhez igaz hitböl *Jac.* 1: 6. fel-fohászkodol, valamit imádkozásodban kéréndeſz, hidgyed, hogy el-véſzed, 's minden kétség kivül megadatik tenéked. *Matth.* 11: 24. Meg-indítod az Iſtennek belsö réſzét, hogy könyörülvén könyörüllyön te rajtad. *Jer.* 31: 20. Szánakozásra fordítod ö Felſége ſzent ſzivét, hogy megbánnya az ö igyekezetit, és el-változtaſſa haragjában-való buſúlásának tselekedetit, *Hoſ.* 11: 8. meg-is botsáttya ſzivednek vétkeit *Pſal.* 103: 3. mondván: Bízzál fiam! meg-botsáttattak tenéked a' te bűneid. *Matth.* 9: 2. Bízzál leányom, a' te hited meg-tartott tégedet, *Ibid.* 22. menny-el békeséggel, *Marc.* 5: 34. eredgy-el, többé ne vétkezzél. *Joh.* 8: 11. Nem hiſzed-é ezeket? ha hiſzed, bátorságban lehetſz, *Eſa.* 7: 9. mert Iſten háta megé veti büneidet, *Cap.* 38: 17. el-véſzi álnokságidat, el-hallgattya gonoſzságidat. Nem mind örökké tarttya-meg az ö haragját, mivel gyönyörködik az irgalmasságban, azért te hozzád térvén, könyörül rajtad, el-tapodgya álnokságidat, és az Ur Jéſus vére tengerének mélyſéges örvényébe veti minden büneidet, nyilván megmútattya az ö fogadásának igazságát, és az ö esküvésével igértt irgalmasságát. *Mich.* 7: 18. Könyörült az Ur Jéſus-is mi rajtunk, és a' mi büneinkért emberré lévén, ſzenyvedett, a' törvényt és az Iſtennek minden akarattyát be-töltötte, és a' mi büneinket maga ſzent vállaira fel-vette, és a' mi adóſságinkat érettünk mennyei ſzent Attyának meg-fizette. *Pſal.* 69: 4. *Eſa.* 53: 4, 5. 2*Cor.* 5: 21. *Gal.* 3: 13. Igaz beſzéd ez, hogy a' Jéſus Chriſtus a' mi Meg-tartónk. *Tit.* 3: 7. Igaz beſzéd ez, és minden be-vételre méltó, hogy a' Chriſtus Jéſus jött e' világra a' bünösöket idvezíteni. 1*Tim.* 1: 15. *Matt.* 9: 13. Ne félly annakokáért óh bünös! csak hidgy, *Marc.* 5: 36. hidgy Iſten esküvésének, *Ezech.* 33: 11. hidgy az Ur Jéſus esküvéſſel tett igéretinek, *Joh.* 6: 47. *Cap.* 3: 36. és örök életed léſzen. *Joh.* 3: 16, 17, 18. Légy jó reménységben, *Matth.* 9: 2. Iſtennek erejétöl öriztetel hit által az idveſſégre. 1*Pet.* 1: 5. Ha tellyes ſzivböl hiſzed a' Jéſus Chriſtuſt, a' kiben meg-kereſztelkedtél Iſten Fiának lenni, *Act.* 8: 37. idvezülſz, ſemmit ſe kételkedgyél, hogy haſonló ne légy a' tengernek habjához, *Jac.* 1: 6. hanem hidgy az Ur Jéſusban, és idvezülſz. *Act.* 16: 31. Az Iſten

Isten szemei a' te hitedet nézik, *Jer.* 5: 3. ha pedig nem hiszed az Istennek vigasztalással tellyes szent beszédét, hazuggá tészed az igazán esküvö Istent, mintha nem tartaná-meg igéretit; 1 *Joh.* 5: 10. söt te magadat el-veszted. *Hos.* 13: 9. *O nos fœlices, quorum causâ Deus jurat! O infœlices, si ne juranti quidem Deo credere volumus.* Mikor Isten mi érettünk esküszik, bóldogok vagyunk; de bóldogtalanok, ha az esküvö Istennek-is nem hiszünk.

§. XIV. De talám kitsiny, azt mondodé gyenge a' te hited és erötelen? hadd légyen atyámfia! ha így vagyon-is a' dolog, ugyan jó rendben van azért állapotod. Mert illyen vólt 's lészen-is minden szent embereknek hitek. Dávidé, *Psal.* 73: 2. Péteré, *Matt.* 26: 72. Tamásé, *Joh.* 20: 25. és a' Tanítványoké, *Matth.* 8: 26. söt még nem vólt senki olly erös hittel biró ember, kinek hiti valamikoron meg-nem erötelenedett, meg-nem kitsinyedett vólna, mint Ábrahámnak, *Gen.* 20: 2. Móses Prófétának, *Num.* 20: 11. és egyebeknek. Nem vólt még senki olly erös hittel biró ember, a' ki gyenge hitinek erösítéséért, az Isten beszéde nélkül nem szükölködött vólna. *Psal.* 119: *vers.* 50--92. Miért esnél azért óh kitsiny hitü ember kétségbe? *Matth.* 14: 31. kiálts inkább, hogyha szintén csak olly gyenge, hogyha szintén csak olly erötlen-is hited, mint a' töredezett nád szál, vagy füstölgö csepü, *Esa.* 42: 3. kiálts inkább Istenedhez, hogyha szintén csak olly kitsinyke-is hited, mint a' kis mustár magotska, *Matth.* 17: 20. kiálts mondom Péterrel: Uram tarts-meg engemet! *Matth.* 14: 30. és a' Tanítványok egész seregével: Nevellyed az én hitemet! *Luc.* 17: 5. Söt ama' gyenge hitü emberrel így fohászkodgyál: Légy segitségül Uram az én hihetetlenségemnek! *Marc.* 9: 24. kiálts 's szivböl imádkozzál, és meghallgattatol. *Matth.* 6: 6. Ád az Ur Isten Szent Lelket azoknak, a' kik ö töle kérik, *Luc.* 11: 13. és az által igaz hitet. *Rom.* 8: 26. Jóllehet annakokáért a' hit légyen ama' diadalom, melly meg-gyözi e' világot, 1 *Joh.* 5: 4. a' mellyel ellene állhatni még az ördögöknek-is, 1 *Pet.* 5: 9. *Ephes.* 6: 11. *seqq.* midön tudniillik, fel-öltözünk a' hitnek és szeretetnek mely vasában, és fisak gyanánt az idvességnek reménységében, 1 *Thess.* 5: 8. fel-vévén a' hitnek paisát. *Eph.* 6: 11. *seqq.* Mindazonáltal ez a' hit változásokat szenved gyakorta mint a' Hóld, és néha nevekedik, néha pedig meg-kitsinyedik, a' melly hogy a' kisérteteknek ostromlási között megne hanyatlyék, avagy az ördögnek tüzes nyilai miatt el-ne romollyék, szükségesképen hited erösítésére és nevekedésére kivántatik, I. *Ardens precatio.* A' buzgóságos könyörgés, mellyben a' mi hitünknek el-kezdö 's végezö Urától, nagy szivbéli esedezéssel kérjed az Ur Jésustól, *Hebr.* 12: 2. hogy a' kételkedésnek minden indúlatit ö Felsége szivedböl ki-vegye, és a' füstölgö csepühöz hasonló gyenge hitet Szent Lelkével élesszen.

II. *Sedula verbi meditatio.* Az Isten igéjéröl-való figyelmetes elmélkedés, mert ez Isteni Ige, valamiképen az ember szivében a' hitet elsöben meg-gyújttya, *Rom.* 10: 16. így még a' kisérteteknek habjai között-is, annak sikráját fúdogallya és gyarapíttya. *Phil.* 1: 6. *Cap.* 2: 13. Gondold-meg tsak a' szent Irásból az Isten igéretinek igazságát, emberekhez-való Atyai jóakarattyát, 's az ö Felsége kegyelmes gondviselésének tsudálatos *dispositiojat*, a' hiveknek nyomorúságokból-való reménytelen meg-szabadúlását, és a' kegyetleneknek rettenetes meg-romlását. Gondold-meg mondom ezeket, és jó szerivel fontold-meg, annakutánna oztán fordúllyon akármiképen a' dolog vagy forogjon; de hited könnyen meg-nem tántorodik, sem tellyességgel el-nem fogyatkozik. *Psal*, 94: 19. & 119: 50--92. *præprimis. Psal.* 107: *à vers.* 1. *ad fin.* III. *Devota Sacramentorum usurpatio.* A' szent Sákramentomokkal-való idvességes élés, mellyek a' kegyelemnek nem tsak puszta 's mútogató jelei, hanem inkább az Istennek olly böséges adakozó kezei, a' mellyekkel az ö kegyelmét, 's kegyelméböl származandó javait Atyaiképen nékünk osztogatván, meg-petsétli szivünkben, és meg-erösíti. A' szent Keresztségben a' bünöknek minden motsokjából ki-tisztúlunk, *Zach.* 31: 1. *Ephes.* 5: 26. *Tit.* 3: 5. az Isten országának birására újonnan születtetünk, *Joh.* 3: 5. és a' Christusban plántáltatunk, és ö beléje öltözünk. *Gal.* 3. 27. *Col.* 2: 7. Valamennyiszer

szer immár a' kisértetek habjai között hányattatott ember, meg-emlekezik erröl az ö kereztségéröl, és az Istennek véle tett frigy kötéséröl, 1 *Pet.* 3: 21. mind annyiszor az Istennek meg-változhatatlan indúlattya, szive, kegyessége 's fogadása felöl olly bizonyossá tétetik, mintha az örökké-való és meg-másolhatatlan szövetsége ö véle ugyan tsak azon szempillantásban szereztetett volna, a' melly szövetségben Isten azt fogadgya, hogy el-hagyni ötet soha sem akarja, és ezt Isten az ö fogadásának igazságát az ö részéröl változhatatlanképen meg-tarttya, hogyha szintén némellyeknek hihetetlensége attól magát el-szakasztya-is; de ha meg-térnek, annak gyümöltsében szintén úgy részesülnek, mintha újobban meg-kereszteltetnének. *Rom*, 3: 3. (*Lájd-meg oda alább a' Boldog Halál Szekerének* VII. §.) A' szent Vatsorában pedig a' Christus szent teste és vére ételével és vételével bününk botsánattya felöl-való hitünk, és a' Christussal-való edgyesülésünk úgy megerösíttetik, hogy minden kisértetekben gyözedelmeskedhetik. *Terribiles etiam ipsis diabolis hâc mensâ efficimur, cùm vident labia nostra rubentia sangvine Christi:* Mikor mi e' Szentséggel élünk, még az ördögök-is rettegnek mi tölünk, látván a' Jésusnak piros vérét mi bennünk. *Hæc accepta & hausta faciunt, ut Christus sit in nobis & nos in Christo.* Midön a' Christus szent testét észszük, és vérét iszszuk, a' Christus mi bennünk, és mi ö benne lakozunk. Hogyha pedig a' Jésus

sus Christus vagyon mi velünk, mellettünk, 's mi bennünk, kitsoda támadhatna-fel lelkünk-esméretinek sérelmével, vagy idvességünk vesztedelmével mi ellenünk? *Rom.* 8: 31. és miképen fogyhatna-el hitünk, hogyha annak erötelenségében az Isten Fiának testével és vérével erösíttetünk. Ugy, de hogyha ezzel az Ur Jésustól szereztetett Sákramentomi vendégséggel, a' hol mód nintsen, nem élhetni, mit kell akkoron *in tali casu* tselekedni? óh szegény beteg! tudgyad, hogy e' szent Vatsorával-való élés igen-is szükséges, mert e' gyenge hiteknek erössége, halhatatlanságnak orvossága, és a' halálhoz készülgetö embernek úti költsége, 's bóldog fel-támadásának bizonyos petséttye; de mindazonáltal, hogy a' nélkül, mikor módod nintsen benne, nem idvezülhetnél másképen, annyira nem szükséges. *Contemtus, non privatio damnat.* Mert I. nem kárhozik-el azért a' beteg, hogy noha örömest élne e' Szentséggel; de nem élhet véle, mert módgya nintsen benne, nintsen igaz *Evangelica* vallásán lévö Tanító ö környülötte; hanem azért kárhozik-el, mikor módgya lévén az éléssel, meg-veti azt, és nem él e' Szentséggel, nem él jó szerentséjében e' Szentséggel. Edgy fövény Kereskedö azt gondolván, hogy halála órájánis meg-békélhetik Istenével; el-érkezik azonban a' halálos nyavalya, melly ötet az Isten felöl-való gondolkodásra indittya, el-is jö a' gyóntató Atya, hogy a' meg-áldatott ostyát szájába adgya; de a' beteg öszve-szoríttya a' száját,

száját, késsel-is el-nem választhatni egymástól a' fogát; söt a' fal-felé-is fordittya ortzáját, garast hoz azonban az ágyra fel-mászó edgy varas béka szájában, és töle a' beteg a' szent ostya helyett fel-nyiltt ajakakkal bé-nyeli torkába. II. Az illyen *Casus*ban meg kell az Ur Vatsorájával nem élhetö betegnek emlekezni, a' szent Keresztségben az ö véle tött Isteni szövetségéröl. Melly az Isten részéröl (*a' mint fellyebb-is mondám*) szentül meg-öriztetett, noha a' mi részünkröl, hihetetlenségünk miatt, gyakran meg-szegettetett. III. Söt a' te szivbéli buzgó kivánságod, mellytöl viseltetvén, kivánnál élni e' szent Vatsorával, hogyha módod vólna benne. Nagy nyereséged gyanánt lehet néked e' *Casus*ban, nem külömben, mint régenten, ha kik a' Pogányok közzül a' keresztyén hitre térvén, meg-keresztelkedni akartanak, de a' keresztségnek fel-vétele elött meg-háltanak, a' szent keresztségnek hasznai mindazonáltal, St. *Ambrus* tanítása szerint, az ollyaténoknak-is tulajdonítottanak. Azért *crede, & manducasti*, mivel más módod nintsen benne, hidgy, és annyit tészen, mintha éltél vólna véle. Meg-indúl annakokáért az Ur Jésus a' te erötelenségeden. *Hebr.* 4: 15. És midön te imádkozol hited meg-erösitéséért, és a' rövideden elö-számláltt eszközökben, úgy a' mint illik foglalatoskodol. Imádkozik ö szent Felsége-is te éretted. *Joh.* 17: 20. Imádkozik a' te hitedért, hogy el-ne fodgyon, a' te hitedért-is *Luc.* 22: 31. Imádkozik mondom, és meg-hallgattatik. *Joh.* 11: 42.

A' ki

A' ki hited meg-repedezett nád-szálát meg-nem ronttya, sem annak füstölgö tsepühöz hasonló kitsiny szikrátskáját el-nem ónttya, *Esa.* 42: 3. hanem Isteni erejével kötözi inkább, fúvogattya és neveli, 2*Cor.* 12: 9. hasonlóképen a' Lélek-is segíti a' te erötelenségedet, mert hogyha nem tudod-is mit kellyen, és miképen kérnünk, ö esedezik mi érettünk meg-mondhatatlan fohászkodásokkal, ö szivedet jól láttya, és lelkednek mi légyen kivánsága jól tudgya. *Rom.* 8: 26. Közel vagyon tudniillik a' mennyei Ur a' töredelmes szivekhez, azokat meg-nem útállya, *Psal.* 34: 19. & 51: 19. magának lakó helyül választtya, *Esa.* 57: 15. és azt mondgya: segítségül hivott engemet, meg-hallgatom ötet, véle vagyok nyomorúságában, meg-mentem, meg-ditsöítem, *Psal.* 91: 15. hogyha pedig az Atya, a' Fiú, és Szent Lélek hited segitöje, nevelöje 's meg-örizöje, miért kételkednél tehát az Istennek kegyelme, bünéidnek meg-botsátása, és hitednek meg-erösítése felöl? Hogyha atyámfia tsak ollyan kitsiny hited vagyon-is, mint a' kis mustár mag, *Matth.* 17: 20. hiszem ugyan, hogy igaz hited vagyon. Hogyha a' mustár mag nintsen-is ollyan nagy, mint ama fákon nevekedö tser makk; de azonban ugyan valóságos igaz mag. Ha a' te hited nintsen-is ollyan nagy, mint Ábrahámnak nagy hiti, *Rom.* 4: 12. de hiszem, *quantitate non obstante*, ugyan valóságos igaz hit. Ama' gyenge, kitsiny, és erötelen ember, szintén olly igaz ember

ember, mint a' nagy magas és erös ember. Az arany gyürüben lévö drága-könek méltósága el-nem vész, akár gyenge, akár pedig nagy és erös férjfiú hordozza. A' beteges kóldusnak erötelen keze szintén úgy el-vészi az ö nékie adott alamisnát, mint az egészségesebb szegénynek keze, az igaz hitnek-is méltósága nem az ö maga erötelenségében, hanem áll az Ur Jésusnak érdemében. Nem-is azért fogja-meg az igaz hit a' Christust, és a' Christusban az Isten kegyelmet, bününknek botsánattyát, és az örök életet, hogy ö erös; hanem azért, *quia fides est*, mert hogyha erötelen-is, de ugyan *ejus infirmitate non obstante* igaz ez a' hit. Az erös hit erösebben ragaszkodik a' Christushoz; de a' gyenge hit sem veti, vagy eresztí-el ö magától a' Jésust; hanem idvességesen hozzá kaptsolódik. *Gen.* 32: 24. *seqq.* A' kitsiny hit-is a' Szent Lélek Isten munkája, mint szintén az öreg nagy hit, *Joh.* 6: 28, 29. mert mi magunktól semmi jót nem tudunk gondolni, 2*Cor.* 3: 5. mondani, 1*Cor.* 12: 3. avagy tselekedni, *Joh.* 15: 5. hanem a' Szent Lélek Isten kezdi-el a' jó dolgot és el-is végezi. *Phil.* 1: 6. A' ki az ö maga munkáját meg nem útállya vagy veti, de inkább az ö ingyen-való jó kedvéböl erösíti, és véghez-is viszi. *Cap.* 2: 13. Ollyan itt az Isten mint az édes Anya, kinek kitsíny gyermekire vagyon nagyobb gondgya, hogy sem mint az öregebbekre, vagy erösekre: amazokat azért könnyebben tarttya, hordozza és gyakrabban vigasztallya: *Esa.*

Esa. 66: 13. Igy a' jó Isten-is erötelen hitedet meg-nem útállya, avagy ronttya, hanem mint gyengétskét kezével tarttya; *Psal.* 37:24. fel-emeli. 146. *versu* 8. Jobb kezedet fogja, *Ibid.* 73: 23. és az Ur, a' te Meg-váltód, az Izraelnek szent Istene azt mondgya: Ne félly, én meg segítlek tégedet, én segítségül léttek tenéked. *Esa.* 41: 54. Ne félly, én szolgám, én valasztottam! En szolgám vagy te, én választottalak tégedet, én meg-nem útállak tégedet. Ne félly, mert én teveled vagyok, meg-ne rettenyj, mert én vagyok a' te Istened, ki tégedet meg-erösítelek, annakfelette meg-segítelek, és az én igazságomnak jobb karjával támogatlak tégedet. *Ibid. vers.* 8. *seqq.* Ne félly, azt mondgya az Ur, a' te teremtöd, mert meg-váltottalak tégedet, a' te nevedröl neveztelek tégedet, enyim vagy te. Mikor a' keserüségeknek vizén által menéndesz, veled léttek, és azok el-nem borítnak tégedet. Mikor a' kéférteteknek tüzén járándasz, meg-nem persel tégedet. Mert én vagyok a' te Urad Istened, a' te meg-szentelöd, és meg-tartód, *Cap.* 43: 1. *seqq.* En vagyok, ki el-törlöm a' te álnokságidat én magamért, és a' te büneidröl meg-nem emlekezem. *versu* 25. Ne félly én szolgám, én szerelmesem, én választottam. *Cap.* 44: 2. Emlekezzél meg az én igéretimröl, mert én szolgám vagy te, én formáltalak tégedet, én szolgám vagy te, el-ne felejtkezzél én rólam. El-törlöttem a' te álnokságidat mint a' felleget, és mint a' felhöt a' te büneidet, térj én hozzám, mert én váltot-

váltottalak-meg tégedet. *vers.* 21, 22. Ollyan itt az Isten, mint ama' jó pásztor, *Joh.* 10: 11. ki az ö erötelen 's gyenge juhotskáit ölében viseli, *Esa.* 40: 10. örizi, *Jér.* 31: 10. legelteti, *Ezech.* 34: 13. *Psal.* 23: 1. és a' farkasoktól meg-menti. *Joh.* 10:11. Ollyan itt az Isten, mint a' jó orvos, kinek nagyobb gondgya vagyon az erötelen betegekre, hogy sem mint az egésségesekre. *Matth.* 9: 12. *Psal.* 147: 3. Ha lészen annyi hitetek mint a' mustár, a' hegyeket egy helyböl másba vihetitek, így szól az Ur Jésus szent szája; *Matth.* 17. 20 Hogyha pedig az Isten hatalmából tsudákat tselekedhetö hit, *Matth.* 10: 1. a' mellyel az Apostolok közzül nem mindenek, hanem tsak némellyek ditsekedhettenek, *Joh.* 10: 41. ellenben pedig a' hitetlenek-is kérkedhettenek. *Matth.* 7: 23. Hogyha mondom, e' tsudákat tselekedhetö hit, a' hegyeket helyéböl Urunk mondása szerint el-mozdíthatta, miért nem tselekedhetné tehát azon mustár maghoz hasonló erötelen igaz hit-is, hogy azon Isten ereje által a' kéférteteknek, és kételkedéseknek hegyeit el-ronthassa 2*Cor.* 10: 4. Annál-is inkább, mivel a' jó Isten kegyelme nem vonsza-meg ö magát mi tölünk, 's akar-is igaz, idvezitö hitet gerjeszteni mi bennünk, tsak *morosè & obstinatè* vakmeröképen mi magunkat ellenébe ne vessük, *Ose.* 13: 9. hanem erötelenségünket meg-esmérvén, az Isten igéretinek és szent beszédének erös támaszára erezkedgyünk. *Psal.* 23: 4. Légy erös tehát szeretö Atyámfia az Urban, és az ö hatalmasságának

gának erejében. *Eph.* 6: 10. Ha pedig erötelen vagy, mondgyad hogy meg-erösödhessél: Hiszek Uram te benned, hiszek, noha gyenge, de azért ugyan igaz hitemmel hiszek. Te légy segítségül, nevelvén hitemet. *Luc.* 17: 5. Te Uram Jésus légy segítségül az én hihetetlenségemnek. *Marc.* 9: 24.

§. XV. De miért kitsiny, 's vallyon miért erötelen és gyenge a' te hited? azért így felelsz: mert igen sok és nagy a' te bünöd, mellyekröl bizonyságot tetzen lelki-esméreted, sok annakfelette és igen nagy az Isten elött ellened vádoló sereged, a' kik mintegy *Syllogismus*ba, be-foglallyák a' vádolásoknak summáját az *actio*ban. *Majorem formit Moses.* El-kezdi, és az elsö *Propositiot* ki-beszélli az Istennek törvénye, valakik a' törvénynek igéjit tselekedettek, annak minden részeiben be-nem tellyesítik, mind azok átkozottak. *Deut.* 27: 26. *Jac.* 2: 10. *Subsumit Conscientia*, utánna veti a' második *Propositiot* a' lelki-esméret, te be-nem tellyesítetted a' törvénynek minden igéjit, annak minden részeiben. 1 *Joh.* 3: 20. *Sap.* 17: 10. *Concludit diabolus:* Az ördög e' két *Præmissá*kból illyen *Conclusiot* tsinál, tehát te átkozott vagy. *Argumentum irrefutabile prorsus, & Herculeum.* Emberi eszesség erre meg-nem felelhet, hanem tsak az Isteni böltseség az, a' mellynek eleget tehet. De hogyha szintén így vagyon-is a' dolog, nintsen azonban még tellyességgel utólsó veszedelemben az állapot. Mert hogyha ember erre magától meg-nem tud-is

tud-is felelni, vagyon mindazonáltal valaki, a' ki a' gyenge hittel biró lelket fogja segíteni. Ha kérded, hogy ki légyen az? JÉSUS CHRISTUS az, Seregeknek Ura, kinél nints több Isten, annál vagyon a' gyözedelem. Ö *Angelus magni Consilii*, Esa. 9: 6. ama' nagy tanátsú Angyal. Ö a' Közbenjáró, 1 *Tim.* 2: 5. ö Isten elött a' Szószólló, 1 *Joh.* 2: 2. és ö töle mi hozzánk botsáttatott tanító, *Joh.* 3: 2. kinek az Ur Isten adott bölts nyelvet, hogy alkalmatos idöben tudgya az Igét szolgáltatni. *Esa.* 50: 4. Azért igasságot szól, és elégséges a' meg-tartásra. *Cap.* 63: 1. *Ab ipso omne consilium & auxilium. Jer.* 32: 19. & *Es. l. c.* Kitöl vagyon minden tanáts, és elégedendö segítség. Tanátsot ád, és meg-mútattya az útat, melly minket az örök életre juttat. *Psalm.* 32: 8. *Si justitia causæ in foro non patrocinatur Reo, ad gratiam confugiendum est, deprecanda culpa, venia supplicitér petenda.* Hogy ha a' törvényben igaz ügye nintsen *In Causam Attractus* be-vádoltatott, és a' Biró eleibe citáltatott embernek, tsak könyörgés akkoron dolga, 's annakokáért az Urak gratiáját *solicitá*llya. Igy, mivel tsak egy igaz ember sints e' világon, a' ki jót tselekedgyék, és ne vétkezzék. *Eccl.* 7: 21. 1 *Reg.* 8: 46. Az-az: Nintsen senki, a' ki a' törvénynek Igéjét tselekedettel be-tölthetné. Mert a' törvény el-viselhetetlen iga, *Act.* 15: 10. mellynek tselekedetiböl egy ember sem igazúlhat-meg Isten elött, mert mindenek vétkeztenek, és az Isten ditsöségétöl ki-rekesztet-

keztettenek. *Rom.* 3: 20...23. *&* 28. *Psalm.* 143: 2. *Prov.* 24: 16. *Gal.* 2: 16. Hanem meg-igazúlunk Isten elött ingyen, Isten kegyelméböl, a' Jésus Christusban lett váltságnak általa. *Rom.* 3: 24 *&* 28. A' ki mi érettünk a' törvényt be-töltötte, *Cap.* 8: 3, 4. és azt a' betöltést minékünk tulajdonittya és ajándékozza. *Cap* 10: 4. Hogyha pedig ingyen. *Rom.* 3: 24. Hogyha meg-igazúlunk Isten kegyelméböl hitnek általa, *Eph.* 2: 8. tehát nem a' tselekedetekböl, mert úgy a' kegyelem nem vólna kegyelem. Ha pedig a' tselekedetekböl, tehát nem kegyelemböl, mert a' tselekedet nem vólna így jótselekedet. *Rom.* 11: 6. *Gal.* 2: 16. *Act.* 15: 11. 2*Tim.* 1: 9. *Tit.* 3: 4, *&* 5. Mivel azért senki sints, a' ki bünein el-tagadhassa. 1*Joh.* 1: 8. Annakokáért ezt az idvességnek el-rejtetett titkát. *Rom.* 16: 25. *Col.* 1. 26. Az Istennek egy szülött Fia, ki az Atyának kebelében vagyon, meg-beszéllette minékünk, hogy nem a' törvény által, hanem az Isten kegyelme által idvezülünk. *Joh.* 1: 17, 18. Az-az: *Docuit nos à Deo irato, fugere ad placatum, à throno Justitiæ ad thronum Misericordiæ, à sententia damnatoria ad absolutoriam.* Meg-tanitott minket ez az Ur Jésus, hogy a' meg-haragudott Isten elöl, a' Christus által meg-békéllett Isten eleibe kellessék mennünk, és az ö kemény igazságának széki elöl, az ö szelíd irgalmasságának eleibe kellessék borúlnunk, 's a' meg-érdemlett kárhozatnak sententziája helyett, a' mi büneinkböl fel-szabadító kegyelmes vigasztalásáért nagy fiúi és leá-

nyi

nyi bizodalommal esedeznünk, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találllyunk, az alkalmas idöben való segitségre, az ö vére által. *Hebr.* 4: 16. *Cap.* 9: 24. *&* 10: 19. *Eph.* 2: 18. *&* 3: 12. Mert *Ipse est legis translatio. Hebr.* 7: 12. A' Christusban lett a' törvénynek változása. Jóllehet annakokáért, valakik a' törvény tselekedetiböl akarnak meg-igazúlni, mind azok (*juxta Argumentum propositum*) az átok alatt vannak. *Gal.* 3: 10. De az Isten Fia mi érettünk a' törvény alá adta magát, hogy azokat, kik a' törvény alatt vannak, meg-váltaná. *Cap.* 4: 4. A' minthogy a' törvényt be-töltvén, *Matth.* 5: 17. meg-is váltott minket az Isten haragjától, 1*Thess.* 1: 10. Az örök kárhozattól, *Ibid.* és a' törvénynek átkától, mikor mi érettünk átokká lött. *Gal.* 3: 13. Mint meg vagyon irva. Átkozott az, a' ki a' fán függ. *vers.* 14. És mikor a' mi büneinket hordozta az ö testében a' fán, 1*Pet.* 2: 24. el-törülvén, söt a' keresztfára fel-függesztvén, a' mi ellenünk való kéz iráft. *Col.* 2: 14. A' törvénynek véget vetett. *Rom.* 10: 4. 'S ama' terhes és el-viselhetetlen igát, *Act.* 15: 10. a' mi hátunknak vesszejét, és a' minket nyomorgatóknak páltzáját meg-rontotta. *Esa.* 9: 4. Igy a' mi büneinknek büntetését hordozta! 2*Cor.* 5: 21. Hogy ne lennénk többé a' törvény alatt, vagy a' törvénynek átka alatt; hanem a' kegyelem alatt és Isten kegyelmében. *Rom.* 6: 15. Mert az élet Lelkének törvénye a' Christus Jésusban, az-az: a' Christus Jésusnak hit által nékünk tulajdonittatott igazsága;

ſága; meg-ſzabadított minket a' bünnek és halálnak törvényétöl. *Cap.* 8: 2. *Solvit mea debita Chriſtus. Pſal.* 69: 6. Meg-fizette adóſſágomat érettem az Ur Jéſus. A' ki ſzeretett engemet, és adta ö magát én érettem. *Gal.* 2: 20. Bizonyára a' mi betegſéginket ö viſelte, és a' mi fájdalminkat ö hordozta: Az örök halált érdemlö bünt mi rólunk el-vette, és az ö maga vállára tette, 's a' pokolig le-nyomó terhet maga viſelte. Meg-ſebesíttetett a' mi álnokſágunkért, meg-rontatott a' mi büneinkért. A' mi békeségünknek vereſége vagyon ö fajta, és az ö kék ſebeivel gyógyúltunk meg, a' kire az Ur mindnyájunknak álnokſágit vetette. *Eſa.* 53: 4. *ſeqq. O mirabilem commutationem!* O tsudálatos változás! ó nyereſéges tserélés. Az Ur Jéſus a' mi büneinket el-vette, 's azokért reánk következhetö büntetéseket viſelte, és az örök halált mi rólunk el-térítette: Ellenben pedig maga igazſágát nékünk ajándékozta, 's a' halál helyett az örök életet adta. 2*Cor.* 5:21. *Pſ.* 32:2. *Eſa.* 61: 10. Azért, ſemmi kárhoztatások nintsen már azoknak, kik a' J. Chriſtusban vãnak, *Rom.* 8: 1. és hit által meg-igazúltanak. *Gal.* 2: 16. Mert ez a' Jéſus Chriſtusban való hit által, az ö igazſága nékik tulajdoníttatván, *Rom.* 4: 24. az ö vétkekröl Iſten meg-nem emlekezik. *Eſa.* 43: 25. *Ezech.* 18: 22. Azokat nékiek nem tulajdoníttya; 2*Cor.* 5: 19. hanem báta megé veti. *Eſa.* 38: 17. Megbotsáttya, 's el-fedezi, *Pſal.* 32: 1. el-törli, *Eſa.* 43: 25. & 44: 22. el-véſzi, és a' Jéſus véré-

nek

nek tengere mélyſégében el-meríti. *Mich.* 7: 18, 19. Mellyre nézve az Iſtennek követe, a' Móſes átkozódó ſententziája helyett, Iſten kegyelmét illyeténképen hirdette: Tudtotokra légyen néktek atyámfiai, hogy a' halottaiból fel-támadott Ur Jéſus által hirdettetik tinéktek a' bünnek botsánattya, és mindenekböl, valamellyekböl a' Móſes törvénye által meg-nem igazíttathattok, ez által a' ki hiſzen, idvezül, *Act.* 13: 38, 39. mert erröl minden Próféták bizonyságot téſznek, hogy büneinek botsánattyát véſzi minden a' ki hiſzen ö benne. *Ibid.* 10: *verſu* 43. Igaz beſzéd tudniillik, és mindenképen méltó, mellyhez hit által ragaſzkodgyunk, hogy a' Chriſtus Jéſus jött e' világra a' bünösöknek meg-tartására. 1*Tim.* 1: 15. *Rom.* 10: 8, 9. Ez ellen pedig a' jó Iſten kegyelmes izeneti ellen ſemmit Móſes egyebet nem *excipiálhat*, ſemmit egyebet a' vádoló törvény nem mondhat, hanemha azt állíttya: *anima, quæ peccaverit, ipſa moriatur.* Ezech. 18: 4. & 20. Deut. 24: 16. Jer. 31: 30. A' melly lélek vétkezéndik, annak kell meg-halni. De erre-is mit felellyünk, meg-tanít az Ur Jéſus, a' ki meg-mútattya, (mint oda fellyebb-is meg-vagyon irva) hogy mindnyájan vétkeztenek ugyan, és az Iſten ditsöſégétöl ki-rekeſztettenek; de meg-igazúlunk ingyen Iſten kegyelméböl, a' Jéſus Chriſtusban lött váltságnak általa, kit az Iſten rendelt engeſztelö áldozatúl az ö vérében-való hitnek általa, az elébbeni bünöknek meg-botsátásában

sában való igaſságnak meg-mútatására. *Rom.* 3: 23, 24. Azért külömbséget kell tennünk: *Inter Jus ſtrictum, ſecundùm quod, nemo pro alio mori aut ſolvere poteſt, juxta Ezech.* 18, 19. *Sed anima quæ peccaverit, moriatur: Et Jus Clementiâ temperatum. Act.* 13: 38. Az Istennek kemény és ſzoros igaſsága között, mellyre nézve másért ſenki meg-nem halhat, avagy pedig meg-nem fizethet, hanem valamelly lélek vétkezéndik, annak kell meg-halni: És azon Istennek irgalmaſságával meg-egyelíttetett, és kegyeſségének ſzelíd olajával megmértékeltetett igaſsága között. Melly megelégeſzik azzal, hogy az adóſság ö nékie megfizettetik, ſemmit azzal nem gondolván, akár az adós, akár pedig a' kezes fizeſſe-meg. Isten az el-eſett Angyalokkal, az ö igaſságának kemény vólta ſzerint tselekedett, kiknek, midön vétkeznének, nem kedvezett; hanem a'mélyſégbe taſzítván, a' ſetétségnek vas lántzaival adta meg-tartatni a' kárhozatra, 2*Pet.* 2: 4. de az emberi nemzettel így nem tselekedett, hanem valamint az O Teſtámentomban Isten rendeléséböl, barom hólt-meg az emberért: *Levit.* 17: 11. Így az Ujban, az egy Chriſtus ſokakért. *Matth.* 20: 28. És valamint az egy fel-emeltetett értz kigyó elég vólt ſok meg-ſebesíttetteknek gyógyításokra: *Num.* 21: 9. Így a' Chriſtus-is elégendö minden lelki ſebeſſeknek meg-orvoslásokra. *Eſa.* 53: 4. *Matth.* 9: 12. és így a' Chriſtusnak lelke, a' ki-nem vétkezett, hanem igaz vólt, 1*Pet.* 3: 18. az Istennek tanátsából és rendeléséböl, *Act.* 2: 23. adat-

adattatott a' bünösökért halálra, mivel Isten magával minket meg-békéltetett, a' Chriſtus által meg-engeſztelvén magának e' világot. 2*Cor.* 5: 18, 19. Az Isten igazſágának azért elég tétetett, mert a' Chriſtus mi érettünk meg-fizetett. Az igaſſág pedig irgalmaſſággal elegyíttetett, mert Istentöl ö magától mi helyünkben a' Chriſtus rendeltetett, és ez a' mi kezesünk az Ur Jésus, mi érettünk Istennek meg-is fizetett, a' miképen tudniillik, tsak világi mód ſzerint-is, valamelly Fejedelemnek fia, ſok alatta-való jobbágyinak vétkeket magára veheti, és Attyát érettek, *non ſecundùm Jus ſtrictum, ſed miſericordiâ temperatum*, meg-engeſztelheti. Nem-is vétett itten az Isten az ö igaſsága ellen, ſemmit nem-is tselekedett, midön az ö ártatlan és bün nélkül-való Fiát a' bünösökért halálra adta. Mivelhogy a' Chriſtus nem az ö maga kedve 's akarattya ellen büntettetett-meg az emberek vétkéért; hanem maga ſzabad jóakarattya és tetſzése ſzerint öletett-meg mindenékért, *Pſal.* 40: 9. *Eſa.* 53: 7. *Job.* 10: 18. *Heb.* 10: 7--9, 10. ne-is tudakozódgyék az emberi okoſság mondván: hogyhogy lehet ez? miképen lehet ez? mert e' titkos mélyſégnek végére nem mehet a' gyarlóſág. Tudta Isten az ö böltseſége ſzerint, és úgy rendelte irgalmaſsága ſzerint, tudgya módgyát, miképen kelleſſék igaſságának eleget tenni, tudgya határát, mennyire kelleſſék irgalmaſságának ki-terjedni. *Omnia ordinavit ſapienter, & exequitur miſericorditer.* Mindeneket böltsen

böltsen rendelt, és irgalmason véghez-is vitt. A' Paraditsomban ö Felsége az eset elött azt mondotta: Valamelly napon ejéndesz a' meg-tiltott fának gyümöltséböl, halálnak mindgyáráſt halálával halsz-meg, *Gen.* 21: 7. és így az Istennek haragjába esett, söt az örök halálra köteleztetett, Isten azonban sem maga igasságát meg-nem tagadhatta, sem pedig ki-mondott törvényét meg-nem változtathatta, ember azért az ö maga fejére ö Felsége kemény büntetését várhatta; de az Isteni könyörületességnek és böltseségnek közben-vetése által, az ö igasságának kemény vólta meg-lágyíttatott, meg-enyhíttetett, 's meg-mértékeltetett, és a' mi büntetésünkre ki-nyújtatott keze meg-tartóztatott, éles fegyvere visszа-vonattatott. *Ecce igitur temperamentum justitiæ & misericordiæ, quod Divina invenit sapientia.* Imé! azért az Isten igasságának és irgalmasságának egybe-elegyített mesterſége, a' mellyet talált az ö Felsége böltsesége, Istent az eset után, hogy az emberi nemzetség veszedelmén könyörülyön, fel-indította az ö meg-visgálhatatlan nagy irgalmassága; de hogy *justa fiat injuriæ compensatio*, az adósság meg-fizettessék, 's hogy az ö törvényének elég-tétessék, azt kivánta az ö igassága. Mivel pedig az ember vétkezett, önéki kellett annakokáért, vagy el-veszni, vagy meg-fizetni. Ezt akarta az Isten igassága, ezt kivánta a' törvénynek kimondott sententziája; de a' puszta ember Isten haragjának eleget nem tehetett, mivel *Æqui-*

Æquivalens & infinitum precium requirebatur pro offensa hominis, qui ab infinito Bono, scilicet Deo se averterat, végére mehetetlen és meg-betsülhetetlen olly fizetés kivántatott, mellyel a' végére mehetetlen Istennek nagy haragja meg-elégedhetett vólna, a' kitöl szabad akarattya szerént az ember el-szakadott; *sed ab homine nec infinita præstari poterat satisfactio, nec justitiæ Divinæ satisfieri poterat sine infinito precio*, de olly *infinitum & æquivalens preciumot*, 's illy meg-betsülhetetlen drága fizetést ember magában meg-nem találhatott; Isten igasságának azért elégedendö jutalmat nem adhatott. Elö-járúlt annakokáért az Istennek bölts tanátsa, és a' mi meg-váltásunknak illy módgyát találta, 's illyen orvosságát gondolta: hogy az Istennek örökké-való Fia emberré légyen, a' ki *& deberet, & justitiæ Dei infinitæ satisfacere posset.* Ember lévén, az adóssággal tartoznék, de Isten-is lévén azon egy személyben, *infinito pretio* elégedendöképen meg-fizethetne. *Ita ergò in redemptione nostra, mixta apparet cum misericordia justitia, & utramq; temperavit sapientia.* Igy tetszik-meg a' mi meg-váltásunkban, az Isten irgalmasságának olajával meglágyíttatott igazságának fegyvere. A' melly igasságot és irgalmasságot öszve-alkutott az ö Isteni nagy böltsesége, olly tsudálatosan, hogy már elégendöképen mind az Isten igazságának elég tétetett, mind pedig sokaknak halálokért a' halálra tsak egy ember rendeltetett. *Matth.* 20: 28. *Esa.* 53: 4. Isákért régen-

 ten

ten egy kos meg-öletett, *Gen.* 22: 13. egy bak a' bünökért való áldozatra rendeltetett. *Lev.* 16. Egy veres tehénnek vére a' meg-tiſztülásért el-hintetett: *Num.* 19. Igy az egy Chriſtus Jésus mindnyájunkért ſzenyvedett. 1 *Pet.* 2:21. *Acceptavit igitur Deus alienam pœnam pro propria, alienam ſatisfactionem pro damnatione noſtra:* El-vette tehát a' más büntetését az Iſten a' miénkért, el-vette a' más fizetését a' mi adóſságunkért és kárhoztatásunkért, mondgya azért az emberi okoſság: Hiſzem másért ſenki nem halhat-meg: Hiſzem a' bünösért a' bün nélkül-való nem büntettethetik-meg. De az Iſteni böltseség más módot talált a' dologban. Az Iſten igazſágának *rigora*, és kemény ſententziája ſzerint, mindnyájunknak megkellett vólna halnunk; de az ö irgalmának és igaſſágának *temperamentuma* ſzerint, más orvoſſág találkozott. Iſten igaſſágának tselekedete, hogy a' bünért embert meg-büntette, de Iſten irgalmának tselekedete, hogy nékünk tulajdoníttatik a' Chriſtus elégtétele, és mintha mi fizettünk vólna meg, Iſten a' Chriſtus fizetését úgy veſzi. Az Iſten böltseségének pedig tselekedete, hogy a' jó Iſtenben az igazſág úgy vagyon az irgalmaſſággal öſzve-egyelíttetve, egymás ellenében nem tétettenek, hanem a' ſzegény bünösök javára igen ſzépen és nagy böltsen meg-egyeztenek. Igy lévén immár a' dolog, *appellare poſſumus imò debemus à foro juſtitiæ, ad forum miſericordiæ:* Az Iſten igazſágának ſzéki elöl *appellá*lhatunk az Iſten irgalmának ſzéki eleibe. Mert amott, kitsoda

tsoda lenne Prókátorunk? *Jobi.* 9: 19. Itt pedig vagyon Szóſzólónk. 1 *Joh.* 2: 2. *Appellál*hatunk mondom, és így ſzólhatunk: Halaſztom és idézem igyemet, a' te igazſágodnak ſzéki elöl. Oh nagy igazſággal és hasonló irgalmaſsággal bövölködö ditsöséges ſzent Iſten! a' te irgalmaſſágodnak ſzéki eleibe, nem-is akarok külömben itéletre elödbe állani, hanem tsak úgy, hogy a' te ſzent Fiadnak érdeme én közöttem és a' te itéleted között közben légyen vettetve. Ne tekintsd azért, mit érdemel az én bünös vóltom; hanem tekintsed azt, mit érdemel ſzent Fiadnak érdeme, és a' te jóvóltod; nagyok ugyan és ſokak az én büneim a' te elötted-való vádolásra, nagyobb mindazonáltal ſz: Fiadnak érdeme az én mellettem való ſzóſzólásra. Nagyok ugyan az én adóſságim, nagyobb azonban ſzent Fiadnak érettem való ſzenyvedésének érdeme, és fizetésének ereje. Kiáltnak ellenem az én büneim az égben; de erösebben kiált az Ur Jésusnak ki-ontatott vére mellettem. Hatalmasok az én büneim a' kárhoztatásra; de hatalmasabb az Ur Jésusnak érdemes elégtétele az én meg-tartásomra. Meg-érdemlik ugyan, hogy engemet el-kárhoztaſs, ſokkal inkább jobban meg-érdemli az Ur Jésusnak méltóságos halála, hogy engemet idvezíts, és az örök életre juttaſs. *Hic quitationem debiti, hic laxationem culpæ, indulgentiam criminis, & deletionem pœnæ habeo.* Ö benne az én adóſſágomnak megfizetése, vétkeimnek meg-engedése, és minden érdemes büntetéseknek vagyon el-törüléſe.

se. Nintsen nékem igazságom, melly a' törvényböl vólna; hanem a' melly a' Christus Jésusban való hit által vagyon, az-az, Istentöl való igazságom hit által. *Phil.* 3:9. Ne szálly azért perbe én velem, *Psal.* 143: 2. hanem engeztelödgyél-meg az Úr Jésus Christusért én velem! *Dan.* 9: 17. Igy kell óh kitsiny hitü ember! a' Mójses vádolása, és átkozódása ellen az Istennel beszéllened. Igy kell az ördög kisérteti ellen az Úr Jésus szent sebeiben el-rejtezned. Igy kell az Isten haragja elöl irgalmasságának széki eleibe menned, és az Úr Jésust a' te kezesedet igaz hitednek ölében ö Felsége eleibe vinned. Igy kell a' törvény kárhoztatása ellen magadat mentegetned, és meg-felelned, és az Úr Jésusban győzedelmeskedned.

§. XVI. A' melly Úr Jésus mútogattya a' a' Sz. Irásban, a' gyenge hitnek erösítésére, 's öregbülésére. I. *Gratuitã Patris* φιλανθρωπίαν az Atya Istennek mi hozzánk emberekhez-való ki-mondhatatlan nagy kegyelmes szeretetit. II. *Abundantissimam meriti proprii sufficientiam.* Az ö maga érdemének elég-tételét. III. *Consolationis Spiritûs Sancti efficaciam.* És ez a' te gyenge hitednek ama' hármas kötele, melly el-nem szakadhat. *Eccles.* 4: 12. Mútogattya mondom az Úr Jésus, kiben vagyon az életnek igéreti. 2*Tim.* 1: 1. Elsöben *Gratuitam Dei Patris* φιλανθρωπίαν. A' mennyei Atya Úr Istennek mi hozzánk bünös emberekhez-való ki-beszéllhetetlen nagy

nagy kegyelmes szeretetit, a' melly kegyelmességét a' mi meg-tartó Istenünknek, és emberekhez-való szerelmét *Tit.* 3: 4. háromképen jelenti-ki a' szent Irás, a' melly tellyes ennek az Isten kegyelmének és szeretetinek ditséretivel. *Elsöben: Verbis.* Világos beszéddel: Én irgalmas vagyok, Isten azt mondgya, *Exod.* 22: 27. & *Cap.* 34: 6, 7. szeretem nagy buzgóságos szeretettel az én bennem hivöket. *Zach.* 1: 14. Az én kegyelmem soha el-nem fogy, 4 *Esdr.* 2: 32. gyönyörüségem vagyon nékem az emberek fiaiban, *Prov.* 8: 31. örökké-való irgalmasságomban, melly soha el-nem távozik, könyörültem te rajtad. *Esa.* 45: 8 & 10. Az Urnak jóvólta mind örökkön örökké az ötet félökön. *Psal.* 103: 17. Az ö emberekhez-való irgalmassága ollyan, mint a' petsét ö nála, és az emberekhez-való kegyelmét, mint a' szemnek fényét úgy tarttya, *Syr.* 17: 18. kitsoda beszéllhetné-meg az ö könyörületességének számát, *Cap.* 18: 34. az Urnak jóvóltával rakva a' föld; *Psal.* 33: 5. Söt Uram az égiglen vagyon a' te irgalmasságod, *Psal.* 36: 6. az Urnak irgalmassága minden ö tselekedetinek felette vagyon. *Psal.* 145: 9. *Jac.* 2: 13. Kegyelmes ö és irgalmas, késedelmes a' haragra, és nagy az ö kegyelmessége, meg-tartózik a' büntetéstöl. *Joël.* 2: 14. Egy szóval: (*Ipse.*

Tanta Dei Patris est miseratio quantus &
At infinitus Deus est Pater: Ergò sequetur,
Infinita DEI quod sit miseratio Patris.

Cur igitur desperet homo solamine tanto? Melly nagy az ö Felséges vólta, olly nagy az ö irgalmasága-is, *Syr.* 2:23. soha úgy meg nem haragudhatik, hogy könyörgésével ember meg-nem engesztelhetné, *Deut.* 4: 29. *seqq. Cap.* 30: *versu* 2. *&* 9. *Exod.* 37: 10. *seqq.* mert irgalmas kegyelmes az Ur, késedelmes a' haragra és igen kegyelmes. Nem mind örökké feddödik, és nem tarttya-meg mind örökké az ö haragját; nem a' mi büneink szerint tselekeszik mi velünk, és nem a' mi álnokságunk szerint fizet-meg minékünk. Miképen könyörül az atya az ö fiain, azonképen könyörül az Ur az ötet félökön. Tudgya, hogy romlandó edények vagyunk, és meg-emlekezik róla, hogy porból valók vagyunk, *Psal.* 103: 8. *seqq.* és mivel idegen dolga és tselekedeti ö Felségének a' büntetés, *Esa.* 28: 21. azért hogyha szintén bánattal illet-is, ismét kegyelmes lészen az ö kegyelmességének gazdagsága szerint; mert nem szive szerint vér, sem nem szive szerint illeti bánattal az emberek fiait, *Thren.* 3: 32. hanem haragjában irgalmasságáról meg-emlekezik, *Habac.* 3: 2. és az ö oltorozásában *Sap.* 11: 10. kegyelmes itéleti szerint tselekeszik, *Jer.* 30: 11. *Esa.* 28: 23. *& seqq.* örül akkor, mikor jól tselekedhetik mi velünk. *Deut.* 28: 63. *Jer.* 32: 41. *Mich.* 7: 18. Valamelly órában annakokáért ember ö Felségéhez megtér, kegyelmébe mindgyáráft bé-véfi, *Deut.* 4: 29. 2*Par.* 7: 13. *Ezech.* 18: *vers.* 21,22-27. *Cap.* 33: 19. *Jer.* 18: 8. mert nem gyönyörködik

dik senkinek-is vesztedelmében, *Ezech.* 33: 11. hanem inkább az ö kegyelméböl adandó örök életében, *Rom.* 6: 23. melly hozzánk-való kegyelmességét és nagy szerelmét meg-is jelentette. *Másodszor: Factis.* Tselekedettel: mert szeretett a' jó Isten bennünket. I. Mikor nem vólnánk, mert nem oktalan állatokká, a' mint tselekedhetett vólna, hanem okos emberekké teremtett minket. Mellyröl gondolkodván egy szegény ember, midön barmainak örizése mellett nagy varas békát találna, térdre esvén hálákat ád Isteének, hogy ötet olly útálatos állattá nem teremtette. Láttyák e' tselekedetit két Constantziai gyülésbe menö Püspökök, okát tudakozzák, és hogy ök az ö emberré-való teremtetésekért az Istennek soha ez ideig hálákat nem adtanak meg-vallyák. Szeretett ö Felsége: II. Mikor ellenségi vólnánk, mert jóllehet senkiben nagyobb szeretet nem lehet annál, mint ha valaki életét adgya barátttyáért; *Joh.* 15: 13. de Isten azonban az ö mi hozzánk-való szerelmét ebben mútatta-meg, hogy mikoron bünösök, és önéki ellenségi vóltunk, a' Christus mi érettünk meg-hólt. *Rom.* 5: 7. *seqq.* 1 *Joh.* 4: *versu* 9, 10. *Fecit me Deus cùm non eram, redemit cùm perieram.* Teremtett Isten engemet mikor nem vólnék, Meg-váltott mikor a' bünökben vólnék, meg-váltott, mert szeretett, 's azért Fia emberi testben öltöztetett. *Joh.* 3: 16. *Nisi me salvum voluisset Deus, non tradidisset Unigenitum suum in mortem.* Engemet hogyha nem akart

akart vólna idvezíteni, Fiát érettem nem akarta vólna halálra ereſztení. *Joh. l. c.* Szeretett, III. Mikor a' Meg-váltás után a' bünöknek tselekedöi vólnánk, mert mihelt vétkeztünk, az Urnak kegyelmeſſége, hogy tellyeſſéggel (úgymint Sodoma és Gomora, *Eſa.* 1: 9. *Oſe.* 12: 8.) meg-nem eméſztettünk. *Thren.* 3: 22. A' ki hoſztú békeségestüréſſel *Syr.* 18: 9. *Rom.* 2: 4. *Cap.* 9: 22. 2*Pet.* 3: 9. ſok eſztendökig *Nehem.* 9: 30. meg-térésünkre várakozik, és meg-kegyelmezzen minékünk, *Eſa.* 30: 18. laſſan-laſſan hol egy, 's hol másféléképen büntetvén, helyt ád a' pénitentziára, tudván, hogy az embereknek terméſztetek iſtentelen, és az ö gonoſziságok vélek ſületett, és ſoha ſemmiképen meg-nem változik azoknak gondolattyok; *Sap.* 12: 10. söt idöt-is ád a' meg-térésre, *Apoc.* 2: 21. *Sap.* 12: 20. *Orat. Man. verſu* 7. mint az elsö világnak, *Gen.* 7: 3. 1*Pet.* 3: 20. és a' Ninivitáknak; *Jon.* 3: 4. söt minékünk, kiket ſzintén ez óráig várt mindnyájunknak, *Luc.* 13: 6. *ſeqq. Confer. Gen* 15: 16. jó reményſéggel táplálván, hogy a' bünböl meg-térhetünk. *Sap.* 12: 19. Minekokáért ha kik el-eſtenek, azokat egy kevéſſé meg-oſtorozza, és az ö bünöket eſzekbe juttattya, hogy a' gonoſziságot el-hagyván, ö benne hidgyenek, *Ibid. verſ.* 2. és az ö kegyelmeſſégében réſzesüllyenek, melly kegyelmét meg-jelenti az ö hiveihez. *Harmadſzor: Signis.* Külsö jelenſégekkel, és a' kereſzt-viſelésnek jegyével. *Apoc.* 3: 19. (Láſd-

(Láſd-meg oda-fel a' Szerentsétlenség felöl §. LXVI.) Igy mútattya-meg a' ſzent Iſten az ö mi hozzánk-való ſzeretetit, a' mellyen tsudálkozik Móſes, *Deut.* 33: 3. Dávid. *Pſal.* 36: 7. *Syr.* 17: 26. söt ö maga-is az Ur Jéſus el-álmélkodik, mikor azt mondgya: Ugy ſzerette Iſten e' világot, hogy az ö egyetlenegy Fiát adná, hogy minden valaki hiſzen ö benne, el-ne veſzüen, hanem örök élete légyen. *Joh.* 3: 16. A' melly Iſtennek Fia mútogattya Másodſzor: a' gyenge hitnek erösítésére *Abundantiſſimam meriti proprii ſufficientiam*, az ö maga érdemének elég-tételét. Mert mikor a' meg-haragudott Iſtennek ſenki érettünk eleget nem tehetett, ſem ö Felſégének meg-nem fizethetett; *Pſal.* 49: 8. az Ur Jéſus akkor az egekböl alá-jött, *Joh.* 3: 13. emberré lött, *verſ.* 14. meg-ſebesedett, *Eſa.* 53: 5. ſzenyvedett, 1*Pet.* 2: 21. vért ereſztett, *Joh.* 19: 34. 1*Joh.* 1: 7. fel-feſzíttetett, 1*Cor.* 2: 8. és meg-öletett, *Act.* 2: 23. 's mindenekért el-temettetett. *Hebr.* 2: 9. Igy már árron, 1*Cor.* 6: 20. *Apoc.* 14: 4. nagy árron, 1*Cor.* 7: 23. nem veſzendö árron, aranyon, vagy ezüſtön; hanem az ö maga drágalátos vérén vett-meg bennünket a' mi hijába-való életünkböl, 1*Pet.* 1: 18, 19. és ez által az ö vére által Iſtent meg-engeſztelvén, *Rom.* 3: 25. & 5: 10, 11. 's az ö kereſztfájának általa az ellenkezéseket megölvén, *Epheſ.* 2: 16. az ellenünk-való kéz-iráſt el-törölvén, *Col.* 2: 14. lött minékünk Iſtentöl Igazság, Szentſég és Váltság. 1*Cor.* 1: 30.

1: 30. Ez az Ur Jésus szenyvedése, *Pretium Redemtionis*: A' Meg-váltásnak sartza és pénze, melly által mi *tanquàm mancipia diaboli*, mint az ördögnek rabjai, *Hebr.* 2: 14, 15. a' viz nélkül-való tóból ki-szabadúltunk, *Zach.* 9: 11. és ama' meg-fizethetetlen tiz ezer tálentomot nyomó adósságból *Matth.* 18: 24. fel-óldoztattunk. A' mi minden tselekedetink tsak ollyanok itten, mint valamelly haszontalan réz filléretske, *Luc.* 17: 10. mellyekkel azt a' nagy adósságot semmiképen meg-nem fizethettyük; de az Ur Jésusnak szenyvedése és halála mind az egész világ adósságának olly feles és nagy interessel-való meg-fizetö árra, mintha valaki nem tsak a' tiz ezer tálentomot meg-fizette vólna a' *Creditor*nak; hanem még azon fellyül minden fillérért egy-egy tung aranyat adott vólna ez ö *Benefactor*ának, és erre nézve (mivel az Ur Jésusnak tsak egy tsep vére-is elégséges, nem tsak e' széles világon lévö minden emberek vétkeiért; hanem ha szintén sok ezer világok vólnának-is, mind azoknak bűneiért-is, *quia est sangvis Dei*, *Act.* 20: 28. 1 *Joh.* 1: 7. mert Isten Fiának vére,) nevezi maga az Ur Jésus a' mi Istenünk elött való meg-igazúlásunkat *Abundantiam justitiæ*, fellyebb bövölködö igazságnak. *Matth.* 5: 20. Mert a' hitböl származó igazság fellyül múllya a' Farisévsok igazságát, melly, mivel tsak a' külsö tselekedetekben fundáltatott, azért nem egyéb, hanem *justitia nomine, re injustia, deficiens, paupercula, manca, mutila,*

egens, tsak puszta szükölködö, szegény, és a' mint szent Pál mondgya: *Egent justitiá*, Rom. 3: 23. szükölködnek mindenek az Isten elött meg-állható igazság nélkül. A' hitbéli igazság pedig, mivel a' Jésus érdemén építtetik, ezt azért *tanquàm abundantem justitiam*, mint fellyebb-való igazságot ditséri méltán ö Felsége. Mert noha *Infinitum Bonum per peccata est offensum*, a' végére menhetetlen Isteni jóság bántatott-meg a' bünökkel; de hiszem *Infinitum persolutum est pretium*, ö szent Felsége már meg-elégedett a' Jésus Christus szenyvedésének érdemes fizetésével. Mivel pedig *una sangvinis Jesu Christi guttula superabundat omnibus hominum peccatis, & sufficisset pro Redemptione totius mundi, etiamsi multi essent mundi*, az Ur Jésusnak leg-kisebbik tsep véretskéje-is fellyül haladgya e' világon lévö embereknek minden vétkeit; azért, *Copiosa prorsus est apud Deum Redemptio, quia non gutta, sed sangvinis unda per omnes corporis partes emanavit*: Böséges Meg-váltás vagyon az Istennél, *Psal.* 30: 4. mert nem egy tsep vizet, hanem kibotsátotta érettünk az ö szent testéböl a' nagy habok módgyára sebesen ki-folyó vérét. A' ki mútogattya harmadszor *Consolationis Spiritûs Sancti efficaciam*. A' Szent Lélek vigasztalásának hatható erejét, a' ki Vigasztaló lévén. *Joh.* 14: 16. Vigasztallya a' félelmes szivü, 's gyenge hitü embert, *tum internè & immediatè*, mind belsö titkosképen, munkálódván minden eszköz nélkül a' mi szivenkben.

Rom.

Rom. 8: 26. Mert a' ki minket meg-erösít a' Christusban, Isten az, a' ki minket meg-is kent, meg-béllyegezett, és adta a' léleknek zálogát a' mi szíveinkben. 2*Cor.* 1: 21. & 55. Ezt a' Szent Lelket küldi-el minékünk az Atya Isten, mikor ötet kérjük, *Luc.* 11: 13. az Ur Jésus nevében, *Joh.* 14: 26. A' ki bizonyságot tészen a' mi lelkünkkel együtt, hogy mi Isten Fiai vagyunk. Ha pedig fiak, tehát örökösök-is, az Istennek ugyan örökösi; de a' Christusnak örökös társai. *Rom.* 8: 16. Söt ha Fiak, tehát az ö Fiának lelkét ki-botsátta Isten a' mi szíveinkben, ki azt kiáltya *Abba.* Az-az: Atyánk. *Gal.* 4: 6. *Tum externè & mediatè.* Mind pedig külsö és világosképen bátorítván bizonyos eszközökkel, úgymint: az ö szent Igéjével, és Sákramentominak erejével. *Lásd-meg fellebb* §. XIV. *és oda alább* §. XXIV.

§. XVII. Ezeket mútogattya az Ur Jésus a' gyenge hitet erösíthetö hármas fundamentomokat, és a' kitsiny hittel bíró embereknek eszekbe juttattya ezeket. Haragudgyék annakokáért a' vádoló Mójses, mint *Joh.* 5: 45. neveztetik. Átkozódgyék az Isten törvénye, és örök halállal fenyegetödgyék. *Objiciat Moses peccati enormitatem.* Mútogassa bűneinknek sulyosságát, számlálgassa adósságunknak sokaságát, 's hánnya szemeinkre meg tselekedett vétkeinknek undokságát, hogy azok az égbe kiáltsanak ellenünk. *Gen.* 15: 13. Hogy fejünk felett fellyül haladtanak, és mind az égig fel-nevekedtenek. *Ezdr.* 9: 6. Hogy

Hogy a' mi álnokságink a' tenger fövenyének számlálhatatlan sokaságát fellyül haladták, mellyek, miatt méltók nem vagyunk, hogy a' magas egekre fel-tekintsünk. *Or. Ma. vers.* 9. Hogy azok többek a' mi fejünkön lévö haj szálainknál. *Psal.* 40: 13. *Esd.* 9: 6. *seqq.* Hogy a' mi hamisságink el-boritták a' mi fejünket, és mintegy nehéz tereh, reánk nehezültenek erönk felett. *Psal.* 38: 5. Elannyira, hogy a' mi tsontainkban semmi békeség ne légyen, a' mi bűneink miatt. *vers.* 4. Igy ijeztgessen bátor Móses: De vagyon Közben járónk. 1*Tim.* 2: 5. Vagyon az Atya Isten elött Szószólónk. 1*Joh.* 2: 2. Az igaz Jésus Christus. Ki szeretett minket, és meg-mosott minket a' mi bűneinkből az ö vére által, *Apoc.* 1: 5. érettünk halálra adván az ö lelkét. *Esa.* 53: 12. A' ki nagyobb, ditsöségesebb, és sokkal méltóságosabb Mójsesnél. *Hebr.* 3: 2. *Hic est Factor Legis, hic est debiti solutor, hic chirographi confessor, hic carceris destructor, hic justitiæ reparator, hic vitæ Dominus, hic Victor omnis infernalis, potestatis.* Ez az Ur JÉSUS CHRISTUS, a' ki (a' törvény vádolásától) szabadítója, *Act.* 13: 23. Ez az Ur Jésus Christus lött a' Törvénynek bé-töltöje, adóssságunknak fizetöje, az ellenünk való kéz irásnak eltörlöje, a' tömlötznek rontója, az igaságnak meg-adója, az életnek Autora, és minden pokolbéli hatalmasságoknak meg-győzö Ura. A' kinek váltsága, *Rom.* 3: 24. *Vide Cap.* 5: 9. elégtétele, *Cap.* 3: 25. és engedelme által, *Cap.* 5: 19. meg-igazúlunk. Ki a' mi bűneinkből,

böl, ö maga meg-tiztitott minket, *Hebr.* 1: 3. és azért jött, hogy a' törvényt betöltse. *Mat.* 5: 16. A' bünösöket a' Pénitentziára íntse, *Cap.* 9: 13. és idvezítse. 1 *Tim.* 1: 15. *Confer.* 1 *Tim.* 2: 4. & *Cap.* 4: 10. Vádollyon tehát Móses, de meg-ment az Ur Jésus. Fenyegessen amaz Isten haragjával, de vigasztal az Ur Jésus Isten irgalmával. Mondgya bátor Móses: *Solve, quod debes. Ex Matth.* 18: 28. Fizesd-meg, a' mivel tartozol. Meg-felel az Ur Jésus: *Ego solvi, quod ille rapuit. Ex Psal.* 69: 5. En meg-fizettem, a' mivel ö tartozott. Mondgya a' Mójses: *Maledictus omnis, qui non servaverit, quæ scripta sunt in lege.* Minden átkozott légyen, valaki meg-nem tarttya azokat, mellyek meg vannak irva a' törvényben. *Deut.* 27: 26. Meg-felel az Ur Jésus: *Benedicti, qui in semine benedicto benedictionem consequuntur. Gen.* 12: 3. *Cap.* 18: 18. *Cap.* 22. 18. & 26. Áldottak mind azok, valakik az áldott magban áldást nyertenek. Mondgya végezetre Mójses: *Aut fac, aut morere. Ex. Rom.* 10: 5. Töltsd-be a' törvényt, vagy hally-meg. Meg-felel az Ur Jésus: *Crede modo, & salvus eris. Marc.* 5: 16. *Joh.* 3: 36. Tsak hidgy én bennem, idvezülö. A' ki hiszen, idvezül. *Marc.* 16: 16. Igy lévén a' dolog már, óh szegény beteg! Te hozzád fordúlok, figyelmezz kérlek jól reá, a' mit mondandó vagyok. Tudom szent Pálból, *Ex. Rom.* 3: 23. hogy te-is bünös vagy. Tudom, hogy néked-is, mint szintén nékem-is vétkeidnek száma sok felette igen, és nagy. De hadd légyen Atyámfia! hogy

hogy ha szintén Manassesnél bünösebb, hogy ha Kainnál vétkesebb, és Magdolnánál vólnál-is fertelmesebb, söt hogyha szintén vólnál-is minden világi bünös istentelenek között leg bünösebb és istentelenebb, (a' mint gondolkodik vala maga felöl még szent Pál Apostol-is. 1 *Tim.* 1: 15.) De hiszem lehetetlen, hogy a' te bünöd annyi légyen, mint az egész világnak büne. És ha szintén annyit nyomna-is a' te büneidnek terhe, mint a' széles világ vétkének köve; többet nyom azonban az Atya Isten kegyelme. *Esa.* 54: 7, 8–10. A' ki mind e' világot szerette; *Joh.* 3: 16. többet nyom az Ur Jésus érdeme, a' ki e' világnak minden terhét viselte. *Esa.* 53: 12. Imé! ö az Isten báránya, ki e' világnak büneit hordozta; *Joh.* 1: 29. többet nyom büneidnél a' Szent Lélek jó kedve, ki ez idvességnek Igéjét mindeneknek ki-hirdette. *Act.* 13: 26. *Vide supra* §. XV. Hadd légyen azt mondom Atyámfia! hadd légyen. Hogyha épen semmi jó tselekedeted nintsen-is: 's hogyha tagaidban büneid miatt semmi épség nintsen-is; *Psal.* 38: 3. de hiszem nem vagy immár a' törvény, hanem az Isten kegyelme, és az Ur Jésus érdeme alatt. *Rom.* 8: 2. *Gal.* 3: 25, 26. A' ki által Isten Fia vagy. Nem-is várod idvességedet a' törvénynek tselekedetiböl, vagy a' te tselekedetidnek érdeméböl; hanem tsak az Istennek kegyelmességéböl, és a' Jésus Christus éretted való meg-fizetéséböl, mellyet a' Sz. Lélek néked *Act.* 13: 26. meg-jelentett hozzád-való jó kedvéböl. Ne vigyázz azért semmit-is a' te tse-

te tselekedetidre, akár jók legyenek azok, akár pedig gonoszok, hanem gyenge hitedet, hogy meg-erösítheſſed, vigyázz *in hoc caju* tsak az Iſten kegyelmére, és az Ur Jéſus éretted-való kín-szenvedéſére. Igaz dolog, hogy Iſten ha a' mi tselekedetinkért, vagy a' mi érdemünkért adná az örök életet, kételkedhetnénk méltán, méltán hihetetlenkedhetnénk; söt Kainnal bünein botsánattya, idveſſegünk és örök életünk felöl kétségbe-is eshetnénk, mert a' törvénynek tselekedetiböl tsak egyetlen-egy ember ſem idvezülhet. *Gal.* 2: 16. *Si atterduntur opera tua; inveniuntur omnia mala. Si quod deberet illis operibus, Deus redderet, utiq; damnaret. Quid ergò fit? Non reddit tibi Deus debitam Pœnam; ſed indebitam gratiam. Debebat vindictam, dat indulgentiam.* Akarod-é, hogy meg-viſgállya Iſten életedet, és minden te tselekedetidet? Imé! azok mindeneſtöl fogva gonoszoknak találtatnak Hogyha már ö Felſége, a' te tselekedetidnek érdeme szerint fizetne tenéked, bizonyára el-kárhoztatna. Mint léſzen azért a' dolog? Nem fizet Iſten tenéked, büneiddel meg-érdemlett büntetéſével, hanem a' te töled meg-nem érdemlett kegyelmeſſégével. Bosszúállásal tartozott, de bün botsánatot adott. Kételkedhetnék, mondom, büneinek botsánattya felöl az ember, ha Iſten a' tselekedetek szerint *procedálna* ö véle. *Quia opera bona, aut ſunt nulla, aut imperfecta, aut aliena, aut debita.* Mert avagy mi bennünk ſemmi jótselekedetink, mellyek Iſten ſzemei elött tökéletesek vólná-

vólnának, nintsenek; 4*Eſd.* 8: 31. *ſeqq.* avagy ha mellyek vannak, azok ſok ezer fogyatkozáſokkal megelegyíttettek, *Eſa.* 64: 6. avagy pedig ha mi jó vagyon a' mi tselekedetinkben, az a' Szent Lélektöl vagyon; 2*Cor.* 3: 5. söt hogyha szintén tudnánk-is valami jót tselekedni, adósok vagyunk véle, *Luc.* 17: 10. azért idveſſéget nem várhatunk érette. *Væ hominum vitæ, quantumvis laudabili, ſi remotâ Dei miſericordia judicetur.* Tsak jaj! az emberek leg-szentebb életének-is, hogyha az Iſten irgalmaſsága nélkül itéltetik-meg. *Adde: Quod opera beatitudini ſint improportionata.* Rom. 8: 18. 2Cor. 4: 17. Matth. 5: 11. Ide tartozik az-is, hogy minden jó tselekedeteknél fellyebb-való az Iſten kegyelméböl származandó jutalom, melly nem a' mi érdemünkkel szereztetett, hanem az Iſtentöl, mint mennyei Atyánktól, rendeltetett örök életben adattatik minékünk. *Matth.* 25: 34. Kételkedhetnék tehát harmadszor-is azt mondom, idveſſége felöl, söt ha tselekedetiböl várná azt, tellyeſſéggel kétſégbe-is eshetnék; de mivel nem a' mi tselekedetink szerint, hanem a' Chriſtus Jéſusban adatott kegyelem szerint hivott Iſten minket az örök életre, 2*Tim.* 3: 4. azért hiszszük, hogy az Ur Jéſus Chriſtusnak kegyelme által meg-tartatunk, *Act.* 15: 11. és meg-igazúlunk, nem a' törvénynek tselekedetiböl, hanem tsak a' Jéſus Chriſtusban való igaz hitböl, *Gal.* 2: 16. és a' Jéſus Chriſtusban lött váltságnak általa, az Atya Iſten ingyen való kegyelmeſſégéböl.

Rom.

Rom. 3: 24. Hogyha pedig kegyelemböl, tehát nem a' tselekedetekböl, egyébaránt a' kegyelem nem vólna kegyelem. *Cap.* 11: 6. Idveſséged felöl annakokáért, hogy jótselekedetid épen nintsenek, ſemmit ne kételkedgyél, söt (mivel a' mint mondám, hogyha vólnának-is, azok által nem idvezülhetnél) az Ur Jésusban fundáltatott Atya Isten kegyelmeſſégéhez igaz hited által annál inkább egyenesebben, és erösebben fel-emelkedgyél; *Jesum pro te crucifixum recipe*, Joh. 1: 12. *& cogitationem omnem de operibus tuis, sive bona sint, sive mala, ejice. Vana namq; illorum præsumptio, inflationem.* Luc. 18: 11. *Periculosa autem horum meditatio, gignit desperationem.* Gen. 4: 13. Emeld-fel ſzemeidet a' kereſztfán te éretted felfeſzíttetett Ur Jésusnak véres ortzájára. Emeld-fel mondom hitedet, a' kereſzt-fán felſzegeztetett Istennek Fiára. A' ki éretted magát halálra adta, és lelkedet a' pokolból megſzabadította. Ötet egyedül ſegitségedre hívjad, *Psal.* 50: 15. és minden terhedet ö reája bízzad. *Psal.* 37: 5. Ö néki gondgya vagyon te reád. Hidgy az Ur Jésusban 's idvezülſz. *Act.* 16: 31. Tselekedetid felöl pedig ſemmit ſe törekedgyél, és akár jók 's akár gonoſzok legyenek azok, arról ne elmélkedgyél; mert a' jó tselekedeteknek meg-gondolása fel-fúvalkodáſt ſzerez gyakorta ember elméjében, a' gonoſz tselekedetek ſokasága pedig kétſégbe eſéſt indít lelkében. *Propter incertitudinem propriæ justitiæ, & periculum inanis gloriæ, tutissimum est fiduciam omnem in sola Dei misericordia*

cordia & benignitate reponere, nempe per & propter merita Christi Jesu! id est meritorum jam partorum oblivisci, iis, ut ait Apostolus, se exuere, jacturam facere omnium juorum operum, abnegare omnem propriam justitiam, & in solam Dei misericordiam respicere, respicere in sola Christi vulnera, ex quibus immensa Dei relucet erga nos misericordia: tum quia nemo absq; revelatione, scire potest, se habere vera merita, tum quia nihil est facilius in hoc loco tentationis, quàm superbiam ex consideratione bonorum operum gigni. A' mi igazságunknak bizonytalanságáért (így ſzól ama' Római Cárdinál Bellarminus *Lib.* 5. *de justi. Cap.* 7.) és a' hijába-való ditsekedésnek veſzedelmes vóltáért leg-bátorságosabb, minden mi bizodalmunkat az Ur Jésus Christus érdeme által egyedül tsak a' jó Isten irgalmaſságában és kegyelmében helyheztetnünk, a' magunk érdeméröl pedig el-felejtkeznünk, azokat mint ſzent Pál mondgya: le-vetkeznünk minden tselekedetinket, mint valami ganéjt elvetnünk, minden mi igazságunkat meg-tagadnunk, és egyedül tsak az Isten irgalmaſságára néznünk, és egyedül tsak a' Jésus Christusnak ſebeire tekintenünk, mellyekböl tudatiillik az Istennek hozzánk-való irgalmaſsága meg-tetſzik. Egyébaránt az Istennek kiváltképen-való meg-jelentése nélkül, ſenki nem tudhattya, 's igaz érdemét meg-nem tanúlhattya, és igen könnyen jó tselekedetinek meg-gondolásából elméjét kevélyſégre indíthattya. *ex Phil.* 3: 7, 8, 9. Tsak az Ur Jésus-

Jésusban gyönyörködgyél azért óh szegény beteg! és minden tselekedetidröl el-felejtkezzél, és büneid meg-botsátása felöl semmit se kételkedgyél. Hadd légyen ha szintén többek vólnának-is gonoszságid a' tenger fövenyének meg-számlálhatatlan sokaságánál; hogyha szintén többek vólnának-is gyilkosságid, lopásid, vagy paráználkodásid e' széles világon lévö minden füvek, vagy fa levelek szapora sokaságánál; tsak élived szerint szánnyad-meg azokat, és bánnyad, és az Ur Jésus érdemes vérében fundáltatott nagy Istennek irgalmasságát buzgóságosan óhajtsad, ne félly, semmit ne rettegj, ne-is kételkedgyél. A' te töredelmes és alázatos élivedet Isten meg-nem útállya, hanem valamelly órában ö hozzája fel-fohászkodol, szent füleibe mindgyárást imádságodat bé-botsáttya; és a' ki Péternek, Pálnak, Magdalénának és több ö hozzá meg-téröknek bünöket meg-botsátotta, tenéked-is azon jó Isten kegyelmessége minden vétkeidet meg-botsáttya. *Nullum peccatum magnitudine superat Dei misericordiam, si modò justó tempore agas pœnitentiam.* Nintsen e' világon tsak egy vétek-is olly nagy, a' melly fellyül-múlhatná az Istennek kegyelmét, tsak alkalmatos idöben kezdgyed-el a' meg-térést. *Millies peccásti, millies revertere:* Ha ezerszer vétkeztél-is, térj-meg ezerszer. *Nullum peccatorem contemnit, Qui redimere peccatores venit:* Nem vét-meg az Ur Jésus tsak egy bünöst-is, a' ki meg-váltott tégedet-is. *Nullus desperationis,*

nis, nullus excusationis restat locus, siquidem in omni ætate, & in omni hora peccator suscipitur. Nintsen a' kétségbe-esésnek, nintsen a' hazontalan mentegetésnek semmi helye, mert minden idöben, órában, és helyben készen vagyon a' bünös embert magához fogadó Istennek kegyelme. (*Confer suprà de Infort.* §. LVII.) *Pater Cœlestis promptior est ad dandum & juvandum, quàm mulier partui vicina ad enitendum:* Készebb az Atya Isten büneink meg-engedésére, és a' mi segítségünkre, hogy sem mint a' gyermek-hozó asszonyi állat a' szülésre. *Pudeat homines ignaviæ, plus vult Deus dare, quàm illi accipere; plus Ille misereri, quàm isti à miseria liberari.* Hogy nem szégyenlik az emberek a' nagy restséget, többet akar Isten adni, hogy sem mint az emberek kivánnának ö Felségétöl venni, 's készebb ö Felsége a' könyörülettségre, hogy sem mint az emberek a' veszedelemböl való ki-menekedésre. *Gemina dulcedo suavitatis exuberat in pectore Jesu Christi: Longanimitas in expectando, & facilitas in condonando.* Kétféle édessége vagyon a' vigasztaló gyönyörüségeknek az Ur Jésus szent szivében, tudniillik: hogy a' bünös ember meg-térésében hosszú-türö, és a' meg-botsátásban kész 's szelid természetü. Mivel pedig igy vagyon minden kételkedés kivül a' dolog, azért igy kell mindenkoron gondolkodnod: *Peccavi peccatum grande & multorum conscius sum delictorum, non tamen despero, quia ubi abundaverunt delicta, superabundavit gratia.* Igen

nagy

nagy vétket tselekedtem, és lelkemet igen sok vétkeimmel tudom, hogy meg-is terheltem, de mindazonáltal nem esem kétségbe, hanem bizom erösen az Ur Jésus érdemében, mert a' holott nevekedett a' bünöknek sokasága, ugyan ottan sokkal inkább bövölködött az Istennek irgalmassága. *Peccabam, & stabam in celeribus, & tu Domine abstinebas à verberibus: Prolongabam iniquitatem meam, & tu prolongâsti pietatem, & dedisti tempus pœnitentiæ.* Vétkeztem Uram, és az én büneimbe belé-keveredtem; de te a' büntetéstöl meg-tartóztattad magadat, noha azt meg-érdemlettem. Én halogattam meg-térésemet; de te-is meg-hoszszabbítottad a' te kegyelmességedet, és a' te hozzád-való meg-térésre idöt engedtél. *Omnis spes, & totius fiduciæ meæ certitudo, est in pretioso sangvine Christi, qui effusus est propter nos, & nostram salutem. In ipso respiro, & in ipso confisus ad te pervenire desidero, non habens meam justitiam; sed eam, quæ est in Filio tuo Domino nostro Jesu Christo.* Minden én reménységem és minden bizodalmamnak bátorsága, tsak a' Christus Jésus drágalátos érdemében vagyon, és szentséges vérében, melly ki-folyt a' kereszfán szent óldalából érettünk, és a' mi büneinknek meg-botsátásáért, a' mi idvességünkért. Ö benne reménységemet helyheztetem, és te hozzád óh én Istenem! jutni igyekezem, nem-is bízom magam érdeme igasságában; hanem tsak abban az igasságban, melly vagyon a' te Fiadban, a' mi Urunk Jésus Christusban. *Ego certè si justitiam in me invenirem, justitia Dei nihil mihi prodesset, vel certè tantopere eam non desiderarem.* En bizonyára ha igasságot találhatnék magamban, az Isten igasságaénnékem semmit sem haználna, avagy illy nagy lelki buzgósággal szivem azt ennyire nem óhajtaná; de igasságomhoz mivel nem bizhatom, azért az Isten irgalmasságához folyamodom. *Dan. 9: 18.* Kinek igasága és jósága e' dologban hirdettetik, hogy könyörül azokon kiknek semmi jótselekedetek nintsen. *4Esd. 6: 36. Non possum terreri multitudine peccatorum meorum, quoties mihi mors Christi in mentem venerit.* Nem rettenhetem meg büneimnek sokaságától, valamennyiszer emlekezem a' Jésusnak haláláról. *Turbabor, sed non perturbabor, quia vulnerum Christi recordabor.* Meg-keseredem ugyan büneimen, de kétségbe tellyességgel nem esem, mert az Ur Jésus sebeiröl meg-emlekezem. *In omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Jesu Christi. In illis dormio securus, & requiesco intrepidus.* Az én sok nyavalyáimban haznosb orvosságot nem találtam, mint a' Jésus sebeiben, mellyekben tudniillik: nyugszom békeségben, és aluszom minden félelem nélkül való tsendességben. *Inter brachia Salvatoris mei & vivere volo, & mori cupio.* Az én Idvezitö Jésus Christusomnak kezében, karjai között, 's ölében mind élni akarok, 's mind meg-halni kész vagyok: *Sufficit mihi ad omnem justitiam, solum habere propitium Deum. Cui soli peccavi. Ego quod ex me mihi deest, usurpo*

usurpo mihi ex visceribus Domini, quoniam misericordiâ affluunt, nec desunt foramina, per quæ effluant. Az én Istenem elött való meg-igazúlásomra, elégendö énnékem, hogy Isten meg-békéllett én velem, a'ki ellen tudniillik egyedül vétkeztem. A' melly jó én bennem nintsen, Istenem érdeméböl meg-szerzem, mert igen sokak az ö irgalmassági, mellyek ki-folynak a' sebeknek helyein. Mondgya bátor az emberi okosság: Lehetetlen, hogy ennyi büneid meg-botsáttassanak. Lehetetlen, hogy büntetetlen maradgyanak; de mást mond az Isten irgalmassága: A' holott nevekedett a' bün, ott a' kegyelem sokkal inkább bövelkedett. *Erigit me Divina Misericordia. Erigit me Divina Justitia.* Meg-erösít engemet gyenge hitemben az Istennek Irgalmassága: Meg-erösít engemet erötelenségemben az Istennek Igassága. Mert, ha irgalmas az Isten, nem gyönyörködik a' meg-térö bünösöknek vesztedelmében: *Ezech.* 33: 11. Hogyha pedig igaz, egy adósságért két fizetést nem kivánhat. A' mi büneinkért vólt az Ur Jésuson a' vereség. *Esa.* 53: 8. Miképen verne tehát minket-is ismét, (kik a' Jésus Christusban vagyunk, *Rom.* 8: 1.) azokért? hogyha a' mi büneinket szent Fiának vállára rakta. Mitsoda igassággal büntethetne minket azokért, kiknek hit által tulajdonittatik az Ur Jésusnak igassága? *Rom.* 4: 3, 4. & 5. *Quantum scintilla ad pelagus collata, tantidem est hominis malitia, si eam compares cum benignitate Dei. Imò veriùs non tantidem, sed ampliùs præcellit clementia Dei. Pelagus*

lagus enim etsi eximiæ sit magnitudinis, suum tamen habet modum, Dei autem clementia nullo clauditur fine. Valaminémünek tetszik a' tüznek leg-kisebbik szikrátskája, ama' nagy tengernek vizeihez képest, szintén ollyan kitsiny az embernek gonoszsága az Istennek nagy irgalmasságához képest; Söt ha igazat akarunk mondani, tsak ollyan sintsen, hanem sok ezerszer fellyebb haladgya az Isten kegyelmének nagy vólta az embernek vétkeit, hogy sem mint a' tenger vizének sokasága, a' kis szikrátskának fényét. Mert a' tenger hogyha szintén nagy-is, mindazonáltal meg-határoztatott; de az Isten irgalmának vége sohol nintsen, 's meg-nem határoztatott. Mindenekre ki-áradott, a' ki hozzá folyamodott.

Gratia delictum superat, Clementia noxam. Nagyobb az Isten kegyelme, és az Ur Jésus érdeme, hogy sem mint a' világ vétke. *O quàm magna est miseratio Domini, & propitiatio Illius, convertentibus ad se.* Syr. 17: 26. Oh melly nagy a' mi Urunknak Istenünknek irgalmassága, a' ki meg-kegyelmez az ö hozzá igazán meg-téröknek. Kitsoda vádollya annakokáért az Istennek választtottit? Isten az, a' ki meg-igazít. Kitsoda, a' ki kárhoztatna? Christus az, a' ki meg-hólt, söt a' ki fel-is támadott, és az Istennek jobbján vagyon, és esedezik mi érettünk. *Rom* 8: 33, 34. Kinek szentséges érdeme erösebb, hogy sem mint a' Móses beszéde, erösebb, hogy sem mint a' lelki-esméret ellenünk-való bizonyság-tétele.

§. XVIII. Bóldog ember vólna ugyan, a' kit az ö lelke nem kárhoztatna, *Syr.* 14: 2. de kitsoda az, a' ki szivét, lelkét tisztának mondhattya, *Prov.* 20: 9. az illyen bizonyára tsak ö magát tsallya-meg. 1 *Joh.* 1: 8. *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem me ostendero, pravum me comprobabit.* Ha igaznak vallanám magamat lenni, az én szájam vallása engemet kárhoztatna, 's ha tökéletesnek, bünössé tenne az én szájam engemet. *Jobi* 9: 20. Azért az ö magát igazítani akaró embert, az ö maga szája vallása meg-hamisíttya; *Cap.* 15: 5. de mivel nintsen egy igaz ember-is e' földön, ki jót tselekednék, és nem vétkeznék. *Eccl.* 7: 20. A' lelki-esméret annakokáért vádol bennünket, *Eccl.* 7: 22. 1 *Joh.* 3: 20. *Sap.* 17: 10. A' mint vádollya vala a' paráznaságban tapasztaltatott amaz asszonyi-állatot vádoló Irástudókat és Fariseusokat. *Joh.* 8: 9. Had vádolódgyék azonban e' *Conscientia*, 's hadd furdalódgyék, hadd sententziázzon és kárhoztasson; de hatalmasabb az Isten a' mi szíveinknél, 1 *Joh.* 3: 20. hatalmasabb annak ellenünk-való bizonyság-tételénél. *Objiciat nobis propriam indignitatem:* Terjeszte elönkben mi magunk méltatlanságát, és Istenünk ellen tselekedett vétkeinknek útálatosságát. Juttassa eszünkben velünk született vétkünket, *Psal.* 51: 7. juttassa eszünkben meg-tselekedett bününket. *Jobi* 15: 16. *In ipsa mente humana, tribunal quoddam à natura constitutum est, ubi unusquisq; sui sceleris Index est, Testis & Judex: Et cùm ipse propriæ culpæ conscius, se ipsum capitis condemnet, pœnam sibi postea à naturæ Auctore inflictam, justissimam esse cognoscat.* Minden embernek szivében a' természettöl egy itélö szék emeltetett, holott ki-ki mind maga tselekedetinek vádolója, bizonyítója 's birája, hogy midön az ö maga vétkét tudó ember, ö magát halálra sententziázza, annakutánna az Istentöl reá botsáttatott büntetést igaznak lenni esmérje és vallya. *Inter multiplices humanæ animæ tribulationes, & innumerabiles afflictionum molestias, nulla est major afflictio, quàm Conscientia delictorum.* Az ember lelkének mindenféle sok keserüségi között, és meg-számlálhatatlan nyomorúságinak kisérteti között nagyobb sanyarúság nem lehet, mint az ö vétkeiröl bizonyságot tévö embernek lelki-esméreti. *Cùm enim exterius patitur homo, ad Deum confugit. Quod si autem malæ conscientiæ tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non invenit, quoniam fortè recessit ab hospitio cordis, pro abundantia iniquitatis. Quid facturus est homo? ubi consolationem inveniet? ubi requiem requiret?* Mert külsöképen hogyha szintén valamit szenyved-is az ember, Istenéhez folyamodik; de ha a' gonosz lelki-esméretnek terhét viselö ember, maga szivében az Istent fel-nem találya, mivel töle a' sok bünökért talám el-távozott, mit tselekeszik akkor, hol keres vigasztalást? vagy hol taiái nyúgodalmat? fut illyenkor, ha szintén senki nem üldözi-is. *Prov.* 28: 1. A' félelemnek

zúgása vagyon az ö füleiben. *Jobi* 15: 21. Mert nintsen békesége a' hitetleneknek, *Esa.* 48: 28. *Cap.* 57: 21. de nem csak a' hitetleneknek; hanem vádolódik lelki-esméreti még a' hivöknek-is. Mert még az igaz-is mindennap hétszer esik-el. *Prov.* 24: 17. *Quid hic consilii?* Az Istenfélö emberek itt mit tselekeszenek? Az Ur Istennek Fia az Ur Jésus által, bünöknek botsánattyáért esedeznek, *Psal.* 32: 6. és a' Közben-járó Ur Jésusnak 1 *Tim.* 2: 5. szó-szólása, 's engeszelö áldozattyáért, 1 *Joh.* 2: 2. hit által ö Felségével meg-békéllenek, *Rom.* 5: 1. söt az ö magok méltatlansága és útálatossága el-fedezésére, *Psal.* 32: 1. azon Ur Jésus igaslságának tiszta palástyába öltöztetnek, *Esa.* 61: 10. *Apoc.* 7: 14. 's az Ur Jésusban egyedül ditsekednek. *Non gloriabor*, azt mondgya a' keresztyén ember, *qui i justus sum, sed quia redemptus. Gloriabor, non quia vacuus sum à peccatis, sed quia Advocatus apud Patrem pro me Christus est, & quia remissa sunt peccata. Non gloriabor, quia profui, neque quia profuit mihi quisquam, sed quia pro me sangvis Christi effusus est.* Nem ditsekedem úgy, hogy azt vallyam, igaz vagyok; hanē azért ditsekedem, hogy megváltatott vagyok. Ditsekedē, nem hogy büneimtöl üres vagyok, hanem hogy érettem, Isten elött szószólómmá lött az Ur Jésus, és az én büneimet meg-botsátotta ö érette Isten énnékem. Nem ditsekedem, hogy valakinek jótselekedetemmel haználhattam vólna, sem hogy valakinek jótselekedeti, énnékem segitségül lettenek vólna,

vólna, hanem az Ur Jésus vére érettem hogy ki-ontatott, abban ditsekedem. *Glorior in solo sangvine Christe tuo.* Egyedül tsak érdemedben Uram Jésus ditsekedem. *Fateor, non sum dignus ego, nec possum propriis meritis Regnum obtinere Cœlorum. Cæterùm duplici jure obtinet illud Dominus meus: Hæreditate scil. Patris, & meritó passionis. Alteró ipse contentus, alterum mihi donat. Cujus donó, illud jure mihi vendicans non confundor.* Meg-vallom, hogy én méltó nem vagyok, sem pedig magam érdemem által, mennyországba nem juthatok: De mivel az én Uram Jésus Christusomnak két féle *jus*sa és igassága vagyon ahoz az örök boldogsághoz: Mert birja azt, mind öröksége szerént az ö Attyától, mind pedig az ö szenyvedése érdeme szerint. Egyik igassága szerint való birásával ö meg-elégszik, 's másik *jus*sát nékem ajándékozza. Kinek adományából azt a' mennyországot, igaz *jus*sal magamnak tulajdonítván, meg-nem szégyenülök. Mert meg-igazúlván hitnek általa, békeségünk vagyon Istennél, a' mi Urunk Jésus Christusnak általa. Kinek általa lött hitben menetelünk a' kegyelemben. *Rom.* 5: 2. Mert, ha mikor ellenségi vólnánk, meg-békéllettünk Istennel az ö Fiának halála által, sokkal inkább megtartatunk az ö vére által, minekutánna megbékéllettünk véle. *Ibid. versu* 10. Mivel pedig minden én méltatlansságomat és mezítelen vóltomat bé-fedezi az Ur Jésus érdemének méltósága, 's az ö igassságának tisztasága, a' kiben tudniillik vagyon szivemnek minden re-

ménysége, bizodalma és bátorsága: (*Lásdmeg óda fellyebb* §. XVII.) Azért ezen Ur Jésus által, Istenemhez bizodalmason folyamodom, és ö szent Felségének így imádkozom: *Deus altissime, qui solus sine peccato es, tribue mihi peccatori gratiam in illa hora, propter multas miserationes tuas, ne tunc appareat, quæ nunc velata est iniquitas mea, coram expectatoribus Angelis, Archangelis, Prophetis, & Apostolis, Justis & Sanctis: Sed salva me impium, gratiâ & misericordiâ tuâ, & induc me in Paradysum deliciarum.* Öh magasságban lakozó ditsöséges szent Isten! A' ki egyedül tiszta, és minden vétek kivül való vagy! Ajándékozz énnékem szegény bünösnek amaz utólsó órán, a' te nagy irgalmasságodért ollyan kegyelmet, hogy a' melly mostan bé-fedezve vagyon, meg ne láttassék, 's ki-ne nyilatkoztassék akkoron az én sok álnokságom, az Angyalok, Árchangyalok, Próféták és Apostolok, megigazúltt lelkek és minden szentek elött. Idvezíts inkább engemet bünös embert, a' te irgalmasságodnak nagy vóltáért, és vígy-bé a' te szent országodba, szent Fiadért, az én Uram Jésus Christusomért! Ámen.

§. XIX. A' kinek örizése, óltalma és kegyelmes gondviselése alatt lévén, *Psal.* 91: 1. ne félly semmit ama' pokolbéli ordító, és utánnad mind éjjel nappal járó oroszlántól, 1 *Pet.* 5: 8. az ördögtöl, *Apoc.* 12: 9. *seqq.* hogyha szintén fel-támad-is ellened, hogyha szintén rettegtet-is ö téged, mert vagyon néked erös, hatalmas, te veled lakozó Istened. *Esa.*

Esa. 9: 6. *Objiciat tormentorum inferni gravitatem.* Mútogassa a' pokolnak, melly ellenünk száját fel-tátotta, *Esa.* 5: 14. meg-érdemlett kinnyát, holott tudniillik: lészen I. *Pœnarum acerbitas:* A' kínoknak olly keserüsége, hogy ahoz képest e' világon lévö mindenféle kínoknak epéje tsak ollyan, mint amaz édes méznek gyönyörüsége. II. *Diversitas.* A'kínoknak lészen ott olly sokféle része, hogy egy vétek se légyen, mellyet az ö magánoson-való tülajdon büntetése ne kövessen. Lészen ott *Ignis urens:* A' testet 's lelket égetö tüznek meleg hévsége. *Vermis rodens,* A' sziveket mardosó férgeknek kegyetlensége. *Bestia mordens:* A' fene vadaknál-is erösebben kínzó ördögöknek dühössége. Lészen ott *Pœna damni:* Minden jóktól-való meg-fosztatás, *& sensûs:* és minden nyavalyákkal-való meg-sulyosíttatás. Lészen III. *Pœnarum æternitas:* A' pokolbéli kínoknak mind örökkön örökké-való örökssége, mellynek soha nem lehet vége. *Gravis erit damnatorum pœna, propter suppliciorum acerbitatem, gravior propter eorundem diversitatem, gravissima propter æternitatem.* Nagy lészen felette igen és sulyos, az el-kárhozttaknak büntetése, a' kínoknak keserüségére, nagyobb azoknak külömbségére; de leg-nagyobb a' kínoknak mind örökké meg-maradó esztendeire nézve. *Esa.* 34: 9, 10. *Matth.* 25: 46. *Apoc.* 20: 10. *Post annorum centum millena millium millia, sine ullo fine ad rediviva, revertentur tormenta.* Sok száz ezerszerte-való ezer esztendöknek

 utánna

utánna, csak a' végnélkül-való kinoknak térnek újúlására. A' mellyekkel rettentsen bátor tégedet a' fátán, de nints hatalom bottya vállán; mert meg-váltott vagy Christus árrán. *Major est qui excusat Dominus Jesus, quàm qui accusat: Major qui obumbrat, quàm qui impugnat.* Nagyobb a' tégedet mentegetö Ur Jésus, hogy sem mint a' vádoló: Erösebb az öltamazód, hogy sem mint kárhoztatód. Ki ellen a' világ Fejedelmének semmi hatalma nintsen. *Joh.* 14: 30. Hatalmasabb inkább ö Felsége, és erösebb a' pokolbéli hatalomnál, és erösebb fegyveresénél. *Apoc.* 12: 7, 8. *Luc.* 11: 22. Mert ö ennek fejét meg-rontotta, *Gen.* 3: 15. fegyverét el-oztotta. *Luc.* 11: 22. Tselekedetit el-bontotta, 1 *Joh.* 3: 8. és igyekezetit meghatározta; *Jobi* 1: 11. & 12: 6. söt magátis igaz itélettel el-kárhoztatta, *Apoc.* 5: 5. 's meg-kötözte. *Cap.* 20: 2. 2 *Pet.* 2: 4. *Ep. Jud. versu* 6. Ez az Ur Jésus az ö maga halála által el-rontotta azt, a' kinél a' halálnak birodalma vala, az ördögöt, *Hebr.* 2: 14, 15. a' pokolbéli birodalmakat és hatalmasságokat meg-foztotta, és a' keresztfa által diadalmat vévén azokon, azokat nyilván mútogattya. *Col.* 2: 15. Ez az Ur Jésus felmenvén a' mennyégbe, fogva vitte a' fogságot, *Psal.* 68: 13. és a' viz nélkül-való tóból ki-szabadította a' foglyokat. *Zach.* 9: 11. Ez a' békeségnek Istene, meg-ronttya a' fátánt a' mi lábaink alatt-is hamar. *Rom.* 16: 20. Mert hatalmasabb a' ki mi bennünk vagyon, hogy

hógy sem mint a' ki e' világban vagyon. 1 *Joh.* 4: 4. Meg-gyözik annakokáért a' hivek-is az ördögöt a' Bárány Jésusnak véréért, és az ö bizonyság-tévö beszédéért. *Apoc.* 12: 11. Söt ugyan tsufollyák a' halált és poklot, mondván: El-nyeletett a' halál szintén a' diadalomig. Hol vagyon halál a' te diadalmad? hol vagyon pokol a' te fulákod? *Hos.* 13: 14. A' halálnak fulákja a' bün, a' bünnek ereje a' törvény; az Istennek pedig légyen hálá, ki mind ezeken adott diadalmat, a' mi Urunk Jésus Christusnak általa. 1 *Cor.* 15: 55. *seqq.* A' ki által még szintén ma-is vésznek a' hivek az ördögön hatalmat. Szemlátomást bé-ment egykor *Freybergá*ban egy beteghez az ördög, vonván nagy ökör bört utánna, és arra a' betegnek bünеit fel-jegyzeni akarván; de midön a' *Patiens* azt felelné: Ird-fel bátor minden büneimet nem bánom; de hogy azok felibe illyen tituluft tégy kivánom: Az asszonyi-állat magva meg-töri a' kigyónak fejét. *Gen.* 3: 15. A' kéfértö ördög mindgyárást elhadgya, és utálatos büdösségét a' szobában hadgya. Másszor bé-ment az ördög máshoz-is, 's azt mondgya: Imé! meg-kell halnod, büneidet azért én fel-irom, a' mellyeket nékem meg-kell vallanod. Papirost vészen azért elö kebeléböl, és téntát, 's így az iráshoz el-készíti ö magát. Kinek felel a' beteg: Büneimet ugyan nem tagadom, de hogy az én Uram Jésus Christusom azokért szenyvedett, 's meg-fizetett, és az Isten elött Közbenjárómmá lött, azt jól tudom, tudom hogy

hogy ö érette nékem az Iſten meg-kegyelmezett, és minden büneimnek meg-engedett. Mivel pedig vétkeimet te fel akarod irni, azokat néked én-is elö akarom ſzámlálni. Irjad azért: Mi mindnyájan ollyanok vagyunk, mint a' tiſztátalanok, és mint a' meg-ferteztetett ruha, minden mi igaſſágunk. *Eſa.* 64.6. Fel-irja ezt hamar az ördög, kinek a' *Patiens* iſmét azt mondgya: Irjad, De te irgalmas és kegyelmes Iſten azt mondottad: Én vagyok, Én vagyok, ki el-törlöm a' te álnokſágidat, én magamért, és a' te büneidröl meg-nem emlekezem. *Cap.* 43: 25. Söt ez-is a' te fogadásod: ha ollyanok vólnának-is büneitek, mint a' veres feſték, fejérek léſznek mint a'hó, és ha pirosak vólnának, mint a' piros feſték, ollyanok léſznek mint a' fejér gyapjú. *Cap.* 1:18. Mellyeket hallván az ördög, nem irja, hanem hogy tovább-is a' mint el-kezdette büneit elö-ſzámlállya, azt mondgya. A' beteg azért ezt kiálttya: Azért jelent-meg az Iſtennek Fia, hogy az ördögnek tselekedetit elrontsa. 1 *Joh.* 3: 8. Melly ſzavára az ördög elenyéſzik, és a' beteg-is bóldogúl ez életböl ki-költözik. *Quid hic ſtas horrenda beſtia, nihil in me juris habes?* A' Harmadik ember töle azt kérdi, mikor magát az ördög nékie meg-jelenti: Mit állaſz itt utálatos dög, én rajtam néked ſemmi hatalmad nintsen, pokolbéli fene ördög? mert én kereſztyén vagyok. Nem tudod-é? hogy az én Jéſusom a' poklot meg-foſztotta, és az én ſzivemben: Itt vólt a' Názáretbéli Jéſus, tüzes betükkel azt irta

irta? A' Negyedik, ſok ſzámtalan ördögöknek körmei közzül, egy ártatlan kis gyermeket az Ur Jéſus neve erejével ki-ragadott. Az Ötödik ezzel a' ſzóval: JÉSUS! a' piatzon mezítelen fegyverrel futosó ördöngös ember dühösködése ellen, meg-tartatott. A' Hatodik, az embereket dárdájával meg-ölö pokolbéli ellenſégtöl, e' ſzónak ſzíves említéſe és érdeme által: Az Ige teſté lött, meg-ſzabadíttatott. Ugyan ezen kéſértö ördög, az Iſten népe ellen moſt-is dühösködik, moſtan-is azok ellen minden eſzével és erejével fel-fegyverkezik. Akarja öket meg-roſtálni, *Luc.* 22: 31. tüzes nyilaival kéſérteni, *Eph.* 6: 16. az Ur Jéſus kezeiböl ki-ragadni, *Matth.* 24: 24. *Joh.* 10: 28, 29. és el-nyelni, 1 *Pet.* 5: 8. De mind ezeket *irrito conatu*, tsak haſzontalan tanátstsal tselekeſzi, tsak hijában-való ſzándékkal miveli, mert Iſten vagyon mivelünk. *Eſa.* 8: 10. Hogyha azért igaz hitböl azt mondod ö néki: Én az Ur Jéſusban meg-kereſztelkedtem, én az Ur Jéſus ſzent Teſte és Vére Sákramentomával éltem, nem árthat ſemmit tenéked, haſzontalan minden igyekezete ellened: És hogyha ſzintén teſtedet Iſten kegyelméböl meg-nyomoríthattya-is, mint Jóbbal, ſzent Pállal és ö magával-is az Ur Jéſuſſal tselekedett, a' kit-is teſtében a' kereſzt-fához ſzegeztetett, és meg-kéſértetett; de lelkedet ſoha örökké ö az Ur Jéſus óltalma alól ki nem ſzakaſzthattya, 's el-nem kárhoztathattya. *Joh.* 10, 28, 29.

§. XX. Ugy de talám iſmét azt mondod: Minek-

Minekutánna gyenge hited felöl-való ellenvetésedre §. XIV. *& seqq.* elégendöképen meg-feleltem, talám azon hitednek meg-nem tapasztalása felöl ismét azont állítod, hogy te semmi hitet nem érzesz szivedben, hitednek jelen-létét nem tapasztalhatod-meg lelkedben? ez-is felette igen nehéz dolog, és keserüségedet szaporító állapot, melly gondolatot szivedböl hogy ki-rekesztheſs, és abban hitet érezheſs, a' következendö elmélkedésre jól reá figyelmezz: *Posita causa in actu, certò sequitur effectus. At fidei tuæ causa jam in actu est posita. Quare, Effectus certò sequitur, & præsens est.* Valahol jelen-vannak, és munkálódnak az igaz hitnek okai, ott jelen vagyon az igaz hit-is. De azok minden keresztyén emberben, így te bennedis jelen-vannak, és munkálódnak az igaz hitnek okai, tehát jelen-vagyon az igaz hit-is. Ugyan-is jelen-vagyon, és munkálkodik az igaz hitnek leg-elsö 's szerzö oka, az Atya Istennek kegyelme. *Vide suprà* §. XII. *&* §. XVI. Jelen-vagyon, jelen-vagyon és munkálódik az igaz hitet nevelö Istennek Igéje, és a' Sákramentomoknak meg-betsülhetetlen szentsége. *Vide suprà* §. XIV. Származik azért ezekböl az igaz hit-is. A' jó Isten hiszem még ma-is kezeit a' meg-térö bünöshöz ki-terjeszti. *Esa.* 65: 2. *Prov.* 1: 23. *& seqq. Ezech.* 18: 21. Még ma-is a' bünösöket hozzája-való meg-térésekre kiszitti. *Matth.* 4: 17. Még ma-is a' Szent Lélek Isten, embernek szive ajtaját, hogy meg-nyissa zörgeti, *Apoc.* 3: 20.

3: 20. melly dologban, hogy senki ne kételkedgyék, az ö szent Igéjét, mint az igaz hitnek és kegyelmének eszközét, *Rom.* 10: 17. mindeneknek hirdetteti, és a' szent Sákramentomokat mi velünk közli. A' szent Vatsorában nevezet szerint, szent testét és vérét nékünk oztogatván, az Ur Jésus ö magát velünk egyesíti, hogy az ö kegyelmes jelenvólta felöl semmit ne kételkedgyünk. Mivel pedig te-is hallgatod az Istennek Igéjét, mivel meg-kereszteltetel, és az ö szent Vatsorájával-is az ö szent szerzése szerint éltél, és így vetted az ö Sákramentomit. Következik annakokáért, hogy az *Effectus*, avagy az igaz hit-is szivedben légyen, ne-is mondgyad: Hallgattyák sokan az Istennek szent Igéjét, sokan vészik a' szent Sákramentomban a' Christusnak testét és vérét; de nem lelki idvességekre, hanem inkább vesztedelmekre, mert nem mindeneké a' hit, 2*Thess.* 3: 2. ki tudgya annakokáért, te-is talám nem jó magad el-kezdésével, hanem méltatlanúl éltél e' szent eszközökkel. Ezt mondom ne mondgyad; hanem inkább megtudgyad, hogy az igaz hit és az Istenhez-való meg-térés, nem az emberektöl származik, hanem tsak az Istentöl munkálódtatik. *Joh.* 6: 29. Mi tölünk egyéb semmi nem kivántatik, hanem tsak az, hogy az ö Igéje által munkálódó Szent Léleknek ellene ne állyunk. *Quicunq; se habet merè passivè, qui contumaciter non resistit, nec resistendi animum habet, ille de efficaci Spiritûs & Verbi operatione dubitare non potest,*

potest, nec debet. Valaki az ö Igéje által munkálkodó Istennek ellene nem áll, sem ellent állani nem kiván, az ollyan ember a' Szent Léleknek és az ö Igéjének hatható munkálkodása felöl semmit sem kételkedhetik. Mert valamint a' fényes Napnak vagyon annyi ereje, hogy minden helyeket és házakat meg-világosíthat, ha az ablakok elötte bé-nem záratnak; így az Isten Igéjének vagyon annyi ereje, hogy minden embereket meg-térithet, és Istenhez vezérelhet, valakik annak Isteni erejét gonoszságokkal meg-nem akadályoztattyák. Hogy ha ki azért kételkedik hitinek jelen-vólta felöl, adgya okát kételkedésének, hogyha pedig tsak büneinek sokaságát számlálgattya, avagy erötelenségét mútogattya, azt mondom, hogy nintsen elégendö oka kételkedésének. Nem elég az elsö, mert tudgyuk, és ellenében-vethettyük az Istennek igéretit, ki a' bünös embernek nem kivánnya el-veszétét. *Ezech.* 18. *&* 33. *Vide suprâ* §. XVI. Nem elég kételkedésre, vagy a' kétségbe-esésre a' második, mivel az Istennek ereje, az erötlenségben vitettetik végbe. 2*Cor.* 12: 9. *Lásd-meg* §. XIV. És mivel, hogy a' meg-térítö Istennek ellene ne állyon, tsak a' kivántatik a' meg-térö emberben. Az egész dolog azért ebben vagyon: akar-é valaki ellent állani az Isten munkálkodásának, avagy nem akar. Ha ellent nem áll, *causa in actu posita est, & effectus infallibiliter sequitur*, az Isten tehát minden kételkedés nélkül szivében meg-fogja szerze-

szerzeni. Valaki azért büneit szivesen meg-bánnya, és azoknak botsánattyát Istentöl kivánnya, az ollyan ember az ö hitinek jelen vólta, büneinek botsánattya, és az Istennek irgalmassága felöl semmit se kételkedgyék. Hogyha pedig kételkedik, tehát az Isten igéretinek igaz vóltát, kegyelmének bö áldását, és a' Jésus érdeme méltóságos hasznát kétségessé tészi, és meg-akarja hamisítani. 1*Joh.* 5: 10. Bizonyos lehet tehát így a' keresztyén ember, *in Paroxismo tentationis*, a' sok kísértetek között, az ö hitinek jelen-vólta felöl. *A Priori, sive Causarum*, hogyha meg-gondollya annak okait, de bizonyos lehet ugyan azon felöl, *à Posteriori*, hogyha annak meg-gondollya jeleit, jegyeit, munkáit, munkálkodásit, és az Istenhez-való meg-térés után következendö dolgait. *Ubi reperitur Consequens, ibi abesse nequit Antecedens: Subsumat quivis. In me deprehendo Consequentem Conversionis effectum. Quare, Fides & Conversio nequaquam absunt.* Valahol jelen vannak az igaz hitnek munkálkodási, jelen vagyon ott az igaz hit-is. Mondgya immár ki-ki maga felöl: Én bennem jelen vannak annak munkálkodási. Jelen vagyon tehát a' meg-térés, és az igaz hit-is. Mellyek pedig a' hitnek munkálkodási? Hármak leg-kiváltképen. I. *Gratiæ Divinæ desiderium.* Az Ur Isten irgalmasságának szomjúhozása. Mert valaki ezt szivesen óhajttya, az ollyan ember magában a' Szent Lélek munkálkodását meg-tapasztalhattya. *Matth.* 5: 6. *Rom.* 8: 15. *&* 26. Hogy-

Hogyha pedig ezt a' kéſértetbe eſett ember magában nem érzené, tehát *in tali caſu*, annak eſzébe kell juttatni a' világi dolgoknak hijában valóságát. Az örök életnek méltóságát, és a' kárhozatnak ſulyoſságát, mellyek felgerjeſzthetik az ember ſzivében az Istenhez való meg-térésnek kivánſágát. II. *Renovationis ſenſus.* A' belsö újulásnak tapaſztalása. Melly leg-inkább meg-tetſzik, a' teſtnek 's lélleknek egymáſſal-való tuſakodásából, és a' bünöknek utájásából, *Rom. 6. & 7.* mellyeket ha ki érez magában, az ollyan ember hiti és meg-újulása felöl bizonyos lehet. Mert a' hitetlenben és a' pénitentzia-tartatlan emberben a' teſt uralkodik, mellynek, valaki ellene nem tuſakodik, az ollyan a' Szent Lélektöl nem igazgattatik. Ellenben, ha kik Isten Igéjét hallgatván ſzivekben lankadoznak, *Luc.* 24: 32. Istenes indúlatokat éreznek, teſti indúlattyoknak el-hagyására igyekeznek, lelki dolgokról elmélkednek, a' mennyeiekért eſedeznek, és a' nyomorúſágban belsö vigaſztaláſt éreznek, az illyetének a' Szent Lélektöl vezéreltetnek. *Rom.* 8: 12, 13. Mert mind ezek az igaz hitnek jelei, és az Istenhez való meg-térésnek bizonyos jegyei, a' mellyekben nintsen ſemmi réſzek az újonnan nem ſzületett bünös embereknek. III. *Bonorum operum exercitium.* A' jótselekedeteknek gyakorlása. Valaki Istenét és Felebaráttyát ſzivesen ſzereti, a' kereſztet békeſséggel viſeli, a' Chriſtusért reá következett nyomorúſágokat bátran ſzenyvedi, az ollyan iſmét tudhattya, hogy

hogy Isten elött meg-igazúltt, és igaz hiti vagyon, mert ezeket a' dolgokat a' hitetlen ember ſemmiképen véghez nem viheti. Hogy ha azonban valaki azt állittya, hogy mind ezek a' jegyek bizonytalanok legyenek; mivel az istentelenek és a' képmútatók-is tettetheſſék magokat, mintha ekképen rendelnék ökis minden dolgokat. Tehát én azt mondom. Hogy a' kép mútató embertöl meg-külömböztetſſék az Istenfélö ember, vigyázni kell mindenkoron a' ſzent Irásnak ím e' mondásira: I. A' Hit által lakozik az Ur Jéſus a' mi ſziveinkben. *Eph.* 3: 12. Az igaz hittel ſemmi társalkodása nintsen a' ſetétség tselekedetinek. 2*Cor.* 6: 15. II. A' hit a' diadalom, melly meg-gyözi e' világot. 1*Joh.* 5: 4. Avagy a' teſtnek, ſzemnek, és életnek kivánságát. 1*Joh.* 2: 16. Ha immár igaz hited vagyon, nem járſz tehát teſted kedve ſzerint, nem-is élſz e' világnak élete ſzerint; *Eph.* 2: 2. 1*Pet.* 1: 14. hanem állatod teſtedet Istennek élö, ſzent és kedves áldozatúl. *Rom.* 12: 1. III. A' hit által tiſztittatnak-meg a' mi ſziveink. *Act.* 15: 9. Ha azért a' ſziv még a' bünöknek féſzke, *Matth.* 15: 19. és nem a' Szent Lélek lakó helye, 1*Cor.* 3: 16. nintsen jelen még a' hit. Mert a' ki bünt téſzen, nem az Istentöl ſzületett, hanem ördögtöl. 1*Joh.* 3: 9, 10. & 15. *Joh.* 8: 39.

§. XXI. Végezetre talám még-is azt mondod: hogy te épen nem hihetſz, hármat jegyezz azért meg rövideden: I. *Tuam diſpoſitionem.* A' te magad állapottyát, 2*Cor.* 13: 5. vallyon

vallyon nintsen-é benned az Isten kegyelmének kivánsága? az Istenben-való reménységnek és bizodalomnak valami kis szikrátskája? vagyon-é büneid felöl-való valami bánat? vagyon-é az Úr Jésushoz-való menetelnek, és az örök életnek óhajtozó buzgósága? vagyon-é benned valami jó indúlat? akarnád-é ha hihetnél? ha ezek a' jelek benned vannak, benned vagyon a' Szent Lélek Isten-is, és a' hitnek kitsiny tüzetskéjét gerjesztgeti szivedben. 2*Cor.* 3: 5. & *Cap.* 1: 6. *Rom.* 8: 26. Akarnád hiszem ha hihetnél, 's azért-is gyakran sóhajtkodol és imádkozol. Jól vagyon, kezdete már a' hitnek benned vagyon, mert ez a' jó kivánságnak, ez az akarat és sóhajtkodás, a' Szent Lélektöl gerjesztendö hitnek elsö részetskéje, melly a' Sz. Lélektöl származik te benned, ki az ö erejét erötelenséged alá teszi, és azt segíti. 2*Cor.* 12: 9. Ugyan-is, valamint nem tudgyuk mit, és miképen kellessék kérnünk Istentöl, hanem a' Szent Lélek segíti a' mi erötelenségünket, és esedezik ki-mondhatatlan sóhajtkodásokkal érettünk. *Rom.* 8: 26. Igy mit, és miképen hidgyünk, noha mi azt nem érezzük, hanem csak a' Szent Lélek táplállya a' hitet, és meg-tarttya. Vagyon búza a' földben, hogyha szintén szárát avagy fejét nem láthatod-is téli idöben. Vagyon lélek az aluvó, vagy el-alélt emberben, noha maga nem-is tudgya erötlenségében. Vagyon a' hamuban lévö szikrátskának-is mind melegsége, 's mind fényessége, noha a' rajta lévö

ta lévö fedél miatt ki-nem jelentheti. Igy az igaz hit a' szivnek néha belsö részében úgy el-rejtetik, hogy annak jelen-léte mi tölünk nem érezztethetik. *Aliud est fidem non sentire, aliud verò credere nolle. Illud est luctæ; hoc verò pervicacis contumaciæ.* Más nem érzeni a' hitet, más pedig nem akarni hinni. Amaz a' kisértetek között meg-történik; de ez a' vakmeröségnek tulajdonittatik. Hit által lakozik a' Christus a' mi szivünkben, *Ephes.* 3: 17. jóllehet annak kegyelmes jelen-létet tapasztalhatóképen meg-nem érezhettyük. A' belöl vigasztaló Szent Léleknek-is háza vagyon te benned, 1*Cor.* 6: 19. jóllehet az ö vigasztalásának érzését meg-vonnya néha te töled. Valamint az Ábrahám minden emberi reménység ellen, hitt az Isteni reménységben: *Rom.* 4: 18. így ha nem érzed-is hited jelen-létét; de a' jó Isten ereje által biznod kell az ö igaz beszédében, *Psal.* 23: 4. mellyböl a' hit származik, *Rom.* 10: 17. és a' hitböl ostán annak érzése ki-tsirázik. Légy annakokáért jó reménységben, ne-is tébolyogj a' te szivedben, hallgasd Istennek igéjét, és botsásd annak lelkedbe erejét, hogy az által hihess, vagy hitet szivedben szerezhess, sóhajtkodgyál az Istenhez, hogy Isteni eröt nyujtson erötelenségedhez. Jegyezd-meg II. *Dei Propensionem.* Az Istennek könyörülettességre hajlandó vóltát. Kitöl vagyon, hogy hinni kivánsz, hinni akarsz? Bizonyára nem te magadtól, *Ephes.* 2: 8. hanem a' jó Istentöl, a' ki tselekeszi mind hogy akarjad a' jót,

a' jót, 's mind pedig véghez-is vigyed, *Phil.* 2: 13. és közel vagyon a' töredelmes szivekhez, és azokat meg-tarttya, *Psal.* 34: 18. meg-élesztí, *Esa.* 57: 15. meg-nem útállya, *Psal.* 51: 9. azokról meg-emlekezik, *Esa.* 49: 15. *seqq.* és öket vigasztallya; *Cap.* 61: 1. & 65: 13. söt az el-kezdett jó dolgot véghezis visi, mind a' Jésus Christusnak napjáig. *Phil.* 1: 6. Légyen elég tehát tenéked az Istennek kegyelme, kinek ereje a' te erötelenségedben vitetik végbe, 's nagy-örömest ditsekedgyél a' te erötelenségedben, hogy lakozzék te benned a' Christus ereje, 2*Cor.* 12: 9, 10. és élly mind szerzö, 's mind pedig nevelö eszközökkel, mellyek felöl (*Lásd meg oda fellyebb* §. XIV.) *Considera charitatem Adoptionis, veritatem Promissionis, & potestatem redditionis.* Gondold-meg az Isteni szerelemnek, melly tégedet fiává fogadott a' szent Keresztségben, nagy vóltát, gondold-meg az ö kegyelmes igéretinek igaságát. Gondold-meg az ö minden igéretit bé-tellyesíthetö hatalmát. Gondold-meg mondom jobban ezeket, és ezekröl te magadban mindenkor így elmélkedgyél, hogy erötelenségedben meg-erösödgyél: (*tem*

Dat Genitor. Meruit Genitus. Firmatq; salu-
Spiritus. Una fides accipit. Acta probant.

Az Atya Isten idvességemet igéri; a' Fiú azt érdemli, és a' Szent Lélek meg-petsétli. A' hit azt el-vészi. A' tselekedet pedig külsöképen meg-jelenti.

Una est in dubia mihi re medicina: Jehovæ

Cor

Cor patriũ, Os verax: Omnipotensq; manus.

Minden keserüségemben, 's minden halálos insségemben vigasztalásom egy nékem, hogy az Isten reménysségem: a' kinek szeret szent szive, a' kinek igaz beszéde, és hatalmas ö szent keze. *Murmuret jam quantum voluerit, insipiens cogitatio mea, dicens: Quis enim es tu? Aut quanta est illa gloria tua? quibusq; meritis hanc obtinere speras? At ego fiducialiter respondebo: Scio, cui credidi, & certus sum, quia in charitate nimia adoptavit me, qui verax est in promissione, & potens in exhibitione. Licet ei facere, quod voluerit?* Okoskodgyék bátor az én tudatlan okoskodásom, és gondolkodgyék, valamint szintén akarja az én gondolkodásom, ezt mondván: Kitsoda vagy te? És mitsoda a' te ditsekedésed? 'S minémü érdemeddel reménled, hogy az Isten kegyelmét meg-nyered, 's örök életed el-vezed? De annak nagy bizodalommal meg-felelek: Tudom jól, kinek hittem, és bizonyos vagyok, hogy az ö gondviselése alá ajánlott lelkemet megtarttya. 2*Tim.* 1: 12. A' ki ingyen-való kegyelméböl fiává fogadott engemet]: A' ki igaz minden igéretiben, és hatalmas az ö igéretinek] bé-tellyesítésében. Szabad önéki, valamit akar, azt tselekedni. *Hic est funiculus ille triplex, qui difficile rumpitur, quem nobis à Patria nostra in hunc carcerem usque dimissum firmiter teneamus, ut Ipse nos sublevet, Ipse trahet, & pertrahet usque ad conspectum magni Dei, Qui est benedictus in secula.* Ez ama' hármas és el-szakasztó-

kaſzthatatlan erös kötél, *Eccl.* 4: 12. a' melly onnét fellyül a' mi mennyei Atyánktól, az égböl ide alá botsáttatott. Fogjuk-meg azért azt, és nagy erösen hozzá ragaſzkodván tartsuk-meg, hogy minket innét fel-emellyén, és az örökké áldandó nagy Iſtennek ditsöséges ſzíne eleibe bé-vigyen. Igy kell mondom, elmélkedned, és a' te hited felöl nem kell kételkedned. Ád az Ur Iſten Szent Lelket azoknak, a' kik ö töle kérik, *Luc.* 11: 13. de azt nem kérhettyük, hanem tsak azon Szent Lélek által. Igy: Ád az Iſten hitet azoknak, a' kik kivánnyák, jóllehet a' hitnek kezdete nélkül nem kivánhattyák. A' napot nem láthatod annak világosítása nélkül. Az Iſtenben ſem hihetſz a' hitnek kezdete nélkül, a' mi azért mi tölünk nem lehet, Iſten kegyelme és ſegítsége által meg-lehet. *Matth.* 19: 26. hogy tud. ill. higyjünk, és hitünk által idvezüljünk. Melly hited erösítésére jegyezd-meg. III. *Cœtûs in gratiâ recepti multitudinẽ.* A' gyenge hittel bíró, de az Iſten kegyelmébẽ réſzesülö embereknek ſokaságát. Bizonyára, óh te erötelen Lélek, ſok ſzent emberek vannak itten társaid, a' te erötelenſégedben, ſokaknak vagy itten követöje a' te gyenge hitedben. Nagy hiti vólt ugyan Ábrahámnak, melly ö nékie tulajdoníttatott idveſſégére, *Rom.* 4: 3. vólt azonban nem egyſzer olly idö, mellyben az ö hiti-is igen kitsiny vólt. *Gen.* 12: 13. *Cap.* 17: 17. *&* 20: 1. Kitsiny vólt Jákóbnak-is. *Cap.* 37 35. Kitsíny Mójſesnek. *Num.* 11:22. *Cap.* 20: 11. Kitsíny Dávidnak. *Pſal.* 10: 1. Péter-

Péternek. *Matth.* 14: 31. Tamásnak. *Matth.* 20: 25. Az Apoſtoloknak, *Luc.* 17: 5. és egyebeknek. *Matth.* 6: 30. *Marc.* 9: 22. De Iſtentöl azonban mind ezek gyenge hiteknek erötelen vóltáért el-nem vettettenek; hanem az ö kegyelmében bé-vétettenek. *Syr.* 2: 11, 12. A' kikkel noſza menny-bé te-is Jéſus köſzikla 1 *Cor.* 10: 4. óldalának haſadékjában. *Eſa.* 2: 10. Rejtezzél-el az Iſtennek félelme elöl, és lakozzál e' magas köſzálnak hajlékában. *Can.* 2: 14. Hozzá fogad tégedet-is az Ur Jéſus. *Matth.* 11: 28. Ki ſem rekeſzt e' mennyei *Virtus. Joh.* 6: 37. Légy bátor inkább, meg-ſegít 's erösít tégedet-is az Ur Jéſus e' te gyengeſégedben, tsak öltözködgyél-fel az ö hatalmaſſágának erejében. *Eph.* 6: 10.

§. XXII. Ezeket, a' mint illik, már jól meg-viſgálván; bizonyos lehet ember az ö hitinek jelen vólta felöl: De bizonyos lehet-é vallyon azon igaz hitinek mind végig meg-maradása felöl? Bizonyos lehet. Jóllehet nem egy átallyában, mintha azt akar miképen éllyen, ſoha el-nem veſzthetné, hanem *ſub conditione mediorum uſurpandorum*, az igaz hitet nemzö, nevelö, és meg-örizö eſzközökre nézve. *Láſd-meg oda fellyebb.* §. XIV. Mert valamint a' jó Iſten réſzéröl állhatatoson megmarad mind örökké az ö fogadása. *Jac.* 1: 17. *Mal.* 3: 6. *Joſ.* 25: 45. *Num.* 23: 19. *Hebr.* 6. 18. *Pſal.* 33: 4. *Rom.* 3: 4. *Nulla in promiſſis ejus falſitas, quia nulla in faciendis Omnipotenti eſt difficultas.* Semmi hamiſſág nintsen az Iſten beſzédében, mert ſemmi lehetetlenſég nin-

nintsen az ö tselekedetiben. Igy az idvezülendö ember részéröl kivántatik, az Istentöl rendeltetett szent eszközöknek gyakorlása. Mert, valamint azok által származik a' hit elsöben; *Rom.* 10: 17: *&* 4: 11. 1*Pet.* 3: 21. Igy azon eszközök által tartatik-meg mind végigien. *Phil.* 1: 6. 1*Pet.* 1: 5. *Luc.* 11: 28. Hogyha annakokáért az én Istenem Igéjét szivesen hallgatom, *Joh.* 5: 39. 's meg-tartom, *Luc.* 11: 28. és életemet a' Szent Lélek Isten segítségének általa, *Rom.* 8: 26. 2*Cor.* 12: 9. a' szerint rendelem, *Joh.* 13: 17. hogyha a' késértetnek és kétségbe esésnek el-távoztatásáért buzgóságosan imádkozom, *Matth.* 26: 41. kérvén az Urat, az én Uramnak Attyát, hogy ne hadgyon-el engemet az én nyomorúságomnak napján. *Syr.* 51: 14. Söt inkább erösitsemeg, a' mellyet bennem tselekedett. *Psal.* 68: 28. Hogyha kereszténségemröl meg-emlekezem, *Gal.* 3: 27. és az Ur szent Vatsorájával az örök életre petsételtetem, 's az ö érdemében részesültetem: hitemnek tehát, mind végig megmaradása felöl bizonyos lehetek. *Joh.* 5: 24. Annál-is inkább, hogyha tökéletesen én magamban el-végezem, hogy kész akartva, 's elszánt szándékkal Istenem ellen soha nem vétkezem: Sem a' Szent Lélek Isten bennem munkálódó erejének ellenében magamat soha készakartva nem tészem. Melly jó szándékomnak és fogadásomnak végbe-viteléért, *Psal.* 116: 14. Istenemnek szüntelen 1*Thess.* 5: 17. esedezem. *Psal.* 90: 17. *Esa.* 26: 12. Igy tselekedvén mondom, bizonyos lehetek, hogy sem

sem halál, sem élet, sem Angyalok, sem Fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelen valók, sem következendök, sem magasság, sem mélység, és semmi egyéb teremtett állat, el-nem szakaszthat engemet az Isten szeretetitöl, melly vagyon a' mi Urunk Jésus Christusban. *Rom.* 8: 38. Ennek azért a' ki véghetetlen böséggel mindeneket meg-tselekedhetik fellyebb, hogy nem mint mi kérjük, vagy elménkbe bé-fogjuk; ennek mondom, az Istennek ditsöség légyen az Anyaszentegyházban, a' Jésus Christus által, minden idöben, és mind örökkön örökké, Ámen! *Eph.* 3: 20, 21.

§. XXIII. Eddig vólt, óh szegény ember! a' te büneid botsánattyáért imádkozásod, már következik, betegségedböl való fel-szabadúlásodért való óhajtozásod, és a' Szent Lélek Isten vigasztalásáért való fohászkodásod. Könyörögj annakokáért óh szenyvedö *Patiens* Másodszor *Pro Ægritudinis vel mitigatione, vel ablatione.* A' te betegségednek vagy könnyebbitéséért, vagy tellyességes el-veteléért. Könyörögj mondom ö Felségének; de *sub conditione Divinæ voluntatis,* 1 Joh. 5: 14. *& animæ utilitatis*, úgy, hogyha Istennek tetszik, és a' te lelkednek idvességére esik. *Rom.* 8: 28. Az ötvös tudgya, mennyi ideig kell az aranynak a' tüzben tisztúlni. Nem mi, hanem az Isten tudgya, mennyi ideig kelletik az embernek szenyvedni, hogy az ö hiti, az aranynál tisztábbnak találtassék. 1*Pet.* 1: 7. 'S a' nyomorúságnak kementzéjében meg-probáltassék. *Syr.* 2: 5. Önékie azért határt eleibe szabni,

Judith. 7: 23. *Cap.* 8: 13. avagy a' meg-gyógyúlásnak nem kelletik óráját hagyni, *Joh.* 2: 4. hanem nagy bizodalommal segítségére kelletik várakozni. 1*Sam.* 3: 18. *Psal.* 130: 5. Mert, mihelyt akarja úttyát szabadúlásodnak, *Matth.* 8: 2. vagy meg-gyógyúlásodnak módgyát, 2*Pet.* 2: 9. mindgyárást fel-találllya. 1*Cor.* 10: 13. Vigyed eleibe szivedet, és annak fájdalmit. *Psal.* 62: 8. Jelentsd-meg testednek-is nyavalyáit a' te imádságodban, és mindennémü szérelmét. *Psal.* 6. *à vers.* 2. Uram! Te elötted vagyon azt mondgyad, minden én kivánságom, és az én nyögésem te elötted el-nem rejtetett. *Psa.* 38: 9. Igen nagy betegséget szenyvedek, adgy könnyebbséget énnékem! *Esa.* 38: 14. Igen szenyvedek, mind kivül testemben, mind pedig belöl az én lelkemben. *Psal.* 6: 2, 3. Jaj nékem most! mert az Ur egyik bánatomra más bánatot adott. *Jer.* 45: 3. El-fáradtam fohászkodásomban, és nyugodalmot nem találtam, *Ibid.* tsendességben valék, de az Isten meg-rontott engemet: Az én vesémet ugyan hasogattya, és nem kedvez, az én epémet a' földre ugyan kiönttya. Reám támad mintegy hatalmas, és egyik nyavalya a' másikat éri. *Jobi* 16: 13. Tsontom bürömhöz ragadott, *Cap.* 19: 20. el-szólott, *Psal.* 22: 14. és minden eröm mint a' tserép el-száradott. *vers* 15. Az én szivem mint a' viasz el-olvadott az én belsö tagaim között, és az ö háborúsága igen meg-sokasodott. Az én nyomorúságimból szabadíts-ki engemet. *Psalm.* 25: 17. A' nyomorúságoknak egyik

egyik mélysége a' másikat követi. Az én könyhúllatásom énnékem kenyerem mind éj-jel 's nappal Mikor ezekröl meg-emlekezem, lelkemben felette igen meg-keseredem. En Istenem! az én lelkem én bennem el-hagyta magát, mint a' szomjú szarvas téged kiván. Miért hagytad-el, óh én lelkem! illyen igen magadat, és miért búsúlsz, 's nyughatatlankodol én bennem. Bízzál az Istenben, várjad az Istent, mert még önékie hálákat adok az ö szabaditásáért, ö az én életemnek megszabaditója, ö az én Istenem! *Psal.* 42: 1. Oh Atyámfia! óh szegény beteg! az igaz hitböl származott Imádság ám a' te betegségedböl való meg-gyógyúlásodnak fö orvossága. *Jac.* 5: 14. *Num.* 16: 47. 2*Sam.* 24: 17. *Esa.* 38: 2. melly nélkül nem haznál Orvosoknak orvossága, *Sap.* 16: 12. mert az Isten áldásából, (mellyet imádságoddal nyerhetsz) lészen minden orvosságnak haználatossága. Tudta jól ezt Ezékiás, azért beteg ágyában imádkozván, azt mondgya: Uram tarts-meg engemet, és hálá-adó éneket éneklek tenéked, életemnek minden napjaiban. *Esa.* 38: 20. Meg próbálta Dávid, azért gyakran fohászkodgya: Az én nyomorúságomban az Urhoz kiálték, és meg-hallgattata engemet. *Psal.* 120: 1. Segítségül hívtam az Urat, és kiáltottam az én Istenemnek, és meg-hallgatá szómat, az ö Templomából, és az én kiáltásom jutott ö eleibe, az ö füleiben. *Psal.* 18. Segítségül hittam az Urat, az én nyomorúságomban, és ö engemet meg-hallgatott, és meg-szabadí-

 tott.

tott. *Psal.* 118: 5. Tudta szent Jób-is, 's azért mondgya: Nem tíltom-meg az én számat, hanem szólok az én lelkemnek fájdalmiban, és panaszolkodom Istenem elött az én szivemnek keserüségében. *Cap.* 7: 11. A' kikkel imádkozzál te-is szegény beteg, *juxta Psal.* 40: 15. és betegségednek, Isten akarattya szerint való meg-könnyebbítéséért így fohászkodgyál: Oh én Uram és én édes Istenem! A' ki énnékem mind testet, 's mind lelket adtál: és az én Anyámnak méhétöl fogva, szintén ez ideig nagy kegyelmesen, türhetö állapotban meg-tartottál. *Syr.* 50: 24. Légyen hálá tenéked, hogy engemet Isteni szent tetszésed szerint, valamint életemben, sok jó egészséggel meg-áldottál, így mostani betegségemmel-is meglátogattál. *Jobi* 2: 10. Igen nehéz betegséget szenyvedek ugyan, és sulyos fájdalmakat viselek, kiffebbek mindazonáltal mind ezek az insségek, hogy sem mint az én büneimmel érdemlettem. Oh nagy irgalmassággal bövölködö szent Atyám! láss-meg könyörülö szemeiddel, melly nagy és sok légyen az én nyavalyám. Az én bünöm nyomorít, testem fájdalma szomorít, lelkem ismméreti háborít, és a' kétértö ördög keserít. Tarts-meg engemet én Istenem! El-érkeztenek a' sok keserüségeknek vizei, szintén az én lelkemig. *Psal.* 69: 1. Essék-meg szived az én sulyos nyavalyámon, essék-meg szived sokféle fájdalmimon! Ne vess-el elöled engemet, söt meg-botsátván bünömet, könnyebbítsed terhemet, 's add-meg én egészségemet Uram! A' te búsúlásod-

lásodban ne fedgy-meg engemet, és a' te haragodban ne ostorozz engemet! Könyörülly Uram rajtam! mert erötelen vagyok, gyógyíts meg engemet, mert meg-háborodtanak az én tsontaim, és az én lelkem-is igen meg-háborodott, de te Uram míg késel? Térj hozzám Uram, és mentsd-ki az én lelkemet, és szabadíts-meg engemet a' te irgalmasságodért! mert nintsen te felöled a' halálban emlekezet, a' koporsóban pedig kitsoda mond tenéked ditsöretet? El-fáradtam fohászkodásimban, meg-mostam minden éjjel az én ágyamat, ortzám-is el-hervadt a' szomorúság miatt. *Psal.* 6: 1. *seqq.*

Da Deus, ut mihi sit mens sana, in corpore sano!

Gyógyíts-meg Uram engemet, és meg-gyógyúlok, tarts-meg engemet, és meg-tartatom, mert az én ditsöségem te vagy. *Jer.* 17: 14. Oh én édes Uram Jésus Christusom! mennyi sok betegeknek használt immár a' te Jésusi szent neved, segélly-meg engemet-is óh én édes Jésusom, és gyógyíts-meg hamarébb, mert meg-gyógyíthatsz, ha akarod, engemet. *Matth.* 8: 2. Légyen azért nem az én, *Matth.* 26: 39. hanem a' te szent akaratod. *Cap.* 6: 10. Tselekedgyed azt, a' mi jobbnak tetszik a' te szemeid elött. 1*Sam.* 3: 18. *Aut tolle, aut mitiga, aut salva.* Avagy gyógyíts-meg, avagy pedig könnyebbíts-meg kinaimat meg-rövidítvén, a' boldog halál által engemet idvezíts-meg.

Omnibus in rebus fiat Divina voluntas;
Ut vult, sic nostram dirigat illa viam.
Jac. 4: 15.

A' mint a' mennyei Isten akarattya, úgy légyen. 1*Macchab.* 3: 60. Az Ur Isten tselekedgyék úgy, a' mint önékie tetszik. 2*Sam.* 10: 12. Légyen az Urnak akarattya. *Act.* 21: 14. Ö tudgya mit tselekeszik, *Joh.* 6: 6. tudgya a' mi keresztyénségünknek gyakorlására, és a' mi idvességünknek elö-mozdítására a' mi esik, *Rom.* 8: 28. én pedig noha mostan tellyességgel nem tudom, de ez élet után meg-tanúlom. *Joh.* 13: 7. Oh én édes és kegyes Istenem! tudom, hogy imádságomat szent akaratod szerint meg-hallgatod; 1*Joh.* 5: 14. de meg-adod-é egészségemet, és mikoron adod-meg, azt nem tudom. Tudom azt-is, hogy e' betegségemet szent neved ditsöségére, és az én lelkemnek igazgatod idvességére, tsendes szivel azért segítségedre várakozom, ha úgy tetszik tenéked, hogy meg-gyógyúllyak, és ha meg-gyógyúlásom szent neved ditsöségére, 's az én lelkemnek fog szolgálni idvességére: Te Uram ki a' halottakat-is fel-támaszthatod, 2*Cor.* 1: 9. sokkal inkább egészségemet meg-adhatod. Mert igen nagy és tsudálatos a' te hatalmad. *Syr.* 43: 31. Ha pedig néked tetszik, ha nékem jómra esik, hogy tovább-is szenyvedgyek e' testben, és nyomorkodgyam ez insségben.

Adde ad dolorem, modò adde ad patientiam.

Tsak adgy eröt, nem bánom, tsapásodat elvá-

el-várom, tsendes szivel hordozom, tsak hitem el-ne fodgyon. Söt hogyha szintén meg-kelletik-is halnom mostani betegségemben, légyen Uram úgy-is a' te szent akaratod, és felölem el-végezett mennyei szent tanátsod, hiszem, 's jól tudom, hogy egyszer meg-kelletik halnom, és vagy elébb, vagy utólb, el-kell e' világot, és minden jóakaróimat hagynom, akaratomat azért szent akaratodra bízom; *dispono domui meæ*, tselédemet 's atyámfiait Atyai gondviselésed alá ajánlom, míg akarod, tartsad öket jó egészségben, és hóltok után vigyed öket-is az örök életbe. Egyikünk sem él magának, és meg-nem halhat magának, ha élünk, az Urnak élünk, ha meg-halunk, az Urnak halunk-meg, akar éllyünk azért, akar meg-hallyunk, mindenkor az Uré vagyunk. *Rom.* 14: 7. Mivel pedig

Vivus, victurusve tuus, tuus optime Jesu!
Mortuus & moriens, & moriturus ero.

Oh kegyes Jésusom, és édes Meg-váltóm, én-is néked élek 's halok, tiéd-is leszek és vagyok; annakokáért a' te Szent Lelkeddel, birj engemet és igazgass, ma és életemnek minden napjaiban, és halálomnak utólsó órájában-is, adgy tsendes ki-múlást Uram ez árnyék világból, vigyed-bé az én szegény lelkemet a' te örvendetes szent országodba.

Dulce mihi est inter tua brachia vivere Jesu!
Est mihi & hæc inter brachia dulce mori.

A' te szentséges karjaid között, édes Idvezítö Jésus Christusom, mind élni kész vagyok, 's mind halni kivánok. Azonban utólsó órámat

rámat míg el-hozod, engemet óh minden kegyelemnek Istene! igen meg-nyomorúttatott embert, ki híttál az örök életre, tégy tökéletessé 's erőssé, tégy az igaz hitben állandóvá, 's állhatatossá! 1 *Pet.* 5: 10. Tégy a' bóldog fel-támadás felöl-való reménységben bizonyossá! *Jobi* 19: 25. Adgyad, hogy életemet csendes halállal hamarébb el-végezhessem, adgyad, hogy az igasságnak Koronáját el-vehessem! 2*Tim.* 4: 8. Tselekedgyél így velem édes Istenem tennen magadért, és a' te szent nevednek örökké-való ditsőségéért! Ámen.

§. XXIV. Mivel pedig a' hűzzas nyavalyában, lelke a' *Patiens*nek gyakran el-fárad, és minden teteme igen el-bádgyad: könyörögj azért te óh beteg atyámfia! *pro Spiritûs Sancti consolatione & corroboratione.* A' Szent Lélek Ur Istennek vigasztalásáért, és meg-erősítö bátorításáért. Mert ö, a' ki fel-segíti a' te erötelenségedet. *Rom.* 8: 20. Nagy nyomorúság és nehéz iga rendeltetett minden embereknek, *Syr.* 40: 1. mellynek sulyos vólta öregbedik, mikor a' meg-nyomorúttatott, és minden vigasztalástól meg-fosztatott embernek senki vigasztalója nintsen, vagy vigasztalása. *Eccles.* 4: 1. Illyenkor elvesznne a' nagy nyomorúságban, ha az Isten beszéde nem könnyebbítené az ö bánattyában; de az Isten, a' minden vigasztalásnak Istene, R*om.* 15: 5. ád örök vigasztalást, 2*Thess.* 2: 16. és vigasztal minket az ö beszédével *Psal.* 119: 76. minden háborúságinkban,

ban, olly vigasztalásokkal, hogy mi-is vigasztalhassunk minden nyomorúságba esteket azzal a' vigasztalással, mellyel Isten minket vigasztal. 2*Cor.* 1: 3. Jóllehet pedig, vigasztallya hiveit mind az Atya Isten, a' ki ugyan azért neveztetik vigasztalásnak Istenének. *Rom.* 15: 5. Mert édes Atyánk lévén, *Eph.* 3: 15. vigasztal mint édes Atya, *Psal.* 103: 13. vagy Anya, *Esa.* 66: 13. mind pedig a' Fiú Isten, a' ki ugyan azért küldetett e' világra, *Joh.* 16: 17. hogy a' töredelmes szivü embereknek *Esa.* 61: 1. vigasztalója légyen. *Luc.* 2: 32. *Speciali tamen ratione*, és leg-kiváltképen a' Szent Léleknek tulajdonittatik ez a' vigasztalásnak tiszti. *Joh.* 15: 26. & 16: 7. Ki bizonyságot tészen a' mi szivünkben, hogy mi a' szenyvedés alatt-is Isten fiai vagyunk, és örökösi. *Rom.* 8: 16. Ezért annakokáért, a' Szent Lélek bátorításáért kell Istennek óh szegény beteg fohászkodnod gyakran, és így szólván imádkoznod: Ne vess-el engemet a' te ortzád elöl én Istenem, és a' te vigasztaló Szent Lelkedet ne vedd-el én tölem. Teremts én bennem tiszta szivet, és az erös Lelket újítsd-meg én bennem. *Psal.* 51: 10. A' te jó Lelked vezérellyen engemet egyenes úton! *Psal.* 143: 10. ki engemet, hogy ha az emberi gyarlóság miatt bünbe eséndem, fel-emellyen, hogy-ha meg-keseredem, könnyebbítsen, és az én beteg erötlenségemben erösítsen! Botsásd Uram alá a' te Lelkedet az égböl, hogy meg-újítson engemet! *Psal.* 104: 30. A' te

tanátsodat senki nem tudgya; hanem ha te adándaſ böltseséget, és a' te Szent Lelkedet a' magaſságból el-botsátándod. *Sap.* 9: 17. Hova mennék azért a' te Lelked elött, és a' te ortzád elött hova futnék? *Psal.* 139: 7. Valakik igaz hittel kéréndik, ád azoknak a' mi mennyei Atyánk Szent Lelket, *Luc.* 11: 13. és meg-nyúgoſzik azon az Urnak Lelke, böltseségnek és értelemnek Lelke, tanátsnak és hatalomnak Lelke, tudománynak és Isteni félelemnek Lelke. *Esa.* 11: 2. A' ki mindeneket meg-viſgál 's meg-jelent, 1 *Cor.* 2: 10. és az ö hiveiben lakván, *Cap.* 3: 16. külömb-külömb-féle ajándékokkal fel-ruház. *Cap.* 12: 7. Kitöl valakik vezéreltetnek, azok Isten fiai, azért a' nyomorúság között nem félnek módnélkül vagy keſeregnek, mert ez az Isten Fiának Lelke, nem félelemnek, hanem fiúvá-való fogadásnak Lelke; *Rom.* 8: 14. de inkább a' ſanyarúság alatt-is Isten ditsöſégének reményſégében ditsekednek. *Cap.* 5: 2. Hogy Isten önékiek gondviſelö Attyok, *Gal.* 4: 6. és ök Isten fiai, *Rom.* 8: 15. *seqq.* hogyha fiak, tehát örökösök-is, Istennek ugyan örököſi; de a' Chriſtus Jéſusnak örökös társai, a' kivel ha együtt ſenyvedünk, ö véle együtt meg-is ditsöittetünk. *verſ.* 17.

§. XXV. Ez a' Szent Lélek Ur Isten ma, *ordinariè* az ö ſent Igéje által ſokta vigaſztalni az embereket, *Psal.* 94: 19. és az egyházi ſolgák által biztatni a' betegeket. *Jac.* 5: 14. *Esa.* 40: 1. Tanátslom azért tenéked óh ſegény beteg, hogy az Egyházi ſolgákat hozzád

hozzád hivaſſad, a' kik éretted imádkozzanak, *Jac. l. c.* és a' ſent Irásbéli vigaſztaló beſzédekkel vigaſztallyanak. *Esa. l. c.* 2 *Cor.* 3: 4, 5. De mivel ezeknek az Egyházi ſolgáknak jelen-létét, a' moſtani nyomorúságos idö nem ſenyvedi minden helyben, nem ſenyvedi, hogy mindenkor igaz Evangelica vallásodon lévö Tanítót hivathaſs elödbe; meg-vigaſztallak annakokáért tégedet majd azoknak képekben, csak rövid ſóval moſtani betegſégedben. Miképen vigaſztallyalak pedig, holott nagy mint a' tenger a' te nyomorúságod, ki gyógyít-meg tégedet? *Thren.* 2: 13. Haſzontalan itt az emberi vigaſztalás, *Jobi* 16: 1. hanem erös egyedül és foganatos az Isteni bátorítás, *Cap.* 15: 21. a' mellyet veſzünk mi a' kezünknél lévö ſent Könyvekböl, 1 *Macchab.* 12: 9. az-az: az Istennek élö, hatalmas, és minden két élü fegyvernél hathatóbb Igéjéböl, melly által-járhattya a' betegſéget ſenyvedö kereſztyén embernek mind ſivét, 's mind meg-keſeredett lelkét. *Hebr.* 4: 12. Nintsen-is olly nyavalya, nintsen ollyan fájdalmad, mellynek nem találnál itten elégendö orvoſságot; *Psal.* 94: 19. hanemha kitsinynek tetſzenek tenéked az Istennek vigaſztaláſi; *Jobi* 15: 21. A' ki vigaſztal tégedet *Consideratione.* I. *Immittentis.* II. *Patientis.* III. *Immiſſæ tribulationis.* Elödbe adván: (1.) Kitöl jö reád. (2.) Kitsoda vagy te? és (3.) Mitsoda jött te reád?

§. XXVI. Gondold-meg annakokáért vigaſztaláſodra, óh vigaſztalás nélkül ſzükölködö ſe-

dö szegény beteg! Elsöben: *Immittentis Dei affectionem.* E' betegséget reád botsátó Istenednek hozzád-való jó kedvét. Kitsoda botsátotta ugyan-is te reád e' betegséget, vagy másféle nével nevezendö inséget? az Isten, az Isten mondom, a' ki betegséggel meg-látogat, és ismét meg-gyógyít, meg-sebesít, és bé-kötöz. *Jobi* 5: 18. *Ose.* 6: 1. Meg-öl, és meg-elevenít; a' koporsóba viszen, és visza hoz. *Deut.* 32: 39. 1*Sam.* 2: 6. *Tob.* 13: 2. *Sap.* 16: 13. *Psal.* 71: 20. *Conf. sup. de Infortunio.* §. LIII. LX. LXI. *Et de Morbo.* §. III. Az Isten, ki jóllehet az ö hozzája igazán meg-téröknek bünöket meg-botsáttya, mellyeknek meg-botsátása után az ö hiveit haragos ostorávalném bünteti, mint haragos biró, mindazonáltal *Jus suos sub Cruce exercendi, futura pro cautela, sibi reservat.* Ö Felsége e' méltóságos Autoritását és szabados Atyai akarattyát sen tarttya, hogy az ö benne hivö kegyes embereket, bünök meg-engedése után-is jövendöbéli tanításnak okáért, atyaiképē szabadon sujtolhassa. 2*Sam.* 12: 14. *Confer sup. de infor.* §. XXIII. *Et* §. LX. Melly nem büntetése ö Felségének; hanem inkább szerelmének jegye. *Vide sis supra de infor.* §. XLV. *&* LXVI. *Itemq;* §. XXIII. Atyai tanátsa, hogy szántszándékkal ezután ne vétkezzenek, 's el-ne veszszenek, *Job.* 8: 11. 1*Cor.* 11: 32. és ki-nyilatkoztató próbája, hogy hitekben, reménségekben, békeséges-türésekben, 's a' mi Urunk Jésus Christusnak kegyelmében-való

nevekedések mindenek elött fényeskedhessenek. *Matth.* 5: 15. 1*Pet.* 1: 7. *&* 2*Pet.* 3: 18. *Confer omninò* §. *Cit. Hic Dei mos est: Sanctissimos quosq; in deliciis non habet, sed quos amat, castigat.* Ez az Istennek szokása, az ö hiveit kedvek szerint-való állapotban nem tarttya; hanem az ö szerelmesit meg-dorgállya. *Apoc.* 3: 19. *Vide supra de infort.* §. LX. *in fine.* Annakokáért int Salamon, hogy az Urnak dorgálását meg-ne útállyad, *Prov.* 3: 11, 12. hanem *Disciplinam Patris*, a' mennyei Atya Isten sujtolása által-való tanítását hallgassad. *Cap.* 4: 1. Mert a' ki kerestt és tudomány nélkül-való, meg-hal. *Cap.* 5: 23. Imádkozzál tehát óh szegény beteg nyomorúságodban, *Psal.* 50: 15. és az Isten segítségére békeséges-türéssel várakozzál. *Psal.* 27: 14. *Hab.* 2: 3. Hidgy, *Marc.* 5: 36. reménly az Istenben. *Psal.* 42: 16. *&* 130: 6. *Jobi* 13: 15. *Prov.* 3: 5. *Syr.* 2: 1. 1 *Macc.* 2: 61. Hogyha szintén semmi módgyát nyavalyádból-való ki-szabadúlásodnak nem látod-is, *Rom.* 4: 18. a' reménség meg-nem szégyenít. *Rom.* 5: 4. Az Ur Isten bizony meg-segít, *Psal.* 91: 15. *&* 106: 15. hogyha nem ebben a' szempillantásban; de az ö meg-szabadításának órájában. *Joh.* 2: 4. Ha nem reggel, tehát estve, hogyha nem estve, tehát reggel. *Psal.* 130: 6. *Non repellet in æternum; sed faciem abscondit ad modicum.* Minem örökké hágy el az Ur, *Thren.* 3: 31. hanem egy kis búsúlásában el-rejti ortzáját, tsak egy szempillantásig. *Esa.* 54: 28. Tsak egy szempillantásig

táſig tart az ö haragja; de örökké-való az ö jóakarattya. Eſtve ſiralom vagyon, reggel öröm. *Pſal.* 30: 5. Hogyha meg-nem ſzabadit teſtiképen, meg-ſzabadit örökösön. *Vide de Infor.* §. LXIV. Forgasd-meg itten lelked könnyebbſégére e' következendö ſzent Irásbéli mondásokat-is, és reá figyelmezvén nagy buzgóságoson, olvaſd-meg: *Syr.* 2: 10. *ſeqq. Act.* 14: 22. 2*Theſſ.* 3: 3. 1*Tim.* 3: 12. *Jobi Cap.* 1. *& ſeqq. præprimis* 14. *&* 19. 1*Reg.* 17. *&* 2*Reg.* 2. *& Cap.* 4. *Eſa. Cap.* 22. *Cap.* 38. *Cap.* 40. *Cap.* 43. *Cap.* 44. *Cap.* 53. *& Cap.* 65. *Rom.* 8. 1*Cor.* 15. *&* 2*Cor.* 5. 1*Theſſ.* 4. *Hebr.* 11. *&* 12. *Jac.* 1. *&* 5. 1*Pet.* 1. *Apoc.* 1. *Cap.* 20. *&* 21. *Exech.* 37. *Pſal.* 6. *&* 68. 2*Cor.* 12: 9. *Jobi* 5: 16. 17. 1*Pet.* 2: 21. Ne félly azonban, nem hágy-el tégedet-is óh ſzánakozásra méltó beteg atyámfia, ne félly mondom, hogyha ſzintén a' halál völgyének árnyékában járándaſz-is; mert veled vagyon az Iſten, *Pſal.* 23: 4. közel vagyon, *Pſal.* 145: 18. el-nem hágy tégedet-is, maga igaz fogadása ſzerint *Hebr.* 13: 5. az Atya Iſten, te melletted a' Fiú Iſten, *Joh.* 17: 23. te benned lakik a' Szent Lélek Iſten. 1*Cor.* 3: 16. Ne félly édes atyámfia, ſemmit ſe félly. *Pater amator, Filius Redemptor, Spiritus Conſolator.* Szeret az Atya, Megváltott a' Fiú, Meg-vigaſztal a' Szent Lélek Iſten. Ne félly, Iſten vagyon veled, ſenki és ſemmi nem lehet ellened. *Rom.* 8: 31. Ne félly, maga az Iſten *Eſa.* 41: 10. azt mondgya: Ne félly, mert én te veled vagyok, meg-

meg-ne rettenny, mert én vagyok a' te Iſtened, ki tégedet meg-erösitelek, annakfelette meg-ſegitelek, és az én igazságomnak jobb karjával támogatlak tégedet. *Confer ex ſuper.* §. XIV. Ne félly, *Præſentia Dei, præſentiſſimum eſt in omnibus adverſitatibus remedium.* Az Iſtennek jelen-vólta, mindenféle nyavalyáidnak kéſz orvoſſága. *Pſal.* 23: 4. *Rom.* 8: 31. Jóllehet ugyan ez az Iſten a' te nyomorúságodban *Pſal.* 10: 1. néha magát el-rejti, *Eſa.* 45: 11. és kereſit-viſeléſedet tsak az ablak roſtéllyán által nézegeti. *Cant.* 2: 9. De azonban tsak ö reá néznek meg-tartásoknak okáért e' földnek minden határi, *Eſa.* 45: 22. és minden Szenteknek fohászkodási, *Pſal.* 32: 6. mert ö minden tudó. *Pſal.* 139: 1. *ſeqq.* Noha ſzivében el-rejti egy ſzempillantáſig *Eſa.* 54: 7, 8. az ö ſegitſégét, mintha nem-is akarna rajtad könyörülni, mintha nem-is tudna nyavalyádon ſzánakozni; *Cant.* 3: 3. de ö a' te betegſégedröl meg-emlekezik. *Jobi* 10: 13. Meg-találod, *Cant.* 3: 4. és meg-ſegít tégedet. *Pſal.* 91: 15. Az ö ſzemei vannak az igazakon, és fülei azoknak kiáltásokon. *Pſal.* 34: 16. Mindenek mezitelenek az ö ſzemei elött. *Hebr.* 4: 13. A' te nyögéſed azért töle el-nem rejtetett. *Pſal.* 38: 10. Tudgya minden nyavalyádat, *Apoc.* 2: 19. minden fájdalmidat, *Pſal.* 10: 14. és abból-való ki-ſzabadittatásodat, 2*Pet.* 2: 3. irgalmas-is ez az Iſten. Nintsen nékünk ollyan fö Papunk, ki a' mi erötelenſégünk érzéſin meg-nem indúlhatna, hanem olly, ki meg kiſértetett

tetett mindenekben, hasonlatosképen mint mi, a' büntöl meg-válva. *Hebr.* 4: 15. Egyébaránt mit tudna, a' ki semmiben meg-nem kisértetett volna. *Syr.* 34: 10. A' mi betegségünket ö viselte, és a' mi fájdalmin-kat hordozta, meg-sebesíttetett a' mi álnok-ságunkért, meg-rontatott a' mi büneinkért, a' mi békeségünknek veresége vagyon ö raj-ta, és az ö sebeivel gyógyúltunk-meg. *Esa.* 53: 4, 5. Irgalmas és kegyelmes, kesedel-mes a' haragra, és igen kegyelmes, nem mind örökké feddödik, és nem mind örök-ké tarttya-meg az ö haragját. Nem a' mi büneink szerint tselekszik mi velünk, és nem fizet minékünk a' mi álnokságunk szerint *Psal.* 103: 8. Nem tsak meg-tud betegíteni, de meg-is tud gyógyítani, 2*Sam.* 2: 6. könnyeb-biteni, *Matth* 11: 28. és ditsöíteni. *Psal.* 91: 15. Ha vér-is, nem szive szerint vér, sem bánattal nem illeti az emberek fiait szive szerint. *Thren.* 3: 33. Idegen dolga önéki a' büntetés, *Esa.* 28: 21. annakokáért vér az Isten, hogy könyörüllyön mi rajtunk. Meg-tartóztattya ö magát, hogy meg-kegyelmez-zen minékünk, mert itéletnek Istene, ból-dogok mindnyájan, a' kik várják ötet. Most ugyan sirsz, és mint a' galamb nyögödöl; *Esa.* 38, 14. de nem sokáig, majd mindjárást könyö-rüivén könyörül te rajtad, a' te kiáltásodnak szavát mihelyt hallándgya, kegyelmesen meg-felel tenéked. *Cap.* 30: 18. Nosza annako-káért, folyamodgyunk nagy bizodalommal a' kegyelemnek székihez, hogy irgalmasságot nyer-

nyerjünk az alkalmatos idöben-való segítség-re. *Hebr.* 4: 16. Térjünk visszza az Urhoz, ö meg-gyógyít bennünket, és mivel ö vert-meg, azért bé-kötözi a' mi sebeinket. *Hos.* 6: 6. *Conf. sup.* §. XVI. Mert mindenha-tó, 's véghetetlen böséggel mindeneket meg-tselekedhetik fellyebb, hogy sem mint mi kér-jük, vagy elménkben foghattyuk. *Eph.* 3: 20. Ö nála semmi lehetetlen dolog nintsen, *Luc.* 1: 37 hogyha szintén a' mi szemeink elött le-hetetlennek látszik-is valami állapot. *Zach.* 8: 6. Hanem mindenek lehetségesek. *Matth.* 19: 26. Ö olly Fö Orvos, *Exod.* 15: 26. a' ki, va-lamint az orvosságot meg-áldhattya: *Esa.* 38: 21. *Syr.* 38: 1. Igy tsak egy szavával-is, min-den fü vagy külsö orvosság nélkül, a' betege-ket *Psal.* 103: 3. meg-gyógyíthattya. *Sap.* 16: 12. Hogy bé-tellyesedgyék, a' mit a' Próféta ö felöle mondott: Ö vette-el a' mi erötelen-ségünket, és hordozta a' mi betegségünket. *Matth.* 8: 17. Meg-gyógyíttya a' töredelmes szíveket, és bé-kötözi azoknak fájdalmokat. *Psal.* 147: 3. Nints ö elötte tsak egy meg-gyó-gyithatatlan betegség-is; hanem meg-gyó-gyíthat minden nyomorúltakat, külömb-kü-lömb betegségben és gyötrelemben lévöket, ördöngösöket, korságosokat, gutta ütötte-ket, *Matth* 4: 24. *Cap.* 8: 13. *Cap.* 9: 6. hideg lelésben esteket, *Joh.* 4: 52. *Matth.* 8: 14. Va-kokat, *Cap.* 9: 30. & 20: 34. *Joh.* 9: 7. sántá-kat, *Matth.* 21: 14. némákat, *Cap.* 12: 22. siketeket, *Marc.* 7: 32. *Luc.* 7: 22. hosszú be-tegségbe esteket. *Joh.* 5: 9. vér folyást szeny-vedö-

vedöket, *Matth.* 9: 22. a' nagy betegſég miatt meg-görbedteket, *Luc.* 13: 13. meg-ſzáradott kezü embereket, *Matth.* 12 9. viz kórſágosokat, *Luc.* 14: 4. meg-ſebesíttetteket, *Cap.* 22: 51 És minden ördöngösöket. *Matth.* 9: 33. *Cap.* 12: 22. & 15: 28. *Cap.* 17:18. *Marc.* 3: 11. *Cap.* 5: 8. *Cap.* 7: 29. & 9: 25. *Luc.* 6:18. *Cap.* 8: 2. *Cap.* 9: 42. & 11: 14. Söt még a' halottakat-is fel-támaſzthattya. *Matth.* 9: 25. & 11: 5. *Luc.* 7: 15. *Joh.* 11: 44. 2*Cor.* 1: 9. Egy ſzóval: mindeneket meg-változtathat az ö keze, *Pſal.* 77: 11. kinek elébbi ereje vagy pedig kegyelme még moſt ſem kisebb, vagy erötelenebb. *Eſa.* 59: 1. *Pſal.* 77: 7. *ſeqq.* Igy lévén pedig a' dolog, nem kell kételkedö ſzível azt tudakoznod: Uram miért állaſz távol, és miért rejted-el magadat kelletekorán a' mi nyomorúſáginkban? *Pſal.* 10: 1. Míglen felejteſz-el Uram, mindeneſtöl fogva? miglen rejted-el ortzádat én tölem? *Solt.* 13: 1. A' mi Atyáink te benned bíztanak, és meg-ſzabadúltanak, te hozzád kiáltottanak, és meg-nem gyaláztattanak. Én pedig el-hagyattatott és meg-utáltatott féreg vagyok 22: 5. Elſogyotté régi kegyelmed? 77: 9. meg-rövidült-é elébbeni ſzent kezed? *Eſa.* 59: 1. Ellenſéggé vált-é elébbeni ſzerelmed? *Jobi* 30: 21. Egyebet meg-ſzabadítottál, engemet miért nem tarthatnál-meg? *Matth.* 27: 42. *Conſ. inf.* §. XXXIX. Nem kell mondom igy elmélkedned, nem kell kételkedö ſzóval igy beſzéllened, nem kell arról kérdezösködnöd, mitsoda az oka, hogy a' régi napok jobbak

bak vóltak ezeknél? Egyébaránt nem böltseségböl ſzármaznék az illyen kérdés, *Eccl.* 7: 10. mert az Iſten az ö magára tett esküvését meg nem változtattya, és az ö fogadását el-nem ronttya. *Pſal.* 89: 33. Igy kell inkább gondolkodnod: Az Iſten ſenkit ſoha el-nem hagyott, valaki ö hozzá igaz hitbéli könyörgéſével folyamodott. *Pſal.* 145: 18. *Syr.* 2: 12. A' ki Ezékiáſt meg-gyógyította, *Eſa.* 38. ugyan azon Iſten a' betegſégben meg hólt Lázárt-is *Luc.* 16. el-nem hagyta, hanem ezt-is meg-ſzabadította, amazt teſtében, ezt pedig lelkében. *Vide ſupra Cap.* I. §. LXIV. Engem ſem hágy-el ez a' jó Iſten, *Hebr.* 13,5. hanem ſzét akarattya ſzerint 1 *Joh.* 5: 4. meg-ſzabadít vagy ez életre, vagy a' következendö ditsöſégre. És hogyha ſzintén tsudálatoson mindgyáráſt meg-nem gyógyítis engemet ö Felſége, a' mint meg-tselekedhetné, hogyha akarná. *Matth.* 8: 2. De ö mivel én nálamnál jobban tudgya, egéſſégem-é, vagy pedig betegſégem ſzolgál inkább az ö ſzent neve ditsöſégére, 's az én lelkemnek idveſſégére, azért ſegítſégét hogyha halaſztya-is, *Hab.* 2: 3. én ellene nem zúgolódom. *Thren.* 3: 39. Az én gyarló teſtemmel 's véremmel nem tanátskozom, *Gal* 1: 16. ſem az én érdememhez nem támaſzkodom, hanem az Urban vagyon minden bizodalmam. *Prov.* 3: 5. Ö reá várakozom, *Pſal.* 27: 14. 40: 1. 130: 6. *Joh.* 2: 4. és hogyha ſzintén meg-öl-is, tsak ö benne bízom. *Jobi* 13: 10. Ö az Úr, tselekedgyék úgy, a' mint

mint jobbnak tetszik szemei elött. 1*Sam.* 3: 18.

§. XXVII. Gondold-meg vigasztalásodra óh vigasztalás nélkül szükölködö beteg, Másodszor. *Tuam dispositionem:* Te magadnak állapottyát vagy tisztit. Kitsoda vagy te? noha ugyan eredetedre, *Psal.* 51: 7. és minden tselekedetedre nézve bünös ember vagy, *Jobi* 15: 1. mindazonáltal az Atya Istennek szerelme, és a' Jésus Christusnak érdeme által az Istennek kegyelmében vagy Isten fia, *Joh.* 1: 12. Isten leánya vagy, *Psal.* 45: 11. kit az Ur Jésus meg-váltott, 1*Tim.* 1: 15. piros vérével meg-mosogatott, 1*Joh.* 1, 7. és igaz hit által maga Jegyesévé választott. *Ose.* 2, 19. *Cant.* 1, 13. 2*Cor.* 11: 2. Ö mivel szeretetiböl adta magát éretted, *Gal.* 2, 20. te-is azért azon lelki Jegyesedet szereted. *Ps.* 116: 1. *Cant.* 2, 5. *Joh.* 21, 17. Mivel pedig Istennél kedves vagy, szükség azért, hogy kereszted-is légyen igen nagy. *Tob.* 12, 13. Minden örömnek tartsad tehát, mikor külömb-külömb kisértetekbe esel, tudván, hogy a' te hitednek meg-próbálása békeséges-türést szerez, *Jac.* 1, 2. szerez a' türés meg-próbálást; a' meg-próbálás reménységet, a' reménység pedig meg-nem szégyenit. *Rom.* 5, 3. Bóldog ember, a' ki a' kisértetet el-szenyvedi, mert minekutánna meg-próbáltatik, elvészi az életnek Koronáját, mellyet igért az Ur az ötet szeretöknek, *Jac.* 1, 12. a' kitöl mivel tégedet e' betegség el-nem szakaszthat; *Rom.* 8, 38. söt inkább jódra vagyon, *Rom.* 8, 28. mert a' ditsöségnek állandóságát szerzi tené-

teméked. 2*Cor.* 4: 17. Hadd légyen annak-okáért, hogyha szintén beteg-is tested, elégedgyél-meg azzal, hogy meg-botsáttatott sok bünöd, és igy egésséges a' te lelked, kinek tovább-is kivánnyad inkább tsendességét, hogy sem mint testednek egészségét. Légyen elég teméked Istenednek kegyelme, 2*Cor.* 12: 9. és hozzád-való jó kedve. 1*Cor.* 15: 10.

§. XXVIII. Gondold-meg Harmadszor: *Crucis constitutionem*, Betegségednek terhét. A' melly *Crux Brevis*, Rövid ideig tartó, *Levis*, könnyü. *Utilis*, hasznos. *Brevis*, kitsiny ideig tartó és rövid I. a' te betegséged (1.) az Istenre nézve, ki elött ezer esztendö ollyan, mint egy nap. *Psal.* 90: 4. 2*Pet.* 3: 8. (2.) Világi életedre nézve. Tovább nem betegeskedhetel, hogyha szintén Lázárral mind halálig betegeskednél-is, *Luc.* 16: 22. hanem tsak addig, a' meddig élsz. *Jac.* 4: 14. *Jobi* 14: 1. 1*Pet.* 5: 10. Immár pedig az élet igen rövid. Annakokáért betegséged-is. *Nubecula est citò transitura*, tsak rövid, és kitsiny ideig tartandó. *Esa.* 54: 7, 8. *Joh.* 16: 22. (3.) A' következendö és mind örökké meg-maradandó ditsöségre nézve. 2*Cor.* 4: 12. *Syr.* 18: 8. *Levis* II. Könnyü-is, hogyha az Ur Jésusnak hinni akarsz, e' mostani terhed, *Matth.* 11: 28. Könnyü mondom, nem ö magára a' betegségre nézve, mert igy igen nehéz, és szomorú fájdalommal tellyes. *Hebr.* 12: 11. Sem nem a' szenyvedö testre nézve; mert az igen erötelen. *Matth.* 26: 41. A' melly test e' betegség által öldököltetik, és meg-fesztetik;

Rom. 6: 6. *&* 11. Hanem az Istenben gyönyörködö, és az ö akarattyán meg-nyúgové lélekre nézve. *Matth.* 26: 41. Könnyü azt mondom, e' te betegséged, *Tum respectu Christi patientis.* A' szenyvedö Jésus Christusra nézve. *Hebr.* 12: 2. Kinek szenyvedése, szenyvedésednek keserüségét meg-édesíti, *Ex.* 15: 25. és nehézségét meg-könnyebbíti. *Psal.* 68: 20. *Tum Spiritus Sancti adjuvantis:* A' meg-erösítö Szent Lélekre nézve. *Rom* 8: 26. 2*Cor.* 12: 9. *Psal.* 37: 5. *&* 55: 23. 1*Pet.* 5: 7. 2*Pet.* 2, 8. *Tum præmii insequentis.* A' jutalomnak nagy vóltára nézve, 2*Cor.* 4: 17. söt könnyü a' meg-tselekedett bünökre nézve. *Vide Cap.* I. §. LXV. Mellyekkel nem tsak egy kis ideig tartandó, hanem ugyan mind örökké meg-maradandó büntetést-is érdemlettünk. *Deut.* 27: 26. Tudniillik: *Non sunt condignæ passiones præsentis temporis, ad præteritam culpam, quæ dimittitur.* Psal. 103: 10. *Ad præsentem consolationis gratiam, quæ immittitur,* Psal. 94: 19. *Et ad futuram gloriam, quæ promittitur.* Rom. 8: 18. 2 Cor. 4: 17, 18. Valamellyeket most szenyvedünk, nem hasonlítandók az el-múlt bünökhöz, mellyeknek botsánattyát vészszük, sem a' vigasztalásnak jelen-való kegyelméhez, mellyet a' Szent Lélek Istentöl vészünk, és a' meg-igért következendö ditsöséghez, melly meg-jelentetik minékünk. *Utilis* III. E' te betegséged haznos, mert Isten ditsöségére, *Joh.* 9: 2. te magad idvességére, *Rom.* 8: 28. és felebarátodnak szolgál meg-térítésére. *Luc.* 23: 31.

31. De erröl többet olvashatsz alább §. XXXVIII. A' melly betegségedben maga igaz fogadása szerint, *Psal.* 91: 15. meg-segít tégedet-is az irgalmassággal bövölködö, hatalmas erejü nagy Isten, tsak az ö szent akarattyára bízzad magadat. *Jac.* 4: 15. Meg-segít, vagy erre az életre, mint szent Jóbot, *Cap.* 42, 12. Ezékiást, *Esa.* 38. és sok több betegeket. *Vide supra* §. XXVI. Vagy mint a' Lázárt az örökké-való bóldog életre. *Luc.* 16: 22. Azonban pedig: a' mi Urunk Jésus Christus, és az Isten, a' ki szeret minket, és adott örök vigasztalást, és jó reménységet kegyelméböl, a' te benned lévö sok lelki 's testi fájdalmidban vigasztallya-meg Szent Lelkével szivedet, és elevenítsen 's erösítsen-meg az ö szent beszédével tégedet. 2*Thess.* 2: 16. *Psal.* 119: 92. Adgyon tenéked az ö gazdag ditsöségéért békeséges-türést, hogy e' betegségnek alkalmatosságával állhatatosson meg-erösödgyél a' Szent Lélek által a' belsö emberben, és lakozzék igaz hit által a' Christus Jésus a' te szivedben *Ephes.* 3: 16. Ámen! kinek ditsöség és birodalom mind örökkön örökké, Ámen. 1*Pet.* 4: 11.

§. XXIX. Mivel pedig, a' beteges ember lelkének kétféle orvosságáról, úgymint: a' Pénitentzia-tartásról, §. V. *& seqq.* és az Imádságról §. XI. *& seqq.* eddig bövebben elmélkedtünk, következik azért a' Harmadik, melly igy neveztetik: *Patientia*; Békeséges-türés, melly ollyan, mint a' te minden fájdalmas tagaidat meg-könnyebbítö lelki orvosság.

vossag. Mivel te szegény ember, nem tudhatod, hogy Isten meg-gyógyít-é még egyszer a' jelen-való életre; avagy haláloddal által viszen az örök ditsöségre, nem kell azért Istened ellen zúgolódnod, *Thren.* 3: 39 vagy rugódoznod, *Vide supra* §. XXVI. hanem, mivel így tetszik-meg a' Szenteknek hitek és békeséges-türések. *Apoc.* 13: 10. Itt tetszik meg, kik tarttyák-meg az Istennek parantsolattyát, és a' Jésusnak hitit. *Cap.* 14, 11. Türö légy azért a' te nyavalyádban, *Rom.* 12: 12. békeséges-türésben birjad a' te lelkedet. *Luc.* 21: 19. Szükséges néked a' békeséges-türés, hogy minekutánna az Istennek akarattyát tselekeszed, el-vegyed az igéretet. *Hebr.* 10: 36. Bóldog ember, a' ki kísértetet szenyved, mert minekutánna megpróbáltatik, el-vészi az életnek Koronáját, mellyet igért Isten az ötet szeretöknek. *Jac.* 1: 12. Imé! bezzeg bóldog ember, a' kit az Isten meg-dorgál, annakokáért a' mindenhatö Istennek büntetését meg-ne útállyad. *Jobi* 5: 17. Meg-lészen még a' szegénynek reménsége. *Ibid.* 16. *In spe & silentio.* Tsendességben és reménységben légyen a' te erösséged. *Esa.* 30: 15. Békeséges-türö légy, az Urnak szabadításodra-való el-jöveteléig. Imé a' szántó-vetö ember várja a' földnek drága gyümöltsét, békeségben várván azt, míg reggeli és estvéli esö lészen reája. Békeséges légy te-is, és erösítsd-meg a' te szivedet, mert az Urnak jövetele el-közelget, *Jac.* 5: 7. jó várni, és tsendességben lenni az Urnak szaba-

szabadításáig, *Thren.* 3: 26. mert ö maga az Isten mondotta: Nem hagylak-el tégedet, 's nem távozom-el te töled. *Hebr.* 13: 5. Várjad annakokáért az Urat, és meg-erösíti a' te szivedet, várjad az Urat, *Psal.* 27: 14. ha késéndik-is várjad *Hab.* 2: 3. reggeltöl fogva estvéig, és estvétöl fogva virradtáig. *Psal.* 130: 6. Módot avagy idöt eleibe ne irj, *Judit* 7: 19. & 8, 10. hanem *resolvál*lyad magadat, és nagy alázatoson azt mondgyad: Bizony igen jó az Isten a' tiszta szivü emberekhez. *Psal.* 73: 1. Ö az Ur, tselekedgyék úgy, a' mint az ö szemeinek jobbnak tetszik, 1*Sam.* 3: 18. tsak az Istenben nyugszik-meg az én lelkem, mert ö benne vagyon az én szabadúlásom. *Psal.* 62: 1. Óh én lelkem! mit kesergetsz engemet? Bízzál Istenben 's nem hágy-el; mert még önéki hálákat adok az ö szabadításáért. *Psal.* 42: 5. Jó az Ur, és a' szorongatásnak napján erösség, el-nem hadgya azokat, a' kik ö benne bíznak. Elég sokáig várt az Ur Isten engemet; *Esa.* 30: 18. várom azért én-is, várván ötet. *Psal.* 40: 1. Az imádkozás, (azt mondgya vala *Carolus* V. Római Császár,) és a' békével-való várakozás, minden fájdalmimban leg-hasznosabb orvosság. Isten mivel eddig 1*Sam.* 7: 12. látogatott engemet sok jó egésséggel, miért nem szenyvednem azért e' nyomorúságot-is békével? *Jobi* 2: 10. mellyet szeretetiböl botsát én reám, *Prov.* 3: 12. hogy el-ne veszessen e' világ. 1*Cor.* 11: 32. *Vide sis supra Cap.* I. §. LV.

§. XXX. Hogy azonban betegségedet, Isten akarattya szerint, tsendesebb lélekkel szenyvedgyed, és hogy akárminémü nével nevezendö keresztedet könnyebben viselhyed, Hármat gondolly-meg óh szegény beteg! I. *Patientum multitudinē.* A' betegséget szenyvedö sok embereknek nagy seregét, kik közzül leg-elöl tészem az Ur Jésust, ki a' mi betegséginket viselte, és a' mi fájdalminkat hordozta. Meg-sebesíttetett a' mi álnokságunkért, meg-rontatott a' mi büneinkért, a' mi betegségünknek vereségе vólt ö rajta, és az ö sebeivel gyógyúltunk-meg. *Esa.* 53:2, 3. *1 Pet.* 2: 24. Nézz erre a' hitnek Urára, és el-végezöjére az Ur Jésusra. *Hebr.* 12: 2. Mivelhogy annakokáért a' Christus mi érettünk szenyvedett a' testben, példát hagyván minékünk, hogy mi-is az ö nyomdokát követsük, azért ugyan ezen gondolattól fegyverkeztesünk-fel, hogy testünkben szenyvedvén, meg-szünnyünk a' büntöl. *1 Pet.* 4: 1. Gondold-meg azért, a' mi vallásunknak Apostolát és Papját az Ur Jésust, *Hebr.* 3: 1. ki az ö elötte-való öröm helyében szenyvedett gyalázatot, és azt meg-gondolván elménkben, meg-ne fogyatkozzunk, meg-se fáradgyunk. *Cap.* 12, 2. Gondold-meg mondom ötet, és szenyvedésével, szenyvedésedet könnyebbítsed. *Nihil est quod toleramus, si respiciamus, quid biberit ad patibulum, qui nos invitavit ad Cœlum.* Tsak semmik, a' mellyeket mi szenyvedünk, hogyha meg-gondollyuk, mit szenyvedett az örök életre hivó Christus érettünk. *Si pajjio Domini ad memoriam revocetur, nihil adeò durum, quod non æquo animo toleretur.* Mikor az Ur Jésus szenyvedéséröl a' keresztyén ember meg-emlekezik, minden terhe néki tsendes szivel viseltetik. *Dominus crucifixus est, tu mollitiem ac requiem quæris.* Az Ur Jésus fel-feszíttetett; te-is tehát ö szolgája, nem gyönyörüséget igérhetsz magadnak, hanem keresztet. Ne rémülly-meg azért a' kísértettöl, melly a' te hitednek meg-próbálásáért rajtad esik, mintha valamelly idegen dolgot szenyvednél; söt inkább a' Christus szenyvedésének társa lévén, azon-örülly, hogy mikor az ö ditsösége meg-jelenéndik, akkor örvendezvén vigadhass ö vele. Valaki annakokáért szenyvedsz Isten akarattyából, ajánlyad lelkedet Istennek, úgymint hiv Teremtödnek. *1 Pet.* 4: 12, 13. & 19. Meg-emlekezzetek továbbá, szent Pál azt parantsollya, a' ti elöttetek-járóitokról-is, kik tinéktek szólták az Urnak beszédét, hogy kövessétek hiteket, meg-gondolván, minémü ki-menetele vólt az ö életeknek. *Hebr.* 13: 7. Például vegyétek atyámfiai a' háborúságban és békeséges-türésben (szent Jakab-is azt mondgya,) a' Prófétákat, kik szóltanak tinéktek az Urnak nevében. Imé bóldogoknak mondgyák azokat, a' kik háborúságot szenyvednek. A' Jóbnak türését hallottátok, és minémü végét adta Isten az ö nyomorúságának. *Cap.* 5, 10. *Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero Dei filiorum.* Hogyha dorgálás nélkül

kül vagy, mellyben minden Szentek részesek, bizonyára fattyú vagy, és nem Isten fia. *Hebr.* 12: 8. *Vide suprà* §. XXVI. Valamint senki sints e' világon ollyan bölts, gazdag, vagy erös, kihez nem találtatnának hasonló böltsek, gazdagok, vagy erösek: Igy senki nints e' világon olly igen nagy lelki vagy testi kísértetet és keserüséget szenyvedö ember, kihez hasonló nyomorúságot szenyvedök nem találthatnának; söt a' leg-kegyesebb embereket bádgyasztya leg-inkább a' lelki fájdalmas inség. Ki vólt Dávid? Istennek szive szerint-való embere; de még-is sokat szenyvedett lelkében. *Psal.* 25: 17. *&* 88: 15. *&c.* Ki vólt Jób? Mindeneknél kegyesebb; de még-is igen meg-keseredett szivében. *Cap.* 3. 11. *&* 14. *Cap.* 7, 15, 16. *&* 19, 11. Ki vólt Jérémiás? Még az annya méhében Istentöl magának választatott; *Cap.* 1, 5. de még-is sokat panaszolkodik az ö Könyveiben. *Cap.* 20. *toto. Thren.* 2: 1. Az Apostolok meg-gyógyitották egyebeknek betegségeket, magok pedig gyakorta betegeskedtenek. Betegeskedett Timothéus gyomra miatt. 1*Tim.* 5: 23. Trófimus betegen Milétomban maradott. 2*Tim.* 4: 20. Epafróditus halálos betegségben fetrengett. *Phil.* 2: 27. Az Apostolok egyebeket halálból fel-támasztottanak, magokat pedig a' haláltól meg-nem szabadíthatták, hanem meg-hóltanak. De mit tsudálkoznánk e' dolgon? *Zach.* 8: 6. E' kints tserép edényben vagyon, 2*Cor.* 4: 7. a' melly igen könnyen el-törettethetik. Mit tsudálkoznánk azért? hogyha mi rajtunk az Apostoloknál sok ezerszerte gyarlóbb embereken-is betegségek esnek, vagy külömb-külömb-féle keserves insége k törtennek? talám pedig még szintén a' vérig, 's vérednek kiontásáig nem-is tusakodtál? *Hebr.* 12: 4. de ha úgy-is, hiszem hasonló nyomorúságok töltetnek-bé más kereszty én felebarátodtól-is. 1*Pet.* 5: 9. Talám még négy esztendeig, mint a' vak Tóbiás, *Cap.* 14, 4. *Juxta Lat.* (NB. *In Hungar. Caroli vers. Anni* 8. *numerantur.* Cap. 14, 1.) vagy hétig, mint szent Jób, vagy nyóltzig, mint Énéás, *Actor.* 9. vagy tizenkettöig, mint a' vér-folyást szenyvedö asszonyi-állat. *Matth.* 9: 22. Tizenháromig mint Jósef, tizennyóltzig, mint a' ma' görbe asszony, *Luc.* 13: 16. vagy pedig harmintznyóltz egész esztendökig, mint a' tó mellett feküvö beteg, *Joh.* 5: 2. nem-is nyomorgottál? talám anyádnak méhétöl fogva vak, *Joh.* 9: 2. vagy sánta, *Act.* 3: 2. nem-is vóltál? kiknek nyomdokát békeséges-türéssel kövessed, és reád botsátott hosszas kereztedet a' meg-gyógyúlás felöl-való jó reménységgel viselljed.

§. XXXI. Továbbá, hogy betegségedet tsendesebben szenyvedhessed, gondold-meg II. *Peccati amaritudinem.* Sok büneidnek sulyos terhét. Tsak akármellyik bün-is, nem tsak ideig-való nyomorúságot érdemel; hanem egyszersmind örökké-való kárhozatot-is. *Gen.* 3: 17. *Deut.* 27: 26. Mi pedig felette igen sokakban vétkezünk mindnyájan, *Jac.* 3: 2.

3: 2. el-annyira, hogy még a' leg-igazabb ember-is, leg-alább hétszer el-esik mindennapon. *Prov.* 24: 16. De a' jó Isten nem tselekszik bününk szerint mi velünk, sem nem a' mi álnokságunk szerint fizet-meg minékünk, *Psal.* 103: 10. mert igy minden szempillantásban a' pokolra kelletnék sillyednünk, *Ose.* 11: 8. hanem tsak gyenge vesszőkkel, 's igen könnyen ostoroztatik a' mi természetünk. *Jac.* 30: 15. (*vide suprà* §. XXVIII.) *Psal.* 89. 33. *Sap.* 3: 5. Mert meg-kegyelmez a' mi álnokságinknak, és a' mi büneinkröl ö meg-nem emlékezik. *Cap.* 31. *Jer.* 34. Esmérd-meg azért a' te Istenednek kegyelmességét, a' ki tsak Atyaiképen bánik te veled. *Psal.* 103: 13. *vide sup. Cap.* I. §. LXV. Esmérd-meg a' te büneidnek keserüségét, mellyel el-hagytad az Istent. *Jer.* 2: 19. *Conf. sup. Cap.* II. §. VII.

§. XXXII. Gondold-meg III. *Cœli beatitudinem.* A' mennyei jutalomnak bóldog örömét. Noha szenyvedésed nem hasonlítandó ugyan ama' ditsőséghez, melly ez élet után meg-jelenik. *Rom.* 8: 18. A' te nyomorúságodnak mindazonáltal egy szempillantásig-való könnyüsége, a' ditsőségnek felette igen örökké-való állandóságát szerzi tenéked. 2*Cor.* 4: 17. Nagyobb jutalmát vészszük az örök életben Isten kegyelméböl, hogy sem mint ez életben szenyvedünk Istennek bölts rendeléséböl. 1*Thess.* 3: 3. Tartsd meg a' nálad lévö hitet, hogy senki el-ne vegye jutalmadat, mert a' ki győzedelmes lészen, fejér

fejér ruhába öltöztetem, azt mondgya az Ur Jésus, és el-nem törlöm az ö nevét az életnek Könyvéböl; hanem vallást tészek arról az én Atyám, és az Angyalok elött. *Cap.* 3, 5. A' minémü fejér ruhában vólt öltözve ama' meg-számlálhatatlan sokaság, ki a' nyomorúságból ki-jövén, pálma ágat kezében tartott, és a' Bárány Jésus vérében meg-mosódott *Apoc.* 7: 9. Ditsekedgyél a' te keserüségedben, *Rom.* 5: 3. és hogy az életnek Koronáját el-vehessed, állhatatos légy mind haláliglan a' te hitedben. *Apoc.* 2: 10.

§. XXXIII. Eddig vólt bövebben, óh szegény beteg! beteges lelkednek, úgymint: Istentöl ajándékoztatott leg-drágább kintsednek meg-gyógyúlásának bizonyos orvossága, következik már; de rövidebben a' szent Irásnak erötelen tested felöl, elödbe terjesztendö hasznos tanátslása: Azt végezték egykor a' *Láterán*ombéli Gyülésben, hogy gyógyításának okáért, Doktor a' *Patiens*hez ne mennyen addig, valameddig a' beteg Istenével meg-nem békélvén, meg-nem orvosoltatik lelkében. Mivel annakokáért, te-is szegény beteg, betegségedet ki ez irásom szerint rendelted, már meg-tsendesedtél lelkedben, és a' jó Istenhez *modó prævió*, meg-térteél a' te szivedben, kezdgy hozzá azért az Ur Jésus nevében az orvossággal-való éléshez, és tested betegségét meg-könnyebbitö eszközökhöz. *Syr.* 38: 8. *seqq.* Mellyekkel élvén, bízd magadat az Isteni segítséghez. Nem gondolnak némelly betegek az ö erötelen

len testek orvoslásával, hanem illyeténképen okoskodnak: hogyha meg-akar engemet a' jó Isten gyógyítani, orvosság nélkül-is eltudgya gyógyitásomat követni; ha pedig elérkezik halálom órája, senki azt meg-nem változtathattya, a' melly nem kereszteyéni elmélkedés; hanem inkább Istent kísértö beszéllgetés, midön ember a' rendes eszközöket meg-veti, és az Istentöl teremtetett Orvost nem betsüli. Tisztellyed az orvost bölts Sirák azt mondgya, a' szükségnek okáért, mert ötet az Ur teremtette. Az Ur teremtette a' földböl az orvosságot, annakokáért az eszes ember attól nem iszonyodik, mert az embert azokkal meg-gyógyittya, és nyavalyáját el-oszlattya. *Cap.* 38, 1. Mellyel mivel nem tudod, meddig akarja Isten próbálni testedet, annakokáért valamint a' tüznek, viznek, avagy egyéb veszedelemnek szabad ellene állani, mivel nem tudod, meddig akar azzal Isten tégedet büntetni: Igy a' betegségnek-is szabad eleit venni, tsak az orvosságok legyenek rendesek, és az eszközök, mellyekkel élt Istentöl meg-engedtettek. Némelly beteg betegségében türhetetlenkedik, az Isten ellen zúgolódik, az ö igéretire, 's hatalmas szabaditó erejére nem várakozik; hanem lelkének szükséges orvosságát el-felejtvén, tsak a' külsö orvosokhoz folyamodik, mint Asa Király tselekedett. 2*Chron.* 16: 12. Némelly az ördöngös nézökhöz, büvösökhöz bájolókhoz, 's babonás olvasókhoz folyamodik, a' minémütöl Saul Király-is kérdezösködött. 1*Sam.* 28: 7. Az illyetén *Patiens* egyebet nem tselekszik, hanem *sub honesta larva*, tettetes külsö szín alatt, Istennek ama' Parantsolattya ellen, az ördögökhöz, és ördögi orvosságokhoz ragaszkodik. Valamelly ember a' nézökhöz mégyen, és a' jövendö-mondókhoz, hogy azokat követvén paráználkodgyék; ki-ontom annak ellene az én haragomat, és el-törlöm az ö népe közzül. *Levit.* 20: 6. Ne találtassék azért te közötted, ki az ö fiát vagy leányát, által vitetné a' tüzön, avagy jövendö mondó, avagy napban válogató, avagy madár szólásból jövendölö, avagy varásló, bübájos, ördöngösöktöl tudakozó, avagy jegy magyarázó, avagy halottaktól kérdezösködö, mert útállya az Ur, valaki ezeket tselekszi. *Deut.* 18: 10.

§. XXXIV. Hijába-is mentegetik az illyenekhez folyamodók azzal magokat, hogy az illyen susogó, vagy olvasó hazugok, füvekkel, vagy másféle kenötskéjekkel együtt az Isten nevét emlegetik, 's az ö szép imádságokat beszéllik. Mert (1.) Nem jó mind az, a' mi az Isten neve, akármi módon-való emlitésével lészen. Valami hitböl nintsen, bün az. *Rom.* 14: 23. A' bünös embernek még imádsága-is bünné változik. *Psal.* 109: 7. *In nomine Domini, incipit omne malum.* A' tolvaj tolvajlásának, 's a' gyilkos gyilkosságának idején Istent emlegetik, a' kit emlitnek más istentelenek-is; de azonban gonoszt tselekszenek, 's mind örökké el-vesznek. Egy Polgár

Polgár Istenét említi, és Felségét azonban agyon üti. De kitsoda javallhattya e' tselekedetit? 's kitsoda ditsérhetné illyen könyörgését? (2.) Az illyen ember hijába vészi az Istennek szent nevét, a' melly nevezet az Istentöl meg-nem tiltatott, hanem ö Felségétöl meg-engedtetett eszközök mellé rendeltetett. (3.) Az ördögök-is említik az Istennek Jésus szép nevét; *Marc.* 5: 7. de azzal jobbakká nem lésznek, hanem tsak ördögök maradnak e' gonosz lelkek. Kik hogyha szintén igazat mondanak-is; de meg-tsalni igyekeznek, hogyha jót láttatnak-is tselekedni; de ugyan tsak vesztedelemre sietnek.

§. XXXV. Jóllehet annakokáért, szép ajándéka a' jó egésség a' nagy Istennek, mindazonáltal, hogyha azon Isten rendeléséböl és szent tetszéséböl meg-változott, avagy pedig azon Isten engedelméböl, az ördöngösök vagy boszorkányok miatt, egésségtelenségre jutott, nem szabad a' büvös bájosokhoz folyamodnod, mert az illyen Istentöl meg-tiltatott (*vide* §. XXXIII.) orvosláshoz folyamodó beteg, tselekeszik (1.) az igaz hittsétlenségében, bízik erösen Istenének igaz igéretiben, könyörületességre hajlandó szivében, és hatalmas erejében, el-hivén, *Rom.* 4: 18. hogy minden emberi erö felett vagyon ö Felségének akarattya, módgya és hatalma a' meg-segítésben. *Matth.* 8: 2. *Ephes.* 3: 20. 1 *Cor.* 10: 13. *Judit.* 7: 19. & 8: 10. *Jobi* 13: 15. És a' hitben erös, 's állhatatos lévén, nem

nem néz az ö nagy erötelenségére, sem pedig Istenének igéretit, hitetlensége miatt nem visgállya; hanem hitiben olly erös, hogy Istennek e' ditsöséget adgya, hogy a' mit igért, meg-is tselekedheti, hogyha szintén emberi mód szerint nintsen-is semmi út, semmi mód, semmi segítség, avagy a' meg-gyógyúlásra-való reménység. *Rom.* 4: 18. *seqq.* (2.) Tselekeszik a' reménység ellen, mellyet kell vetni egyedül ö Felségében. *Jobi* 13: 15. (3.) A' könyörgésnek *objectuma* vagy tzélya ellen, mert mindennémü inségben, Istentöl kell segítséget kérni a' betegségben. *Psal.* 50: 15. (4.) A' békeséges-türés ellen, mert nem akar tsendesen Isten segítségére várakozni, akar inkább hirtelennyében mástól, az Istennek tudniillik ellenségétöl segítséget kivánni az ördögtöl, vagy annak katonáitól, szolgáitól, 's szolgálóitól a' boszorkány ördöngösöktöl.

Mentibus hæc imis, res est non parva repone.

Ezt jól meg-jegyezd, és szivedbe bé-tedd, mert nagy dolog, el-hidgyed. Jobb meg-halni Chrysostomus mondgya, hogy sem mint életét a' betegnek az ördöngösnek általa meg tartani. Inkább meg-halok Istenemhez-való engedelmességgel, hogy sem mint éllyek ördöngös eszközökkel, egy Istenfélö Király *Philippus Rex Galliæ*, azt mondgya vala betegségében, mint *M. Georgius Abrecht* bé-hozza egyik Könyvében. *Vide Schazkam. in Dom.* 12. *Trin. Conc.* 6. *p.* 753. *Cap.* I. Tselekeszik (5.) az ö maga élete 's lelke ellen; mind

mind a' kik gonosz tselekeznek, mind pedig a' kik másoknak gonosz tselekedeteket javallyák, Isten elött méltók halálra. *Rom.* 1: 32. Senki pedig a' bosorkányoknak segítségét nem kivánhattya, hanemha azoknak tselekedeteket javallya.

§. XXXVI. Mivel pedig az ördög betegséget szerzö lélek, *Luc.* 13: 11. azért gyakran-is betegséget szerez; de nem maga kedve, hanem Istennek szent tetszése és engedelme szerint. *Jobi* 1. & 2. Mert noha ennek nagy hatalma vagyon a' levegö égen, *Ephes* 2: 2. és az alatt; *Cap.* 6, 12. de maga akarattyából azonban semmit sem tehet, *Jobi l. c. Matt.* 8: 32. *Luc.* 21: 18. hanem Isten a' mennyire engedi, az ö hatalma csak annyira mehet. Hogyha annakokáért dühösködik-is, hogyha szintén fenekedik-is e' világnak ura; nints rajtunk hatalma, Urunk Christus ötet meg-birta. *Fiunt tentationes per satanam, non potestate ejus; sed permissione Domini ad homines, aut pro peccatis suis puniendos, aut pro Patris Cœlestis misericordia probandos & exercendos.* Léznek ugyan kísértetek az ördögök által; de nem az ö hatalmokból, és erejekböl, hanem csak Istennek engedelméböl. Ki ezek által az embereket, avagy bünökért ostorozza, avagy pedig irgalmas vóltából öket próbállya. *Vide sis supra Cap.* I. §. LX. & *Cap.* I. §. XXIV. Valamint pedig Isten engedelméböl e' gonosz lélek betegséget mivelhet, igy néha az ö hozzá reménykedöknek segítséggel-is lehet, jóllehet ö hozzá a' beteg nem külöm-

külömben, hanem (*a' mint* §. XXXV. *mondám.*) csak lelkének nagy szerelmével mehet. Segíthet mondom néha az ördög; de nem maga hatalmából, hanem *ex causis Physicis*, a' természet szerint-való orvosságokból. Mert ö *est Physicus optimus*, a' természetbéli dolgokat igen jól tudgya; ennek azért, vagy ama' betegségnek, mellyik, 's mitsoda orvosság használhat, azt-is tudgya, és azokhoz képest a' természetbéli eszközöket egyben szerzi, öszve-köti 's elegyíti, *applicállya* vagy *temperállya*. Valamelly nyavalyáját azonban *modis & mediis naturalibus*, természet szerint való orvosságokkal meg-nem gyógyíthatni, azt az ördög sem gyógyíthattya-meg külömben, NB. hanemha Isten engedelméböl maga hozta a' nyavalyát az emberekre, vagy oktalan barmoknak rendire. A' mellyet meggyógyítani akkor mondatik, NB. mikor gyötörni meg-szünik. Mert az Isten mikor akarja, *Diaboló utitur, tanquàm voluntatis ultricis Executore. Vide Cap.* I. §. XXIV. az ördögökkel úgy él az emberek ellen, NB. mint az ö bosszú-állásának edgyik eszközével. *Psal.* 78: 29. *Luc.* 13: 11. *Act.* 12: 23. *Cap.* 10: 38. *Penes Deum mille sunt modi hominibus castigandis, & maximi ultionum thesauri. Modò per se ipsum, modò per Angelos suos, modò per diabolum, homines, bestias agit. Tota deniq; natura, ad ulciscendam injuriam Deo factam est comparata.* Sok számtalan ezer módgya vagyon Istennek az emberek büntetésében, és vannak az ö bosszú-állásának sok ezer eszközi. Néha

Néha ö maga eſzköz nélkül, néha jó, vagy gonoſz Angyali által tselekeſzik, néha pedig emberek, vagy fene vadak által ö Felſége bünteti az embereket. És kéſz minden teremtett állattya, az önéki tett boſzſzúságtételnek meg-büntetéſére, tsak néki parantsolattyát adgya. Olly jó azonban a' jó Iſten az ö hiveihez, *Pſal.* 73: 1. hogy vagy épen nem hadgya az ördögtöl, és annak eſzközeitöl a' kegyes embereket meg-ſértetni, *Luc.* 21: 18. vagy pedig ha hadgya-is, tsak teſtekben hadgya, mint ſzent Jóbot, *Cap.* 1, & 2. ſzent Pált, 2*Cor.* 12: 8. 's ö magát az Ur Jéſuſt, *Matth.* 7: 5, & 8. és egyebeket-is meg-kíſértetni. A' lelki kíſérteteket pedig a' mi illeti, az Iſtenfélöket és igaz hittel ö hozzá folyamodó hiveket, ſoha ſem hagyja erejeknek felette meg-kíſértetni ez az igaz mondó hivſéges Iſten, hanem útat-is mútat a' ki-ſzabadúlásra, hogy a' kíſértetet el-viſelheſſék, 1*Cor.* 10: 13. adván azoknak erötelenſégekben az ö Szent Lelkét, *Luc.* 11: 13. és a' békeséges-türésre Iſteni erejét. 2*Cor.* 12: 9. Jóllehet annakokáért, a' mi a' külsö, 's teſti keſerüſégeket illeti, nem tsak erejek felett kíſértetnek gyakorta a' hivek, hogy ne bízzanak magokban, hanem tsak az Iſtenben, a' ki a' halottakat-is fel-támaſzthattya; 2*Cor.* 1: 8. de még is meghalnak, és igy a' halál keſerüſégétöl meg-gyözettetnek; itt-is azonban gyözedelmeskedik az ö hitek, 1*Joh.* 5: 4. a' melly által halálokból az örök életre által vitettetnek. *Joh.* 5: 24. *Apoc.* 2: 10. 2*Tim.* 4: 7, 8.

§. 37.

§. XXXVII. Az igaz kereſztyén ember tehát a' büvösökhöz, 's olvasó bájoſokhoz nem folyamodik, hanem Iſtene igéretire támaſzkodik, Iſtenében bízik, 's annak meg-ſzabadítására békeséges-türéſſel várakozik, és az ö Felſégétöl meg-engedtetett orvoſſágokkal orvoſoltatik. Tudgya, hogy a' hoſzſzú betegſéget az orvos meg-gyógyíthattya. *Syr.* 10: 11. Mellyre nézve a' beteg Ezékiás-is élt orvoſſággal. *Eſa.* 38: 21. Es Urunk Jéſus-is gyógyított nyálas sárral, *Joh.* 9: 6. *Marc.* 7: 33. söt azt-is mondgya, hogy a' betegek orvos nélkül ſzükölködnek. *Matth.* 9: 12. Noha pedig élete határát által ſenki nem hághattya, *Jobi* 14: 5. mindazonáltal mivel Iſten után mi-is örizöi vagyunk a' mi életünknek, mellyet mivel nem tudgyuk, mikor akarja tölünk a' fö Ur el-venni, annak azért az életnek örizéſére, az igaz kereſztyén embernek minden rendes, és ö töle meg-nem tiltatott eſzközökkel kell tehetsége ſzerint élni. Ha ki pedig az orvoſſágot meg-veti, Iſtennek rendeléſét veti-meg, és maga teſtének gyilkosa, mellyet kell vala minden úttal, móddal, minden orvoſſággal, és jó ſzándékkal táplálni. *Rom.* 13: 14. Reményſégét azonban a' meg-gyógyúlás falöl, ſenkinek nem kell vetni az orvoſſágokban; hanem tsak az Iſtennek nagy irgalmaſſágában, és hatalmaſſágában, és a' buzgóságos imádságnak általa kell bizni az orvoſſágnak erejét, 's ki-menetelét az Iſten gondviſeléſére, áldására, 's ſegítségére. Melly nélkül a' külsö or-

sö orvosságok semmit sem haználhatnak, sem a' betegek betegségekböl fel-nem szabadúlhatnak; *Psal.* 127: 1. hanem ö Felsége gyógyít-meg minden betegeket, *Psal.* 103: 3. és meg-könnyebbíti a' halálos ágyban sinlödöket. 41: 1. Néha ugyan minden eszköz és szastrom nélkül csak egy szavával, *Sap.* 16: 12. *Matth.* 8: 8. néha pedig az ö töle rendeltetett orvosságokkal. Jóllehet pedig legyenek sok hazugságnak mesterei, és semmire kellö orvosok, *Jobi* 13: 4. kik sem magokat, sem másokat meg-nem gyógyíthatnak, *Luc.* 4: 23. adgy helyt mindazáltal a' jó orvosnak, mert ötet az Ur teremtette, és ne távozzál-el ö töle, mert vagyon olly idö, hogy azoknak kezek által jó ki-menetele lészen az orvoslásnak, mert ök-is az Urat kérik, hogy adgyon az orvosságnak eröt, és az által a' betegnek egésséget. *Syr.* 38: 13. *vide & infra* §. XLIV,

§. XXXVIII. Melly egésségedet, avagy pedig idvességes ki-meneteledet, míg Isten meg-adgya, 's míg mostani betegségedet Isten egy felé el-választya, óh beteg atyámfia! minekutánna meg-tanúltad betegségednek mind eredetit, §. III. 's mind annak orvosló mesterségét, §. IV. és ugyan mind lelkedre, §. V. 's mind pedig testedre nézve. §. XXXIII. Gondold-meg már harmadszor: *Utilem morbi fructificationem:* E' te betegségednek haznos gyümöltsét. Azt akarnád-é ugyan óh szegény beteg! hogy a' te kegyelmes Istenednél mindgyárt elsö, másod, vagy harmadik, foháskodásoddal könnyebbséget, és gyógyúlást lelhetnél; de ö Felsége mivel mi nálunknál jobban tudgya, mi szolgál szent neve ditsöségére, *Joh.* 9: 3. és a' te lelkednek idvességére, *Rom.* 8: 28. egésséged-é vagy pedig betegséged. Ugy tselekeszik azért, valamint önéki jobbnak tetszik. 1 *Sam.* 3: 18. *Divinâ dispositione agitur, ut prolixiora vitia, ægritudo prolixior exurat.* A' jó Isten kiváltképen-való szent tetszéséböl úgy vagyon rendelve, hogy a' hosszú ideig-való vétkeket, hosszú betegség által tisztítsa-meg ö Felsége. A' ki hogyha illy keservesen sujtol az ö kegyelmességének és irgalmasságának helyén, óh mennyivel inkább keservesebben kínoz tehát az ö büntetésének és igasságának helyén! és a' kiket szeret, hogy ha illy fájdalmas betegséggel keseríti; azokat azért a' kiket el-vesst, minémü kegyetlenséggel bünteti! *Vide* §. XLII. & XLVII.

§. XXXIX. Isten annakokáért ö szent Felsége betegséggel, vagy másféle keresst-viseléssel szabados akarattya szerint látogattya hiveit *Respectu* (1.) *sui. Patientis* (2.) *pii.* (3.) *Proximi.* Betegséggel látogat Isten, Elsöben: *Respectu sui.* Ö magára, vagy az ö szent ditsöségére nézve, hogy ki-nyilatkoztassa I. az ö igasságát. Nem akarója Isten a' bünnek; *Psal.* 5: 5. gyülölöje inkább az istentelenségnek. *Sap.* 14: 9. Senkiben azért, 's még a' maga tselédiben-is azt büntetés nélkül nem hagyhattya, *Exod.* 34: 7. hanem gyakorta mint igaz Biró és Atya, hogy az isten-

istentelenek büntetéséhez, annál-is inkább hozzá férhessen, az ö saját házán kezdi-el az itéletet. *Pet.* 4: 17. *Ezech.* 9: 6. *Jer.* 25: 29. & 49: 12. II. Az ö irgalmasságát, mivel, mint az édes Atya, fiaitól fenyegetö vesszejét meg-nem vonnya, *Prov.* 13: 24. *Cap.* 23, 13. hanem javokra igyekezvén, míg reménység vagyon felölök, addig sanyargattya, *Cap.* 19, 18. és mint valami gyenge fát, nyakokat meg-hajttya. *Syr.* 7: 23. Igy Istenis az Atyáknak e' példájok szerint *Psal.* 103: 13. *Esa.* 66: 13. az ö választott fiait és leányit, maga igája alá foktattya, *Thren.* 3: 27. és a' kiket szeret, meg-ostorozza. *Hebr.* 12: 6. *Apoc.* 3: 19. III. Az ö mindenható vóltát. Ugy tetszik ugyan-is a' betegségben, vagy másféle keresztviselésben lévö embernek, hogy Isten ö róla el-felejtkezett, *Psal.* 13: 1. 's az ö keresztviselésérol meg-nem emlekezett, *Jobi* 10: 13. úgy tetszik mondom, hogy noha egyéb hiveit nyomorúságokból kiszabadíttotta, *Psal.* 22: 5. de ötet a' nyomorúságban hagyta, *Esa.* 49: 14. abból ki-nem szabadíthattya, vagy ki-szabadítani nem-is akarja. (*vide sup.* §. XXVI.) De az Isten azonban e' betegség, vagy másféle keresztes insége alatt az ö hatalmát meg-mútattya. (1.) Az ö tsudálatos meg-tartásában, midön a' nagy nyomorúság között hiveit meg-tarttya életben, mint Danielt az oroszlánok vermében, vagy a' három Ifjakat a' tüzes kementzében. (2.) Az ö meg-szabadításában, *Psal.* 91: 15. mert tsak egy szempillantásig tart

tart az ö haragja; *Esa.* 54: 7. *Joh.* 16: 17. de örökké-való az ö jóakarattya, *Psal.* 117: 2. estve siralom; reggel öröm. *Psal.* 30: 6. szent Jób hét esztendökig szenyvedett, de azután száz-negyvenig ditsekedett. *Cap.* 42, 16. Jósef tizen-háromig nyomorgott, és nyóltzvanig uralkodott. Tóbiás nyóltzig vak vólt, de azután kilentzven-két esztendökig látott. *Cap.* 14, 1. (3.) Az ö meg-bóldogitásában. *Psal.* 73: 24. & 116: 8. 2*Tim.* 4: 18. *Apoc.* 14: 13. & 21: 4.

§. XL. Betegséggel, vagy másféle keresztel látogattya Isten az ö maga hiveit. Másodszor: *Respectu Patientis pii:* A' szenyvedö kegyes emberre nézve: *Ad majoris in Deum refugii, in mundum odii, & in Cœlum desiderii excitationem.* Az Istenben-való bizodalomnak öregbüléséért, a' világnak meg-útálásáért, és a' mennyeiekhez-való buzgó kivánságnak nevekedéséért. Neveli tehát Isten maga hiveiben a' betegségek, és akármelly nével nevezendö keresztek között I. az ö benne-való bizodalmat. A' jó egészségben, vagy másféle szerentsében embert hamar e' világ el-ragadgya. *Psal.* 30: 7. Az ö állapottya mindenkor ollyan lészen azt gondollya, mint Roboám Királynak példája meg-mútattya; 2*Chron.* 12: 1. de ellenben *Corporis infirmitas, animæ est sanitas. Quod patimur, medicina est, non pœna. Melius est ardere igne febrium, quàm flammis vitiorum.* A' testnek egészségtelensége, a' léleknek egészsége. A' mi testünknek nyavalyája nem egyéb, hanem lelkünk-

lelkünknek orvossága. A' mellyeket szenyvedünk, nem büntetések, hanem gyógyító eszközök. Jobb a' hideg-lelésnek forróságában melegedni, hogy sem mint a' vétkeknek tüzében égni, jobb tsendes lévén Isteneddel, testedben szenyvedned, és lelkedben egéséges lenned, hogy sem mint haragos Istened lévén, testedben egéséges lenned; de lelkedben örökké el-vesznéd. Oh melly sok ezer emberek jó egéséggel birnak, kik hogyha betegesek volnának, az Istenhez folyamodnának. *Perissent, nisi perissent.* El-vesztenek volna, hogyha betegségbe nem estenek volna. Oh melly sok ezer emberek betegeskednek, kik ha volnának egéségesek, sok bünt tselekednének, és a' pokolra seregenként sietnének; de mivel betegségben nyögödnek, azért mennyországba igyekeznek. Nem oka azonban vezedelmeknek sok el-vezendöknek az egéséges élet, hanem az egéséggel gonoszúl élö természet. *Vide Cap.* I. §. XLVII. Jobb tehát testedben betegséget szenyvedned egéségedre, avagy lelked idvességére, hogy sem mint egéségedben élned vezedelmedre. Mert valamint a' ruha szappannal mosatik és luggal, igy a' lélek-is betegséggel tisztíttatik, vagy másféle szerentsétlenséggel. Az Ekron városbélieknek régenten földök, mikor sok egerekkel el-pusztíttatott volna, egereket aranyból tsináltanak, és azokat Istennek ajándékozták, 's a' természet szerint-való egerektöl fel-szabadúltanak. 1*Sam.* 6: 11. Az Izrael népe-is mikoron

ron a' tüzes kigyóktól mardostatnának; értz kigyót tsinálván, meg-gyógyúltanak. *Num.* 24: 6. Minket-is ugyan azon gyógyít-meg, a' mi meg-szomorít. *Calamitas dum premit, ad Deum dirigit.* Mikor valami nyavalya meg-nyomorít minket, ugyan akkor Istenhez felemel bennünket, tsak mi *in tali casu* el-ne felejtsük illyenkor Istenben bízó kereszteyen tisztünket, hanem Jósafáttal Istenhez szüntelen igy emellyük-fel könyörgésünket: Nem tudunk hová lenni, hanem tsak te reád néznek Ur Isten a' mi szemeink! 2*Chron.* 20: 12. Lásd-meg egy meg-vakíttatott embernek ide tartozó ditséretes példáját oda fellyebb *Cap.* I. §. LXII.

§. XLI. Neveli az Isten hiveiben a' betegség által, II. a' világnak meg-útálását. Melly noha siralomnak völgye, *Psal* 84: 7. és minden gonoszságnak fészke; 1*Joh.* 2: 16. mindazonáltal, mikor jól vagyon dolgunk, tsak könnyen a' földhöz ragaszkodunk. Isten azért itt úgy tselekeszik fiaival, mint az édes atya az ö magzatival, kiket elsöben szép szóval meg-int, hogy a' gonoszt ne kövessék, azután pedig ujjaival fenyegeti; de ha még sem fogadgyák atyai parantsolattyát, fel-kél, és öket meg-veri. Igy a' mi jó Istenünk-is Szüleink és Tanítóink által int minket, fenyeget, hogy a' világiaktól el-vonnyuk szivünket; de mivel intését nem fogadgyuk, hanem fenyegetését hátunk megé vettyük, azért a' betegségnek veszszeihez nyul, vagy másféle büntetésének eszközihez, hogy ab-

ból büneinknek gonoſz vóltát eſzünkbe vegyük. *Pſal.* 50: 17. *ſeqq.* Dávid hogyha beteg lett vólna mikor elsöben Uriás Feleſégével vétkezett, és annakutánna férjét-is megölette, e' nagy gonoſzt nem tselekedte vólna. Valamint azért a' kis gyermeket, keſerü eſzközökkel ſokták annya tejétöl el-váláſztani, így az Isten a' kereſztnek keſerü pohárával ſokta hiveit e' világtól el-ſzakáſztani. *Quosdam Deus multa peccare poſſe præſciens, corporis infirmitate flagellat, ne peccent, utilius eis, ut ſit frangi laboribus ad ſalutem, quàm remanere incolumes ad damnationem.* Teſteknek betegſégével látogat némellyeket az Isten, mivel tudgya, hogy egéſſéges korokban ſokat vétkeznének. Jobb tudniillik az illyeteknek betegſéget ſzenyvedni idveſſégekre, hogy ſem mint jó egéſſégben élni veſzedelmekre. Nem kevés betegek feküſznek vala a' Jérusálembéli tó mellett, várván az Angyaltól a' fel-háborítandó víz által következö gyógyúlásokat. *Joh.* 5: 1. A' hová menvén az Úr Jéſus, csak egyiket gyógyíttya-meg, és a' többit elébbeni nyavalyájokban hadgya. Mondhatnád itt óh beteg atyámfia! ennek a' mindeneket meg-gyógyitható Chriſtusnak irgalma, az ö jótéteményét óh melly igen ſzükön oſztogattya! miért hogy ö Felſége az egéſz betegek ſeregét meg-nem gyógyitotta? tudniillik: *Ita illis expediebat.* Igy ſzolgált önékik nagyobb haſznokra. *Bonum erat eis humiliari.* Ez a' betegſég ſzolgált önékik nagyobb javokra. *Non omnibus omnia conveniunt.*

unt: Nem mindeneknek ſzolgál az egéſſég idveſſégek elö-mozditására. Hogyha a' veres bor közzé egynéhány tsep fejér bor elegyíttetik, az-is meg-veresedik. A' kegyes és jó hitü emberre valami következik, mind jóra magyarázza, 's maga haſznára fordíttya még a' kedve ellen-váló állapotot-is, 's még az egéſſégtelenſéget-is békével ſzenyvedvén, abból jót reménylvén, *Rom.* 8: 28. *Tob.* 3: 21. *Vide ſupra Cap.* I. §. LXV. 's Istenével illyeténképen beſzéllgetvén: *Bonum eſt mihi Domine, quòd humiliaveris me, ut diſcerem juſtificationes tuas.* Pſal. 119: 71. Jó Uram, hogy meg-alázſz, jómra fordúl hogy ſujtolſz, igaz itéletedet így eſmérem, 's bünömet. Hogyha igazat akarunk mondani, olly igen ſzükéges a' több ſzerentsétlenſég között a' betegſég minékünk, hogy azért ha ſzintén ſok eſztendökig élünk-is, de elégendö hálát Istennek ſoha ſem adhatunk. Mert ez a' meg-tselekedett bünöket velünk meg-ſirattattya, a' meg-tselekedhetöket pedig meg-akadályoztattya. Ebböl eſmérik-meg a' hivek, hogy ök Isten fiai, mivel külömb-külömb-féle veſzſzeivel ſokta öket ſujtolni, *Vide Cap.* I. §. LXVI. kiknek hogyha mennyei örökſéget nem kivánna adni, illyen orvossággal nem-is akarná öket gyógyítani. Tudta ezt jól ama' régi Jámbor, kit Isten minden eſztendöben betegſéggel meg-látogatott; de midön egyikben néki a' betegſég helyett jó egéſſéget adott, keſervesen panaſzolkodott, hogy róla Isten meg-nem emlekezett,

zett, hanem ebben az eſztendöben el-felejtkezett. A' hiveknek minden ſzerentsétlenſégek és betegſégek, vagy az ö kereſztyénſégeknek meg-próbálása, vagy az ö lelkeknek orvoſſága. Minden ember az ö büneiért ſzükſégesképen oſtoroztatik; de Iſten irgalma ö töle hogyha igaz kereſztyén, meg-nem vonatik. Örülly azért lelkedben óh ſzegény beteg, e' te moſtani erötelenſégedben, és vegyed hálá-adó ſzível, 's hordozzad békével, a' melly betegſéget, vagy másféle ſzerentsétlen inſéget hordozni kénſzerittetel. *Quæ nocent docent:* Valamellyek teſtednek ártalmasok, lelkednek azok haſznosok, kinek inkább akarjad egéſſégét, NB. hogy ſem mint teſtednek épſégét. Tudod, hogy vagyon irgalmas Iſtened, a' kiben ha meg-ölis, veted reményſéged. *In adverſitatibus tuis, non contriſteris, in langvoribus tuis Deo gratias age. Ægritudo carnem vulnerat, mentem curat. Valere te magis opta mente, quàm carne* Ne ſzomorkodgyál betegſégedben; adgy inkább hálát Iſtennek a' te erötelenſégedben. A' betegſég teſtedet ſebesíti; de lelkedet könnyebbíti. Jobb lelkedben lenned idveſſéges, hogy ſem mint teſtedben egéſſéges. Jóllehet pedig mind ezek igy legyenek, mellyik hiſzi azonban a' betegek közzül jobbnak lenni a' fájdalmas betegſéget, hogy ſem mint a' kivánatos egéſſéget? de hallyad atyámfia ſzent Pált: *Cùm infirmor, tunc potens ſum.* 2Cor. 12: 10. Gyönyörködöm a' ſok erötelenſégekben, mert mikor erötelen vagyok, (teſtem-

ſtemben) akkor erös vagyok (lelkemben.) Mennyivel betsületesebb azért a' lélek testünknél, annyival betsületesebb a' betegſég (NB. melly a' léleknek orvossága,) az egéſſégnél. A' teſt gyenge eledellel; de a' lélek tápláltatik vaſtag, 's erösebbel. Amaz gyönyörüſégekkel; e' pedig keſerüſégekkel. És a' mellyel él a' teſt ideig, azzal az eledellel meg-hal a' lélek örök éltig. *Confer ſupra Cap.* II. §. XXV. *& ſeqq. Item infra* §. XLVII.

§. XLII. Neveli azonban III. az Iſten hiveiben a' betegſég által, a' mennyorſzágnak buzgó kivánságát. Mikor egy kis ideig kedve ſzerint él az ember e' veſzedelmes világban, úgy tetſzik néki, mintha nem-is kellene kivánkozni az örök boldogságba. Példánk amaz Angliai Gróf, ki azt ſzokta vala mondani régenten: Hogyha ezer eſztendökig élhetnék világi ditsöſégemben, ám tartaná Iſten magának mennyei orſzágát, nem kivánnék réſzes lenni a' ſzenteknek örömében; de még a' halálról-is a' jó ſzerentsében nagy-hamar ember el-felejtkezik, vagy pedig igen ritkán és ſzomorúan elmélkedik. *Syr.* 41: 1. El-felejtkezik a' tobzódó Gazdaggal következendö állapottyáról, és az ö világi ſzerentséjében bízakodik, *Luc.* 12: 16. azonban *vexatio dat intellectum*, Eſa. 28: 19. a' nyomorúság eſzére hozza az embert. Az útonjáró, míg idö jó vagyon, zöld-fák 's virágok között kedvére múlatozik; de a' zür-zavarban, ſzél-veſzes idöben, házához igyekezik.

Igy mi-is életünkben, mint egy rósas kertben, vigadunk jó szerentsénkben; de a' nagy nyavalya, és sokféle próba, eszünkbe juttattya jövendö hazánkat, 's örökös házunkat. 2*Cor.* 5: 1. *Hebr.* 13: 14.

§. XLIII. Betegséggel, vagy másféle szerentsétlenséggel látogattya Isten az ö hiveit. Harmadszor: *Respectu proximi:* A' betegeskedö embernek felebarátyára nézve. *Ad bonorum fervorem, & malorum terrorem.* A' jóknak az Isteni félelemben-való nagyobb buzgóságokért, és a' gonoszoknak rettentö példájokért. *Sap.* 11: 10. *seqq.* Reá botsáttya tehát az Isten az ö fiaira a' betegséget. I. A' jókra nézve, *Jac.* 5: 10. hogy az egészséges emberek tanúllyanak a' betegeknek példájokból, és azoknak kövessék hiteket, békeséges-türéseket, és idvességes ki-meneteleket, *Hebr.* 13: 7. meg-gondolván, hogy ö reájok-is azon nyomorúság következhetik, 1*Pet.* 5: 9. a' minémü más keresztyéneken-is meg-esett. Kik közzül némelly hivek életének, a' nyomorúság alatt véget vetett, hogy e' világra következendö veszedelmet azoknak szemeik ne lássák, 2*Reg.* 22: 20. *Esa.* 57: 1. vagy pedig a' gonoszok példájoktól el-ne változtassanak. *Sap.* 4: 10. Némellyek élete pedig a' nyomorúság alatt meg-öriztetett. *Jer.* 30: 11. II. A' gonosztévökre nézve, hogy ezek-is az Istenfélöknek látván nyomorúlt sorsokat, rettennyenek-meg az Isten haragjától, és jobbítsák-meg világi állapottyokat. *Plectuntur quidam, ut cæteri corrigantur.*

gantur. Némellyek meg-ostoroztatnak, hogy a' többi tanúllyanak. *Exempla sunt multorum, tormenta paucorum:* Kevesebbek ugyan a' kik szenyvednek; de mindeneknek példájokká lészenek. *Percutitur catulus, ut sapiat Leo.* Ha a' zöld fán az esik, mi történhetik tehát a' száraz fán. *Luc.* 23: 30. *Vide Cap.* I. §. LVIII. A' jó Isten az ártatlanabb embereket gyakorta meg-ostorozza, és a' bünösebbeket szabadon botsáttya. *Vide Cap.* I. §. XLIV. & §. LIX. De mind jó az Istenfélö embernek halála, akármi módon légyen annak ki-múlása, mert a' lehet az istentelennek példája. Isten az ö igaz ítéletit a' maga házán kezdi-el; *Vide supra Cap.* II. §. XXXIX. 1*Pet.* 4: 17. de a' gonoszokon végezi. *Psal.* 75: 9. Amazok egy kis ideig szenyvednek; 2*Cor.* 4: 17. de ezek mind ö. rökké gyötretnek. *Luc.* 13: 3. 2*Macc.* 6: 12. Jobb egy szempillantásig szenyvedni, hogy sem mind örökké el-vesni. Mit tudsz benne azonban, hogy amaz istentelen embernek, hogyha meg-nem akar térni, mitsoda büntetést akar Isten titkosképen el-rejteni? Vallyon nem jobb vólna-é a' gonosz embereknek mennyköves tüztöl meg-emésztetni, hogy sem mint meg-nem térvén, a' szenyvedö keresztyének példájokból a' pokolnak tüzében örökké gyötrödni? *Confer infra* §. XLVIII. & *supra Cap.* I. §. LVII.

§. XLIV. Szenyvedgyünk annakokáért akár betegséget, 's akár másféle inséget, *dum in stadio sumus*, míg a' szenyvedésnek

helyén lakunk, hogy meg-ditsöíttessünk, mikor a' jutalomba érkezünk. Szenyvedgyünk, és Istenünkkel így beszéllgessünk: *Domine hic ure; hic seca, modò ibi in æternitate parce!* Uram Isten itt vágj, itt égess, itt süss, itt mess, itt ostorozz, itt sujts, öklözz, itt köppölyözz, bátor kemény irrel kötözz, tsak örök életet szerezz. Mert a' testnek nem mindenkor használ, a' mi néki kedvére szolgál; NB. de ellenben nem-is árt mindenkor önéki, a' mi ötet meg-szokta erötleníteni. Ha kitsiny a' fájdalom, szenyvedgyük-el, könnyü lészen a' békeséges-türéssel; ha pedig nehéz, szenyvedgyük-el aztis, könnyü lészen a' szenyvedés után következendö ditsöségnek reménysségével.

Perfer, & obdura dolor hic tibi proderit olim.
Hebr. 12: 11.

Akármelly dorgálás sem láttatik ugyan most örvendetesnek, hanem inkább keservesnek, mindazonáltal, az igassagnak tsendes gyümöltsét adgya a' békeséges-türöknek. Ha el-hiszed, hogy a' mennyország tenéked készittetett helyed, szükségesképen e' földön, mint idegen helyen, fáradtságot és nyomorúságot kelletik szenyvedned. Ne szomorkodgyál tehát óh esméretlen atyámfia szegény beteg! e' te betegségedben, mert ha a' bün miatt ollyan vólnál, mint valami rosdás vas, a' betegségnek tüze e' rosdát belöled ki-vészi, ha pedig fényes vagy mintegy tiszta arany, e' próbának tüze lelkedet fényesebbé teszi. Mert miképen tüzzel próbáltatik-meg

meg az arany: úgy a' kegyes emberek a' nyomorúságnak kementzéjében, *Syr.* 2: 5. hogy az ö hitek próbálása (melly drágább az aranynál, a' melly el-vész, mindazonáltal meg-próbáltatik a' tüz által,) találtassék nékik ditséretekre, ditsöségekre és tisztességekre mikor a' Jésus Christus meg-jelenéndik. 1*Pet.* 1: 7. Ne keseregj azért, és ne búsúlly elmédben, ne-is szomorkodgyál szivedben, hogy a' te akaratodnál tovább akarja Isten testedet betegséggel látogatni, és gyógyúlásodat halogatni, mert kitsoda vagy te, hogy Isten akarattyának ellene állj, és türhetetlenségedben zúgolódgyál? Vissellyed inkább tsendes lélekkel e' betegségedet, és buzgó imádkozással kérjed Istenedet, hogy a' mit te felöled akar ö Felsége, te-is azt hogy akarhassad, segéllyen arra mennyei ereje. Egy szóval imádkozzál, hogyha betegségedböl fel-akarsz szabadúlni, és az Istentöl meg-engedtetett rendes eszközökkel orvoslódgyál. Mert minden betegség NB. a' mennyiben a' bünnek büntetése, könyörgést kiván, és igaz pénitentzia-tartást; 2*Par.* 7: 13. & 14. *Jer.* 3: 12, 13. a' mennyiben pedig Isten eszközökkel akar gyógyitani, és a' jelen-való veszedelmet el-kerülni, nem tsak nem tilalmas az orvosság, hanem ugyan szükséges, *Syr.* 38. és szabados, *Esa.* 38: 21. söt olly törvényes dolog, hogy valaki vakmeröképen a' mennyiben töle lehetne, elmúlattya, Istent kisértö, vakmerö, és (a' mint szól egy Orvos Doktor,) kevély bünösnek

nösnek méltán itéltethetik. *Confer. ex super.* §. XXXIII. & XXXVII.

§. XLV. Valamint azonban nem lehet, hogy mindenkor egésséged légyen: így nem lehet, hogy fűntelen tsak betegséged légyen.

O passi graviora! dabit Deus his quoq; finem.
Durate, & vosmet rebus servate secundis.

Majd el-végeztetik Isten akarattyából a' te betegséged, avagy *in vita*, avagy *cum vita*, majdan el-fogy minden inséged, vagy ebben az életben, vagy annak végén a' halálnak völgyében. El-végezi majdan Isten a' te életedet, és vagy meg-gyógyít erre az életre, vagy által vizen a' következendö ditsöségre, hogyha meg-kell halnod, halj-meg az Ur Jésus nevében, fekered gyanánt légen a' halál az örök életbe. *Joh.* 5: 24. *Cap.* 8, 57. & *Cap.* 11, 25. *Mors piorum est finis malorum.* Az Istenfélöknek halála nem egyéb, hanem minden nyomorúságnak határa. 2 *Tim.* 4: 18. Hogyha pedig meg-könnyebbít, 's elébbeni egésségedre Isten téged reá segít, háromra kell tenéked tekintened. I. Az Istenre. II. Te magadra, és III. A' te jóakaróidra és tselédidre. Vigyáznod kell mondom I. *az Istenre.* A' ki minekutánna meg-gyógyítottt, háláadással kell ditsérned, *Psal.* 50: 15. veled-való jótéteményéröl meg-kell emlekezned, *Esa.* 44: 21. és az ö fent nevét ditsöítened. *Psal.* 116: 13. Nints semmi útálatosabb a' háládatlan embernél, nintsen nagyobb terhe a' földnek, ennek feledékenységénél. Távúl légyen azért te töled, hogy azzal

azzal fizetnél Istenednek, *Deut.* 32: 6. hanem inkább hálá-adásnak pohárával tiztelyed, *Psal.* 116: 13. és fivedet kezeiddel edgyütt az égbe fel-emellyed, *Thren.* 3: 41. és a' Felséges Istent illyeténképen ditsérjed: Áldgyad én lelkem az Urat, és minden én belsö részeim az ö fent nevét, áldgyad én lelkem az Urat, és el-ne felejtkezzél minden ö jótéteményiröl, ki meg-fabadította a' koporsóból a' te életedet; ki meg-koronáz irgalmasságával és kegyelmességével tégedet, ki minden jóval meg-elégíti a' te nyelvedet, meg-újittya a' te erödet mint a' saskeselyünek. *Psal.* 103: 1. Kész az én fivem én Istenem! kész az én fivem a' te ditséretedre. Te-is én nyelvem kelly-fel az Isten ditsöítésére. *Psal.* 108: 1. Az Ur meg-öl, és meg-elevenít, a' koporsóba tészen, és ismét viszsza viszen. 1 *Sam.* 2: 6. Ha az Ur segítségül nem vólt vólna nékem, meg-hóltam vólna régen; *Psal.* 94: 17. de ismét meg-gyógyított, 's a' sirból ki-fabadított, lábaimra állitott, és az én szájamba új éneket adott. *Psal.* 40: 2, 3. Ö gyógyít-meg töredelmes fiveket, és bé-kötözi azoknak sebeket. *Psal.* 147: 3. Kitsoda mondhatná-meg az Urnak erejét, és kitsoda jelenthetné-ki az ö ditséretit? *Psal.* 106: 3. Ha a' nyomorúságok között járok-is, meg-elevenítesz Uram engemet, meg-tart a' te jobb kezed engemet; 138: 7. minekutánna sok és gonosz nyomorúságokat kóstoltattál-meg én velem, ismét meg-elevenítettél, és a' földnek mélységéböl

böl fel-hoztál engemet. 71, 20. Fel-magaſtallak tégedet Uram, mert fel-emeltél engemet, és nem engedted, hogy az én ellenſégim én rajtam örüllyenek. Én Uram Iſtenem, hozzád kiáltottam, és meg-gyógyítottál engemet, Uram ki-hoztad a' koporsóból az én lelkemet, meg-elevenítettél engemet. *Ibid.* 30: 1. *Non enim delectaris in perditionibus noſtris.* Mert nem örülſz a' mi veſzedelmünknek, hanem a' háborgó idö után tsendeſſéget támaſztaſz, és a' könyhullatás után örvendetes vigaságot adſz; légyen ditsérendö a' te neved óh Izraelnek Iſtene. *Tob.* 3: 22. Tiſztellek tégedet Ur Iſten tellyes ſzivem ſzerint, és ditsöitem a' te nevedet mind örökké, mert a' te jóvóltod nagy én rajtam, és meg-ſzabadítod az én életemet a' mélyſéges koporsóból. *Pſal.* 86: 12. Éneklek az Urnak az én életemnek minden napjaiban: *Eſa.* 38: 20. Uram e' te jótéteményed, még az én utánnam következendöknek-is tudva léſzen. *Ibid. verſ.* 16. *& ſeqq.*

§. XLVI. Vigyázni kell a' betegſégböl fel-ſzabadúlt embernek II. Ö *magára.* Hogy meg-emlekezzék mindenkor elébbeni betegſégéröl, és Iſtene ellen többé ſzántſzándékkal ne vétkezzék, hogy gonoſzabb dolga ne érkezzék. *Joh.* 5: 14. Ha eddig vétkeztél, ne menny tovább benne, hanem az elébbiekért könyörögj, mint a' mardosó kigyótól, fuſs inkább a' büntöl. *Syr.* 21: 1. *Hæc æternæ cautio eſto: Ne ſciens volensq; conſcientiam unquam læſeris. Nam ſi excuſsó conſcientiæ freno,*

nó, vel leviora delicta, ſciens volensq; admiſeris; longè ea ſunt coram Deo, iis erroribus graviora, qui cœco quodam animi impetu & dormiente conſcientiâ deſignantur. Memineris igitur diem fore, quó tibi omnium ratio reddenda eſt, & ut totâ vitâ diſcas mori: Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum. Mindenkor te magadban el-végezzed, hogy kéſz akartva-való ſzándékkal lelked eſméretit meg-ne ſértsed, mert ha tudva, 's kéſz akartva lelked-eſméreti ellen tsak leg-kisebb bünt tselekeſzel-is Iſten elött, ez a' vétek ſokkal nehezebb ama' bünöknél, a' mellyeket lelkednek mintegy tudatlanságából, vagy elmédnek fel-háborodott hirtelen vóltából miveltél. Meg-emlekezzél annakokáért, hogy nem ſokára el-érkezik ama' napod, mellyen Iſtennek mindenekröl ſzámot kell adnod. És hogy egéſz életedben tanúlhaſs meg-halni, mindenik napot utólsónak kezdgyed tartani. Vigyázz kérlek minden napnak kezdetire, közepire, végére. Vigyázz mondom minden napnak I. *Kezdetire.* A' Napnak fel-kelése elött kell Iſtennek hálákat adnunk, és a' napnak fel-kelésekor kell önéki könyörögnünk, mert a' háládatlen embernek reményſége el-olvad mint a' téli jég, és el-foly, mint a' haſzontalan viz. *Sap.* 16: 28. II. *Közepire.* Halálodhoz mindennapon, az Itélet napjához, az örökké-valósághoz mivel mindennapon közelgetſz, halálodban annakokáért, és ama' kemény ſzámadásban, miképen állhaſsmeg, arra a' napnak minden óráiban ſzorgalmato-

matoson reá figyelmezz. Minden gondolkodásidról, minden beszédidröl és tselekedetidröl szorgalmatos gondot kell viselned, mert mind ezeket az Isten rettenetes itélö széki eleibe kelletik vinned. III. *Végére.* Valamint reggel fel-kelvén, az estvének meg-érését magadnak nem igérheted: *Syr.* 27. Igy estvéli le-fekvésednek idején, azt kell gondolnod, hogy holnapot meg-nem érheted. *Prov.* 27: 1. *Deut.* 28: 67. Igyekezzél mindenkor a' hitetlenséget meg-tagadni, és e' világi kivánságokat el-távoztatni; e' világon pedig szentül, mértékletesen és igazán élni, *Tit.* 2: 11. szentséggel járj és igassággal Istened elött, életednek minden idejében. *Luc.* 5: 75. Ujully-meg a' te elmédben, *Ephes.* 4: 23. hogy utólsó állapotod gonoszabb ne légyen az elsönél, *Luc.* 11: 26. 's mind testedben lelkedben meg-ne betegedgyél. *Rom.* 1: 24. & 2: 5. és ne essék rajtad, a' mint szokták mondani: az eb reá tért az ö maga okádására, és a' meg-mosódott disznó a' meg-ferteztetett sárra. 2*Pet.* 2: 20.

§. XLVII. Vigyáznod kell III. *A' te jóakaróidra és tselédidre.* Hogy azoknak-is az Isten veled-való jótéteményét, és tsuda dolgait hirdessed, *Psal.* 107: 21. és a' te fiaidnak meg-beszéllyed, *Exod.* 13: 8. hogy ökis az Istennek veled edgyütt hidgyenek. *Joh.* 4: 43. Meg-beszéllyed hatalmasságát, hogy a' hatalom tsak Istené, *Psal.* 62: 11. jövetek-el azt mondgyad, és lássátok-meg az Urnak tselekedetit. 46: 8. El-botsátotta az ö Igé-

ö Igéjét, és meg-gyógyított, 's a' veremböl meg-szabadított. 107: 20. Tisztellyétek az Urat, és kíjjátok segítségül az ö nevét, hirdessétek minden népek között az ö tselekedetit, énckellyetek, mondgyatok ditséretet önéki, szóllyatok minden ö tsudáiról. Emlekezzetek-meg az ö tsudáiról, és az ö szájának itéletiröl, *Psal.* 105: 1. meg-beszéllyed irgalmasságát. Jöjjetek ide fiaim, és hallgassatok engemet, az Urnak félelmére megtanítlak titeket. Kóstollyátok-meg, és lássátok-meg, melly igen jó légyen az Ur, boldog ember a' ki ö benne bízik. 34: 8. & 11. Hirdetem én az ö irgalmassságát, és az ö tsuda dolgait az embereknek fiai elött. Áldozom ditséretnek áldozattyával, és az ö tselekedetit nagy örömmel hirdetem. 107: 21. Nem mind örökké feddödik, és nem mind örökké haragszik, nem-is tselekeszik a' mi bününk szerint mi velünk, sem a' mi álnokságunk szerint nem fizet minékünk, 103: 8. meg-beszéllyed fogadásának igasságát. Megostorozlak azt mondta vala Isten; de el-nem veszítlek tégedet. *Jer.* 30: 11. Meg-ostorozott azért engemet-is az Ur, és meg-tanított, *Cap.* 31, 18. keményen meg-ostorozott; de meg-nem ölt. *Psal.* 118: 18. Ditsérendö vagy óh Isten! és a' te neved örökké-való ditsérettel ditsérendö, mert engemet te megostoroztál, és ismét könyörültél én rajtam. *Tob.* 11: 14. Igazak az Urnak beszédi, és minden ö tselekedeti állhatatosok. *Psal.* 33: 4.

§. XLVIII. Igy kell magadat betegségedböl

böl-való ki-szabadúlásodnak utánna viselned, 's illyeténképen kell Istenednek sok jótétemányét mindenek elött hirdetned. Mivel pedig meg-történhetik: I. Hogy sem meg-nem gyógyúlhatsz, sem a' halállal-való viaskodásodban hamar meg-nem halhatsz, hanem a' kínok között sok ideig nyomoroghatsz: azért e' következendö beszédemre-is jó lelki-esméretteel reá hallgass: Mert szent igaz, hogy a' jó Isten nem egy-féle módot tart az ö szerelmes fiainak betegeskedésekben, kik közzül némellyek tsak könnyen és hirtelen, minden nehéz és hosszas fájdalom kivül ez életböl kimúlnak. Némellyek pedig a' halállal igen nehezen és sokáig tusakodnak. Jóllehet pedig okai ennek a' hivek keserves igyeknek mi tölünk el-fedeztettek. *Rom.* 11: 33. *Vide Cap.* I. §. XLV. LVII. LX. LXI. Mindeneket azonban igazán tselekeszik mi velünk, *Psal.* 139: 137. maga szent tanátsában és akarattyában akarta el-titkolni, mennyi ideig akarja hiveit éltetni, és öket mennyi ideig akarja a' halállal viaskodtatni. Hogyha hamar által segíti, nagy irgalmasságának jele, mellyel jelenti, melly kedvesek legyenek elötte az ö hivei. Hogyha pedig sokáig hadgya NB. a' kinok között gyötrödni, tehát még nem Isteni haragjának, NB. hanem inkább mi tölünk el rejtett titkos irgalmasságának tselekedeti, mellyet hiveire botsát ö Felsége, néha magokra, 's néha másokra nézve. Ö magokra a' szenyvedö hivekre nézve, ez a' nehéz és sokáig-való viaskodás

semmi

semmi nem egyéb, NB. hanem az Ur Jésustól meg-kóstoltatott, és sok ezer édes vigasztalásokkal temperáltatott keserü keresztes pohárnak utólsó része, és mintegy jó izü álomhozó keserü ürmös bornak végsö mértéke, mellyet maga köszönt reájok ö Felsége, hogy az Isteni Felségnek ki-nyilatkoztatásáért, és az ö magok hitek, szeretetek, békeséges-türések és reménységek meg-próbálásáért meg-igyák, és idvességekre fordítsák. Miért ne innák azért jó kedvel ezt az Istennek szeretetivel lángadozó szivéböl készittetett, és szent kezeiböl nékiek nyujtatott keserü pohárnak idvességes borát? annál-is inkább pedig, mivel tudgya jól az Isten ez utólsó hartzot úgy temperálni, tudgya úgy készíteni, hogy az ö töle nékik adott eröt fellyül ne múllya, 's meg-se haladgya. *Brevem facit agonem, aut levem. Vide supra* §. XXVIII. Tudgya jól az Isten e' keserü italt belsö vigasztalásával NB. úgy meg-édesíteni, és mézesíteni, hogy annak keserüségét ne-is érezhessék, 's észre se vehessék. Azonban az illyen keserves kinlódása a' hiveknek, lészen néha a' beteg körül forgolódó emberekre nézve, kik vagy istentelenek, vagy pedig Istenfélök *Vide supra* §. XLIII. Hogyha istentelenek, tehát a' nagy kinokat szenyvedö ember, az ö halálos baj-vívásában, vagy tusakodásában, Istent ditsöíti, és a' jelenvaló gonosz embereknek a' pénitentziát hirdeti, hogy a' kegyes embereknek nagy kínnyokat látván, magokba szállyanak, és illyeténké-

ténképen gondolkodgyanak : Imé erre a' halálnak illyen, vagy ennél-is rettenetesebb tusakodására, ma kelletik nékem-is, avagy holnap jutnom. Oh azért miképen lésen az én állapotom ? Hogyha illy nehéz és rettenetes kínokkal halnak-meg a' jó lelki-esmérettel biró kegyes emberek, óh miképen halnak tehát-meg az istentelenek, kiknek sem jó lelki-esméretek nintsen, sem pedig szent Irásbéli hatható vigasztalások nintsen. Hogyha pedig Istenfélök az illyen *Patiens* körül forgolódó emberek, tehát öket Isten e' rettenetes tusakodásnak nézése által (I.) akarja fel-inditani, hogy e' két rosz, vagy nehéz állapot között, (a' minémüeknek tetszenek az embernek szemei elött : a' halál, és azzal-való tusakodás,) a' kisebbiket válasszák, és kivánnyák inkább idvességes fel-szabadúlását a' *Patiens*nek, hogy sem mint hosszú ideig-való kinlódását a' szegény betegnek. (II.) Akarja próbálni öket, hogyha meg-tarttyák-é hiteket, hogyha meg-örzik-é reménységeket, 's hogyha buzgóságoson felbotsáttyák-é az Istenhez könyörgéseket, elhivén, hogyha szintén halogattya-is Isten az ö segítségét ; de minden kétség kivül majd el-hozza a' betegnek könnyebbségét. *Luc.* 18: 7. (III.) Akarja fel-gerjeszteni magokért, az égbe fel-nyujtandó könyörgéseket-is, hogy foháskodgyanak, illyenkor igy imádkozzanak : Uram ! az utólsó órán adgy nékem bóldog halált ! segélly akkor szivem hartzán, engedgy tsendes ki-múlást, hogy tsak könnyen el-aludgyék, szent véredben el-nyúgodgyék, mellyet érettem ki-ontál.

§. XLIX. Meg-történhetik H. az-is, hogy a' jámbor és kegyes életü emberek, a' betegségnek izzasztó meleg hévsége miatt *Mentis deliquium patiantur*, ezek nélkül beszéllyenek, gyalázatos és útálatos szókat éjtsenek, Istent káromlyák, és felebarattyokat átkozzák, meg-mezitelenedgyenek, 's másféle rendeletlenséget tselekedjenek. Oh szánakozásra méltó rettenetes ! óh keserves, és felette igen sérelmes állapot ! Bizonyára hogyha tsak meg-emlekezik-is edgyik ember a' másiknak illyen nyavalyájáról, foháskodik, és az ö teste-is iszonyodik belé. *Jobi* 21: 6. Mellyet látván némellyek az emberek közzül, meg-ütköznek, és igy elmélkednek : Oh nagy Isten ! mi ezt az embert szent és kegyes embernek alitottuk ; de imé melly esztelenül tselekeszik és káromkodik. *Conf. Cap.* I. §. LVII. A' kegyes emberek azonban nem hirtelenkednek, hanem *in tali casu*, a' nyavalyát meg-elözö életre figyelmeznek. Melly ha gonosz vólt, gonoszúl tselekeznek halálokban-is a' *Patiens*ek, és az ö szíveknek tellyes vóltából beszéllenek ; hogyha pedig élete ez illy esztelenül tébolyódó embernek szent és kegyes vólt, e' halálos ágyban lévö rendetlenséget, beszédit vagy tselekedetit, nem *personæ*, *sed morbo*, önéki kell tulajdonítani ; hanem a' forró betegségnek, mellytöl meg-gyözettetett, és akarattya ellen tselekeszik illyen dolgot. *Mors mala dicenda non est*,

est, quam bona vita præcessit. Nem kell azt roſz halálnak mondani, a' mellyet jó élet ſzokott meg-elözni. Ugy vagyon illyenkor az állapot, mint midön a' jó kotsis tudgya a' lovakat hajtani; de ha vadak, 's zabolátlanok, nem bir vélek, hanem kénſzeríttetik el-ereſzteni, és mind hegyen 's völgyön maga élete veſzedelmével-is nyargalódni. Igy vagyon itt-is a' dolog, mert a' kegyes emberek akarattya ellen vagyon ez állapot, melly meg-tetſzik abból, mivel meg-könnyebbülések után ha mit tselekedtenek, avagy beſzéllettenek, nékiek meg-mondgyák, meg-ſzégyenlvén, azokat bánnyák, és hogy betegſégekben az ö állapottyok bár úgy ne lett vólna, ſzivesen kivánnyák. Senki annakokáért az illyen beteg felöl gonoſz itéletben ne légyen, és kárhozatos törvényt ne tégyen. *Rom.* 14: 4. Iſten ſem itéli öket moſtani eſztelenſégek ſzerint, hanem elébbeni magok kereſztyén életek ſzerint. *Eſa.* 38: 3. E' megrepedezett nád ſzálatskát azért ö Felſége öſzve nem tördeli, *Cap.* 42: 3. hanem inkább Iſteni erejével kötözi. 2*Cor.* 12: 9. *Pſal.* 37: 24. Senki mondom *in tali caſu*, az Iſtenſélö embernek eſztelen halálos tselekedeti felöl gonoſz itéletet ne tégyen; hanem inkább Iſtene eleibe, maga bóldog órájáért illyen fohászkodáſt vigyen: Add-meg Uram, mert meg-lehet, hallyak-meg tsendeſſégben, elmém 's eſzemen lelkemet, hadd adgyam ſzent kezedben, és igaz hitben 's örömmel, az én ágyamban víg ſzível, hadgyam-el e' világot.

Söt

Söt ha nagy erötelenſegböl eſz nélkül tselekedném, ülnék 's járnék mezítlenül, vagy eſz nélkül beſzéllnék, ne hadgy Uram úgy meg-halnom, mert mit tselekſzem nem tudom, 's értelmem ellen vagyon.

§. L. Utóllyára III. ez-is meg-történhetik, hogy a' kegyesen élö kereſztyén emberek betegſégekben ſokáig ſemmit ſem ſzólhatnak, ſemmit ſem látnak, avagy hallanak; hanem minden külsö érzékenyſég nélkül nyomorognak, 's halálokkal tsak ſzivekben tuſakodnak. A' kik mindazonáltal *in tàm triſti ſtatu*, e' ſzomorú állapotban, belsö vigaſztalás nélkül nintsenek; hanem valamennyire teſtek erejétöl meg-üresülnek, 's meg-erötelenednek, ſzintén annyiban; söt még többen-is lelkekben öregbülnek. Mert noha a' teſtben lakó lélek ſemmi külsö, 's terméſzet ſzerint-való tselekedeteket illyenkor nem tselekeſzik; de belöl lelki dolgokban foglalatoskodik. Valamint az el-alélt, vagy aluvo emberben-való lélek nem él ugyan a' külsö eſzközökkel; de azonban a' külsö *ſenſus*ok nélkül-is a' lélek az ö értelmét és tselekedetit végbe viſzi: Igy vagyon itt-is a' dolog, elbútsúzott már a' lélek a' külsö tagoktól és érzékenyſégektöl, belöl azonban munkálódik a' ſzivben. A' hová tudniillik, mintegy fö *Reſidentialis* várába, a' több tagokat elhagyván, viſzſza ment. A' melly ſzivben vagyon, minden külsö akadék nélkül-való magános hajléka, és az ö módgya ſzerint-való (mellyet még mi meg-nem próbáltunk, 's azért ki-ſem

ki-sem mondhatunk,) mennyei *speculatioja*, és szent gondolkodása. *Accingit se æternitati, & triumphum suum meditatur.* Készítgeti magát a' boldog fel-szabadúlásához, és az örök életnek úttyához, söt arról gondolkodik, hogy majd mindgyárt e' világi hosszas fájdalmi, és sulyos bajvívási között nyertt gyözedelme után, a' testnek hartzos helyéböl, bé-érkezik immáron az örök ditsöségbe, a' szent Angyalok kisérése között bé-mégyen a' mennyégbe. És mivel a' testnek semmi fájdalmát nem érzi, mert a' külsö tagokat és érzékenységeket el-hagyta, nem hall a' füleken, sem a' szemeken nem lát, azért tsendes lévén Istenében, a' mennyei boldogságnak kivánságában foglalatoskodik, és illyenképen foháskodik: Oh mikor érkezik-el ama' boldog óra! óh mikor jösz-el, sok ezerszerte kivántatott utólsó szempillantásnak tzéllya, mellyen a' testböl ki-múlok, és az én Istenemhez jutok. Ez a' lélek nem gondolkodik testi sátorának el-bomlásáról, vagy öszve-romlásáról, hanem tsak az örökké-valóságnak állandóságáról elmélkedik. Keserüséget semmit sem érez, noha az embereknek úgy tetszik, mintha ö-is felette-igen gyötrödnék, és mintha nagy inséget szenyvedne avagy keserüséget; de még a' lelki kisértetektöl sem irtózik, hanem erösen az ö Istenéhez támaszkodik. Jóllehet pedig semmi külsö vigasztalást már nem hallhat; de a' Sz. Lélek Istennek vigasztalási, belöl annál erösebbek ö benne, és noha mi nem hallunk semmit-

semmit-is a' lélektöl, mindazonáltal az ö titkos, bölts és belsö szivbéli beszéllgetési, és a' Szent Lélektöl gerjesztetett ki-mondhatatlan foháskodási nyilván-valók lévén Isten elött, meg-hallattatnak 's meg-hallgattatnak ö Felségétöl. Nintsen-is az illyen lélek ellen az ördögnek többé semmi hatalma, és az ö kisértetinek valamelly birodalma. Mert a' külsö *objectum*ok, rettegtetö jelenések, vagy *spectrum*ok által nem rettentheti az ördög a' szivben lakozó lelket, mivel minden kapuk, (szemek tudniillik és fülek,) a' mellyeken a' lélekhez valamelly kisértet juthatna, erösen bé-vannak zároltatva. A' belsö *suggestio*k és kisértetek ellen pedig, maga örzi a' Szent Lélek Isten, a' ki tudniillik, a' szivnek belsö részét örzi, és ezt az utólsó hartzban izzadozván gyözedelmeskedö lelket, vigasztalásával a' mennyei 's Pünkösti szél enyhíti és könnyebbíti. Légy hív tsak (azt mondgya) óh viaskodó lélek! majd mindgyárást, 's most mindgyárást meg-adatik néked az életnek Koronája. Imé ki-mégy mindgyárást testedböl, ki-mégy világi életedböl, fel-ülsz mindgyárást a' gyözedelemnek szekerére, és így énekelsz: El-nyelettetett a' halál szintén a' diadalomig. Hol vagyon halál a' te diadalmad? hol vagyon pokol a' te fúlákod? Az Istennek légyen hálá, a' ki adott nékem diadalmat az én Uram Jésus Christus által. 1 *Cor.* 15: 15. Láttya minden szem nélkül az illyen lélek, a' mellyet a' mi romlandó szemeink nem láthatnak, a' szent Angyaloknak ö mellette forgo-

forgolódó, és az ö ki-menetelire nagy kivánsággal várakozó seregét, hogy ötet, mint Istennek drága kintsét, hamarébb a' mennyei kintses tárházba bé-tehessék, 's mint a' lelki Völegény Jésus Christus meg-ékesíttetett Jegyesét, nagy örömmel és vigasággal a' mennyei Királynak ágyas-házába vihessék. *Psal.* 45: 13. Rövid szóval: kivánsága szerint-való jó dolga vagyon illyenkor a' léleknek, hogyha szintén annál nyomorúságosabb-is külsö tekintetre nézve sorsa a' testnek, mellytöl-való fel-szabadúlása majd mindgyáráft édes álom lészen a' testnek, örömmel való mennybe menetele pedig a' léleknek.

§. LI. Azonban óh szerelmes atyámfia, óh szegény beteg! míg még elmédben vagy 's eszedben, kérlek tégedet, figyelmezz az én beszédemre, vigyázz jól reá utólsóbb hozzád nyujtandó intésemre, és felelly-meg az én rövid kérdésemre. Édes atyámfia ne szomorkodgyál mód nélkül azon, se szivedben ne búslakodgyál, hogy ezt a' jelen-való életet el-kelletik hagynod, 's hogy testedet a' halálnak kelletik adnod, hiszem az Isten nem erre, hanem az örök életre (mellyre tudniillik a' halál által mindjáráft által mégy) teremtett tégedet, és ugyan e' végre, hogy örökké élly, adta testedbe a' te lelkedet. Ne szomorkodgyál azért ezen, hogy meg-kell halnod, se ne bánkodgyál, hanem nagy bátorságban légy, tellyesedgyél-bé a' Szent Lélek Isten vigasztalásával, felette-igen bövölködgyél lelki örömmel mostani nyavalyádban,

ban, 2*Cor.* 7: 4. és szivedböl minden világi gondolkodásokat ki-rekesztvén, szüntelen mind tsak erröl elmélkedgyél, hogy életedet Isten kegyelme által bóldog halállal el-végezhessed, a' következendöt pedig idvességesen el-kezdhessed. *Dispone domui tuæ, dùm sanus es mente, dùm tuus es sermone. Dispone domui tuæ, & ad æternitatem te compone.* Míg még eszeden vagy 's nyelveden, tarts pénitentziát, lelkednek szerezd-meg jövendöbéli hazáját. Rendeld-el tselédid között-is házadat, és az örökké-valósághoz készítsed-el magadat. Felejtkezzél-el minden tselekedetidröl, és érdemedröl, mert nem tsak a' te tselekedetid elégtelenek; de e' világon lévö minden embereknek-is érdemek érdemetlenek arra, NB. hogy idvességed felöl azokból vigasztalhatnád magadat, 's bátoríthatnád rettegtetö gondolkodásidat. A' melly idvességünkre szükséges eröt azonban és alkalmatosságot mi bennünk fel-nem találhatunk, fel-találhattyuk azt a' mi Idvezítö Jésus Christusunkban, kit az Atya Isten hozzánk-való Atyai szerelméböl e' világra botsátott, hogy minden, valáki ö benne hiszen, el-ne veszszen; hanem örök élete légyen. *Hunc solum tibi propone Jesum pro te crucifixum.* Hebr. 12: 2. Ezt egyedül a' keresztfára éretted fel-feszíttetett Ur Jésust tegyed mindenkor szived és szemed eleibe, 1*Cor.* 2: 2. mert nintsen másban senkiben idvesség, *Act.* 4: 12. hanem tsak ö benne vagyon minden reménység. *Cap.* 10: 42. & 15: 11. Ennek

nek nyúgodgyál-meg te-is érdemében, és éretted-való elégséges fizetésében. *Vide suprà in hoc Cap.* §. XVII. & §. XVIII. Senkire és semmire se nézz egyébre, hanem tsak erre az Istennek Bárannyára, erre a' te Meg-váltódra az Ur Jésus Christusra, a' kinek vállaira vetette már Isten a' te büneidet, és minden terhedet. Fiát az Atya Isten éretted meg-sebesítette, és álnokságidért meg-verette, a' kereztfán meg-ölette, és azt a' büntetést, mellyet az Isten igassága szerint kellett vólna NB. tenéked szenyvedned a' te büneidért, már az Isten az ö egyetlen-egy Fiában meg-büntette, hogy tenéked kedvezhessen, és te veled meg-békélhessen. Ebben az irgalmas, kegyelmes, és te rajtad könyörülö Istenedben vessed azért minden reménségedet, bátor légy és víg a' te szivedben, semmitöl se félly, hanem bízzál erösen ö Felségében. Mert ha Isten a' te idvességedért annyit fáradozott, 's annyit tselekedett, hogy maga Fiának sem kedvezett, hanem ötet halálra adta éretted: És ha az Ur Jésus maga szent és drágalátos vére által tégedet büneidböl, haláltól, pokoltól, 's ördögtöl meg-szabadított, és kereztségedben nagy irgalmából fiává fogadott, tehát most sem vét-ki az ö szerelméböl, 's elébbi kegyelmességéböl most sem rekesz-ki, hanem inkább azon Atyai szivével meg-öjel, 's környül-vészen tégedet, 's ebböl-is a' te mostani nyavalyádból ki-segít kegyelmesen és idvességesen, valamint akarja, 's valamikor szent tetszése magával hozza,

hozza, úgy tselekeszik te veled, vagy megadgya elébbi egésségedet, hogyha fog szolgálni az ö Isteni nevének ditsöségére, és a' te lelkednek idvességére, vagy pedig által viszen az örökké-való bóldog életre, holott lelked lészen az Istennél, és az ö Meg-váltójánál az Ur Jésus Christusnál. Társalkodik a' meg-bóldogúlt lelkekkel, és ditséri Istenét a' sok Szentekkel. A' fel-támadásnak pedig idejében ezen te lelked ismét egyesül a' te porrá léendö testeddel, és így te akkor mind testedben lelkedben az Urral lészesz az örökké-való ditsöségben. 1 *Thess.* 4: 17.

§. LII. Mivel pedig ezek a' mellyeket mondék tökélletesen igazak, és szent Irásbéli fundámentomos beszéllgetések: Figyelmezz annakokáért tovább-is ezen te hozzád nyujtandó kérdésemre, és vagy szóval, vagy pedig tsak intéseddel adgyad feleletedet ez utólsó intésemre.

1. *Esméred-é magadban, és vallod-é, hogy te bünös ember vagy, és a' te meg-tselekedett büneidet szived szerint bánod-é?* Felelet: Vallom és esmérem büneimet, és azokat szivem szerint bánom.

2. *Hiszed-é, hogy az Ur Jésus Christus meghólt te éretted, és a' te büneidért?* Fel. Hiszem.

3. *Hiszed-é, hogy az Atya Isten az ö igaz fogadása szerint meg botsáttya tenéked minden büneidet szerelmes szent Fiáért az Ur Jésus Christusért?* Fel. Hiszem, igen-is hiszem.

4. *Akarsz-é idvezülni egyedül az Ur Jésus*

Christusban-való igaz hit által? Fel. Akarok.

5. *Szivedben örülsz-é azon, hogy meg-halsz a' Jésus Christusban-való igaz hitben?* Fel. Örülök.

6. *Hálákat adsz-é tellyes szivedböl az Atya Istennek, hogy szent Fia éretted meg-hólt az Ur Jésus, és hogy te-is az ö igaz hitiben halsz-meg?* Fel. Hálákat adok.

7. *Hiszeszsz-é egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek Teremtöjében?* Fel. Hiszek.

8. *Hiszeszsz-é a' Jésus Christusban, ö egyetlen-egy Fiában?* Fel. Hiszek.

9. *Hiszeszsz-é a' Szent Lélek Istenben?* Fel. Hiszek.

10. *Hiszed-é büneidnek botsánattyát, testednek fel-támadását, és az örök életet?* Fel. Hiszem.

Mivel mind ezeket hiszed, légy annakokáért hív mind halálodig e' te hitedben, erösödgyél-meg a' Szent Lélek Istenben, és míg a' lélek marad testedben, adgy hálákat Istennek a' te szivedben, és reménységedet állhatatoson helyheztessed ebben egyedül a' Jésus Christus te éretted-való szenyvedésében, és halálának érdemében. *Hujus passio efficacissima. Hujus solutio sufficientissima Hujus interpellatio fructuosissima.* Ennek az Ur Jésusnak szenyvedése idvességes. Ennek fizetése elégséges. *Hebr. 9: 22.* Ennek éretted-való esedezése gyümöltsös. Mert ez a' szenyvedés az Isten Fiának szenyvedése. *Act 20: 28.* Ez az esedezés az Ur Jésusnak könyörgése. *Rom.*

Rom. 8: 34. Joh. 11: 42. Vide suprà §. XVI. XVII. XVIII. Ebben édes atyámfia, az Ur Jésus szenyvedésében, ebben öltözzél-fel, az ö halálával, és véres verítékével szerzett 's meg-ékesíttetett szép öltözetiben. Takard-bé magadat az Ur Jésus sebeivel és szent vérének érdemével, és kérlek, hogyha nyelveddel nem szólhatsz-is; de szivedben ezt mondgyad: Oh minden irgalmasságoknak Attya, és vigasztalásoknak Istene! ímé a' te nagy irgalmasságodnak eleibe borúlok, hogy míg helye vagyon és ideje az irgalmasságnak, nyerhessek te töled irgalmasságot. Légy annakokáért irgalmas, légy kegyelmes énnékem óh én édes Istenem! a' te igaz fogadásod szerint, szerelmes szent Fiadnak az én Uram Jésus Christusomnak keserves kínszenyvedésének, és halálának minden érdeméért, a' kiben meg-kereszteltekedtem, a' kiben hiszek, élek 's halok, tiéd vagyok. *Rom. 14: 8.* En Istenem! és én mennyei szent Atyám, ki vagy az én Uram Jésus Christusomnak-is Attya, valamelly órában akarod viszsza kérni az én testemben le-tett kintsedet, szabad légy vele, én mindenkoron szent kezeidbe ajánlom szent Fiadnak drágalátos vérén meg-váltatott lelkemet, mellynek ne nézd bünös vóltát, hanem szent Fiadnak tekintsed érette való áldozattyát. Oh nagy Isten! te meg-itélhetnél ugyan a' te igasságod szerint engemet; de az én Uram Jésus Christusomnak halálát teszem én magam és a' te itéleted közibe, a' mellyért hozzád viszed tudom az én

lelkemet. Tudom édes Istenem, jól tudom, hogy sok büneimmel a' halált érdemlettem és az örök kárhozatot; de az én Uram Jésus Christusomnak véres áldozattyát viszem engesztelő áldozatúl elődbe, és az én büneimnek gonosz érdeme ellen az Ur Jésus halálát teszem igaságos búsúlásodnak eleibe. Tudom 's nem-is tagadom, hogy én igen nagy bünös vagyok, de én az én életemet semmit sem visgálom, sem arról most, az én életem minémü vólt, jó-é vagy gonosz, sokat nem gondolkodom, hanem az én Uram Jésus Christusomnak érettem-való elégséges meg-fizetésében (mellyet véghez vitt az ö piros vére ki-ontásával,) meg-nyugszom, és az által a' Közben-járó Ur Jésus által a' te nagy irgalmasságodhoz folyamodom, melly irgalmadnak nagy vólta, minden büneimnek sokaságát fellyül múllya. Nagyok ugyan és sokak az én büneim az én ellenem való vádolásra; de nagyobb szent Fiadnak szép vére, az én menttségemre és óltalmazásomra. Méltatlan vagyok ugyan én, hogy reám tekints, méltatlan vagyok mondom büneimnek sokasága miatt; de méltó vagyok, hogy reám tekints, és meg-kegyelmezz szent Fiadnak érdeméért, és idvezits engemet az Ur Jésusnak haláláért. Azért én, én magamban semmit sem bizakodom, hanem tsak a' te szent Fiadnak érdeméhez ragaszkodom. Ez az Ur Jésus az en igaságom, az én megfizetésem, az én Közben-járóm, az én életem, az én idvességem, az én engesztelő áldozatom,

dozatom, ez az én fel-támadásom. Az ö halála az én érdemem, és az én egyedül-való reményem. Mind addig lészen érdemem, és elégséges méltóságom, valameddig velem lészen az Ur Jésus az ö méltóságával és irgalmasságával, kinek mennél nagyobb irgalmassága vagyon, és méltóságos igassága, énnékem-is ö benne, 's ö általa, te elötted annál nagyobb méltóságom vagyon és igaságom, és mennyivel nagyobb hatalma vagyon ö Felségének az idvezitésre, énnékem-is idvességem felöl annál nagyobb bizodalmam vagyon és bátorságom. Ne tekints azért édes Atyám! büneimért-való érdemetlenségemet, hanem tekintsd-meg az Ur Jésusban való érdememet, és ne hadgy-el engemet, ne-is vess-el elöled Uram engemet, hanem szerelmes Fiadnak az érettem szenyvedő Ur Jésus Christusnak minden érdeméért, mútasd hozzám igaz fogadásod szerint kegyelmességedet, botsásd-meg bünömet, erösítsed hitemet, és valamikor tenéked tetszik, vegyed hozzád lelkemet.

OH én édes Uram Jésus Christusom, légy mellettem kérlek akkoron, mikor megkelletik halnom, légy segítséggel, mikor a' halállal viaskodom.

In tremenda mortis hora,
Veni Jesu absq; mora,
Tuere me & libera.

Örizz-meg engemet minden ellenségimtöl, ments-meg az örök kárhozattól, és minden

vezedelemtöl, hallgass-meg midön sohászkodom, segélly-meg ha tántorodom, erösíts ha fogyatkozom, 's fogadgy hozzád mikor ki-múlom. Ird-bé azonban Uram Jésus szent sebeidet szivembe, a' te drágalátos szent véreddel, és úgy vezérelly engemet erötelenségemben a' te jó Lelkeddel, hogy olvashassam én a' te szent sebeidben mindenkoron a' te én hozzám-való szerelmedet, és érettemvaló sérelmedet. A' te szerelmedért, hogy meg-útálhassak minden te kivülötted-való világi szerelmet: a' te sérelmedért pedig, hogy békeséges-türéssel szenyvedhessek minden te éretted-való fájdalmas sérelmet. Oh Uram Jésus Christus, a' te kereztfán-való utólsó szózatod, légyen kérlek nékem-is ez életben utólsó szózatom, és mikor többet már nem szólhatok, adgyad, e' légyen utólsó gondolatom: Atyám a' te kezeidbe ajánlom az én lelkemet, Meg-váltottál engemet, Uram igasságnak Istene, Uram Jésus a' te keserves kinvallásodért, Uram Jésus a' te piros vérednek húllásáért, és én érettem; söt minden bünösökért szenyvedett szent halálodnak drágalátos érdeméért, erösítsd az én szivemet a' kételkedés ellen, a' mint Péterrel tselekedtél, mikor téged meg-tagadott, vonny magadhoz, mint a' szent Pált mikor téged üldözött, vigally engemet, mint a' veled felfeszíttetett Tolvajt, mikor hozzád sohászkodott, botsásd-meg bünömöt, mint Magdolnának, mikor könyves szemmel hozzád folyamodott. Istennek Bárránya Jésus Christus, ki el-

ki el-vészed e' világnak büneit, irgalmazz énnékem, kegyelmezz énnékem, könyörülly én rajtam Ur Jésus, áldgy-meg, segélly-meg, és tarts-meg engemet, könyörülly én rajtam, és irgalmazz énnékem szegény bünösnek. Oh kegyes Jésusom, és én édes Meg-váltóm, néked élek 's halok, tiéd lészek 's vagyok, a' te Szent Lelkeddel, és szent igéddel, birj és igazgass engemet, ma és életemnek minden napjaiban, és halálomnak utólsó óráján-is, adgy tsendes ki-múlást Uram ez árnyék világból, vigyed-bé az én szegény lelkemet a' te örvendetes szent országodba, Ámen. Adgyad Uram Jésus, hogy ez életben kegyelmességedet meg-nyerjem, meg-adod Uram Jésus, hogy a' következendöben az örökké-való kínokat el-kerüllyem, és a' te országodban részesüllyek az örök ditsöségben, Ámen. Uram Jésus! a' te szent kezeidbe ajánlom mind halálomat, 's mind életemet, Uram Jésus! vegyed kérlek hozzád az én lelkemet, Ámen. Uram Jésus! Ámen. Oh édes Jésusom! ne nézd büneimet, sok ellened-való tselekedetimet, idvességem iránt tekintsd érdemedet, jövel Jésus Christus vedd hozzád lelkemet. Mennyi sok kínokat és halált szenyvedtél, minden büneimért hiszem meg-fizettél, Atyád sem haragszik, mert meg-békéltettél, jövel Jésus Christus add-meg mit igértél. Igasságod szerint ne itélly-meg engem, mert semmi kegyelmet nem talál érdemem, nem lehet kivüled soha idvességem, jövel Jésus Christus

édes reménységem. Meg-váltott tudom engem büntöl és haláltól, szent vérednek váltsága, kit tartok zálagúl, mit rettegnék tehát én ördögtöl 's pokoltól, mert Jésusomban bízom, 's mentt lészek azoktól. Midön el-jö az órám, hogy meg-kelletik halnom, Christus kérlek tégedet, te légy velem akkoron, idvezíts, vezérlly, magad-is részesíts kegyelmedben, lelkemet végsö órán, ajánlö sz. kezedbe, büneim reám támadnak, és 's a' t. De tagod vagyok óh Christus 's a' t. Mivelhogy fel-támadtál, nem maradok a' földben, 's a' t. Jésus Christus Istennek szent Fia! Bünös népnek igaz Meg-váltója, kereszttán ki haláloddal, Atyád kedvébe juttatál. Keserves kínvallásodért, kegyelmezz nékem halálodért, 's a' t. Szememnek világossága, 's a' t. Bódúlni ha kezd én elmém, 's a' t. Ez életnek árnyékából, 's a' t. Lelkemnek adgy jó ki-múlást, 's a' t. A' te itéleted napján, 's a' t. Mint igédben fel-fogadtad, 's a' t. Ha azt ti meg-tartándgyátok, 's a' t. Az én hatalmas kezemmel, abból ki-hozlak nágy örömmel. Velem lészen örömetek, kit tsak én szezettem tinéktek. Engedd nékem mind ezeket, Ur Jésus ki nyerted ezeket, botsásd-meg sok büneimet, adgyad vallhassam ezeket. Midön halálom óráján, el-jö lelkemnek ki-múlása, Igéd támaszta hitemet, tsak te vedd hozzád lelkemet, Ámen, Uram Jésus, Ámen. A' melly Ur Jésusnak én-is (mivel többet nem szólhatsz,) ajánlom a' te lelkedet, a' te ez életböl

böl-való ki-meneteledet, és az örök életbe-való bé-érkezésedet, ez az Ur Jésus Christus légyen te veled, hogy meg-óltalmazzon tégedet, légyen te benned, hogy meg-vigasztallyon tégedet, légyen te elötted, hogy az örök életre igazgassón tégedet, légyen te utánnad, hogy el-kisérjen tégedet, légyen te feletted, hogy a' kisértet hévsége ellen bétakarjon tégedet, légyen te alattad, hogy szép tsendesen meg-nyúgossón tégedet, ki él és uralkodik az Atya, és Szent Lélek Istennel mind örökkön örökké, Ámen. Nosza te-is az Ur Jésus nevében menny-ki bátran ez életböl, az örök ditsöségbe, holott ö vele egyetemben élly te-is, és uralkodgyál a' mennyei örömben, mellyre tégedet segéllyen, és engemet-is az Atya, Fiú, és Sz. Lélek egy örök Ur Isten, kié a' ditsöség mind örökkön örökké, Ámen.

Caput III.

Harmadik követtye a' Halálnak

A' Vénség.

§. I.

Két követtyét meg-szemléltük ez ideig a' Halál Szekerének; hátra vagyon a' harmadik, a' melly hivatik Vénségnek. E' valamint leg-közelebb jár a' halál kotsijához: Igy leg-ritkábban érkezik az ember ajtajához, szép dolog ugyan a' tiszteséges Vén-

ſég, és a' jó Iſtennek kiváltképen-való ajándékából ſzármazandó állapot, a' ki az Iſtenfélöket hoſzſzú napokkal bé-tölti. *Pſal.* 91: 16. Életek eſztendeit ſokakká téſzi, 61: 6. napoknak hoſzſzú vóltával, és ſok eſztendös békeséges élettel meg-környékezi, *Prov.* 3: 2. hogy fioknak láthaſsák fiait. *Pſal.* 128: 6. De azonban ez a' vénſég egyſzersmind igen nyavalyás idö-is, mert *Senectus ipſa morbus*, a' Vénſég magában-is betegſég. *Imò mortis præmium.* Söt nem egyéb, hanem a' halál ſzekerének elötte, leg-közelebb járó követe, melly mikor el-érkezik, akkor teſtének minden ereje, egéſſége, és ékeſſége meg-változik. A' kezeknek és lábaknak eröſſége meg-fogyatkozik, mint erröl ſzép ſzent Iráſbéli haſonlatoſſág által olvashatſz bölts Salamonnál. *Eccleſ.* 12: 3. Jóllehet annakokáért: *Senectus ipſa in bonis moribus eſt dulcior, in conſiliis utilior, ad conſtantiam ſubeundæ mortis paratior, ad reprimendas libidines firmior. Infirmitas corporis, ſobrietas mentis.* Jóllehet mondom, a' vénſég a' jó erköltsökben foglalatosabb, a' tanátslásban haſznosabb, a' halálhoz-való kéſzületben állhatatosabb, 's a' teſti kivánſágok meg-zabolázásában légyen hatalmasabb. Mert a' vének a' mennyiben erötelenednek teſtekben, annyiban erösülnek, öregbülnek és nevekednek elméjekben, mellyre nézve

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.

A' Régi embereknek régen mind idejek betsületsületesek, 's mind pedig tanátsok vóltanak kedvesek. A' vén ember elött fel-kelly azt modgya az Iſten, és a' vén embernek ortzáját meg-betsüllyed. *Levit.* 19: 32. Kiket nem kell meg-dorgálni; hanem nagy atyai ſzelíd betsülettel inteni, 1*Tim.* 5: 1. azoktól kell az iſjabbaknak hallgatni, *Jobi.* 32: 6. és azoknak tanátsokat fogadni. 1*Reg.* 12: 8. Jóllehet (még azt-is mondom,) illyen betsületes légyen a' vénſég, mindazonáltal a' vén emberek életének még a' leg-java-is tsak nyomorúság és fáradtság, *Pſal.* 90: 10. a' kik gyakorta, Iſten parantsolattya ellen az iſjaktól meg-kisebbíttetnek, *Syr.* 8: 7. és tsúfolva meg-nevettetnek. 2*Reg.* 2: 23. A' melly ſokféle alkalmatlanſágokra nézve: *Cùm homines ſibi optant ſenectutem, quid aliud optant, quàm longam infirmitatem?* Mikor az emberek kivánnyák a' vénſéget, nem egyebet kivánnak magoknak, hanem hoſzſzú erötelenſéget.

§. II. Három rendbéliek pedig a' vén emberek: mert némellyek idöre nézve vének; de eſzekre gyermekek. Kik felöl Éſaiás ſzól: A' gyermek ſzáz eſztendös korában hal-meg; a' bünös pedig ha ſzáz eſztendös léſzen-is, megátkoztatik. *Cap.* 65: 20. Illyetének vóltak ama' Babilóniai értelem nélkül-való gonoſz vének, *Dan.* 13: 5. kik az Iſten ſzemei elött gyülölſégesek. *Syr.* 25: 3. Zúgolódott magában egy *Cleanthes* nevü vén ember gyakorta, és mikor tsak egyedül vólna-is feddödött, kitöl *Ariſton* midön kérdezné ki ellen zúgolódnék?

nék? Azt felelé: egy vén ember ellen, (magát érti pedig,) kinek noha öſz a' haja azt mondgya; de elméjében nintsen okoſſága. Meg-fogyatkozik ſokſzor a' véneknek értelmek, és el-fogy elébbi eſzes itélet-tételek. *Senes bis pueri.* Rövid ſzóval: kétſzer léſznek gyermekek, mert meg-rövidül elméjek. *Johannes Sleidanus* vénſégében maga és gyermekei neveiket-is el-felejtette. *D. Juſtus Jonás* hatvan eſztendös-korbéli betegſége miatt, a' ſzent Irásnak tsak egy vigaſztaló mondását ſem említhette. *Georgius Trapezuntius* öregſégében, még az *a, b, c* t-is el-felejtette. Némellyek továbbá, időre nézve gyermekek, de eſzekre vének. Mert nem a' hoſſzú ideigvaló vénſég, a' tiſzteletes vénſég, ſem pedig a' mellyet eſztendönek ſzáma meg-határozott, hanem az embereknek vénſégek a' böltseſég, ez a' vénſég, a' makula nélkül-való élet. Az illyen hogyha ſzintén keveset él-is, mindazonáltal hoſſzú időket tölt-bé. *Sap.* 4: 8. & 13. *Senior ſecundùm animam eſt, qui prudentiâ perfectus eſt, qualis erat Daniel, quanquàm corpore juvenis; ſapientiam & gravitatem omni canitie præſtantiorem præ ſe ferens.* Lelkére nézve a' mondatik vén embernek, a' kinek ſzive böltseſéggel tellyes, mint Danielnek, a' ki teſtében noha ifjú vólt; de elméjében vén embernél-is eſzesebb vólt. Némellyek végezetre, mind idejekre, 's mind elméjekre nézve, meg-értt eſzes, öſzös, és okos vének. Igen ſzép Korona illyenkor a' vénſég, melly az igaſſágnak útában találtatik. *Prov.* 16:

16: 32. Mert valamint az ifjaknak ékeſſégek az ö erejek: így a' véneknek illendöſégek az ö meg-öſzülések, *Ibid.* 20: 29 kik midön erejeket és egéſſégeket el-veſztik, igen meg-fogyatkoznak, azért a' kegyes vének Iſtenekhez így foháſzkodnak: Én Iſtenem! az én vénſégemnek idején ne veſs-el engemet, mikor meg-fogyatkozik az én eröm, ne hagyj akkor el engemet. *Pſal.* 71: 9. Ellenben pedig a' jó Iſten-is így bíztattya öket: Mind vénſégtekig ugyan tsak én, és mind addig, míg meg-öſzültök én hordozlak. Én teremtettelek, én meg-tartalak. *Eſa.* 46: 4. *Felix, & omni laude dignus eſt, quem ſenectus occupat Chriſto ſervientem, & quem extrema dies ſua, invenit Chriſto militantem.* Minden ditséretre méltók az ollyan vén emberek, a' kik józanok, tiſztelletesek, mértékletesek, és a' hitben, ſzeretetben 's türésben épek, *Tit.* 2: 2. *Verè ſenectus illa venerabilis, quæ non canis, ſed meritis albeſcit. Ea eſt enim reverenda canities animæ, in canis cogitationibus & operibus effulgens.* Az a' tiſztelletes vénſég, melly nem annyira öſz hajakkal, mint jó tselekedetekkel fejéredik, és lelkében ſzent gondolatokban és tselekedetekben foglalatoskodik. Az illyen bátran a' vén *Simeon*nal azt mondgya: Moſtan botsátod-el Uram, a' te ſzolgádat békeſséggel, *Luc.* 2: 29. vagy a' vak *Tóbiás*sal foháſzkodgya: Uram moſt a' te akaratod ſzerint tselekedgyél én velem, és vedd-ki az én lelkemet, hogy hallyak-meg, és légyek földdé, mert jdbb nékem meg-halnom, hogy ſem

sem mint élnem. *Tob.* 3: 6. Avagy pedig *Illyés*sel azt imádkozza: Elég immár az én életem óh Uram! vedd-el az én lelkemet, mert nem vagyok jobb az én atyáimnál. 1 *Reg.* 19: 4. Mert az illyen vén ember, ama' nyóltzvannégy esztendös özvegygyel, éjjel és nappal tiszteli Istenét az ö könyörgésével. *Luc.* 2: 37.

§. III. Mivel pedig ez a' jó Vénség, mivel a' leg-kedvesebbekhez érkezik az emberek közzül ez a' harmadik Posta és követség. Erre annakokáért sokáig, mint ritkán járó követre, senki bár a' halálra rendeltetett emberek közzül ne várakozzék; hanem az elsöbbekre figyelmezvén, Istenhez meg-térjen, 's mindenkor így elméllkedgyék: Nem jó a' bünben elébb-elébb menni, 's a' meg-botsátással embernek magát hitegetni. Nem jó az Isten kegyelmeségére nézve bünt tenni, és a' meg-térést egy napról másra vontatni. *Syr.* 5: 4. *Memento omni momento, in ostio te stare æternitatis, & ad eam te disponito.* Emlekezzél-meg minden szempillantásban, hogy az örökké-valóságnak ajtaján állasz, és hogy mindgyárást meg-is halhatsz. Ahoz azért te magadat úgy készítsed, hogy vétkeiddel lelkedet meg-ne sértsed. *Syr.* 7: 38. *Meminisse singulis diebus debemus, nos ad mortem satis esse maturos, ac proinde cum timore & tremore servire semper Deo, qui posuit terminum vitæ nostræ. Cui cùm commisimus animas nostras, officia vocationis nostræ absq; sollicitudine facere possumus.* Meg-kell emlekeznünk minden

mindennapon, hogy a' halálhoz elég vének vagyunk, és a' mi életünket 's halálunkat meghatározó Istennek félelemmel és rettegéssel kell szolgálnunk. Kinek lelkünket mikor ajánlottuk, minden kételkedö szorgalmatosság nélkül hivatalunkban el-járhatunk. *Vide suprà Cap.* I. §. LIX. Ma tehát, még míg élünk, *Psal.* 95: 7. a' mi szivünket meg-ne keményítsük, *Hebr.* 3: 7. & 13. hanem a' mi meg-térésünkre hozzú ideig várakozó Istenhez, ki nem akarja, hogy valakik el-veszszenek; söt inkább kivánnya, hogy mindenek meg-térjenek. 2*Pet.* 3: 9. Még míg helye vagyon és ideje, 2*Cor.* 6: 2. meg-térjünk. Keressük az Urat míg meg-találhattyuk, hívjuk segítségül ötet míg közel vagyon. Hadgya-el a' gonosz ember az ö útát, és az álnok férjfiú az ö gondolattyát, és térjen az Urhoz, és könyörül rajta, és a' mi Istenünkhöz, mert hajlandó a' meg-botsátásra. *Esa.* 55: 6. Járúllyunk nagy bizodalommal a' kegyelemnek székihez, hogy irgalmasságot nyerjünk, és az alkalmatos idöben-való segítségre kegyelmet találllyunk. *Hebr.* 4: 16. Jaj azoknak, a' kik nagy bátorságban élnek. *Amos* 6: 1. *Mich.* 2: 1. Veszedelmes dolog halogatni életünknek meg-jobbítását, mert a' bün naponkint szaporodik, és a' gonosz tselekedeteknek szokása természetté vóltozik. Az ördög-is az ö várát a' bünben heverö lelket, napról-napra erösíti, és keményíti, hogy midön a' bünbe estél, kétségbe ejtsen, avagy ha meg-térni akarnál, a' ha-

a' halállal úgy meg-elöztessen, hogy elébb lássad magadat pokolban, hogy sem mint foglalatoskodnál idvességes pénitentzia-tartásban. A' lélek azonban jóra-való igyekezetiben meg-restül, meg-nehezedik, 's a' sok lelki sebek és terhek miatt meg-erötelenül. Ha azért a' bünböl idejekorán nem sietsz kimenekedni az idvességes pénitentzia-tartás által, idvességed felöl mitsoda reménységed lehet, nem tudom. Vallyon melly nagy bolondság meszsze földre indúlni, és a' nagyobb terhet gyengébb lovadra rakni: szintén olly balgatagság meg-térésedet erötelen vénségedre hagyni, holott annak terhét még legjobb erödben lévén-is, ha Isten maga nem segítene, vállad el-nem viselhetné. Oh melly nagy esztelen vakság azt el-hinned, hogy annyival könnyebb meg-szabadúlnod a' rabságból, mennél több vas lántz vagyon kezeiden és lábaidon, és hogy annyival könnyebb vólna meg-gyógyítani betegségedet, mennél több és sulyosabb nyavalyad vagyon és erötelenséged. Esztelen beteg az, a' kinek minden pénz nélkül gyógyúlására bizonyos orvosság mútattatik; de azzal nem hogy élne, készebb inkább az ö betegségében el-veszni. Pénz nélkül-való orvossága a' lelki betegnek a' pénitentzia, *Esa.* 55: 1. mellyel ha ki nem akar élni, kénszeríttetik mind örökké el-veszni.

§. IV. Készülly ember készülly, nálad a' halál levele, el-érkezett hozzád immár a' halálnak bizonyos követe: ímé mindgyárást eljö an-

jö annak szekere. Oh mennyi sok ezer emberek tsallyák-meg magokat, mikor halálokhoz-való készülettyeket, és Istenhez-való meg-téréseket halogattyák. I. *Propter putatitiam vitæ longævitatem.* Mivel még sokáig élhetnek azt gondollyák. Én még ifjú, erös és jó egésséges vagyok, azt mondgyák: *Benè ingero, benè digero, benè egero.* Jól ehetem, ihatom 's alhatom, ma annakokáért még meg-nem halok, hanem holnap, vagy azután Istenhez folyamodhatom. Élek ifjúságomban vigasággal, és meg-ékesíttetem rósa koszorúkkal. *Sap.* 2: 6. De óh vakmerö és illyen haszontalan gondolkodástól vezérlendö ember! nem vetted-é eszedbe, hogy reggel néha szép tiszta Napfény vagyon; de estvére a' setét felhö bé-boríttya az eget igen nagyon, reggeltöl fogva estvéig el-változhatik az idö. *Syr.* 18: 27. Reggeltöl fogva estvéig életed végezendö. *Esa.* 38: 13. *Hoc est, quòd plerosq; perdidit: semper cras cras, & subitò clauditur ostium.* Ez a' hijába-való biztatás, és semmirekellö, 's haszontalan reménységgel-való táplálás tsal-meg sok ezer embereket: holnap Istenemhez meg-térek, és a' bünnek véget vetek, le-foly azonban ember életének órája; de bé-tétetik elötte az Isten irgalmasságának ajtaja. Ugy vagyon meg-vallom, *Promisit Deus pœnitenti veniam:* Meg-igérte az Isten, valamelly órában ö hozzá igazán fel-fohászkodunk bünéinknek botsánattyát; *Ezech.* 18: 21. *Sed tempus pœnitendi non promisit.:* De a' meg-térés idejének nem igérte

igérte hoszszú vóltát. *Distulerunt multi conversionem ad senectutem, & antequàm capillus unicus canesceret, damnati fuerunt in juventute.* Vénségekre hagyták sokan Istenhez-való meg-téréseket; de minekelötte meg-öszültenek vólna, ifjúságokban el-vitte pokolba az ördög öket. Vagyon a' szép almábanis belöl féreg, vagyon a' te erös testedbenis *malum latens*, titkos és nyilván-való vétek: a' melly nem egyéb, hanem halálos méreg, melly miatt meg-rövidíttethetik életed, nem kevés idökkel, mint *Anastasius* Császárnak tizennégy esztendökkel. Hol vagyon annakfelette a' reménytelen szerentsétlenség, *Improvisum accidens:* a' hirtelen megölhetö sokféle veszedelmes insége. Melly miatt el-fogy hirtelen élete, 's el-érkezik utólsó ideje, mint *Assanus*nak, Egyiptusbéli Török Bassának, a' Császár parantsolattyából el-üttetik a' feje, avagy minden ereje. Ahoz érkezett illyen *tenor*ral a' Török Urnak levele: Küldd hozzám mindgyárt fejedet. Az emberhez-is érkezik a' mennyei Császárnak izeneti: *Vade & morere:* menny ama' helyre és haly-meg. *Deut.* 32: 49. Küldgyed elömbe lelkedet, ez éjjel el-vészik éltedet. *Luc.* 12: 20. És mindgyárást meg-kell halni, hogyha szintén még tovább gondolkodnék-is valaki uralkodni. *Esa.* 38: 10. Senki nem tudhattya az ö halálának idejét, hanem vamint a' halak meg-fogattatnak a' gonosz hálóban, és a' madarak a' törben: azonképen meg-fogattatnak az emberek a' gonoszszok idején,

jén, mikor az környül-vészi öket hirtelenséggel. *Eccles.* 9: 14. Frantzia Országnak II. *Henricus* néven lévö Királlya, mikor egy menyegzöben vitézi módon játszodozván, az ö *Contra-Parsán*, avagy társán gyözedelmet vett vólna, jóakaróitól meg-intetett, hogy a' játékot tsak abba hagyná; de társát még egyszer ki-hívja a' bajvívásra, és *adhuc semel & non amplius*, még tsak egyszer játszom, és nem többször azt mondgya: a' dárdáról azonban egy kitsiny szálka szemébe esik, és a' miatt mind szeme, 's mind élete el-vétetik. Igy történik gyakorta a' dolog. *Adhuc semel & non amplius.* Azt mondgya valaki: tsak még egyszer vétkezem, 's nem többször, ez *excessust* még tsak egyszer tselekeszem, el-jö azonban a' halál reménytelen, és hogy megne térhessen, meg-öli ötet nagy hirtelen. *Confer Cap.* I. §. XLI. & LII. De *posito*, élly bár mind holnapig, *posito* élly bátor szintén vénségedig; de még-is hasontalanúl halogatod meg-térésedet e' bizonytalan idöig. Mert *Quod nova testa capit, inveterata sapit*, ollyan gyakorta az ember vénségében, a' minémü vólt ifjúságának idejében. *Esa.* 65: 20. És hogyha meg-fogyatkozik-is a' vén embereknek vétkezésre-való alkalmatosságok és erejek; de a' bün-tételre való szándékjok és igyekezetek meg-nem fogyatkozik. Ne ditsekedgyél annakokáért a' holnapi napról, mert nem tudod mit hozhat a' te reád, *Prov.* 27: 1. hanem minekelötte betegeskednél, élly magadnak meg-tartóztatásával, és a' bünök-

bünöknek idején, meg-térésedet mútasd-meg. *Syr.* 18 : 22. *Dum tempus est :* Gal. 6 : 10. Míg idöd vagyon. *Erit enim tempus, cùm amplius non erit tempus.* Apoc. 10 : 8. Mert majd lészen olly idö, a' melly után nem lészen többé idö. *Agnosce tempus visitationis tuæ.* Luc. 19 : 44. Esmérd-meg a' te Istened kegyelmes látogatásának idejét, és ezt mondván, ö Felségéhez térj-meg : *Hodie pœnitentiam agam, cras fiat de me voluntas Domini.* Istenemhez ma meg-térek, holnap mint Isten akarja úgy lészek, ne hidgy a' holnapi bizonytalan napnak. *Qui non est hodiè, cras minùs aptus erit.* Ma térj-meg, és magadat ajánlyad a' mennyei Urnak. Emlekezzél-meg a' te Teremtödröl a' te ifjúságodnak idején, míg a' veszedelemnek napjai el-nem jönek, és míg amaz eszendök, mellyek felöl azt mondgyad : Nem szeretem ezeket, el-nem érkeznek. *Eccles.* 12 : 3.

§. V. Készülly ember, készülly a' hosszú útra, el-érkezett hozzád a' Halál követe, ímé ajtód elött vagyon annak szekere, óh mennyi sok ezer emberek tsallyák-meg magokat, mikor halálokhoz-való készülettyeket, és Istenhez-való meg-téréseket halogattyák. II. *Propter immensam gratiæ Divinæ ubertatem.* Mivel felette igen nagy az Isten irgalmassága azt gondollyák, és azt mondgyák : igen irgalmas az Ur Isten és kegyelmes, késedelmes a' haragra ; *Exod.* 34 : 6. hajlandóbb pedig az irgalmasságra. *Jac.* 2 : 13. Mert haragja tsak harmad ízig ; de ki-terjed az ö irgalmassága ezer ízig. *Exod.* 34 : 7. Olly nagy az ö irgalmassága, (a' mellyel tellyes a' föld, *Psal.* 33 : 5.) mint szintén az egeknek magassága, *Ibid.* 36 : 6. söt olly nagy az ö irgalmassága, a' minémü nagy az ö Felséges vólta. *Syr.* 2 : 23. Hirtelen azért életemet ha szintén a' bünben élek-is, el-nem ragadgya, (mert a' bün a' hol nevekedik, ott a' kegyelem sokkal inkább bövölködik. *Rom.* 5 : 20.) hanem hogy rajtam könyörülhessen, meg-térésemet várja. *Esa.* 30 : 18. Söt hogyha kételenittetem-is meg-halni, de *per miserere mei, tollitur ira Dei.* Luc. 18 : 13. Isten egy fohászkodásomra kész mindgyárást bünömet meg-botsátani, egy Mi Atyánk mondásomra. *Ezech.* 18 : 21. De óh vakmerö és illyen hasontalan gondolkodástól vezérlendö ember ! a' meg-botsátással ne hitesd-el magadat, hogy a' bünöket egymásra rakjad. Ne mondgyad azt, az elött-is sok bünt tettem vólt, de nékem semmi ártásomra nem vólt. Mert az Ur noha hosszú türö ; de semmiképen büntetetlen nem hágy. Ne mondgyad : az ö könyörületessége nagy, és az én büneimnek soksága meg-botsáttya énnékem, mert szintén olly nagy és gyors az ö haragja, mint az ö hosszú-állása, de a' bünösökre száll ostora. Ne halogasd az Urhoz-való meg-térésedet, és egy napról másra ne vontassad, mert hirtelenséggel el-jö az ö haragja, mellyel meg-rontatol, mikoron arról nem-is gondolkodol, és el-vesz a' hosszú-állásnak idején. *Syr.* 5 : 4. Ha vétkeztél, ne menny tovább

vább benne, hanem inkább az elébbeniekért könyörögj. Mint a' kigyótól, el-távozzál a' büntöl, mert ha hozzá járúlſz, meg-mar tégedet. Oroſzlán fogak az ö fogai, mellyek el-veſztik az embereknek lelkeket. *Cap.* 21, 1. *Vide ſis ſuprà* §. XLVI. Igaz ugyan, hogy az Iſten igen irgalmas és kegyelmes; NB. de kikhez? tsak az ö hozzá igazán meg-térökhöz, *Eſa.* 55: 7. és nem a' vakmerö bünösökhöz. *Joh.* 9: 31. Valaki pedig bóldognak alíttya magát ſzivében, mikoron jár az ö bünös tselekedetiben, az ollyan Iſten átka alatt vagyon, és nem akar Iſten kedvezni az ollyan embernek. *Deut.* 29: 19, 20. Igaz dolog, hogy ſenkitöl-is Iſten meg-nem vonnya kegyelmét, valaki a' kegyelemnek idején, büneit el-hagyván, hiti által magát Iſten irgalmához ragaſzttya; de meg-vonnya ſokaktól kegyelmét, valakik olly ſzándékkal vétkeznek, hogy Iſten irgalmának nagy vóltában még réſzesülhetnek. Igaz, hogy jó dolog az Iſten irgalmára nézve pénitentziát tartani; de nem jó arra nézve a' bünben foglalatoskodni. *Rom.* 6: 1. Gondold-meg kérlek óh vakmerö ember! *periculum amittendæ gratiæ*, melly veſzedelmes légyen (mikor Iſten kegyelmére nézve vétkezel,) a' te állapotod, és melly igen könnyen el-veſztheted az Iſteni irgalmaſſágot, valaki bünein ſzive ſzerint bánkodik, és az ö jóságos tselekedetekkel tündöklö hitivel az Ur Jéſushoz ragaſzkodik, az ollyan ember Iſtennek kegyelme felöl bizonyos lehet, és bátor ſemmit ſe kételkedgyék;

kedgyék; *Vide ſup.* §. XX. de a' vakmerö, és el-ſzántt ſzándékkal büneiben élö ember, Iſtene kegyelme felöl bizonyos ſoha ſem lehet, hanem mindenkor kételkedni kénſzeríttetik. Ki tudgya, ſzivében azt mondgya, nyujtatik-é az Iſtentöl ennyi ſok idöktöl fogva nékem ajándékoztatott; de én tölem ſok ezerſzer meg útáltatott kegyelem azután-is énnékem, avagy inkább Iſten igaz itéletiböl, meg vonatik én tölem? *Prov.* 1: *à verſ.* 25. *Eſa.* 66: 4. *Cap.* 65. 12. Mert az illyeténekre botsát Iſten az ö kegyelme helyett tévelygésnek erejét, hogy el-kárhozzanak. *Rom.* 1: 28. 2*Theſſ.* 2: 11. Várja ugyan három 's négy eſztendeig fájának gyümöltsét a' Gazda, de ha még ſem terem, azután ki-vágja. *Luc.* 13: 6. Ha azért valaki kemény nyakú léend a' köſſég között, tsudálatos dolog, hogy azt Iſten egy ideig büntetetlen ſzenvedi, mert ö nála irgalmaſság és harag vagyon hamarsággal, avagy engedelmes Fejedelem a' meg-térökhöz, avagy haragjának ki-öntöje a' bünösökhöz. Valamiképen ſok az ö irgalmaſsága, azonképen az ö büntetéſe-is, mindent az ö tselekedete ſzerint meg-itél. *Syr.* 16: 12. Megfogott egykor *Dux de Alba Spaniol* Hertzeg az ellenség táborából egy néhány vitézeket, kik közzül, mivel kettöt fel-akart köttetni, azért mindeniknek kotzkát kellett vetni. Szerentsésen vetvén az elsö, meg-menti életét, de féltik a' többi ſzerentsétlenſégtöl kotzka vetéſét. Az elsö azonbã el-bizza magát, és bizonyos pénzt kérvén egyik társától,

éretto

érette még egyszer meg-veti kotzkáját, és a' mellyet elsö vetésével el-került, másodikával meg-nyerte akaztófáját. Igy vétkezik némelly ember az Isten irgalmára nézve vakmeröképen, azonban mikor nem-is gondolná, az igaz Isten pokolra botsáttya nagy hirtelenséggel. *Jobi.* 15: 32. *Cap.* 21, 13. & 34. 20. *Jer.* 17: 11. Mikoron te bünt tselekedtél vala, mivel én hallgaték, te azt gondolád hogy én te hozzád hasonlatos vagyok, de én meg seddlek tégedet, és renddel szemeid eleiben rakom a' te gonoságodat. Vegyétek eszetekben ezt ti, kik az Istent el-felejtettétek, hogy el ne ragadgyalak, és ne légyen a' ki meg-mentsen. *Ps.* 50: 21, 22. Minden irgalmaság nelkül el-veti Isten azokat, kik az irgalmaságra nézve a' gonoszban foglalatosok. *Psal.* 56: 7. *Jac.* 2: 13. Meg-utállya az öket meg-utálókat, 1*Sam.* 2: 30. és az ö irgalmaságától az utólsó órán meg-foztya, *Prov.* 1: 24. Meg-foztya mondö, Isten az ö kegyelmeségétöl a' vakmerö bünösöket igaz itéleti szerint, néha: *Per privationem rationis:* Néha pedig, *Per privationem veræ devotionis.* Mert az illyetén embereket néha az utólsó órán elméjekbē meg-tébolyíttya; néha pedig a' buzgóságnak lelkét és a' szent Iráznak vigasztaló erejét szivekbe nem botsáttya. Eszekben az ö kegyelmeségét meg-vetö embereket az utólsó órán meg-háboríttya Isten, hogyha akarja, 's meg-tántoríttya, gutta ütés, *Fluxus*, vagy másféle heves betegség által, és öket nyelveknek szólásától, fülök hallásától, vagy

vagy elméjeknek okoságától, igen könnyen meg-foszthattya, és minden igaz pénitentzia-tartás nélkül, a' más életre lelkek vezedelmével botsáthattya. Hogyha pedig igaz itéleti magával úgy hozza, néha az illyetén vakmerö emberektöl minden vigasztalását meg-vonnya. Hogy valaki pénitentziát tartson, 's Istenéhez igazán meg-térjén, hitböl ö néki könyörögjön, és jó lelki-esmérettel halálához készüllyön, e' nem embernek; hanem Istennek munkája és tselekedeti. *Jer.* 31: 18, 19 Mivel pedig a' jó Isten eléggé meg-intette a' vakmerö embert, és sok idökig irgalmaságát, minden haszon nélkül NB. véle közlötte, azért akarattya ellen-is kénszeríttetik az ö igaságától, elébbeni irgalmaságát töle meg-vonni. *Esa.* 28: 21. Nem mehet illyenkor semmi vigasztalás a' szivében, hogyha szintén fáradoznak-is a' Lelki tanítók mellette minden tehetségekbē. Akarsz-é példákat tanúlni ezekröl? egy *Gunizo* nevü ember kötést tett vólt régen az ördöggel, hogy ötet e' világon, ha nagy böltségre, és az emberek elött-való méltóságos betsületre emeli, tehát ö-is mind testét 's lelkét hólta után néki kötelezi, olly *conditio*val mindazonáltal, hogy három napokkal halála elött, az ö halálát nékie meg-mondgya, mert harmad nap alat Istenével könnyen meg-békélhetik, azt gondollya; meg-adgya azért néki az ördög kivánságát, és az emberek elött ki-szélesíti autoritását. Él már *Gunizo* nagy bátorságban, mivel az ördögnél vagyon illy

kedves atyafiságban, *Esa.* 28: 11. hirtelen azonban meg-betegszik, és az ördögtöl meg-intettetik, hogy három nap múlván ez élet-böl ki-szólíttatik. *Gunizo* azért öszve-gyüjti a' Papokat, és az ö veszedelmes állapottyát, 's az ördöggel-való társalkodását azoknak meg-beszélli, és öket, hogy az ö büneiböl fel-óldozzák, 's az Ur Vatsorájának szent Sákramentomával táplállyák, alázatoson kéri, a' kik akarnák ugyan e' meg-rettent embert az Isten irgalmasságával bátorítani, és kivánnának ö véle imádkozni; de noha *Gunizo* ébren vagyon mikor világi dolgokról beszéllgetnek, mély álomba merül azonban, mikor elötte a' lélek idvessége felöl elmélkednek, 's azért szivébe semmi vigasztalást nem eresztethetnek. Harmad napok után azért lelkét nagy ordítással a' pokolba eresztí, és el-temettetett testét a' sír felett fekete ebeknek serege örizi, a' melly szokatlan állapotból el-kárhozott lelkének sorsát, akárki-is eszébe veheti. *Ecce tali animadversione percutitur peccator, ut moriens obliviscatur sui, qui vivens oblitus est Dei.* Imé! miképen büntettetik-meg a' vakmerö bünös, halálos ágyában el-felejtkezik magáról, mivel egésséges korában el-felejtkezett Istene irgalmasságáról. *Chrysaorus*, egy istentelen gonosz életü ember, láttya halála óráján az ördögök seregét, kik várják, hogy testéböl ki-botsássa az ö lelkét, meg-ijedvén azért, nékiek azt kiálttya: *Inducias usq; manè! Inducias usq; manè!* Várakozzatok bár tsak reggelig meg-térésemre, bár

bár tsak virradtáig; de az ö kiáltása meg-nem hallgattatik, hanem lelke erösszakkal pokolba vitetik. *Conf. Cap.* II. §. VI. *Domine in adjutorium meum intende!* Az Isten irgalmát halála óráján egy valaki *ex Psal.* 38: 23. így kivánnya: Siess az én segitségemre én Istenem! de az ördög felelvén azt mondgya: késön akarod az estvéli éneket el-kezdeni, midön azt immár el-is kellene végezni, azért elevenen ötet el-ragadgya, és az örök kárhozatba tasittya.

§. VI. Készülly ember készülly! el-érkezett hozzád immár a' halálnak bizonyos követe. Imé ajtód elött vagyon annak szekere. Oh mennyi sok ezer emberek tsallyák-meg magokat, mikor halálokhoz-való készületeket, és Istenhez-való meg-téréseket halogattyák. III. *Propter conversionem ante lethum speratam.* Mivel halálok elött még meg-térhetnek úgy gondollyák, és azt mondgyák: *Omnia tunc bona sunt, clausula quando bona.* Mikor a' dolognak jó a' vége, jó annak ollyankor minden része, elég idöm vagyon még a' meg-térésre, mikor el-jö a' halál szivem ajtaja zörgetésére. Oh hazontalan biztatás, óh kárhozatos vigasztalás! tsak ollyan ez az elmélkedés, mintha a' kétfelé váltt veres tengernek száraz közepin járkáló Faraó azt mondaná: mikor látom a' vizeket meg-indúlni, akkor el-kezdek elöttök szaladni. Tsak ollyan e' beszéllgetés, mintha valaki egy puskaporral meg-töltött házban múlatna, és ha bé-üt a' mennykö, el-szaladok akkor elötte

azt gondolná. Ajánllya ugyan az Isten mindenkor a' meg-téröknek kegyelmét ; *Ezech.* 33: 11. de a' szent Irásban tsak amaz egy tolvajnak engedte halála órján-való meg-térésének idejét. *Luc.* 23: 42. Intenek egykor a' meg-térésre egy istentelen embert; de ö azt feleli nékiek : *Hæc cura mihi impendat, ego in supremo vitæ curriculo tribus verbis salutem consequar.* Erre nékem lészen gondom, a' ki halálom órján tsak három szóval-is idvességemet meg-találom, kinek miképen lett vallyon hálála? nem azt mondgya: *Deus miserere mei!* Isten kegyelmezz énnékem, a' mint szivében ezt talám el-szánta vala, hanem mikor mélly vizbe esnék-is, 's még egyszer a' viztöl fel-vettetnék, azt kiálttya : *Rapiat omnia dæmon.* Testem, lelkem ördögöké. Oh Istennek igaz itéleti! óh embernek méltó veszedelme, mellyhez hasonló, hogy tenéked-is óh Olvasó! ne légyen ügyed, vagy ez életböl-való ki-menetelед, míg idöd vagyon, *Gal.* 6: 10. békéllyél-meg Istennel, 2*Cor.* 5. hogy meg-halhass szép tsendességgel. *Luc.* 2: 29. *Carolus Quintus*nak gyémántból tsináltt egy kis órátskája vólt arany gyürüjében, mellyre gyakran nézett, és így elmélkedett: óh én Istenem! ismét egy órával közelebb vagyok az örökké-valósághoz, közelebb vagyok ismét halálomnak órájához, szivedben légyen néked-is, hogyha ujjodban nem lehet illyen mútató órátskád, melly felöl szüntelen így botsássa-fel lelked az ö fohászkodását: óh én Istenem, ismét közelebb vagyok ma,

ma, hogy sem mint tegnap halálomnak órájához, és az örökké-valósághoz, ma azért pénitentziát tartok, mert holnap meg-is halhatok. Ma bünemet a' te segitségedböl elhagyom, és hogy örökké el-ne veszszek, lelkemet az Ur Jésus kezébe ajánlom, Uram Jésus! óh Uram Jésus! a' te szent kezeidbe ajánlom mind halálomat, 's mind életemet, vegyed óh Uram Jésus hozzád szép piros véreddel meg-váltott lelkemet! mellyért szent Atyáddal, és Szent Lelkeddel mind örökké ditsérlek én-is tégedet, Ámen Uram Jésus! Ámen.

PARS ALTERA.

MASODIK RÉSZ.

Mellyben vagyon

Ö maga el-készítve,

A' BOLDOG HALÁL SZEKERE.

§. I.

MInekutánna a' régi Rómaiak idegen földön sokat és sokáig vitézkedtenek, és ellenségeken győzedelmet vévén, hazájokba készültenek: Akkor a' Fejedelmek tiszta bársonyba öltöztenek, és fejeken 's kezeken lévén győzedelmeknek jele, zöld koszorú, vagy ágnak jegye, arany szekerekben ültenek, 's fejér lovakkal, néha pedig oroszlánokkal, vagy éléfántokkal vontatván magokat, a' *Capitoliumban*, vagy leg-fövebbik várban lévö templomba, a' sok fö-fö Urak kisérése között mentenek, és az ö módgyok szerint a' pogány Isteneknek tiszteletet, vagy áldozatot tettenek. Eleget vitézkedtél te-is óh szegény beteg eddig világi bajvívásodnak helyén, 's eleget veritékeztél elébbi bújdosásodnak földén, ki-kell már ez életböl költöznöd, és bé kell mennyei hazádba érkezned. *Non habes hic in terra peregrina manentem*

tem Civitatem. 2Cor. 5: 1. *Non habes isthic immortalitatem.* Hebr. 13: 14. Nintsen ez idegen földön meg-maradandó városod: Nintsen itten halhatatlanságod. Nosza azért üllly-fel a' Halálnak Bóldog Szekerére, hogy hamarébb érkezhessél az örökké-való ditsöségre. Ne félly semmit, haly-meg, a' kinek éltél az Ur Jésusnak nevében. Minden szentek így mentek az örök életbe. Fel-öltöztetel mindgyáráft ö Felsége igasságának fejér bársonyában, és az idvességnek palásttyában. *Esa.* 61: 10. Kezedbe vészed mindgyáráft pálma ágadat, *Apoc.* 7: 9. és fejedbe tészed Istentöl nyujtatott ditsöséges Koronádat. 2*Tim.* 4: 8. Az Angyalok fognak tégedet az Isten országába bé-kiférni, *Luc.* 16: 22. kikkel te-is meg-nem szünöl a' mennyei *Capitoliumban* Idvezitödet ditsérni. *Apoc.* 7: 11.

§. II. Háromra kell pedig tekintened, vigyáznod e' Bóldog Halál Szekerében, hogy minden akadék nélkül, egy szempillantásban *Apoc.* 14: 13. fel-mehess az örökké-való ditsöségbe, tudniillik: *Ad requisita currus.* I. *Constituentia.* II. *Promoventia.* III. *Exornantia.* A' Szekérnek szükséges részére, hasznos el-inditó mesterségére, és annak ékességére.

§. III. Hogy a' Szekér ép légyen, szükségesképen kivántatnak: kerekek, rúd és tengelyek. Kerék pedig valamint négy vagyon a' természet szerint-vaó szekérben, négy vagyon a' Bóldog Halálnak-is Istentöl el-készittetett Szekerében, mellyek közzül az *Elsö*

vagyon tsinálva *Terebinthus* fából, e' nem egyéb, hanem az Istennek esméreti. Ábrahám Pátriárkának régenten, mikoron megjelent vólna a' ditsöséges Szent Háromság, három Ifjaknak képekben, *Gen.* 18: 4. azt mondgyák a' régi Históriák, hogy *Terebinthus* fa alá hitta ez Ifjakat, holott az Istent meg-esmérte Ábrahám. Ezt a' jó Istent kelletik minden embereknek meg-esmérni, valakik Istennek országába akarnak bé-menni. *Joh.* 17: 3. A' ki noha állattyában egy, *Deut.* 6: 4. de személyében három, 1 *Joh.* 5: 7. Atya, Fiú, Szent Lélek. Meg-kell esmérni az ö Fiát-is az Ur Jésust, *Joh.* 17: 3. hogy azon egy személyben igaz Isten, *Rom.* 9: 5. és igaz ember. *Gal.* 4: 4. A' ki a' mi Királyunk tisztire nézve, *Psal.* 2: 9. kinek bünön, poklon és halálon birodalma vagyon, az élet és kegyelem tsak ö kezében vagyon. 1 *Cor.* 15: 55. *seqq.* Ö a' mi fö Papunk, *Psal.* 110: 4. ki adta önnön magát mi érettünk ajándékúl és áldozatúl Istennek gyönyörüséges illatozásra. *Ephes.* 5: 2. Hogy Közben-járónk lehessen, 1 *Tim.* 2: 5. és engesztelönk, kinek vére által az igaz hitü ember Istenéhez szabadoson mehessen. *Ephes.* 2: 18. *Hebr.* 4: 16. & 10: 19. Ö a' mi Tanítónk-is, *Deut.* 18: 5. tanítván a' bóldog halálnak mesterségére, hogy tsak ö légyen az út, az élet, és igazság az örök ditsöségre. *Joh.* 14: 6. Ha ki az Istent igy nem esméri, 's hogyha ki ezeket nem tudgya, 's meg-nem tanúlta, nem ülhet a' fel az idvességes halálnak bóldog szekerére,

kerére, 's nem-is mehet az örökké-való életre. *Esa.* 53: 11. A' melly bóldog halálnak idvességes szekerében lévö *Második* kerék vagyon tsinálva a' Jésus Christus keresztfájából, e' nem egyéb, hanem a' Jésus Christus keserves kínszenyvedésének emlekezete. *Colligo duo ligna.* Ama' szegény Sareptabéli özvegy azt mondgya: két fát szedegetek, hogy az én egy marokni lisztetskémet meg-készítsem, és annakutánna fiammal együtt meg-egyem, 's életemet el-végezzem. 1 *Reg.* 17: 12. Két darab fából vólt a' Jésus keresztfája ki-faragva, a' mellyel kelletik egyedül a' bóldogúl meg-haló embernek lelkét vigasztalni. Mert a' Christus hordozta a' mi büneinket a' fán. 1 *Pet.* 2: 24. Átokká lett mi érettünk a' fán. *Gal.* 3: 13. A' mi betegséginket ö viselte, és fájdalminkat hordozta. *Esa.* 53: 4. Olly igen szükséges e' második kerék a' halál szekerében, hogyha az nem forog, veszedelmes akkor a' meg-halónál a' dolog. Mert illyenkor az ördög e' szekeret könnyen el-fordíttya, és az embert kétségbe-esésre tántoríttya; azért az *agonizans*nak így kell szükségesképen imádkozni: Büneim reám támadnak, és engemet mardosnak, mint tengernek fövenye, annyi száma azoknak, de kétségbe nem esem, mert halála Jésusnak, sebei és vér-ontása, engemet bátorítnak. Igy kell mondom a' meg-haló embernek imádkozni, és az ö Jésusával illyeténképen kelletik beszéllgetni: sem élet, sem halál töled el-nem választhat engemet. *Rom.* 8: 38. El-nem botsátlak

tsátlak Ur Jésus tégedet, míglen hozzád vé-
ſzed lelkemet. *Gen.* 32 : 26. A' *Harmadik*
kerék vagyon tsinálva az Életnek fájából,
ez a' bóldog fel-támadásnak jó reménysége.
Közepén vólt az Élet fája a' Paraditsom ker-
tének, *Gen.* 2 : 9. a' melly példája lehet a'
mi fel-támadásunk felöl-való hitünknek, mert
noha a' Christus meg-hólt a' mi büneinkért;
de fel-támadott ö Felsége a' mi meg-igazúlá-
sunkért. *Rom.* 4 : 24. Ki el-változtattya a'
mi alázatos testünket, hogy hasonlatos lé-
gyen az ö meg-ditsöíttetett testéhez. *Phil.* 3:
21. Mert ö a' fel-támadás és az élet, vala-
ki hiſzen ö benne, ha meg-hal-is él, és vala-
ki él, és hiſzen ö benne, soha meg-nem hal,
a' mint ö maga a' mi Urunk Jésus bizonyít-
tya. *Joh.* 11 : 25, 26. A' ki az én beſzéde-
met hallgattya, (másutt ismét ö Felsége azt
mondgya,) és hiſzen annak, a' ki engemet
el-botsátott, e' meg-nyerte az örök életet,
és nem jut az itéletben, hanem immár a'
halálból az életre verekedett. *Cap.* 5, 25. Bi-
zony mondom néktek, a' ki én bennem hi-
ſzen, örök élete vagyon. *Cap.* 6, 47. Valaki
láttya a' Fiút, és hiſzen ö benne, annak ö-
rök élete vagyon, és én fel-támaſztom azt
amaz utólsó napon. *Ibid. versu* 40. Bizony
mondom tinéktek, hogy valaki az én beſzé-
demet meg-tarttya, az a' halált soha nem-
láttya. *Cap.* 8, 51. Valaki idvességesen a-
kar tehát a' halál ſzekerére ülni, annak e'
fel-támadás felöl-való tökélletes reménysége
kerekének kelletik lenni, mert ha a' fel-tá-
madást

madást nem hiſzſzük, minden teremtett álla-
toknál alább-valóknak itéltetünk. 1*Cor.* 15:
19. *Spes resurrectionis, est optima afflicti &
moribundi cordis medicina.* A' fel-támadás
felöl-való reménység, a' meg-haló ember ſzi-
vében leg-jobb segítség. Nem tsuda, hogy
a' Pogányok a' haláltól el-annyira rettegnek,
mert a' fel-támadás felöl nintsen semmi hi-
tek. 1*Thess.* 4 : 13. De mi Kereſztyének tud-
gyuk, hogy a' ki fel-támaſztotta az Ur Jésust,
minket-is azon Ur Jésus által fel-támaſzt.
2*Cor.* 4 : 14. Nagy vigaſztalása ez az Ur Jé-
susban hivö embereknek, hogy el-vetvén az
emberi reménységet, az Istenben gyönyör-
ködnek. *Rom.* 4 : 18. Várván Istentöl a' fel-
támadást, mellyel ök ez életre viſzſza hivat-
tassanak, 2*Macchab.* 7 : 14. és hogyha ſzintén
meg-kell-is nékiek halni; de magokat a' Chri-
stus fel-támadása által következendö bóldog
fel-támadásokkal így tudgyák bátorítani:
Resurrectio Christi me sustentat. Tudom hogy
az én Meg-váltóm él, és az utólsó napon
a' földböl fel-támadok. *Jobi* 19 : 25. El-had-
gyák ugyan világi jóakarójokat, de el-nem
hadgyák az ö Jésusokat, a' ki öket így biz-
tattya: Ne félly; én vagyok az Elsö és az
Utólsó. A' ki élek, de meg-hóltam vala,
és ímé élek mind örökkön örökké, Ámen!
és birok az életnek és halálnak kultsaival,
Apoc. 1 : 17. Élek én, és ti-is éltek, *Joh.*
annakokáért a' bóldogúl meg-halóknak-is ſzi-
vek ennek az Ur Jésusnak nagy bátran azt
mondgya: mivelhogy fel-támadtál, nem ma-
radok

radok a' sirban, szent Atyádhoz jutottál, én-is jutok kebledbe. Hol vagy te, oda mégyek, 's veled örökké élek, és így ez árnyék világból bátorsággal ki-mégyek. A' halál szekerének *Negyedik* kereke fenyöfából vagyon készítve, a' melly ismét nem egyéb, hanem a' meg-haló embernek buzgó könyörgése. Fenyöfa alatt üle-le Illyés, szivének nagy keserüségében, és így imádkozik Istenének az ö könyörgésében: *Sufficit Domine!* Elég immár az én életem óh Uram! vedd-el kérlek az én lelkemet. 1*Reg.* 19: 4. Keveset gondolnak némellyek az ö lelkekkel, nem-is terhelik azért az egeket könyörgésekkel. Lelkemet ha meg-halok, (így szól vala egy udvari szolga,) karóra függeztem, fussanak érette az ördög és az Isten, és a' mellyik elébb éri, azé légyen. Hogyha nem akarsz meg-maradni e' testben, (azt mondgya vala a' másik,) vigyenek-el az ördögök a' pokol mélységébe. De nem így kell meg-halni, hanem a' ki bóldogúl akar ki-múlni: *Opportet in precatione mori:* szükség az ollyan embernek mindenkor imádkozni. Imádkozni kell lelke idvességéért jó egésséges korában, és szüntelen azt mondani: jelentsd-meg Uram nékem az én végemet, és az én napimnak mértéke mennyi légyen, tudhassam-meg, hogy tsak ideig-való vagyok. *Psal.* 39: 4. Taníts-meg engemet, hogy tudhassam-meg napjaimnak számát, hogy járhassak bölts szivel. *Psal.* 90: 13. Imé tsak egy tenyérnivé tetted az én napjaimat, és az én idöm

idöm, úgymint semmi te elötted. *Psal.* 39: 5. Imádkozni kell a' bóldog halált kivánó embernek az ö halálos ágyában-is, és így sóhajtkodni: *Libera me à malo!* Szabadítsmeg engem minden gonosztól, 2*Tim.* 4: 18. és ments-meg az örök haláltól. *Apoc.* 21: 8. A' te szent kezeidbe ajánlom az én lelkemet Atyám! *Luc.* 23: 46. Uram meg-váltottál engemet igasságnak Istene. *Psal.* 31: 5. Uram Jésus vedd hozzád az én lelkemet. *Act.* 7: 59. Valamint az imádság között szép dolog el-alunni: szintén ollyan szép dolog az imádság között meg-halni, és hogyha szintén szemeink nem látnak-is, 's hogyha szintén füleink semmit sem hallanak-is, a' mi erötelenségünket segitö Szent Lélek által, *Rom.* 8: 26. azonban így kell a' szivnek óhajtozni, légy mellettem óh Jésusom, mikor többet nem hallok, és mikoron óh Christusom már többet nem szólhatok, akkor végsö óhajtását, szivemnek sóhajtkodását vedd hozzád, 's adgy idvességet, Ámen.

§. IV. Hogy a' szekér ép légyen és egész, szükségesképen kivántatnak másodszor tengelyek, mellyekben a' kerekek meg-ütközzenek. Vannak illyen négy tengelyek a' Christustól készittetett Bóldog Halálnak Szekerében-is, mellyek közzül az *Elsö:* az igaz hit, melly nélkül lehetetlen dolog, hogy Istennél valaki kedves lehessen, *Hebr.* 11: 6. mert az ö szemei a' hitre néznek, *Jer.* 5: 3. mellyböl valami nem származik, a' mind bün. *Rom.* 14: 23. Valamit mondanak annakokáért a' meg-

meg-haló ember vigasztalására az Istennek szép beszédi, mind azokat magára kelletik a' meg-halónak magyarázni. Hogyha szólanak ö elötte az Isten kegyelme felöl, ki mind az egész világot szereti, *Joh.* 3: 16. és akarja idvezíteni, 1*Tim.* 2: 4. azt kelletik mindgyárást szivében felelni, én reám-is terjed tehát az ö irgalma, és az én idvességemet-is akarja. 1*Tim.* 1: 15. *Gal.* 2: 20. Hogyha szólanak ö elötte az Ur Jésus idvességes szenyvedése felöl, ki mind e' világnak büneit hordozta, és Isten kegyelméböl a' halált mindenekért meg-kóstolta. *Hebr.* 2: 9. Igy kell mindgyárást elmélkedni: Hordozta tehát az én büneimet-is. Ö engesztelö áldozat a' mi büneinkért, nem tsak a' mi büneinkért pedig, hanem mind az egész világnak büneiért-is. 1*Joh.* 2: 2. Hogyha szólanak elötte a' Szent Lélek vigasztalása felöl, hogy ö vigasztal minket minden keserüségünkben. 2*Cor.* 1: 3. Illyenképen kell mindgyárst a' szivnek beszélleni, nem hágy tehát vigasztalás nélkül engemet, hanem mint az édes anya, úgy vigasztal engemet. *Esa.* 66: 14. Egy szóval: az Istennek minden igéretit, és a' Jésus Christus szenyvedése erejét, az idvezülendö embernek úgy kell magához kaptsolni, mintha tsak ö vólna egyedül, a' kiért az Isten Fia akart vólna meg-halni. A' tüzre itéltenek *Anno* 1527. Tseh országban egy *Georgius Carpentarius* nevü keresztyén embert igaz vallásáért, ki elött mikor az imádságot egy *Conradus* nevü tanító mondaná, el-

el-kezdi *Conradus* a' Mi Atyánkat, Mi Atyánk, ki vagy a' mennyégben: El-kezdi *Carpentarius*, és igy imádkozék utánna: Én Istenem! óh én édes Istenem, te vagy az én kegyelmes Atyám énnékem, igen kivánlak tégedet, vigy hamar hozzád engemet. Mond tovább *Conradus*: Szentelteszék-meg a' te neved: Felel *Carpentarius*: Én Istenem melly igen meg-hült a' buzgóság az emberekben, és a' te szent neved melly igen ritkán tisztelteik a' földi népekben. *Conradus* szólván azt mondgya: Jöjjön-el a' te országod: *Georgius* utánna igy magyarázza: Én minden kétség kivül el-hiszem, hogy Isten országát ma megnézem. Mondgya *Conradus* ismétlen: Légyen a' te akaratod, miképen a' mennyben, azonképen itt a' földön-is: utánna mondgya *Georgius* szép értelmesen: Édes Atyám imé itt vagyok szent kezedben, kérlek nem az én, hanem a' te akaratod légyen én bennem. *Conradus* tovább igy imádkozik: A' mi mindennapi kenyerünket adgyad minékünk ma: De *Georgius Carpentarius* utánna igy fohászkodik: Édes Jésusom! te vagy az igaz mennyei kenyér, légy az én lelkemnek ma eledele, nem kell többé nékem a' földi kenyérnek étele. Igy szól *Conradus*: Botsásd-meg a' mi vétkeinket, miképen mi-is meg-botsátunk ellenünk vétetteknek: Mondgya utánna *Carpentarius*: Én Istenem mind jó, 's mind pedig gonosz akaróimnak tiszta szivböl meg-botsátom minden bünöket, mivel tudom, hogy te-is énnékem meg-botsátod minden büne-

büneimet. El-végezi *Conradus* : Ne vigy minket a' kísértetbe ; de szabadíts-meg a' gonosztól : El-végezi *Carpentarius*-is : Oh nagy irgalmassággal bövölködö szent Isten ! nem vissz engem már több kísértetbe, kétség nélkül minden gonosztól meg-szabadítasz, Amen. El-végezi mondom így imádságát *Carpentarius*, és életét-is az Ur Jésus nevében boldogúl el-végezi. Igy beszéllgess te-is Istened-del igaz hitedböl, és boldogúl végezzed-el életedet Istened kegyelméböl. Azonban második tengelye a' Boldog Halál Szekerének a' békeséges-türés, mellyet leg-inkább a' halál órájában kelletik gyakorolni, és tsendes szível az Isten szabadítását óhajtani. Valahol nintsen igaz hit a' szivben, ott tsak panasolkodás és zúgolódás vagyon a' meg-halónak lelkében. Uram meddig hagysz-el engemet? meddig felejted-el keserüségemet? *Psal.* 13: 1. De a' jó hitü ember, minden nyomorúságában bekével-türö, *Rom.* 12: 12. mert jól tudgya, hogy az ö szenyvedése nem sokáig (sokkal inkább nem örökké,) lészen, azért úgy viseli magát, mint Istennek szolgája, mindenféle nyomorúságoknak el-türésében, 2*Cor.* 6: 4. lévén tsendes békeségben, *Esa.* 30: 15. ditsekedik nyavalyájában, *Rom.* 5: 3. és meg-nyugszik Istene szent akarattyában. *Act.* 21: 14. *Vide suprà Par.* I. *Cap.* II. §. XXIX. & XXIII. Harmadik tengely az Isteni segítségben-való bizodalom. Örvendez az én lelkem a' te szabadításodban, *Psal.* 13: 5. mert a' kik az Istenre néznek, és ö

és ö hozzá folyamodnak, ortzájok azoknak meg-nem pirúlnak. *Psal.* 34: 5. *Vide suprà Par.* I. *Cap.* II. §. XXVI. Utólsó pedig az igaz hitben-való állhatatosság, mert senki meg-nem koronáztatik, hanemha igazán mind végig tusakodik, 2*Tim.* 2: 5. és tsak az idvezül, a' ki meg-marad mind végig. *Matth.* 24: 13. Légy hív azért haláliglan, és néked adom (Christus Urunk mondgya,) az életnek Koronáját. *Apoc.* 2: 10. Mellyre nézve az igaz hitü ember-is magát így biztattya : jó vitézséget vitézkedtem, futásomat el-végeztem, hitemet meg-tartottam, le-tétetett azért énnékem az igasságnak Koronája, mellyet meg-ád énnékem az Ur Jésus amaz igaz Biró, nem tsak énnékem pedig, hanem mindeneknek, valakik várják amaz ö ditsöséges el-jövetelét. 2*Tim.* 4: 7.

§. V. A' szekér hogy egész légyen, kivántatik szükségesképē harmadszor, hogy rudgya-is légyen, a' melly rud nem egyéb itt a' halál szekerében, hanem az Istennek idvességünk felöl-való esküvésével tett igaz igéreti. Élek én Isten, nem akarom a' bünös embernek halálát. *Vide sup. Par.* I. *Cap.* II. §. XIII. Mellyhez erösen mind életében, 's mind halálában ragaszkodik az igaz keresztyén ember, és *objicio tibi verbum tuum Domine*, Psal. 27: 8. az Isten meg-másolhatatlan beszédéhez ragaszkodik. Oh én édes Uram Jésusom, (azt mondgya) hiszem a' te beszéded igaz, *Psal.* 33: 4. te meg-tartod a' mit fogadtál, *Jos.* 21: 45. mert a' te beszéded igasság.

igaſſág. *Joh.* 17: 17. Elébb el-kell múlni az égnek, hogy ſem mint a' te beſzédednek. *Luc.* 21: 23. Azért a' te beſzédedhez ragaſzkodom, a' melly meg-nem tsalhat engemet, mert lehetetlen dolog, hogy hazudhatnál, *Hebr.* 6: 18. avagy fogadáſodban meg-változhatnál. *Jac.* 1: 17.

§. VI. Kéſz így már és ép az egéſz ſzekér, mellynek vigyáznod kell II ékeſſégére. Ide tartozik (1.) a' jó ülés, (2.) a' ſzép ſzönyeg, mindeneknek felette pedig (3.) a' jó úti-társ. Jó úti-társad az Ur Jéſus. Régenten három baráttya vólt egy embernek, kik közzül ketteit igen ſzerette; de a' harmadikat nem annyira kedvellte. Pere lévén azonban és ügye annak az embernek Birája elött, az Elsö jóakarójához folyamodik, de az véle egyebet nem tselekeſzik, hanem valami ruhát ád nékie, mellyel mezitelenſége a' Biró elött bé-fedezteſſék. Folyamodik azért e' ſzegény ember a' Máſodik baráttyához-is, de az-is véle tsak azt tselekſzi, hogy a' Biró házához kíſéri. Kénſzerittetik utóllyára a' Harmadikhoz menni, ki nékie ügyét nem tsak fel-véſzi; de még a' Biró elött-is meg-menti. Három Baráttya vagyon a' meg-haló embernek-is: Egyik világi Jóſzága, mellyben vagyon az embernek leg-gyakrabban bizodalma; *Jobi* 31: 24. de ez a' halál órájján ötet elhaggya, és tsak mezítelenül, avagy mint *Saladinus* Egyiptus Orſzágnak hatalmas Királyát, egy darab rongyal a' koporsóba botsáttya. *Jobi* 1: 21. Semmit akárki-is a' halálba vé-

le el-

le el-nem viſzen, ſem alá nem ſzáll a' koporsóba az ö ditsöſége. *Pſal.* 49: 17. Máſik Baráttya az ö Rokonsága, kit-is a' meg-haló ember noha igen ſzeret; de az Elsönél valamivel többet tselekedvén, tsak a' ſirig, és ſirván a' temetéſig követ. *Pſal.* 27: 10. Harmadik a' Chriſtus: kit noha meg-vetett gyakran világi éltében; de ugyan tsak ö Felſége ſegíti halálos ügyében. Viſeli ötet és vezeti a' halál árnyékának völgyében, az igaſſágnak öſvényén az ö nevéért, *Pſal.* 23: 3. és mennyei ſzent Attya elött eſedezik a' bünös emberért. *Joh.* 2: 1. *Rom.* 8: 34. Ez az Ur Jéſus ama' jó Uti-társ, a' ki fel-ülvén mellé a' Bóldog Halálnak Szekerére, elsöben *viam monſtrat:* Az örök élet úttyát mútogattya. Ne félly azt mondgya, mert én te veled vagyok, meg-ne rettenny, mert én vagyok a' te Iſtened, ki tégedet meg-erösítelek, meg-ſegítlek, és az én igaſſágomnak jobb karjával támogatlak. *Eſa.* 41: 10. El-nem hagylak tégedet, el-ſem távozom te töled. *Hebr.* 13: 5. Én vagyok az út, az élet és az igaſſág. *Joh.* 14: 6. Meg-tanítlak tégedet az útra, mellyen járj. *Pſal.* 32: 8. Én vagyok az ajtó, valaki én általam bé-mégyen meg-tartatik; *Joh.* 10: 9. de el-véſz, a' ki más ajtót keres. *Act.* 15: 11. Ez az Ur Jéſus ama' jó úti-társ, a' ki máſodſzor *obſtacula removet:* A' bóldog halál úttyát minden akadékokból ki-tiſztogattya. Háromféle akadék vagyon pedig ez útban, I. *Peccatum:* A' bün. II. *Peccati cauſa:* A' bünnek oka. III.

III. *Peccati pœna :* A' bünnek büntetése, a' vagy jutalma. Elsö akadék a' bün, a' bün az Isten törvényének olly meg-rontása, 1 *Joh.* 3: 4. melly az embert Istenétöl el-szakasztya. *Esa.* 59: 1. De az Úr Jésus ne félly attól, csak hidgy, azt mondgya : *Marc.* 5: 36. Én vagyok a' Jésus *Act.* 9: 5. Istennek ama' Bárányya, ki e' világnak büneit hordozta, *Joh.* 1: 29. és az ö hiveit minden bünökböl piros vérével meg-tisztogattya. 1 *Joh.* 1: 7. Második akadék a' bünnek oka. A' bünnek oka (1.) a' mi meg-romlott természetünk, melly miatt semmi jó nintsen mi bennünk, *Rom.* 7: 18. mert az Isten törvénye ellen vagyon minden tselekedetünk. *Gal.* 5: 12. Bóldog ember vólna ugyan, a' kit az ö lelke nem kárhoztatna ; *Syr.* 14: 2. de kitsoda mondhattya : tisztá az én szivem, tisztá vagyok a' büntöl. *Prov.* 20: 9. Az illyen bizonyára tsak ö magát meg-tsallya, 1 *Joh.* 1: 8. mert gyakorta a' mi lelkünk vádol bennünket, *Eccles.* 7: 22. és a' mi szivünk kárhoztat minket. 1 *Joh.* 3: 20. *Sap.* 17: 10. Erösebb azonban az Úr Jésus, a' mi romlott természetünk vádolásánál. 1 *Joh.* 3: 20. Én te éretted azt mondgya, a' törvényt bétöltöttem, *Matth.* 5: 17. hogy a' törvény alól tégedet fel-szabadítanálak. *Gal.* 4: 5. Szenyvedtem, 1 *Pet.* 2: 21. a' te betegségedet viseltem, *Cap.* 53: 4. és az ellened-való kéz-irást el-törlöttem. *Col.* 2: 14. *Vide sup. Par.* I. *Cap.* II. §. XVIII. A' bünnek oka (2.) az ördög, a' mi ellenségünk, ki mint a' sí-

a' sivó rivó oroszlán, 1 *Pet.* 5: 8. vagy pokolbéli sárkány *Apoc.* 12: 3. dühösködik ellenünk. *Æquissime Judex !* Oh igaz Biró nagy Isten ! (azt mondgya a' gonosz lélek,) tégy igaz itéletet, itéld nékem az embert az ö büneiért, a' ki tiéd lenni nem akart a' te kegyelmességedért, tiéd vólna ugyan a' te szenyvedésedért ; de enyim akart lenni az ö gonosz tselekedetiért. Igy vádolódik ugyan, és ellenünk e' pokolbéli ördög így kápolódik ; de hasztalan dühösködik, mert Isten vagyon mi velünk. *Esa.* 8: 10. Az ördög azért maga kivánsága szerint nem árthat minékünk. *Rom.* 8: 31. *Major qui excusat, quàm qui accusat.* Nagyobb a' ki menteget, hogy sem mint a' ki kísértget. *Vide suprà Par.* I. *Cap.* II. §. XIX. Dühösködgyék bár a' sátán, de nints hatalom bottya vállán, nem örülhet soha lelkem kárán, mert váltott vagyok Christus árrán. Az Isten hartzol ö ellene mi érettünk, 's mi mellettünk, a' miképen fogadta vala minékünk. *Jos.* 23: 10. *Cap.* 21, 45. Bé-mégyen egykor *Simeon Styllites* nevü emberhez az Isten Angyala képében az ördög, és tüzes szekeret hozván, illyenképen meg-szólíttya : Én vagyok az Isten Angyala, ki által néked Isten azt mondotta, hogy ö Felsége sok imádságodat és böjtölésedet meg-hallgatta, szent életedet, mint Illyésnek, szintén annyira magasztalta, 's azért-is e' tüzes szekerét hozzád botsátotta, hogy tégedet-is mint szintén ötet, az égbe elevenen fel-ragadna. Ülly-fel annakokáért

ért e' tüzes szekérbe, és meg-ne vessed Istenednek kegyelmét, mellyet küldött néked jó kedvében: fel-akar ülni *Simeon* (el-hitettetvén az ördög hitegetésétöl,) a' tüzes szekérbe; de lábát fel-emelvén, így fohászkodik: Uram Jésus! jöjj-el az én segitségemre! el-veznek azonban nagy-hirtelen mind szekér, 's mind kotsis ezt az imádságot hallván, és *Simeont* ottan egyedül hagyván. Igy szabadúlt-meg az Ur Jésus neve erejével az ördög tüzes szekeréböl, nem külömben, mint a' ki a' kisértö ördögöknek ezt mondgya vala: *Ego sum servus Sacro-Sanctæ Trinitatis.* Ez erös felelet általa: Én a' Szent Háromság egy Istennek szolgája vagyok, meg-szabadúltt azon gonosz lelkek kisértéséböl. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Jac. 4: 7. Állyunk ellene mi-is az ördögnek igaz hitünkkel, 1 *Pet.* 5: 9. és el-üzhettyük ötet mi tölünk a' Jésus szenyvedése erejével. *Tob.* 6: 17. A' bünnek oka (3.) e' világ, melly vagyon mi környülöttünk. A' jó erköltsötis meg-ferteztetik a' gonosz társaságok. 1 *Cor.* 15: 33. Az istentelenség meg-homályosíttya azokat, a' mellyek jók, és a' kivánságnak hijába-valósága az elmének épségét el-forditttya. *Sap.* 4: 12. Mikor az istentelen gondolatú embereknek nyelvek azt mondgya: Nosza lakjunk e' jelen-való jókkal, tellyesedgyünk-bé jó borral, 's ékesítteſsünk-meg rósa koszorúkkal. *Sap.* 2: 1. Akkor a' világot meg-győzö Ur Jésus által *Joh.* 16: 33. a' hívek ki-szólíttatnak gyakorta, és el-ragadtatnak,

nak, hogy a' gonosság meg-ne változtassa az ö értelmeket, vagy a' tsalárdság meg-ne tsallya az ö lelkeket. *Cap.* 4, 13. A' Bóldog Halálnak harmadik akadékja, mellyet az Ur Jésus mint jó úti-társ ki akar tiztitani, a' bünnek büntetése, avagy jutalma. A' bünnek jutalma (1.) az Isten haragja, a' melly a' bünt büntetés nélkül nem hagyhattya. *Psal.* 5: 5. *Sap.* 14: 9. *Iratum gravis est res habuisse Deum.* Rettenetes dolog a' meg-haragudt Istennek kezébe esni, *Hebr.* 10: 31. mert ö elötte még a' köziklák-is meg-repedeznek, *Nahum.* 1: 6. mivel szintén az alsó pokolig ég, *Deut.* 32: 22. de ne félly, azt mondgya az Ur Jésus: Az én keresztemnek általa szent Atyámat veled *Col.* 1: 20. meg-békéltettem, és hogy néked nem haragos Istened, hanem kegyelmes Atyád légyen, azt tselekedtem. *Rom.* 8: 15. A' bünnek jutalma (2.) a' testnek sanyarúsága, kinek-is fájdalmit meg-könnyebbíti a' Jésus Christus szenyvedésének szent emlekezeti. *Vid. sup. Cap.* II. §. XXX. A' bünnek jutalma (3.) a' halálnak keserü pohára. Ne félly itt-is, így bátorít az Ur Jésus, én vagyok az élet, *Joh.* 14: 6. és a' fel-támadás, *Cap.* 11, 25. ki a' halált el-törlöttem, az életet pedig és halhatatlanságot világosságra hoztam. 1 *Tim.* 1: 10. Élek én, te-is élsz, *Joh.* 14: 19. a' halál tégedet el-nem választhat én tölem. *Rom.* 8: 38. Ez az Ur Jésus ama' jó úti-társ, a' ki harmadszor *Confortat:* A' halálhoz közelgetö embert vigasztallya. A' jó úti-társ erösíti 's vigasztallya az ö félelmes úti-társát, mint Rafael tse-

lekedett Tóbiással, *Tob. 6.* és erötelenségében könnyebbíti. Igy tselekeszik a' halálnak völgyén veled járó Ur Jésus-is, *Psal.* 23: 4. vigasztalván az ö szent Igéjével, *Psal.* 94: 19. meg-erösítvén petsétivel, *Rom.* 4: 11. és bátorítván szívünkben az ö Sz. Lelkével. 2*Cor.* 1: 22. És ez a' jó úti-társ az Ur Jésus, a' ki bóldog halálodnak idvességes szekerét, széppé teszi elsöben és ékességessé. Ö Felsége után pedig ékesíti e' szekeret és széppé teszi másodszor a' jó ülés: jó ülés pedig itt a' lelki-esméretnek békesége. Valakinek békesége vagyon Istennel, *Rom.* 5: 1. jól ül az ollyan ember ezen a' szekéren. *Psal.* 32: 1. *Prov.* 15:15. *Syr.* 14: 2. Valakik pedig meg-igazúltunk hitnek általa, mindenikünknek békesége vagyon Istennel *Rom.* 5: 1. a' mi Urunk Jésus Christus által, a' ki a' mi békeségünk. *Eph.* 2: 14. Az Istennek békesége, melly minden értelemnek felette vagyon, erösségül lészen a' mi szíveinknek, és a' mi elméinknek a' Christus Jésusban. *Phil.* 4: 7. Az illyen ember semmit sem fél, hanem bátran fel-ül Simeonnal a' halál szekerére, *Luc.* 2: 29. és azt mondgya: Fel mégyek az én Atyámhoz. *Job.* 20: 17. El-jö a' békeség, és nyugszik az ö ágyas-házában. *Esa.* 57: 2. Az Istennek mégyen országába, holott igasság vagyon 's békeség, és a' Szent Lélek által-való vigasság. *Rom.* 14: 17. Széppé teszi és ékességessé a' halál szekerét harmadszor a szép szönyeg: szép szönyeg itt a' koporsóra boríttatott fekete poszló vagy ruha, mellyen fejér kereszt vagyon által varva. Fekete réz szerint

rint ez a' szönyeg, mert a' bünökért mindnyájan meg-halunk, *Rom.* 6: 23. mint Isten a' Paraditsomban eleve meg-jövendölte vala. *Gen.* 2: 17. Réz szerint pedig fejér, mert az Ur Jésus Christus keresztfájának fejér képe vagyon reá irva, a' melly tudniillik, a' halálnak keserüségét meg-édesítette, *Exod.* 15: 25. a' halálnak rettentö fekete ábrázattyát el-vette, és hogy mi az ártatlanságnak fejér ruhájában járhassunk, az ö keresztinek általa meg-szerzette, *Apoc.* 7: 14. söt hogy tisztáknak és igazaknak-is neveztethessünk, azt-is meg-nyerte. *Sap.* 3: 1.

§. VII. Kéz már a' halálnak mind szekere, 's mind pedig ékessége, mellynek vigyáznod kell harmadszor hasznoson el-indítható mesterségére, hogy a' szekér el-indúllyon, és az úton el-ne fordúllyon, leg-alább két Marha vagyon benne és Kotsis, 's szolgák forgolódnak környülötte. A' Bóldog Halálnak-is Szekerét szerentsésen elö-mozdíthattyák a' két Sákramentomok: a' Keresztség és az Urnak szent Vatsorája, mellyekkel a' meg-haló ember halálának szekerét el-mozdíthattya. Vigasztalhattya magát, (azt akarom mondani,) hogy ö a' szent Keresztségben büneiböl megtisztíttatott, és a' jó lelki-esméretnek tsendességére jutott. 1*Pet.* 3: 21. *Dionysia* egy keresztyén anya, a' Christusért meg-ölendö fiát így bátoríttya: *Memento fili, te baptizatum esse.* Emlekezzél-meg fiam, hogy te az Ur Jésus nevében meg-kereszteltettél. Egy kísértetet szenyvedö asszonyi-állat-is az ördög-

dögnek ajánllya mind testét 's lelkét; de annak hatalmából így szabadíttyák-fel az ö elméjét: Valamint nékem akármelly Császárnak javait nem adhatod, mivel nem tiéd; így lelkedet 's testedet sem adhatod az ördögnek, mivel a' szent Keresztségben azokat az Ur Jésusnak adtad, és azok immár nem tiéid vóltanak. Oh meg-haló ember! emlekezzél-meg te-is, hogy meg-keresztelkedtél, és igaz hit által az Ur Jésusnak választott fiává vagy leányává lettél. Élly azonban az Ur Jésus szent Vatsorájával-is, a' melly ollyan, mintegy utólsó úti-költség, vagy halhatatlanságnak orvossága. *Carolus* V. Római Császár szent beszéde szerint, azért te-is magadat így vigasztallyad: *In me manes Domine Jesu! & ego in te.* Uram Jésus! te én bennem maradsz, és nékem örök életet adsz, én-is te benned maradok, 's így abba veled juthatok. *Vide sup. Par.* I. *Cap.* II. §. XIV. A' Kotsis ebben a' szekérben, vagy e' két Sákramentomokat, mint lelki lovakat erösítö, 's el-indító személy, a' Szent Lélek Isten, a' ki egyenes úton vezérel bennünket. *Psal.* 143: 10. Mi az útat nem tudgyuk, *Joh.* 14: 5. 's lehetetlen dolog annakokáért, hogy magunk ereje által idvezülhessünk; *Matth.* 19: 26. de a' Szent Lélek Isten vezérel minden igasságra minket, és az örök bóldogságra, *Joh.* 16: 13. kezében lévén az Imádságnak igazgató gyeplöje, mert ö Lelke az imádkozásnak, *Zach.* 12: 10. és gerjesztvén szivünkben *Rom.* 8: 26. illyen buzgó fohászkodáso-

dásokat: *Veni Domine Jesu citò!* Uram Jésus! jöjj-el hamarébb, jöjj-el hamarébb óh Uram Jésus! *Apoc.* 22: 20. vedd hozzád az én lelkemet! *Act.* 7: 59. utánnad vonny engemet. *Cantic.* 1: 4. A' szolgák pedig, kik e' Bóldog Halálnak Szekere mellett forgolódnak, az Istennek szent Angyali, *Hebr.* 1: 14. kik tábort járnak mi környülöttünk. *Psal.* 34: 8. És a' szekeret tarttyák, hogy az ördögök el-ne fordíthassák. *Psal.* 91: 11. A' testböl ki-menendö lelket óltalmazzák, *Barucc.* 6: 6. hogy nagy örömmel az Istennek országába bé-mútathassák. *Luc.* 16: 22.

PARS TERTIA.

HARMADIK RÉSZ.

Mellyben vannak

A' Szekér után járó ſzemélyek,

avagy:

A' meg-hóltakon ſiránkozó emberek.

§. I.

OLaſz Orſzági Pádvában hóltmeg *Anno* 1418. 17. *Julii.* egy igen gazdag, és hires neves Törvénytudó Doktor *Ludovicus Corthuſius*, a' ki Teſtámentom-tételben meg-hagyta, hogy az ö halálát ſenki ne ſiraſſa, ſe valaki temetéſének idején könyveit ne húllaſſa, hanem a' koporsó elött trombitások, ſiposok, és egyébféle muſikások ötvenenként menjenek, és a' kopotsó után-is ötvenen legyenek, kik mind ſzázan vigaſſágos nótákat muſikállyanak, avagy trombitállyanak, és azoknak *vigore teſtamenti*, ſzáz tallérok adattaſſanak. a' meg-hólt teſtet pedig, zöld ruhákban öltözött tizenkét leányok vigyék a' temetésre, kik közzül mindenikének bizonyos ſumma pénzt rendelt férjhez menéſekre.

El-te-

El-temettetett azért ezen *Corthuſius* életében-való kivánsága ſzerint illyen pompával, és ſzokatlan ceremoniával az emlitett városban, ſz. Sofia Templomában. Száz viaſz gyertyákat, és tiz öreg ſzövétnekeket vittek a' városban lévö Papi ſzemélyek, és egyéb ſzerzetes emberek, kik mindnyájan a' fekete ruhában járó Barátokon kivül jelen vóltanak; de ezek *teſtamentaliter* e' halotti vigaságos ſeregböl ki-hagyattattanak, hogy valamiképen ez örvendetes temetésnek vígságában, gyáſzos öltözetekkel ſzomorúságot ne tsinálhaſſanak.

§. II. Mitsoda okért rendelte *Corthuſius* okos ember lévén, így az ö el-temettetéſét, én azt moſtan nem viſgálom, mert hogy a' gazdag emberek halálokon, a' *Hæreſe*knek ſzivekben, a' reájok maradott kintsre és jóſzágra nézve, nagyobb vigaság légyen gyakorta, hogy ſem mint ſzomorúság jól tudom, söt inkább azt mondom, hogy igen méltó és illendö dolog légyen, az eleven embereknek ſzomorkodások, és az atyafiaknak bánkodások. Fiam a' halotton könyvet húllaſs, és mintha nehéz dolgokat ſzenyvedtél vólna, kezdd el a' zokogáſt. Keſerü ſiráſt tégy, és ſzivbéli melegitö jajgatáſt, ſiraſſad ötet az ö méltósága ſzerint. *Syr.* 38: 16, 17. Minek-utánna valamelly kereſztyén ember meg-hólt, a' ki éltében mi nálunk kedves vólt, lehetetlen dolog, hogy mi elevenek, halálát annak ne ſiratnók, és keſerü jaj-ſzóval meg-ne jajgatnók. *Fieri nequit, ut mors eorum amara*

non sit, quorum vita erat dulcis. Quæ ardenter diligimus habita, ea graviter suspiramus amissa. Cum magno dolore amittuntur, quæ cum magno amore habentur. Kiket éltekben igen szerettünk, hóltokban azokat keservesen emlegettyük.

§. III. Sirván kisérik azért a' halál szekerét az emberek, és a' meg-hóltat szomorú jaj-szóval emlegetik az elevenek. Látnád itt, melly keservesen sirattya: látnád melly sok könyhúllatásokkal jajgattya némelly édes szüléit, tudniillik: édes attyát, mint Éliséus ama' tüzes szekérben fel-ragadtatott Illyés Prófétát: Édes atyám, édes atyám. 2*Reg.* 2: 12. *Conf. Cap.* 13, 20. *Num.* 27: 3. Vagy az ö annyát: El-felejtkezett az anya az ö gyermekéröl, és az asszonyi-állat az ö méhének gyümöltséröl, *Esa.* 49: 15. *Jer.* 5: 3. vagy mind attyát egyszersmind és annyát: Az én atyám és az én anyám el-hagytak engemet. *Psal.* 27: 10. Némelly kedves gyermekeit, úgymint fiát: Szerelmes fiam! édes fiam! bátor én hóltam vólna-meg éretted, édes fiam! szerelmes fiam. 2*Sam.* 18: 33. *Cap.* 19, 4. *Heu, heu me, fili mi! ut quid te dimisimus, lumen oculorum nostrorum! baculum senectutis, solatium vitæ, spem posteritatis, omnia simul in te uno habentes, non debuimus te dimittere.* Tob. 10: 14. Jaj! jaj édes fiam! nem kellett vólna minékünk tégedet el-botsátanunk, szemeinknek viglágosságát, vénségünknek istápját, életünknek vigasságát, nemzetségünknek szaparodását. Sirván mégyek a' koporsóba az

én fiamhoz. *Gen.* 37: 25. *Conf. Gen.* 25: 45. *Cap.* 21, 16. *Cap.* 42, 38. *Jobi* 1: 21. 4*Esd.* 9: 38. *Luc.* 7: 26. *Cap.* 4, 20. & 45: 3. *Barucch.* 4: 19. 1*Reg.* 17: 20. *Psal.* 42: 7. Vagy pedig sirattya az ö leányát: Jaj szerelmes leányom! igen meg-keserítettél engemet! *Judic.* 11: 35. Uram az én leányom most hólt-meg! *Matth.* 9: 18. Némelly férjét: ne hijjatok engemet szépnek, hanem inkább keserüséggel tellyesnek, mert a' Mindenható igen nagy keserüséggel illetett engemet. *Ruth.* 1: 20. Bizonyára szegény özvegy asszonyi-állat vagyok, és az én férjem meg-hólt. 2*Sam.* 14: 5. Az én férjem meg-hólt. 2*Reg.* 4: 1. Némelly mint Ábrahám az ö feleségét. *Gen.* 23: 2. Némelly attyafiát: Ah jaj! édes atyámfia! 1*Reg.* 13: 30. igen nagy keserüségem vagyon éretted édes atyámfia, felette igen kedves vóltál én nálam. 2*Sam.* 1: 26. Némelly mint az Ur Jésus Lázár nevü barátttyát. *Job.* 11: 25.

§. IV. Nintsen-is ez illyen siránkozás az Isten ellen, nintsen az illyen jajgatás a' kereszttyénségnek rendi ellen, mert I. *Præcipit Scriptura.* A' szent Irás parantsollya: Ideje vagyon a' sirásnak. *Eccl.* 3: 3. Jobb a' siralmas házhoz menni, hogy sem mint a' lakodalomnak házához, mivelhogy minden embernek vége vagyon, és az élö ember megemlekezik arról. Jobb a' szomorúság a' nevetésnél, mert az ortzának szomorúsága által jobbá lészen az embernek élete. *Cap.* 7, 2. Sirjatok a' sirókkal. *Rom.* 12: 18. Ne távozzál-el a' siróktól, de a' siralmasok-

kal sirj, 's a' t. *Cap.* 38, 16. II. *Svadent piorum exempla.* A' siránkozóknak példája javallya. *Vide* §. III. III. *Monet utilitas summa.* A' közönséges haszon-is azt kivánnya. A' minémü (1.) *Amoris erga defunctum contestatio.* A' meghólthoz-való szeretetünknek meg-jelentése, mert még a' meg-hólttól-is kedvedet nem kell el-forditanod. *Syr.* 7: 35. (2.) *Miseriæ nostræ consideratio.* A' mi halandóságunknak emlekezeti. *Syr.* 7: 23. *Eccl.* 7: 2. (3.) *Tempestiva pœnitentiæ actio.* Az Istenhez-való meg-térésünknek jele.

§. V. Azonban mivel sokan vétkeznek a' halott szekerét kiserö emberek közzül, a' Pogányoknak szokásokat követvén, kiknek a' fel-támadás felöl reménységek nintsen. 1 *Thess.* 4: 13. Vétkeznek mondom, vagy *in defectu*, a' meg-hóltakat épen nem siratván. Mikoron egy *Horatius Pulvillus*nak fia halála felöl hirt vinne a' Posta, egy szálnéra sem szomorodott meg rajta, hanem *tolle cadaver*, vesd-ki a' meg-hólt dögöt, azt mondgya. Mikoron *Henricus* Brunsviciai Hertzegnek, hogy mind két fiai *Carolus* és *Philippus*, *Anno.* 1553. a' hartzon el-estenek, meg-mondották vólna, jó-esett a' dolog, azt feleli, úgy kell az ifjakat meg-tanítani. Mikoron *Marcuccus* nevü *Jurisconsultus*nak, hogy fia meg-öletett, meg-jelentették vólna, nem tsak nem siratta; de inkább a' gyilkosnak kezeit meg-tsókolta. Söt *Tiberius* Császár idejében, ugyan fö vesztés alatt meg-vala parantsolva, hogy senki a' halottakat ne sirassa. Mellyre nézve némellyek

mellyek halottyokat nevetve (mint *Anaxagorás* az ö fiát,) el-temették, és a' kiséröket nagy örömmel meg-vendégelték. Vétkeznek ismét azt mondom, *in defectu* az illyetén köhöz hasonló emberek, mert valamint a' meg-hóltaknak keserü siráffal-való kisérése, Isten kegyelmének jele: *Jer.* 34: 5. Ugy azoknak siralom nélkül-való el-temetése, Isten büntetésének jegye. *Jer.* 16: 4. *Cap.* 22, 18. *Cap.* 25, 33. Vétkeznek továbbá némellyek *in excessu*, a' meg-hóltakat a' jó rend, és be-vett mód ellen pogány módra siratván, mint némellyek tselekeznek, mikor hajokat szaggatyák, és testeket szurdallyák. *Deut.* 14: 1. *Conf. Levit.* 19: 27. & 21: 5. Meg-hólt régenten Buda alatt le-vágatván egy öreg embernek fia, kinek halálát az attya mikor megértette vólna, maga-is mindgyáráft meghólt. *Pacorus*nak a' hartzon történt halála, mikor *Orodes*nek az ö attyának (ki Párthiában Király vólt,) meg-mondatott vólna, maga-is a' Király tsak hamar meg-bolondúlt utánna. *Gordius* Afrikai *Pro-Consul*, mikor fia halálát hallotta, magát mindgyárt fel-akaztotta. Egyebek pedig a' temetö helyen, siralmoknak nagy vóltáért házakat tsináltak, vagy pedig sipoſokat, és nagy álnok mesterséggel sirható aszszonyokat fogadtak. Melly *excessus*t, vagy *defectus*t, hogy a' kereszttyének el-távoztathassanak, szükség, hogy a' halottakon-való siránkozásnak kereszttyéni módgyára vigyázzanak. 1 *Thess.* 4: 13. *Syr.* 2: 11. & 38, 18.

§. VI. Hamat kell azért itt óh meg-szomoro-

morodott ember meg-fontolnod, hogy szomorúságodban Istened ellen ne vétkezzél, hármat kell meg-gondolnod, hogy kereszteyénséged ellen ne tselekedgyél, tudniillik: *Deum, teipsum, demortuum* Az Istent, másodszor te magadat, harmadszor meg-hólt jóakaródat. Meg-kell gondolnod elsöben az Istent. Az Isten felöl hármat kell e' szomorúságodban tanúlnod. 1. *Benignissimam ejus voluntatem.* Az ö szent és kegyes jóakarattyát. Mert noha amaz istentelen gondolatú emberek, történet szerint születtettünk, azt mondgyák, és azőképen halunk meg-is; *Sap.* 2: 2. nem úgy vagyon mindazonáltal a' dolog, hanem valamint Isten szent gondviselésébül születtettünk, *Psal.* 139: 14. így az ö kegyelmes rendelésébül meg-is halunk. *Jobi* 14: 5. Kinek eleibe nem irhatunk, *Judit.* 7: 8. *Cap.* 8, 9. hanem Atyai jó tetszésétöl kell várnunk, *Psal.* 40: 1. és azon meg-is nyúgodnunk. 1*Sam.* 3: 18. *Mat.* 26: 39. Az Istenfélö Sidók régenten, mikor halottyokat el-temették, a' temetés közben azt beszéllgették: *Justa sunt Dei judicia. Dominus dedit, Dominus abstulit. Sit nomen Domini benedictum.* Igazak az Urnak itéletei, és minden tselekedeti. Az Ur adta vólt, az Ur vette el-is, áldott légyen az Urnak szent neve. *Psal.* 119: 137. *Jobi* 1: 21. Mellyböl egykor illyen verseket tsináltam, mikor némelly kegyes Szüléknek kisded gyermekek meg-hólt:

Est ita: felle Deus mel temperat omne Parentum.

Tempe-

Temperat, at dulci fel quoq; melle Deus.
Illius Prolem dat, tollit, sancta voluntas,
O igitur Patri, subdite colla Patres!
Qui dedit, Ille tulit, Sancti fiat benedictum
Nunc Nomen Domini. Qui tulit, Ille dabit.

II. *Absolutam ejus libertatem.* Az ö Isteni szabadságát. Ki nem kér senkitöl tanátsot, *Esa.* 40: 13. hanem mindeneket, valamellyeket akar, szabadosan tselekeszik. *Psal.* 115: 3. Ö tudgya egyedül mit tselekeszik. *Joh.* 6: 6. Tudgya a' mi idvességünknek haznosb elö mozditására mi esik, *Rom.* 8: 28. mi pedig nem tudgyuk most az ö tselekedetinek mélységét; *Joh.* 13: 7. hanem a' következendö életben tanúllyuk-meg annak böltseségét. 1*Cor.* 13: 2. 1*Joh.* 3: 2. Hiszem a' földi Urnak, ha szabad vinni egy helyböl másba az ö jobbágyát, miért nem vólna tehát Istennek-is szabad e' világi nyomorúságból, a' mennyei bóldogságba által vinni az ö választott fiát. Tsak békeséges-türés azért, és tsendes hallgatás a' mi dolgunk, mivel Isten tselekedete, és szent tetszése által halnak-meg a' mi emberink. *Psal.* 39: 9. Igyuk-meg jó kedvel a' keserü pohárt, *Joh.* 18: 11. és várjuk mi-is reánk a' halált. 2*Sam.* 12: 23. Egyébaránt, ha külömben tselekednénk, ki tudgya, talám így felelne Isten a' mi zúgolódásunkra: Barátom semmi bosszút nem tészek tenéked, nem szabad-é énnékem az enyimböl, a' mit akarok, azt tselekednem? avagy a' te szemed azért-é gonosz, hogy én jó vagyok? *Matth.* 20: 13. & 15. Enyimek a' fiak, *Psal.* 127: 3. én adtam

 vólt

vólt tenéked a' te szivednek örömét, *Prov.* 19: 14. én vettem-el te töled szemeidnek gyönyörüségét. *Ezech.* 24: 16. III. *Abundantissimam Gratiæ recompensatricis ubertatem.* A' meg-szomorodtakhoz bőségesen meg-mútatandó Isten kegyelmének nagy vóltá t. *Consolatio tua sit è Cœlo.* Mennyekből légyen a' te vigasztalásod: Igy vigasztalták a' régi jámborok a' meg-szomorodott embert; a' tselédek pedig szomorú gazdájoknak vagy asszonyoknak ezt mondották: Isten az ö kegyelméből másunnan térítse-meg e' te mostani kárvallásodat. Isten tudniillik az, a' ki meg-szomorúttya kedves embereknek el-vételével az ö hiveit: de ismét meg-szánnya az ö népeit. *Deut.* 32: 36. Meg-vigasztallya 's azt mondgya: óh szegény szélvésztől hányattatott, és minden vigasztalástól meg-fosztattatott! *Esa.* 54: 11. Én magam meg-vigasztallak, *Cap.* 51, 12. és meg-vigasztaltatlak *Cap.* 40, 1. tégedet. Én vagyok a' te Férjed, *Cap.* 54, 5. a' te Fejed. *Col.* 1: 18. a' te Teremtöd, a' te Istened. *Esa.* 54: 5. Az árváknak Attya, 's az özvegyeknek Birája, *Psal.* 68: 6. ki azokat táplállya. 146: 9. Igy lévén azért a' dolog: Bízzuk ö reá dolgunkat, *Psal.* 37: 5. ö maga fel-vészi gondunkat. 1 *Pet.* 5: 7. *Psal.* 2: 10. Ellenben pedig hogyha mód nélkül kesergünk, és zúgolódván az Isten ellen, mintha méltatlanúl tselekedett vólna, ö véle perlekedünk, ö Felségét ellenünk nagyobb haragra indíttyuk, és hogy több 's nagyobb, keserüséggel meg-lássan, arra gerjesztyük.

§. VII. Meg-kell azonban gondolnod óh meg-

meg-szomorodott ember másodszor te magadat, mert a' te mód nélkül-valo keserüségeddel nem tsak a' meg-hóltnak nem használhatsz; de még aňakfelette te magadnak is sokat árthatsz. *Syr.* 38: 22. A' meg-hóltnak mondom keserüségeddel, semmit sem használhatsz, mert azzal ötet visszza nem hozhatod. 2 *Sam.* 12: 13. Egyébaránt; Ábrahám az ö Sáráját, *Gen.* 23: 2. *Nainitica* az ö meg-hólt fiát, *Luc.* 7: 12. és Mária-is sürü könyhullatásával az életre visszza nyerte vólna kedves attyafiát; *Joh.* 11: 33. de, *Via mortis est irremeabilis.* *Jobi* 16: 22. A' halál úttyáról senki visszza nem tér. *Sap.* 2: 5. Te magadnak pedig a' nagy szomorúsággal sokat árthatsz. Vigasztaltassál-meg a' szomorúság helyében, mert a' szomorúságtól lészen a' halál, és a' szomorúság a' szivnek erejét elfordíttya. Ne adgyad a' szomorúságnak a' te szivedet, távozzál-el attól, meg-emlekezvén annak végéröl. Minekutánna nyúgoszik a' hólt, nyúgossad-meg az ö emlekezetit-is, és mikor ki-múlik az ö lelke, végy vigasztalást affelöl. *Syr.* 38: 18. & 21. *Requiescat in pace.* Azt irták a' Régiek a' meg hóltaknak koporsójokra: Nyúgodgyék-meg békeségben. Irjad te-is, meg-hólt jóakaród felöl, szomorú szived táblájára. Egyébaránt a' férjfiúnak szivében való keserüség, meg-alázza ötet. *Prov.* 12: 24. A' szivnek bánattya miatt a' lélek meg-szomorodik; *Cap.* 15, 13. a' szomorú lélek pedig meg-szárasztya a' tsontokat. *Cap.* 17, 23. Ne add a' bánatnak a' te elmédet, és ne fonnyaszd magadat a' te tanátsoddal. Szeressed a' te lel-

te lelkedet, és vigaſztald-meg ſzivedet, és a' ſzomorúságot távúl állaſd töled, mert ſokakat veſztett-el, és ölt-meg a' ſzomorúság. *Syr.* 30: 21. *ſeqq.*

§. VIII. Meg-kell gondolnod végezetre harmadſzor, a' meg-hóltnak állapottyát. A' ki fel-ſzabadúlt immár minden nyomorúságtól, (a' mellyek alá mi elevenek még kötelesek vagyunk) és meg-Koronáztatott lelkében az örök bóldogságtól. 2*Tim.* 4: 18. *Apoc.* 7: 14. Teſtére nézve pedig, noha meg-tért a' fölbe, *Eccl.* 12: 7. és többé te hozzád viſſza nem tér ez életbe; 2*Sam.* 12: 23. hanem a' hólt teſt léſzen elsöben férgek eledele, *Syr.* 1: 13. a' mint Rómában látta ſzent Ágoſton egy Csáſzárnak fel-nyitott koporsójában, hogy ſzemei helyéböl két varas békák néztek, és teſtéböl kigyók, 's másféle férgek nevekedtek. Annakutánna mikor a' teſtet a' férgek meg-rágják, *Jobi* 19: 26. por léſzen belöle. *Gen.* 3: 19. Por léſzen; de olly igen kitsiny por, hogy akármelly nagy meg-hólt embernek-is teſtéböl alig léſzen négy *unciát*, avagy féſontnak a' felét nyomó por. Noha pedig illyen a' meg-hólt emberi teſtnek állapottya; e' világnak Teremtöje azonban, a' meg-hóltaknak mind teſtecket, 's mind életeket meg-fogja adni, 2*Macc.* 7: 23. és öket elébbeni jóakaróinak viſſza ajándékozni. 2*Sam.* 12: 23. *Luc.* 7: 15.

§. IX. Hadgyátok-el azért óh meg-ſzomorodott ſzivek: Hagyjátok-el hív kereſztyének, fájdalmát ti ſziveteknek, ſenki ne ſiraſſa halottyát, mert vette ö nagy bóldogságát. Vigaſztallyátok inkább magatokat az Iſten beſzédével, és abból a' bóldog fel-támadásnak igaz reménysségével. 1*Theſſ.* 4: 13. Oh ſzegény ember! kinek ſzomorúságod nagy mint a' tenger, *Thren.* 2: 13. kinek férjed vagy feleſéged meg-hólt, a' melly nálad igen kedves vólt, óh ſzomorú ember! *Emiſiſti*, ebböl a' romlandó világból ki-kereſztetted. *Præmiſiſti*, magad elött az Iſten orſzágába bé-küldötted. *Amiſiſti*, és a' halál által el-veſztetted *Coronam capitis tui*, fejednek ékeſſégét, mint a' jó aſzſzony *Prov.* 12: 3. hivatik: *Deſiderabile oculorum tuorum*, Szemeidnek gyönyörüſégét, mint a' jó feleſég *Ezech.* 24: 16. *intituláltatik.* *Ædificationem domûs tuæ*, A' te házadnak nevekedését, mint a' jó házas-társ *Prov.* 14: 1. mondatik. De mivel Iſten akarattya magával így hozta, *Jobi* 1: 21. *Pſal.* 39: 9. annakokáért, *Non planges eam, neq; plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. Ingemiſce tacens, mortuorum luctum non facies.* Ne ſirasd ötet mód nélkül, ſe ne jajgasd, ſe könyved ne mennyen rajta. Foháſzkodván veſztegséggel légy, és halottakon-való ſiráſt ne tégy, *Ezech.* 24: 16. óh meg-keſeredett ember.

Eſt animi (fateor) vix conſolabile vulnus,
Conjugis heu quondam! mors inopina tuæ.

E' dolog meg-vallom, méltó ſiralomra,
Kedves feleſéged hogy jutott halálra,
Gyermekidet hagyta hamar árvaságra.

A' mellyre nézve:

Jam gemis & triſtem ducis ſine Conjuge vitam,
Ut

Ut gemit amissó compare turtur avis.
Most tsak siránkozol szomorú szivedben,
Mint egy árva madár keserüségedben, (ben.
Könyvezsz, 's fohászkodol, sirsz özvegységed-
Quid juvat? ast animo tantùm indulsisse dolori?
Hæc sunt consilio non sine facta Dei.
Nem használ szivedet mód nélkül terhelned,
Sürü könyhúllással magad' epeesztened,
Söt Isten tanátsát kell meg-tekintened.
Ille tuum pectus solabitur, Ipse suamq;
Adferet Omnipotens vulneris Auctor opem.
Ö maga a' nagy Ur, vigasztal tégedet,
Ö maga köti-bé te sebes szivedet,
Ki szomorúsággal illetett tégedet.
Sic Domino placuit, sic fert Divina voluntas,
Hæc, quod vult fieri, nos quoq; velle decet.
Igy tetszett az Urnak, 's e' vólt akarattya,
E' vólt kétség kivül az ö szent tanátsa,
Nem lehet azért más embernek szándéka.
Nobis vita datur Cœlorum à Principe, vitæ
Idem quando libet fila secare potest.
Egyedül tsak Isten, ki éltünket adgya,
Es azt egy ideig az embernél hadgya;
De mihelyt akarja, mindgyárt el-ragadgya.
Velle Dei, sit velle tuum, quod enim abstulit, Ille
Ubertim reddet, quando sequêre Deus.
Isten akarattya, légyen te tetszésed,
A' mit töled el-vett, meg-adgya, el-hiszed,
Mikor hóltod után, szent szinét meg-nézed.
Ferre decet patienter omnes, quod ferre necessũ est
Heu nihil invitó fas agitare Deó.
Illik hogy békével terhünket vissellyük,

Mellyet

Mellyet szükségképen kelletik szenyvednünk,
Nen szabad semmit-is Isten ellen tennünk.
Qui te, Quiq; tuos curat, super æthere vivit,
Ille Deo curæ est, cui sua cura Deus.
Néked, 's gyermekidnek ki gondgyát visseli,
Az egekben lakik. A' ki ötet féli,
Lészen ö-is annak mindenkor Istene.
Quantillum restat tempus dùm ponè sequendo,
In vita æterna, mox revidebis eam.
Te-is majdan el-mégy a' halálnak úttyán,
Feleséged után nem sok idö múlván,
Meg-látdd ötet mennyben véle Istent áldván.

A' hová, 's ö hozzá míg érkezel, és keservesebben mint Páltiel utánna nézvén, 2*Sam.* 3: 16. ö róla gyakran emlekezvén. Ám légyen szabad így emlegetned, légyen szabad véle szivedben így beszéllgetned:

Quò properas dilecta, Deo, Regiq; Supremo
Desponsata? Chori Cœlicolúmq; soror.
Hová sietsz Istennek kedves leánya?
Christusnak hit által el-jegyzett Mátkája,
Es a' szent Angyaloknak éneklö társa.
Quò properas, fidei & veræ pietatis Alumna?
O uxor nostri stemmatis alma decus.
Hová sietsz, 's miért mégy-el kegyesség tüköre,
Kedves feleségem, szivemnek öröme,
A' mi nemzetünknek nem kitsiny szépsége.
Quò properas dilecta mihi suavissima Conjunx,
Quò properas, animi gloria magna mei.
Hová mégy férjednek édes feleége?
Hová sietsz szivem fele 's egyik reszc,

Miért

Miért mégy-el tölem házam ékessége.
Quò properas hospes Cœlo gratissima? Gnatos
Tam citò num Matrem deseruisse decet.
Hová sietsz? ne hagyd-el édes fiaidat,
Mennyország lakosa, a' te árváidat,
Gyámoltalan ügyre jutott magzatidat.
Sic est: si in fatis hoc saltim dicere fas sit.
O semper salve! dulcis Amica vale!
De ha így kell lenni, leg-utólsó szómban
Lelkedet ajánlom az Urnak markában,
Nyúgodgyék tested-is a' földnek gyomrában.
Turtureâ redamatâ fide dulcissima Conjunx,
O crucis & Consors lucis Amica vale!
Tiszta szeretettel, mint galamb kedvelltem,
Minden szerentsémben társamnak itéltem,
Nyúgodgy békeségben, kivel eddig éltem.
Tristitiæ medicina meæ, totiesq; levamen
Curarum. O animæ portio chara vale!
Szomorúságomban minden vigasságom,
Éltedben ki vóltál minden nyájasságom,
Légyen Isten veled kedves Házas-társom.
O mea lux, mea vis, mea laus, dux, robur & unũ,
Una mei cordis sollicitudo, VALE!
Mennybe vitt már Isten óh én ékességem,
Lakjál ott örömben néhai örömem,
Isten légyen veled kedves feleségem.

Mivel pedig a' meg-hólt ember-is tud szólni, Bölts Siráknak ha akarunk hinni. *Cap.* 38, 13. Ne nehezteld te-is azért meg-hólt atyádfiának szavát hallani. (*tardant?*

Quid gemis ah Conjunx, gemitus num fata re-

Hoc factum infectum, lachryma nulla facit.
Mit sirsz, 's fohászkodol óh szerelmes férjem?
Ki vóltál énnékem gondviselö fejem,
Ne sirj, mert sirásod meg-nem válthat engem.
Fata jubent, Sponsus me Cœlicus ambit & ultra,
Alterius Conjunx, non tua dicar ego.
Az Ur Isten nékem maga parantsolta,
Hogy töled el-vállyam, akarattya tarttya,
És Christusnak légyek Jegyese, azt mondta.
Vita invita mihi, lux crux fuit & dolor ingens.
Jam mihi parta quies, sit tibi læta dies.
Világi életem keserü vólt nékem; (lyem,
De már a' mennyország tsendes nyúgvó he-
Légyen tenéked-is Istened, Istenem!
Non ergò lumen vitale, invita relinquo,
Ad Dominum toties serva vocata meum.
Ez életet azért örömest el-hagyom, (dom,
Mert mennyben Christussal lészek azt jól tu-
Hová ö leányát, sokszor hítt Jésusom.
Nunc Valedicenti postremùm porrige dextram,
Quæ casti toties pignus amoris erat. (zét,
Nyújtsd még egyszer nékem kérlek szived ke-
Mútasd szerelmednek ez utólsó jegyét,
Hogy hallyad szívemnek utólsó beszédét.
Siste modum lachrymis, noli indulgere dolori,
Invidisse meis ne videare bonis.
Istenhez hogy hamar botsátál engemet,
Mód nélkül ez aránt se terheld szivedet,
Ne mondgyák: irígyled nékem szerentsémet.
Nam licet in tumulo tristi, post fata quiesco;
Sed levis hic tantùm corporis umbra cubat.
Gyászszal bé-vonatott setét koporsómban,

Mert noha most nyugszó, mintegy kamarámbã,
De tsak test, föld 's hamu, melly mégyẽ a'porbã
Pars Divina mei ad Patrium remeavit Olympum,
Quem clausum Christus morte reclusit ovans.
Lelkemet pedig mellyet az égböl vettem,
Christus országába ismét haza vittem,
Mellyet ö fel-nyitott, hogy meg-hólt éretetm.
In me si qua fuit, noxam dimitte roganti,
Vive diù! salve chare Marite vale!
Ellened tenéked ha miben vétettem,
Meg-botsássad kérlek, az Urért énnékem,
Élly sokáig, néked egésséged légyen.
Proq; fide intacta, tibi jucundissime grates.
Quas valet ex mœsto pectore lingva refert.
Hozzám meg-mútatott kötelességedet,
Beteg ágyambéli jótéteményedet,
Fizesse-meg Isten minden hívségedet.
Pignora salvete, Fratres chariq; valete!
Salve Cœlestis vita! Caduca vale!
Éllyetek sokáig szerelmes magzatim,
'S valakik vóltatok énnékem barátim,
A' föld helyett mennybẽ vannak már házaim.
Terra meum corpus custodi. Mortua vivam,
Christe tibi vivens, non moritura perit.
Azonban setét föld örizd-meg testemet,
Melly nem sok idöre meg-láttya lelkemet.
Christus kinek, éltem idvezít engemet.

§. X. Nem árthat senkinek az illyen beszéllgetés; söt inkább haználhat a' halál felöl való elmélkedés. Egyébaránt: *Nisi cogitatio hæc sanctiores nos efficiat, pecudes, saxa, merus chalybs sumus.* Hogyha a' halál, és azután

után következendö örökké-valóság felöl-való gondolkodás szentebbé nem tehet, vagy pedig Istenhez bennünket meg-nem térithet, oktalan állatok, kösziklához hasonlók, vagy pedig ollyanok vagyunk, mint az atzélok. *Zach.* 7: 12. *Utinam saperent, intelligerent ista, & novissima sua providerent!* Deut. 32: 29. Oh annakokáért, vajha eszesek vólnának az emberek, hogy értenék ezeket, és az ö utólsó állapottyokat eszekbe vennék! Hogyha azonban némellyeknek ortzájok, még a' kösziklánál-is keményebbek legyenek, el-annyira, hogy épen ne akarjanak meg-térni, *Jer.* 5: 3. hogyha szintén környülmetéletlen-is némellyeknek fülök, és nem akarnak hallani, *Cap.* 6, 10. és hogyha szintén némellyek vakmerök, atzél és vas természetüek-is; *Ibid.* 28. de te óh halálod, és a' mi a' halálnál-is rettenetesebb, az örökké-valósághoz mindenik szempillantásodban közelebb lépendö keresztyén ember, valaki, valamikor ez együgyü és szent Iráffal egyezö Iráfomat látod, hallod, olvasod, *Memorare novissima!* Emlekezzél-meg szivedben a' te utólsó dolgaidról szivesen, és soha örökké el-szántt szándékkal nem vétkezel, *Syr.* 7: 38. hanem a' halandóságnak alkalmatosságával Istenhez meg-térni igyekezel, és a' halál által, avagy az el-kerülhetetlen halálnak minden órában szivedben lévö szomorú gondolattya által, az örökké-való haláltól meg-menekedel, annakokáért: *Deum time, & mandata ejus observa.* Az Istent féllyed, és az ö parantsolatit meg-örizzed.

Mert

Mert ez, valamint minden jó dolognak: Igy ez Iráſomnak-is ſummája, és a' te lelkednek-is leg-haſznosabb munkája, 's leg-idveſſége-sebb ſzorgalmatoſsága. *Eccleſ.* 12: 15.

§. XI. Az el-múlt 1683. éſztendöben, a' mellyben Iſtenünknek igaſſágos itéletiböl nem tsak egéſz Magyar Orſzágot; de még réſz ſzerint az alsó *Auſtriát*-is a' Pogány Török el-rablotta, söt (akkori) *Leopoldus* kegyelmes Csáſzár, és Koronás Király Urunk ö Fel. Béts Városát-is meg-oſtromlotta vólna: *Auſtriá*ban egy *Solenau* nevü Faluban, (melly az említett Bétstöl 5. mért földetske,) illy emlekezetre méltó dolog történt: Hogy az ellenség fegyvere elött ſzaladó népek közzül némellyek nem tudván hova menni, 's nem tudván életeket máſutt meg-örizni a' tzinterembe, és ott a' régen meg-hólt emberek tsontaiknak tiſzteſſéges öſzve-rakásokra építtetett hajlékba ſzaladtanak, a' holott a' tsontok között, a' Pogányságnak ſzorgalmatos kereskedése ellen-is egy néhány hétig békeségben meg-maradtanak, és éjjeli idön kimenvén eledelek meg-ſzerzésére. Ezek az eleven emberek, a' lélek nélkül-való hóltak által életben meg-tartattak. Oh ember! ollyan ez a' halálra köteleztetett bünös és büdös teſt, mint az ö benne lakozó léleknek valamelly tsontok között rendeltetett félelmes áreſtoma, mellyben ö a' ſok lelki 's teſti ellenſégek között, nem ſokáig maradni, hanem inkább kivánkozik hamarébb fel-ſzabadúlni. *Phil.* 1: 23. Halálunkról azért emlekezvén,

kezvén, és az örökké-valóságról gyakorta elmélkedvén, azon kell igyekeznünk, hogy halálunk után Iſtenünkhöz meheſsünk, és ö véle mind örökké élheſsünk.

§. XII. *Domine Deus meus, da mihi piè vivere, & ſanctè mori.* Nem ment el ſoha-is egy régi Jámbor valamelly temetö mellett külömben, hanem mindenkor így foháſzkodott lelkében: Oh én Uram! és én édes Iſtenem! adgyad kegyelmedböl, hogy itt ſzentül élhessek, és hozzád bóldogúl hóltom után meheſſek. Oh én Uram és én Iſtenem! én-is azon ſzent Jámborral így elmélkedem: Mivel engemet ſzegény méltatlan ſzolgátskádat életemben ſzintén ez ideig 1*Sam.* 7: 12. kegyelmeſen meg-tartottál, és ſok meg-hólt emberek temetése körül forgolódtattál; söt azt-is meg-engedted, hogy a' te Igédböl a' Bóldog Halálnak Meſterſégét, avagy Szekerét, annak elötte menö Követeit, és kíſérö ſeregét le-irhaſſam, és a' vigaſztalás nélkül ſzükölködö ſzegény *Evangelicus*oknak (ha kik közzülök e' Munkátskámat láthattyák,) meg-mútathaſſam. *Operatus es velle & perficere.* Elkezdetted, és el-is végezted, *Phil.* 2: 13. Ditsérteſſél azért mindenkoron az én ſzivemtöl, és tiſzteltеſſél mind örökké az én ſzegény lelkemtöl. Adgyad, hogy máſoknak mikor haſználni igyekezem, magam akkor meg-ne vetteſſem. 1*Cor.* 9: 27. Adgyad, hogy halandóságomról el-ne felejtkezzem, hanem az örökké-valóságról ſzüntelen elmélkedgyem. Oh én Uram, és én édes Iſtenem! ki vagy énné-

nékem mennyégben, és itt-is e' földön minden reményem. *Psal.* 73: 25.

Hæc voti sit summa mei: da credere rectè!
Vivere da sanctè! da benè posse mori.

Kérlek szivem kivánságát,
Hallyad e' fohászkodását:
Adgyad, hogy benned hihessek,
'S e' földön szentül élhessek.
Halálomhoz úgy készüllyek,
Hogy örökké veled éllyek.
Segélly engem életemben,
Vigasztally betegségemben:
Szent vére légyen Jésusnak,
Könnyebbsége nyavalyámnak.
Légyen álom én halálom,
De az élet bóldogságom.
Ajánlom néked éltemet,
Vedd kezeidbe lelkemet.
Tselekedgyed ezt Istenem,
Fiad szent nevéért, Ámen.

V É G E.

INDEX.

INDEX TRIPLEX,

Avagy

HÁRMAS MUTATO TÁBLA.

E L S Ö

A' mellyben:

Quæstiones in hoc Tractatu, Memorabiles.

Némelly Emlekezetre méltó Kérdések adattatnak elönkbe.

1. *Istennek vagyon-é vallyon minden teremtett állatira, és azok között még tsak a' leg-kisebb és fertelmesebb férgetskére-is gondgya?* 21

2. *Isten miképen munkálódik minden teremtett állatokban* - - 23, 24

3. *Istennek vagy tudománya, vagy pedig szent Decretoma embert, a' jó vagy gonosz tselekedetekre, vallyon nem kiszti-é avagy kénszeríti?* 18, 19. 80.

4. *Isten akarattyából; és egy általlyában megmásolhatatlanképen el-végezett szent tanátsából lésznek-é minden jó vagy gonosz dolgok, szerencsés vagy szerentsétlen* Casusok, *olly formán, hogy külömben éppen nem lehettenek, hanem szükségesképen tsak úgy kellett lenni mindeneknek, a' miként következtenek.* 49

5. *Isten el-rendelt-é vallyon mindeneket: kinek 's minek, hol 's mikor és miképen kellessék meglenni; mit, kitül, és mennyit kellessék akar kinek-is szenyvedni?* 62

6. *Istien tetszéséböl, vagy pedig engedelméböl mivel mindenek lesznek, kell é tehát még-is embernek imádkozni és munkálkodni, és szabad-é a' veszedelmes szerentsétlenségeknek ellene állani, 's így a' betegségben szabad-é orvosló eszközökkel élni?* - - 68 seqq.

7. *Ha az Istentöl rendeltetett eszközök vagy jelen n intsenek, vagy ha jelen vannak is, de a' nyomor úságból való ki szabadúlásra semmit sem segíthetnek, mit kell illyenkor tselekedni?* 70

8. *Honnét vagyon, hogy néha belsö szivbéli* Commotio, *néha pedig külsö jelek és* Omenek *által a' következendö dolgok felöl némelly emberek eleve meg-intettetnek.* - 84

9. *Mitsoda annak az oka, hogy az imádkozó, és tiszti szerint munkálkodó keresztyén embereknek szerentsétlenebb gyakortább e' világon állapottya, hogy sem mint az istenteleneknek sorsa: Kiknek miért szerentsésebb, hogy sem mint a' hiveknek dolga?* - 71

10. *Istennek a' kegyes életnek meg-jutalmazása felöl való sok szép igéreti, a' hiveknek szenyvedések alatt vallyon be-tellyesednek-é, és miképen?* - - - 77

11. *Jószágában ha ki kárt vall, mint kellessék magát vigasztalni.* - 89

12. *Hirében 's nevében ha ki meg-gyaláztatik, mit kell annak tselekedni?* - 93

13. *Ha valaki hirtelen és véletlen meg-hal, mit kell a' felöl itélni?* - 104

14. *A' Betegség honnét származik?* 131

15. *Miképen gyógyíttatik meg a' betegség? Imádsággal és Istentöl meg-engedtetett orvossággal.* - - - 134

16. *Gyenge vagy kitsiny hitet miképen kell erösíteni?* - - 154

17. *Hogyha a' beteg nem élhet az Ur Vatsorájával, mit kell* in tali casu *tselekedni?* 158

18. *Honnét származik az ember hitinek erötelensége?* - - 164

19. *A' bünöknek sokasága, 's az embernek méltatlansága és az ördög kárhoztatása ellen, mikénti kell a' meg-keseredett embert vigasztalnia?* 164

20. *Hiteднek jelen vólta és mind végig megmaradása felöl miképen lehess bizonyos?* 208 & seqq.

21. *Miképen kellessék a' nyomorúságban a' zúgolódást el-távoztatni, és a' békeséges türést meg-szerezni?* - - 243

22. *Szabad-é a' betegségben, vagy másféle szerentsétlenségben az olvasókhoz, büjös bájos 's boszorkányokhoz folyamodni?* 259

23. *Mitsoda haszna a' betegségnek.* 260

24. *A' betegségböl fel-szabadúlt embernek mit kell tselekedni.* - 274 & seqq.

25. *Hogyha sem meg-nem halhatsz, sem pedig meg-nem gyógyúlhatsz, hanem nagy kinaid között sokáig nyomorgasz, mit kell illyenkor a' Jó Istien illy tselekedete felöl mondani?* 280

26. *Hogyha az Istenjélö emberek, nagy vólta miatt betegségeknek, esztelenül beszéllenek vagy tselekejznek, mit kell azok felöl itélni?* 285

27. *Hogyha a' betegek külsö érzékenységektöl meg-fosztatnak, nem hallanak, nem látnak, sem nem szolanak hanem, a' halállal tsak szivekben tusakodnak, mit kell illyenkor a' lélek állapottya felöl gondolni?* - - 285

28. *A' meg-haló embert mire kell emlekeztetni?* 298. *Töle mit kell kérdezni?* 291
Miképen kell meg-áldani? - 292.
29. *Hányféle vénseg vagyon?* 301
30. *Halogathattya-é valaki lelke férelme nélkül, vagy a' hoszszú idönek, vagy az Isten kegyelmének, vagy pedig az útólsó órabeli megtérhetésnek reménységéért az ö Penitentzia-tartását, és Isteneház való igaz meg-térését?* 307
Vide Pœnitentia.
31. *A' Halál szekerének minémü kereke, tengelye, rúdgya és egyéb ékessége légyen?* 321
31. *Szabad-é a' meg-hóltakat siratni* 344
33. *A' Halotton meg-szomorodott embert mikint kell vigasztalni?* - 348

MASODIK INDEX,

A' mellyben

PARADOXA,

Szent Irásbéli igaz, de a' mi romlott természetünknek gyarlóságára nézve hihetetlen dolgok adattatnak elönkbe.

1. *Nagyobb gazdagság a' Christusért való szegénység és gyalázat, hogy sem mint e' világi kintses uraság.* - - 76
2. *Minden kereszt, noha mi eszünkben nem veszszük, Isten jó kedvéből adatik minékünk.* 116. & seqq.
3. *A' Testnek betegsége, a' Léleknek ékessége.* - - - 263

4. *Jobb néha a' betegség, hogy sem mint az egészség.* - - 264
5. *Minden büntetések jó, és nem gonosz dolgok vagy tselekedetek.* - - 27
6. *A' Christusért való szenyvedés kiváltképen való gratiája Istennek, és magánoson való* Privilegiuma *a' hiveknek.* - 30. 33. seq.
7. *Isten a' jókkal kegyetlenebbül bánik, hogy sem mint a' gonoszokkal.* 71. seq.
8. *Minden hiveket, senkit ki nem vévén, megszabadít Isten a' veszedelemtöl.* 125, 126.
9. *Istennek irgalma noha mindeneket meggyógyíthatna, de tsak némellyikünket gyógyíttya.* 266.
10. *Isten velünk, világ ellenünk.* 117
11. *Minden Istentül vagyon, semmi sints az ördögtül.* - - 117. & 256
12. *Több nyomorúságot érdemlünk, hogy sem mint szenyvedünk.* - 250
13. *Ki nem akar nyomorúságot, nem kiván az mennyországot.* - 69, 70,
14. *Isten akarattya hiveit sanyargattya, és az ö szerelme azt keseríti.* - 128
15. *Hol vagyon Isten kegyelme, ott vagyon kereszt bövsége.* - 128
16. *Könnyü minden betegseg és kitsiny, akarmelly nével nevezendö szerentsétlenség.* 241
17. *Istentül vagyon minden gonosz szerentsétlenseg.* - - 28
18. *Nemelly tselekedet mind Istennek, mind ördögnek, mind pedig tulajdonittatik a' gonosz embernek.* - 36
19. *A' jó szerentse veszedelemnek jegye, de*

a' szerentsétlenség Isten kegyelmének jele. 128
20. *Isten mindeneket jól tselekeszik, és jó végre munkálódik.* - 116. 120.

INDEX TERTIUS.

HARMADIK MUTATO TÁBLA.

A' mellyben:

Rerum in hoc opere contentarum series,

Avagy

Ebben a' Könyvben lévö dolgok adattatnak elönkbe.

A.

ABsolon gonosz tselekedete miképen tulajdonittatik Istennek? - 38
Acháb nem Isten egy átallyában való akarattyából hólt-meg a' harczon. 65
Akarattya Istennek, az emberi akaratnak szabadságát el-nem bonttya, sem a' történetböl esendö dolgokat-is el-nem ronttya. 60
Akarattya embernek midön azt tselekszi, mellyet Isten nem akar, Isten akarattyánál nem erösebb. 53, 54. Függ ugyan Isten akarattyától. 54. De attól azonban nem *determináltatik* vagy kénszeríttetik, hogy a' mit tselekeszik, azt akar jó, akar gonosz légyen, egy átallyában eltávoztathatatlanképen megtselekedgye. - 26. 44
Akarattya Istennek, jóllehet *extraordinariè & miraculosè* sokat tselekeszik néha, de hogy

hogy *absoluta voluntate* minden jó vagy gonosz dolgokra hajtsa az emberi akaratot elváltozhatatlanképen (valaki ha ezt állitaná) ez Isten ellen való káromlás vólna. 25. seqq. Mert még az oktalan állatokkal sem tselekeszik úgy Isten. - - 23
Akarattya embernek a' gonoszra nem kiszitettetik. - - 58
Áld Isten minket Imádság és munkánk által. - - 68
Állhatatosság mind végig szükséges. 331
Álom néha bé-tellyesedik. 85. Melly által Isten embert néha meg-ínti. - 85
Ánastásiusnak istentelenségéért élete tizennégy esztendökkel meg-rövidíttetik. 308
Ángliai egy Gróf nem kivánnya a' mennyországot. - - 269
Ángyali tsudálatos külsö és belsö íntések és jövendölések. A' ki bé-mégyen *Christianus* Dániai Királyhoz. - 85
Assanus Basa hirtelen meg-öletik. 308

B.

BÉkává az Isten hogy nem teremtette, egy szegény ember hálaadással tisteli. 179
Bétsi *obsidio*kor a' meg-hólt emberek tsontyai által tartattanak-meg a' pogányok ellen némelly kerestyének. - 360
Bétegség honnét származik. 131. Leg-gyakrabban az Istenfélö emberen esik. 133. És ugyan mind magára 's mind felebaráttyára nézve. *Ibidem.* Kétképen adatik elönkbe: vagy úgy, mint a' bünnek büntetése, és így könyörgést kivánt, vagy úgy, mint a' külsö eszkö-

eszközökkel, a' mennyiben meg-gyógyíttathatik, és így szabad orvosolni. 252
Betegségében némelly nem akar orvossággal élni, némelly a' büjösökhöz akar menni. 252 *& seqq.*
Betegséggel hogy egyik esztendöben Isten meg nem látogatta, keservesen régenten egy valaki meg-siratta. - 267
Betegség második követe a' halálnak. 129
Betegnek minémü beszéde. 130
Betegségnek háromféle orvossága vagyon: Izzasztó, Sziv-erösitö, Minden tagokat enyhitö. - - 134 *& seqq.*
Beteg ember nyughatatlansága és panaszolkodása. 129. 'S annak vigasztalása. 288
Beteg ember háromra vigyázzon, tudniillik: Eredetire az ö betegségének, Orvosló mesterségére, és annak hasznos gyümöltsére. - - 131
Betegnek elsöben lelkére, 's azután vigyázni kell testére. 134 Lelkét gyógyíttya büne meg-esmérésével. - *Ibid.*
Büne botsánattyáért-való imádságával. 143
Békeséges várakozással. 243 Az elsö izzasztó, a' másik siv erösitö, a' harmadik minden tagaidat könnyebbitö orvosság. *Elsö* orvosság a' *Pœnitentia*, melly áll *Elsöben* A' bünök esmérésében. *Másodszor.* Meg-vallásában. *Harmadszor.* El-hagyásában, mellyekért sír, izzadoz és könyvez a' beteg ember. 135. *& seq.* Mint az Ur Jésus. 139 vagy amaz ember, ki a' völgyrül hegyre felmenö vizet talált. 141

Beteg

Beteg ember lelkének *másik* orvossága az Imádság, mellyel buzgósságoson imádkozik az ö büne botsánattyáért. 142. *& seqq.* Az ö betegségének el-távoztatásáért, és a' Sz. Léleknek vigasztalásáért. 143. *Harmadik* orvossága a' tsendes *Patientia.* Békeséges türés. - - 243
Békeséges-türés (a' melly áll a' tsendes és zúgolódás nélkül való várakozásban) mindenféle nyavalyát meg-könnyebbít. 244 *& seqq.* és háromra vigyáz. Tudniillik 1. A' szenyvedök seregére. 2. A' bünök keserüségére. 3. Az Egnek ditsöségére. 245 249. 250.
Boszorkányok által-is büntet néha az Isten. 51 A' kikhez nem szabad betegségedben folyamodnod. - - 35
Bünt Isten noha nem tselekszik, de azonban a' körül háromképen forgolódik és munkálódik. - - 43
Bün tselekedését Isten noha meg-engedi, de azt azonban sem nem akarja, sem nem munkálódgya. 43. Miért engedi-meg? 43 Meg-határozza. 48. Igazgattya. 22. 23. 40. 41.
Bün tselekedeti *in quantum sunt Actus Physici*, a' mennyiben természet szerint valók, Istentöl vannak, de nem a' mennyiben a' törvény ellen valók. 43. Mikint tulajdonittatnak Istennek. - 42
Bün botsánatért való szép könyörgés. 143 *seq.*
Bünök és büntetések miként vannak Istentöl. 24. 27. 40. *& seqq.*

Bünte-

Büntetések akár minémüek legyenek, de *accuratè loquendo*, mind jó, nem pedig gonoſz dolgok, noha mi reánk nézve a' ſzent Irásban-is gonoſzoknak neveztetnek. 26 *ſeqq*
Büntetése az Iſtenfélöknek miképen külömböz az iſtentelenek büntetésektöl. 31

C.

CAuſa quæ naturalis, quæ voluntaria? 32
Chriſtianus Dániai Királynak Angyal jelenti-meg halálát. - 84
Chriſtus mi érettünk átokká lött, és meg-fizetett. 100. Uti társ. - 332
Chriſtus és Móſes beſzéllgetése a' mi idveſſégünk felöl. - 186
Cleanthes nevü vén ember, maga ellen zúgolódik. - - 301
Contingentia quæ dicantur? Ea per Dei Providentiam non tolluntur. - 17
Corthuſius vigaſságos el-temetése. 342
Crepicordia városban igen meg-köſzöni egy vak ſzemei világától meg-foſztatását. 122
Cselekedetekböl ſenki ſem idvezül. 188
Cselekedetek közzül némelly mind Iſtennek, mind ördögnek, 's mind embereknek tulajdoníttatik. - 36
Cselekedeti a' gonoſz embereknek és ördögöknek meg-határoztattanak. 256

E.

ÉLet fája a' Paraditsomban mire való vólt 8
Egéſség minden gazdagságnál jobb. 129
Eſzközökkel mellyeket Iſten mútat, kell élnünk mindenféle nyomorúſágban, hogy Iſtent ne kéſértsük; de ha az eſzközök jelennintsenek, avagy ha vannak-is, de nem ſegíthetnek, Iſtenben kell erösen biznunk. 69
Ex eventu, de voluntate Dei non eſt judicandum. - - 57
Exempla ſunt multorum; Tormenta paucorum. 271.

F.

FAber quomodo quisq; ſuæ fortunæ? 69
Feleſégét egy Pólgár, Iſtent ſegítségül híván, agyon üti. - 254

G.

GEorgius Campertarius halálos órájában való ſzép Mi Atyánkja. - 329
Gonoſz tselekedeti az ördögöknek és minden embereknek meg-határoztattanak. 256
Gonoſz emberek, noha Iſtennek eſzközi a' büntetésben, de mivel nem ott jár azok akarattya a' hová tzéloz Iſten ſzándéka, azért Iſtentöl meg-büntettetnek. 35. Mert Iſten noha nem akarója, igazgatója azonban mind a' bünöknek, 's mind a' büntetéseknek. - - 22. 41. 118.
Gonoſz dolgok (a' mennyiben büntetések) Iſtentöl vannak. 30 *Vide* Bünök.
Gunizo egy Olaſz Barát az ördögnek adgya ö magát, haſzontalanúl reménlvén, hogy a' halál óráján meg-nyerheti Iſtenének irgalmát. - - 315

H.

HAlál mitsoda légyen, és honnét vagyon. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. Ollyan mint egy vitéz Úr, kinek lova vagyon, de ſem húsa, ſem ábrá-

ábrázattya. 3. Mindazonáltal az Urak szokása szerint minden emberhez levelet ír. 4 mellynek értelmét láſd-meg. 5, 6. és követeket küld. 5- 11. úgymint: A' Szerentsétlenſéget 11. Betegſéget és Vénſéget. 9 *Vide* Szerentsétlenſég, Betegſég, Vénſég.
Halál ha hirtelen léſzen, az ember felöle ſokféle itiletet téſzen. 150. *& ſeqq.*
Halállal ſzövetséget vetett egykor egy ember, olly *conditio*val, hogy hozzája követet küldgyön elébb, hogy ſem mint maga el-jöjjön. 9. *& ſeqq.*
Halál ſzekere. 320. Annak három réſze, Kereke, tengelye, egyéb ékeſſége. 337. Barma 's kotsiſſa, 's örizö ſzolgája. 239
Halált kíſérö ſereg. 342
Hálát kell Iſtennek adni, mind jó 's mind ſzerentsétlen állapotunkban. 122
Ha kik ſokáig ſzenyvednek, vagy hirtelen halállal ez életböl ki-mennek, másoknak-is példájokra veréttetnek. 261
Henricus II. Francziai Király még tsak egy-ſzer akar jádſzani, de mind életét 's mind ſzerentséjét el-veſzti. 309
Hérodes, Pilátus, és a' Sidók miképen vitték véghez Iſten akarattyát. 40
Hólt teſtböl férgek leſznek. 352
Mennyit nyomó por léſzen. *Idem.*
Hit néha kitsiny minden emberekben. 154
Mert néha nevekedik, néha kitsinyedik. 195. Azért annak öregbítéséért, a' bivö Szentek példája ſzerint te-is (1.) imádkozzál. *Ibid.* (2.) AzIſten igéjéröl gondolkod-

kodgyál. És (3.) a' Sákramentomoknak élésében foglalatoskodgyál. 156. Mellynek erösítéséért az Ur Jéſus-is imádkozik. 159 Azonban a' kitsiny hit-is ſzintén olly igaz hit, mint az erös nagy hit. *Ibidem.* Melly hit kitsiny ugyan gyakorta az ember büne nagyságáért, és a' vádoló ſereg ſokaságáért; de azonban az Ur Jéſus éretted meg-fizetett, és hogy a' haragos Iſten elöl az irgalmas Iſten eleibe kelleſſék *appellál*ván menned, tégedet arra-is vezérlett. 163. *& ſeqq.* és meg-mútogattya hitednek erösítésére az Atya Iſten kegyelmét, maga elégséges fizetését, és a' Sz. Lélek vigaſztalásának erejét, mint a' hitnek hármas kötelét. 176. *& ſeqq.* Az ö maga kegyelmét háromképen jelenti-ki az Iſten. I. Beſzéddel. *Ibid.* II. Tselekedettel, mert ſzeretett minket, 1. Mikor nem vólnánk. 2. Mikor ellenſégi vólnánk. 3. Mikor a' megváltás után a' bünöknek tselekedöi vólnánk. III. Jelenſégekkel. Az ö elégséges fizetését-is mútattya, midön annak bövſégét elönkbe adgya. Söt mútattya a' Szent Lélek vigaſztalásának-is erejét. 183. A' ki ellen ámbár mútogaſſa (1.) Móſes büneinknek ſulyoſſágát, 184. de meg-felel az Ur Jéſus, 186 hogy a' tselekedetböl ſenki ſem idvezül; hanem tsak az Ur Jéſusban való hitböl. 188. *& ſeqq.* (2.) Mútogaſſa lelkünk eſmérete a' mi magunk méltatlanſágát. 298. *& ſeqq.* De az Ur Jéſus által az ö igaſságában öltöztetünk, 197. *& ſeqq.* (3) Mútogaſſa az ördög a' pokolnak meg-érdemlett keſerü, ſok-féle és ö-

rökös kinnyát. 202. De meg-rontotta Jésus Urunk az ö hatalmát. Erösb azért öltalmazód, hogy sem mint kárhoztatód. 204
Hitednek ha jelen vőltát nem érzed, a' hitnek mind szerzö okaira. 208. 's mind tselekedetire és jegyeire-is kell figyelmezned. Hited azonban ha még-is olly kitsiny, hogy azt mondod, hogy te épen nem hihetsz, mit kell *in tali casu* tselekedned, lásd-meg. 213. *Aliud est fidem non sentire, aliud verò credere nolle.* 215. Gondold-meg a' Fiúvá való fogadásnak szerelmét, gondold-meg az Istennek igaz igéretit, és az ö hatalmának nagy erejét. - 216. *seqq.*
Hited meg-maradása felöl-is miképen lehess bizonyos. - - 219
Hit Isten munkája. 228. Kinek nem kell ellene állania. - - 164
Hitnek munkái hármak. 211, 212

I.

IDa nevü egy Gróf Asszony, fiai állapottyát eleve meg-mondgya. - 81
Ideje míg vagyon a' meg-térésnek, addig térjünk-meg. - - 7
Igéreti Istennek a' hivek szerentséje felöl, nem mindenkor ebben, hanem bé-tellyesednek a' másik életben. - 77
Igéretiben Istennek meg-kell nyúgodni. 254
Imádság ollyan, mint egy szív erösitö lelki orvosság. 122. Mellyben könyörög a' beteg ember. 1. Az ö bűneinek botsánattyáért. 2. A' betegségnek el-távoztatásáért, és 3. a' Szent Lélek vigasztalásáért. 143 *& seqq.*

Imádsággal és munkálódással kell élni, és minden veszedelemnek ellene állani. 68
Imádságunkban a' mit hittel kérünk, el-veszszük azt. - - 152
Imádkozni kell a' büntetésnek el-távoztatásáért, és a' betegségböl való fel-szabadulásért; de *sub conditione Divinæ voluntatis & Animæ utilitatis.* - 221
Jób nyavalyája miképen vagyon Istentöl 38
Jószágában ha valaki kárt vall, miként vigasztallya magát. - - 93
Isten egyedül az igaz Ur, 1. a' ki mindeneket tud és lát, nem tsak a' jelen-való dolgokat; de még a' következendöket-is. 15, 16. Nem ugyan az ö el-változhatatlan végezéséböl; (*mert igy semmi történet nem volna, söt még a' bün-is ö Felségétöl volna.*) hanem az ö Isteni természetinek fényességéböl. 17. Melly Isteni *Præscientia* azonban az embereket a' gonosz tselekedetre nem kényszeríti. - 18 *& seqq.*
Istennek gondgya vagyon minden teremtett állatira, még tsak a' leg-kissebbik férgetskére-is leg-kiváltképen pedig az emberekre, és azok közzül az Istenfélökre. 21.
Istentöl függenek mindenek, mind eredettyekre, mind erejekre 's mind pedig tselekedetekre nézve, nem tsak a' mennyiben eleve azokat láttya, hanem a' mennyiben a' jót azokban munkálódgya, a' gonoszt pedig az ö böltsességével jóra igazgattya, vagy az ö szent Neve ditsöségére,

vagy hiveinek idvességekre, vagy az hitetleneknek büntetésekre. 22, 23.
Isten másképen munkálódik az oktalan, másképen pedig az okos állatokban. 23. Másképen az embereknek jó, másképen gonosz tselekedetekben, 24. akár a' természet ellen, akár pedig az Isten törvénye ellen legyenek, 27. de egyiket sem *prædeterminál*lya erőszak szerint. - 18. 43.
Isten a' jót munkálódgya. 26. A' gonoszt pedig tíltya, 43. de meg-is engedi, 12. 39. és igazgattya. 22. 39.
Isten az Istenfélőkért az istenteleneket gyakorta meg-áldgya. - 25. *seqq.*
Istentöl nem minden gonosz dolgok egyenlőképen vannak, hanem némellyek az ö végezéséböl, némellyek pedig csak engedelméböl származnak. 28, 29. Az elsök, vagy közönségesek, vagy magánosan valók; akár az istentelenekre, akár pedig az Istenfélőkre nézve. 29, 30. A' másod rendbéliek, mellyek nem *immediatè* az Istentöl, hanem az emberektöl következnek büntetésnek neveztetnek, nem a' gonoszt tselekedö személyre, mert így bünök, hanem a' szenvedö emberre nézve. Jóllehet itt-is az istentelen és Istenfélök között külömbséget kell tenned, amazokra nézve büntetések; ezekre nézve pedig atyai vesszözések. 31. Mert noha a' szenvedés közönséges; de azonban a' S. Irás szerint háromképen különöz. - 32 *& seqq.*
Isten gyakorta alkalmatosságot mútat a' szerentsés életre. - 81

Isten a' gonoszt vagy az ö büntetését nem mindenkor maga személyében viszi végbe, hanem leg-gyakortább Angyalok, emberek, boszorkányok vagy más eszközök, és teremtett állatok által. 257. Kiknek nem ád úgyan gonosz gondolatokat, hanem igazgattya egyebek büntetésére szándékát. 34
Isten a' bün körül miként munkálódik. 43
Isten a' bünt miért engedi-meg lenni. 44
Isten az eset után-is az embereket szabad akarattyokban meg-tarttya. 23. *seqq.*
Isten az Istenfélőkért még az istenteleneket-is meg-áldgya. - - 80
Isten módot mútat ember jó szerentséjének 69
Isten olly oka-é vallyon minden jó és gonosz dolgoknak, és minden szerentsétlenségeknek? hogy mindeneknek épen csak így kellett meg-lenni, valamellyek lészenek, vagy a' miképen lettenek. - 18
Isten nem csak a' teremtett állatoknak tselekedettyeket, de még azoknak minden módgyát-is böltsen el-rendelte, hogy az oktalan állatok szükségesképen az okos emberek pedig szabad akarattyok szerint tselekedgyenek a' mit tselekeszenek. 57. 60
Isten noha mindeneket el-rendelt, de azonban szorgalmatoson kell mind imádkozni, 's mind munkálódni a' keresztyén embernek, és ellene állani minden szerentsétlenségnek. 68
Isten tselekedetin szükségesképen megkell nyúgodnunk, és hálaadó szivel azt mondanunk: Ez az én betegségem, szerentsétlenségem Istentöl vagyon, azért jól vagyon, mert Isten aka-

akarattyából vagyon, és nem az ördögtöl, vagy ördöngösöktöl. 116 & seqq.
Isten mindeneket jól és jó végre tselekszik. 120
Isten mit, 's miért tselekszik jól tudgya, noha a' mi erötlen tudatlanságunk ez életben azt elégendöképen meg-nem tanúlhattya. 120
Isten szerelme nyomorgattya a' hiveket. 119
Isten néha a' jó vagy gonosz dolgokat eleve meg-jelenti. - 81. & seqq.
Isten jól tselekedvén a' gonoszokkal, nem ád alkalmatosságot a' bünre, hanem a' megtérésre. 79. Isten böltsesége, kegyelme, igassága és ereje az embereknek megváltásában 173
Istenteleneknek jobban miért van dolga, hogy sem mint az Istenfélöknek sorsa. 71
Jus Dei est vel strictum, vel clementiâ temperatum. - - 170

K.

KÁrvallását ember ha békével szenyvedi, olly kedves Isten elött, mintha a' szegényekre oztogattya vala minden kintsét. 93
Kegyes embereknek dolga miért szerentsétlenebb, hogy sem mint az istentelenek állapottyok. - - 71
Keresztel látogattya Isten az ö hiveit mind ö magára, 's mind mi reánk, és felebarátinkra nézve. - - 261
Keresztyén embernek mindennapi tisztí. 110
Keresztelkedésünk hasna. - 156
Keresztes fa, a' keresztyén ember sok keresztinek példája. - - 73
Könyörgés a' bün botsánatért. 143. A' betegségbül való meg-szabadúlásért. 221. A' Szent

Sz. Lélek vigasztalásáért. 228. Az idvességes ki-múlásért. - 227
Követi a' halálnak hárman vannak. 5. 11

L.

LÁszló Király menyekezöre készül, 's hirtelen meg-hal. 13. (löl. 251
Lateranumbéli végezés a' beteg orvoslása fe-
Lövés a' czélhoz Isten igazgatásából van. 67

M.

M. M. Mit jegyeznek két kezeinken. 5
Marcus Lucius nagy szerentsétlensége, a' melly Isten szent tetszéséböl lett. - 66
Mennykö a' fát meg-üti, és a' fa alatt lévö tolvajt miért nem üti? - 67
Mitsoda annak oka, hogy az istenteleneknek jól vagyon dolga, de az Istenfélöknek állapottya gonosszúl. - - 72
Mindenek valamellyek esnek rajtunk, Isten gondviseléséböl lésznek. 91. És így igen jól lésznek. - - 120
MORS mit tészen. - 11
Munkálódás *vide* Imádság.

N.

NYílnak szerentsés menetele Istentöl van 67

O.

OStyát, mellyet meg-áldottak, egy asszony száraz fa alatt el-ás, és a' meg-zöldülvén, keresztes levelet és forgátsot mútat. 72
Omina futurorum. - 82

Ö.

Ördög tselekedeti meg-határoztattak. 256
Bémégyen szemlátomást némelly betegekhez.
Ökör bört és papirost viszen, hogy bünöket fel irja,

irja, de a' Jésus által meg-győzettetik. 205
Vagyon akarattya a' mi vezedelmünkre, de nintsen hatalma és szabadsága. 256. Meg akar verni egy embert, de nem verhet. 48. Ha igazat mond-is, és ha jót tselekedni láttatik-is, de megtsalni igyekezik. Miként segít a' betegségbe. 256. *Styliteshez* tüzes szekeret visze. 335

P.

PHaraó szivét ki-keményíté-meg. 37
Philochristus minden aranyát a' szegényeknek ki-osztogattattya, hogy fiát életben Isten meszsze úttyáról békeségben haza hozza, de Isten azt a' vizekkel el-boríttattya. 90. *seqq.*
Pénz találás verem áfáskor mint lett. 68
Præscientia Dei non inponit rebus necessitatem 18
Providentia Dei vide Isteni gondviselés. 135
Pénitentia-tartás miben áll. 276. 304
Pénitentiát tartsunk míg idönk van. 5. 6. 304
Pénitentiát hijában halogattyák az emberek. (1.) A' hosszú életnek. 307. (2.) Az Isten kegyelmének. 310. (3.) A' halál elött léendö meg-térhetésnek reménységéért. 317

R.

RÉgiek szép és bölts találmányi, a' halállal való szövetség felöl. 9. A' sok szerentsétlenség felöl. 86. A' hivek keresztí felöl. 111
A' halálban való úti társ felöl. 332
Roboám gonosága Istennek miképen tulajdoníttatik? - - 39
Római győzedelmes szekérröl. 320

S.

SÁcramentom. - 156
Szenyvedésünk e' világon rövid, könnyü és hasznos. 241.

Szeny-

Szenyvedéssel miért látogat Isten. *vide* Kereszt.
Szerentsétlenség elsö követtye a' halál szekerének. 11. Melly meg-esik emberen gyakorta az örömnek kezdetin. 12. Történetböl esett dolognak mondatik mi reánk nézve, és nem az Istenre nézve. 14. Legkiváltképen háromféle, mert vagy jósága embernek, vagy híre, vagy élete forog veszedelemben. 87. Isten akarattyából lészen. - - 29
Szerentsétlenségeknek és reménytelen halálnak példái. - - 87. *& seqq.*
Szerentsétlenséget miért botsát Isten az ö hiveire. 261. Hálá adó szivel kell vennünk egy meg-vakíttatott embernek példája szerint. - - 122
Szerentsétlenségünkben nem kell felebarátunk szerentséjére zúgolódnunk. 124. Mind jó 's mind gonosz emberen meg-eshetik. - - 112
Sírni szabad a' hóltakon, 343. de meg-mérsékeltetett móddal, három okokra nézve. - 346
Sémei szidalmazását Isten miképen parantsolta. 38
Sors Istentöl vagyon. - 64, 65
Sorsunkal elégedgyünk-meg. - 123
Sidók miképen vitték végbe Isten akarattyát, a' Christus meg-ölésében. 40. A' meg-áldott ostyát meg akarják venni. - - 72
Szönyege a' halál szekerének. - 339

T.

TÖrténet *vide* Szerentsétlenség. Istenre nézve semmi sints. - - 14, 62
Taubmannus koporsót lát betegségében ágya elött 85

U.

UR Vatsorájának haszna. 156. Azzal való élést nem kell halogatni, mint ama' fösvény, kinek az áldott Ostya helyett egy garast tészen egy béka a' szájában. 158
Ur Vatsorájával ha nem élhetsz betegségedben, mit kell tselekedned. - 158 & seqq.
Uti társ a' halálban az Ur Jésus. 333. A' ki (1.) az örök élet úttyát mútogattya. (2.) Az akadékokat, mi-

né mü-

némüek a' bün, bünnek oka, és bünnek büntetése. 33
(3) A' halálhoz közelgetö embert vigaztallya. 33

Ü.

ÜLés minémü a' halál szekerében. - 3
Üveg töréſe gazda halálát jelenti.

V.

VIlági vigaſſág csak hijában valóság.
Vigaztalás kár valláſunkban. 91. 116. Hir
's nevünk gyalázattyában. 95. Életünk veszedel
ben. 102. Vagy betegſégünkben. Három féle. A' ha
órájában. - - 228.
Vénſég magában-is betegſég. 300. De az elme
ékeſſég. 300. Háromféle. 301. Annak alkalmatlan
ga és feledékenyſége. - 3

Ut mihi mors felix contingat; vivere diſco.
Ut felix poſſim vivere; diſco mori.

Hogy bóldogúl meg-halhaſſak:
Es Mennyországba juthaſſak.
Szentül, jámborúl, igazán,
Elni tanúlok föld hátán.
Hogy szerentsésen élheſſek,
'S tsendes lélekkel leheſſek,
Halálomat emlegetem,
'S ahoz magamat készítem.

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA

Tu autem Domine JESU Chriſte! doce me mortalitatem meam ut ſapiam. Pſal. 90: 12. *Et notum facias finem meum, ac numerum dierum meorum, ut ſciam quod deſiturus ſim. Ecce! Palmæ inſtar poſuiſti dies meos!* Pſalm. 39: 5. *Tibi ergo ſit Gloria, per ſecula nunquam finenda!*

Trino Trina
Sit ſoli Summo GLORIA ſumma DEO
Magno Magna

Eſa. 6: 3.

FINIS.